

681473

Ion Pillat

POEZII

1906-1918

1

Coperta de Ioana Dragomirescu Mardare

Fotografia de pe copertă

Ion Pillat în 1918, desen de Petrică Georgescu Răchivanu

Ion Pillat

POEZII

1906-1918

1

Studiu introductiv de

ADRIAN ANGHELESCU

Ediție îngrijită, tabel cronologic, note,
tabele sinoptice și postfața de

CORNELIA PILLAT

1983

Editura Eminescu

BUCUREȘTI, PIATA ȘCINTEII 1

L. J. m. 1532368

FARMECUL EVANESCENT AL MELANCOLIEI

*Lungi umbrele cipreşilor se şterg pe coline.
S-a stins cerul şi fresca — dar rămîne sub ea
cu slove strîmbate de veacuri:*

LAUS MELANCHOLIAE (Ion Pillat, Iubitei)

1. LA INCEPUT A FOST PĂMÎNTUL

Cu spiritul lor vizionar, orientat către un insondabil trecut în care viaţa, nici sub cele mai rudimentare forme, nu apucase încă să se înfiripe, vechii egipteni îşi imaginau prima manifestare a creaţiunii sub forma întiului promontoriu de pămînt, ivit miraculos din haosul apelor primordiale. Tot o colină, răsfăţată mirific de vegetaţia naturii, avea să marcheze, peste milenii, profund şi definitiv, nu numai o sensibilitate ieşită din comun, dar şi un destin creator de excepţie. Dealul de la Florica a fost, incontestabil, mica Arcadie a copilăriei lui Ion Pillat; un tărîm edenic unde, în locul unor temple şi sanctuare sacre (avînd însă valoarea afectivă a unor asemenea vestigii), copilul avea să descopere şi să se familiarizeze mai întîi cu atmosfera de solemnă pace şi tihnă a impunătoare case a bunicilor dinspre mamă, — „casa aceea, albă, cu doi ploi în faţă şi trei plute mari rămuroase“¹ — cu silueta unor arbori ce vor străjui, ca nişte zeităţi, cîte o alee sau potecă ducînd către o rustică bancă — loc de odihnă, dar şi de reculegere şi meditaţie — sau către via grea de rodul în care se concentraseră, parcă, toată lumina verii ce amurgea şi miresmele toamnei ce-şi făcea tot mai simţită prezenţa. Dar, ca şi acei păstori din Arcadia pe care îi pictase Poussin într-un celebru tablou, privind visători, într-un decor paradisiac, o inscripţie gravată pe un mormînt ca pe un teribil avertisment al sortii, şi viitorul poet şi neîntrecut peisagist al acestor locuri, avea să realizeze pentru prima dată şi la o vîrstă atît de fragedă insinuarea brutală a morţii, pînă şi aici, în această ambianţă edenică, de plenitudine a vieţii. Drumul la mormîntul bunicului se va transforma într-un itinerar zilnic, obişnuit, parcurs în compania mamei şi a surorilor ei: „Mormîntul

¹ Ion Pillat, *Mărturisiri*, Revista Fundaţiilor regale, nr. 2, 1942, p. 265.

de pe deal (pe atunci nu exista capela actuală) mă impresiona prin însuși cadrul său, sub bolțile de frunză ale pădurii stropite cu raze piezișe de soare, în pacea virgiliană care urca, împreună cu seara, din lunca Argeșului, sus pe colină. Groapa foarte simplă era acoperită cu merișor. Sub o singură cruce de piatră veche, odihneau și bunicul și întiiul său copil, mort abia în vîrstă de cîteva luni: Florica — fetița care dăduse numele său întregii vii și pentru care fusese ales, chiar de părinții ei, acest loc de odihnire¹.

Acest accent al morții ivit în chip fortuit „în pacea virgiliană” a unei naturi ce cunoaște periodic miracolul germinăției și al rodirii avea să se graveze adînc în memoria copilului de atunci, a cărui sensibilitate va supraviețui uimitor de nealterată în omul matur de mai tîrziu. Îngemănat peste timp aceluiasi humus cu primul său născut, tatăl — devenit bunic pentru poetul ce nu l-a zărit vreodată, dar care zilnic îi priveghea mormîntul — continuă să dăinuie, postum, ca un fel de zeităte tutelară a acestui loc, unde cei apropiați, în dorința de a-i păstra vie amintirea, manifestă o meticuloasă grijă de a menține neschimbat tot acel cadru de viață. Pînă și elementul natural devine o parte componentă a unui univers muzeal, silențios și grav. Spațiul domestic pune însă cel mai bine în evidență obstinația celor vii de a opri timpul în loc, de a întreține iluzia, nu a unei supraviețuiri fantomatice, ci a unui om viu, absent doar temporar din casa de unde, parcă, abia a ieșit, unde lucrurile îl așteaptă în aceeași poziție în care le-a părăsit, aidoma acelor statuete, figurine și obiecte uzuale ce priveghează de milenii mumiile faraonilor în noaptea adîncă, totală, a camerelor sepulcrale, ascunse în labirintul piramidelor.

„Pletosul” deal de la Florica, „albăstrit de lună, de dor și de trecut” se va înscrie ca un reper esențial în toposul pillatian, ca un univers simbolic în care detaliile depășesc valoarea afectivă, căpătînd în timp o semnificație aproape mitică. Așa cum o atestă titlurile multora din poemele ce alcătuiesc ciclul *Pe Argeș în sus* („Casa din deal”, „Cămara de fructe”, „Odaia bunicului”, „Vîrful dealului”, „În vie”, „La zăvoi”, „Castanul cel mare”, „Cireșul” etc.), autorul va evoca elementele constitutive ale acestui prim univers adolescentin. Toate aceste reprezentări și imagini ce par desprinse dintr-un îngălbenit album de familie nu au doar un strict caracter

¹ *Idem*.

descriptiv, ci se impun ca tot atîtea meditații lirice pe tema ineluctabilei scurgeri a timpului și a vieții — temă dominantă ce ferește lirica pillatiană de un tradiționalism îngust ori de un paseism idilic de tip sămănătorist. Părăsind în fiecare primăvară agitația metropolei bucureștene, poetul trăia la Florica revelația unei naturi ce reizbucnea ritmic la viață, într-o apoteoză de eflorescențe multicolore, precum și — privind cu luare-aminte mormîntul din deal sau lucrurile imobile, învăluite într-o tăcere grea, din vechile camere ale bunicilor — un acut sentiment al fragilității și efemerității existenței umane.

Orice promontoriu ivit în universul nediferențiat al imaginației adolescente își cere însă elementul contrastant, orizontalitatea: imensitatea mării sau vastitatea — și ea unduitoare — a spațiului teluric. Stepa din marginea Prutului și pămîntul de la Miorcanii Dorohoiului unde poposea cu părinții în fiecare sfîrșit de vară, în acea atmosferă de reverie și calm crepuscular i se vor înfățișa ca o priveliște fundamental diferită de aceea de la Florica, alcătuiind, împreună cu aceasta, pentru copilul de atunci, un spațiu predilect. Aici avea să-și dezvolte și să-și rafineze acel simț atît de pictural al naturii și al luminii care, pe linia unor poeți ca Alecsandri și Eminescu, îl va impune ca pe unul din cei mai de seamă peisagiști ai liricii noastre.

Priveliștea, „desfășurată peste zăvoaie pînă-n cimpia albastră din zări dunărene”, pe care o întrezărea din vîrfurile dealului de la Florica, ca și aceea a spațiului ondulat de la Miorcani îi vor dezvălui, fie și fragmentar, trăsături semnificative ale efigiei țării: muntele, podgoria și cimpia. Puterea de înfrîmire a acestor spații asupra fondului sufletească și a sensibilității sale artistice va depăși în intensitate și prin consecințe orice inițiere cărturărească: „Aceste experiențe sufletești mai mult decît oricare carte sau învățătură m-au determinat și mi-au hotărît temeliile poeziei”.¹

O serie de excursii care, prin anvergură, vor căpăta aspectul unor veritabile expediții, întreprinse în adolescență prin zone dintre cele mai îndepărtate, dar și mai semnificative ale țării vor contribui sensibil la adîncirea viziunii sale asupra peisajului românesc, asupra unei naturi ale cărei misterioase forțe și frumuseți, ascunse ochiului superficial, începe să le înțeleagă: „Astfel suind mai pe toate culmile Carpaților, am intrat de tînăr în tainica intimitate a munților. Am cunoscut viața tăinuță a planetei, pă-

¹ *Ibidem*, p. 275.

durea de fag, codrul străvechi în care brazii mor de bătrînețe bună și unde puieții cresc din trunchiul putrezit al părintelui căzut la pământ. Am învățat formele stincilor detunate cu înfățișări de cetăți sau cele tîrtoare ale jneapănului incolăcit ca o coadă de balaur. Am zărit zănoagele în care dorm lacuri strălîmpezi, fără fund. Nu o dată am dormit și eu sub stelele cerului, în jurul unui foc în care un brad întreg dogorea trosnind de rășină. Ciobani preistorici, păstori în sarică lăptoasă, opreau timpul în loc pentru mine¹.

Instinctiv presimțit la acea fragedă vîrstă, scopul unor astfel de explorări turistice nu va fi de a-și satisface curiozități de improvizat botanist sau etnograf. Ca și Sadoveanu, el se simțea atras de o realitate mai profundă, de o lume a începuturilor, așa cum arăta în acele timpuri despre care istoria se dovedește destul de aproximativă și de săracă în date: „Totul era aici ca la începutul lumii. Sufletul meu descoperea astfel, obrazul adevărat și ascuns al țării, acela de dinaintea lui Traian”².

Experiența aceasta de cunoaștere era, tot de timpuriu, dublată de o preocupare spirituală complementară, evocată mai tîrziu în poemul „Bătrîni”. Vasta bibliotecă de la Florica „bogată mai ales în cărți istorice și geografice în legătură cu țara și trecutul nostru, dar și în volume de literatură franceză și română”³, se va dovedi un univers fascinant, unde multe din întrebările și incertitudinile adolescentului își vor afla răspunsul adecvat, oferindu-i argumente peremptorii asupra indivizibilei unități a pămîntului românesc de-a lungul istoriei, stimulîndu-i pasiunea pentru trecutul spiritual al poporului său și pentru marii ctitori de limbă și de cultură ai neamului.

2. DIBUIRI

În 1905, la 14 ani cînd pleca la Paris pentru a-și continua studiile liceale, iar mai apoi, la Sorbona, pe cele universitare, Ion Pillat era încă adolescent. S-ar părea că abia de la această vîrstă un om — și cu atît mai mult un poet — va începe să-și trăiască experiențele fundamentale. Ion Pillat le cunoscuse deja. Ducea cu sine un întreg tezaur de impresii, senzații, sentimente

¹ *Ibidem*, p. 273.

² *Idem*.

³ *Idem*.

trăiri, imagini, sunete, culori, care vor gesta în subconștientul său. Înrudite ca inspirație cu ciclul *Pe Argeș în sus*, primele poezii din *Casa amintirii* și *Cîntece din trecut* vor fi considerate mai tîrziu de poet ca irelevante din punct de vedere al realizării artistice.

În mod paradoxal tocmai anii ulteriori, ai formației literare, care coincid cu primele volume apărute — *Visări pagine* (1912), *Eternități de-o clipă* (1914), *Amăgiri* (1916) — sînt mai puțin concludenți în afirmarea vocației sale poetice. A detecta și inventaria varietatea surselor de inspirație ale poetului în această perioadă, a depista temele și motivele care îl fac tributار parnasianismului sau simbolismului, un nedisimulat admirator al lui Baudelaire, Verlaine, Maurice de Guérin, Mallarmé, Valéry, Francis Jammes, Leconte de Lisle, José Maria de Heredia, sau unor poeți moderni ai altor literaturi (englezi și germani) pe care îi cunoștea în profunzime este o operație fastidioasă ce ispitește adeseori pe istoricul literar meticulos. Autorul însuși a ținut să fie foarte explicit înstînd în „Mărturisiri” asupra unor astfel de influențe, fără a se arăta prea entuziasmat de reușita și originalitatea creației sale poetice din această perioadă. Trăit în profunzime încă de copil, sentimentul pămîntului românesc nu avea să devină o temă poetică dominantă în creația de început ci în aceea ulterioară.

Universul liric al poeziei de tinerețe a lui Ion Pillat, îndeosebi cel din *Eternități de-o clipă* și *Amăgiri* stă sub semnul unui simbolism marin. În spiritul poeziei parnasiene, dar și cu anumite accente ale celei simboliste, spațiul marin invocat și evocat cu atîta asiduitate se înfățișează mai degrabă ca un univers abstract, al evaziunii, al aventurării în imaginar și nu al unor trăiri concrete. Lopătari pribegi, solitari cîntăreți la proră, („Ecouri marine”) sînt mesagerii visători ai solilocviilor poetului. Nedesluite tristeți, nostalgii, regrete neimplinite dorinți și așteptări, neliniști și reverii se infiripă în acompaniament de talazuri și ape plîngătoare, sugerînd un straniu și glacial univers acvatic. Oceanul polar, fantomaticul exod al imaculatelor banchize („Ghețarul”, „Ocean polar”, „Pornire”, „Părăsire”, „Rodul mării”), atmosfera vesperală a lagunei venețiene, spectral nimbata de lumina selenară („Noapte pe lagună”), imperiul tăcut al apelor stagnante, transfigurat de răsfrîngerile cerului înstelat, în care omul se simte „călător de-o clipă pe apa călătoare” („Ecouri marine”), imperfecțiunea și imposibilitatea împlinirii idealului erotic („Glasul Siren i din nou”), nostalgia plecărilor spre orizonturi necunoscute, spre cetăți și porturi exotice („Depart”) ce așteaptă ghețarii de la

Pol, invocarea numerelor fatidice („Trei călări“, „Fereastra pe mare“), tot acest conglomerat de imagini este expresia căutărilor și a rătăcirilor eului său poetic pe drumuri străine sensibilității și individualității sale. Coexistă aici nu numai ecouri ale poeziei simboliste sau parnasiene, dar și ale celei eminesciene („Nici un catarg“, „Noapte pe lagună“, „Fereastra pe mare“). Inspirat parcă de viziunea unui Bruegel din „Prăbușirea lui Icar“, poetul își imaginează consumarea unei tragedii umane în tăcerea și indiferența abisurilor marine; în străfunduri, dincolo de suprafața mării, pe care plutesc, împinse de alizee, zvelte caravele, se pogoară trupul înecatului („Naufragiatul“). Chiar în poeziile în care se produce trecerea de la universul acvatic la cel terestru, poetul recurge la comparații ce țin tot de metaforismul marin, din dorința de a conferi relief expresiv impresiilor și senzațiilor. Procedul este folosit foarte frecvent și ulterior, în creațiile de maturitate:

„Cămilele calcă pe stepe,
Ca valuri pe mare,
Se leagănă stepele noastre
Ca apele mării.

Un foc scinteiază pe stepe,
Ca steaua pe mare
Sărate sînt stepele noastre,
Ca apele mării“.

(*Cîntecele stepei*)

Stepa îi apare ca „oceanul himei“, ca un spațiu pulsatoriu, asemănător cu fluiditatea și unduirea ritmică a valurilor: „Crește, scade, piere/Stepa mișcătoare“. Și Macedonski evocase stepa într-un impetuos elan de dezmărginire, specific vizionarismului și temperamentului său tumultuos. Acest vulcanism al afectelor nu pare însă a caracteriza și structura sufletească a lui Ion Pillat. Cu toate acestea poetul manifestă nu o dată voluptatea elementarului, beția spațiului ilimitat ce se confundă cu acela al mării: „Și stepa. Nu-i auzi chemarea?/Va fi a ta, căci e ca marea/Și se dă toată celui drag“. („Cîntecele stepei“). Dînd expresie unor obscure chemări și imbolduri, el își imaginează semînții nomade, dramatice eposuri colective sau își închipuie obîrșii îndepărtate, pierdute în neguri de vreme. E aici, desigur, o fugă de livresc prin invocarea unui spațiu în care subconștientul să poată erupe, atingînd stări de frenezie și de focosă exaltare:

„E-n mine o herghelie de armăsari“ („Barbarul“). Densul poem „Centaurii“ — parabolă, într-un fel, a izbucnirii creației din informalul materiei — poartă amprenta unor asemenea dionisiace trăiri, ca și viziunea viețuitoarelor angajate într-un apocaliptic exod din „Ultima fugă“, sau acele poezii ce tălmăcesc înfrigurarea cu care poetul își caută strămoșii în străfundurile ființei („Scitul“, „Singe străbun“). Dar, asemenea mării, ale cărei labile, amăgitoare ritmuri pare a le împrumuta, și spațiul vast al stepei se înfățișează ca un univers volatil, al închipuirii, în care imaginația poetului se aventurează fără opreliști: „O suflet, vinător de vise,/ Te lasă-n urma nălucirii/ Pe stepele închipuirii“. („Cîntecele stepei“)

Dacă ar fi persistat în cultivarea acestui univers oarecum abstract și evazionist, autorul ar fi alunecat în manierism și virtuozație formală. E semnificativ faptul că unii comentatori prestigioși precum Pompiliu Constantinescu sau Mihail Sebastian au întîmpinat, la început, în epocă, destul de reticent primele volume ale lui Ion Pillat, nuanțîndu-și și îmbogățîndu-și judecățile de valoare abia după apariția ciclului *Pe Argeș în sus*, cînd individualitatea sa poetică se afirmă tot mai deplin.

3. REGĂSIREA

De fapt semne ale acestui reviriment pot fi întrezărite chiar în poeziile de început, din *Casa amintirii*. Volumul *Grădina între ziduri*, apărut la Paris în 1919, oferă și el exemple ce anunță, de asemenea, revelarea eului autentic al poetului. Întîlnim și aici, prefigurate, două coordonate fundamentale ale universului său poetic: viziunea pămîntului, din care va decurge acel atît de subtil și complex simț al peisajului românesc și sentimentul scurgerii irepresibile a timpului cu corolarul său: ideea efemerității vieții și obsesia morții. De la imaginea truditorului ogoarelor, văzut din perspectiva imensității spațiului teluric asemenea unei microscopice vietăți, pe cît de mărunță, pe atît de măreață în actul milenar și sacru al răsturnării brazdei („Furnica“), autorul demonstrează în „Seară la Miorcani“ — unul dintre cele mai izbutite poeme ale sale — un profund sentiment al peisajului copilăriei, al unui univers care, sub incidența vibrațiilor luminii, cu-

noaște uimitoare metamorfoze, ce își au echivalentul metaforic tot în imagistica mării:

„Ritmice, lanuri nesfârșite mișcând valul lor de spice,
Îl pornesc din capul zării, ca să-l frângă-n cap de sat;
Îl izbesc de-un dig de cridă, îndrjit și îndesat;
Îl respiră printre case, ce se-ncearcă să-l despică,
Și-n ogrăzi îmbălbărite, străbătînd, l-au revărsat.

Ca un far de piatră, turnul, dirz biserica-și ridică.
Clopotul de seară-i paznic veșnic trist și veșnic treaz...
O cireadă răzlețită la pășune pe islaz,
Pare-un stol de păsări albe ce se lasă fără frică
În furtuni, pe pieptul verde al înaltului talaz.“

Ca un artist al penelului, poetul știe locul ideal de unde
peisajul rustic își dezvăluie toată frumusețea:

„Ieși din satul alb și vino să vedem ca de pe plajă
Cum, lățindu-și unduirea, urcă unduind pămîntul“.

De la perspectiva de ansamblu, se trece la viziunea micro-
cosmică a lumii vegetale, a cărei puritate și reverberații cromati-
ce prezintă secrete analogii cu acelea ale mediului acvatic:

„Și păreați în miezul serii, ce conturul vă-necase,
Voi, înalte ierbi cosite, voi, sulfine mici, și voi,
Flori de cîmp neadunate și culcate în trifoi:
Alge verzi și anemone palide și lungi sargase,
Înșirate pe nisipuri de-al refluxului suvoi“.

Odată cu inserarea, imaginea fantomatică a cîmpiei undui-
toare se interferează iarăși, pînă la suprapunere, cu aceea a mării:

„Se-nnoptează... și cîmpia își ascunde oceanul...
Suflete, ce-n scoica nopții ești bolnavul mîrgărit,
Pentru pămîntene drumuri orice suflet e oprit,
Dar privește cu nesațiu, de o dată, la limanul
Oceanului ce-acuma transparența și-a mărit.

Fără valuri, fără maluri și cu luciu de fosfor,
Peste tine își boltește limpezimea ideală
Marea cea adevărată, nălucită și reală,
Unde trupul nu mai este pentru visuri necrofor,
Unde inima nu minte, unde dorul nu înșeală.“

Atotstăpînitore, inserarea ce se așterne peste lume coincide
cu acel ceas de cumpănă al unui suflet bîntuit de neliniști, de în-
trebări și grele presimțiri. Ispitit de tainice chemări, poetul între-
zărește în acest tăcut și iluzoriu imperiu al apelor, răsfrîngerea
unui alt ocean, stelar, a unei lumi celeste către care spiritul său
se simte irezistibil atras, aidoma solitarului navigator ce se aven-
turează pe un fără de întoarcere drum.

Trăit cu acuitate, sentimentul inevitabilității morții reclamă
imperios recurgerea, dacă nu la un antidot, măcar la un paleativ.
Dacă trupul și viața omului sînt supuse schimbării și destrămării,
refugiul în fața acestor tot mai alarmante seisme, surpări și
năruiri este adeseori căutat în mitul fabuloasei Vîrste de Aur pe
care cu toții am cunoscut-o: Copilăria. Stare edenică prin exce-
lență, a purității și inocenței, copilăria este insensibilă la rava-
giile și alterările timpului. Proust fusese categoric în acest sens:
„În copilărie — observa el în *Timpul regăsit* — moartea nu este
învinsă ci necunoscută. Și amintirea copilăriei este trăită de un
adult care nu poate să nu o cunoască“.

Cînd scria „Seară la Miorcani“, poetul presimțea deja ame-
nințarea acestui invizibil și redutabil dușman. Tot Proust — pe
care mai mult ca sigur poetul îl citise în anii de studii de la Paris
— adăugase: „adevăratele paradisuri sînt acelea pe care le-ai
pierdut“. Pentru naratorul din *În căutarea timpului pierdut* copi-
lăria însemna înainte de toate un nume: Combray. Florica și
Miorcanii îi vor reaminti de fiecare dată lui Ion Pillat acest „pa-
radis pierdut“, ale oăruia reverberații afective și spirituale se vor
dovedi mult mai profunde decît seducția de moment a unor cu-
rente și școli literare moderniste. Această realitate se va impune
mai presus decît orice canon estetic, izvorînd din străfundurile
unor zone sufletești. Încercînd să explice o atare opțiune, ce va
înfrîngi definitiv întreaga orientare a poeziei sale ulterioare, auto-
rul însuși se simte contrariat, atribuind-o unei paradoxale dua-
lități a firii sale: „Dacă mă analizez mai adînc am suferit întot-
deauna de o dualitate între ce am urmărit să fac și forța oarbă ce
s-a realizat, aproape contra voinței mele, în viața ca și în opera
mea. Astfel, numaidecît după război, cînd toată orientarea mea
ideologică și estetică mă îndruma spre simbolism, spre Mallarmé,
Rimbaud și Valéry (cum o arată cele mai multe din poeziile din
Grădina între ziduri), am scris la Miorcani, în vara din 1918, o mare
parte din *Bătrîni, Aci sosi pe vremuri, Septembrie*, iar puțin mai

tirziu, la Călimănești și Cîmpulung, prin 1920—1921 (dacă nu mă înșel, căci n-am deloc memoria datelor propriiei mele vieți) deodată, aproape tot ciclul *Florica*, adică tocmai o poezie total diferită: tradițională, autohtonă, simplă, sentimentală — de ceea ce îmi propuneam să scriu¹⁴.

4. „MATERIALIZĂRILE“ TIMPULUI ÎN AMINTIRE

Există așadar un contrast izbitor între intenție și rezultat. A dezlega această contradicție înseamnă a afla ce anume a contribuit la redescoperirea propriiei individualități, a „eului adevărat“. Fondul de amintiri, impresii, senzații acumulat în anii copilăriei alcătuia o încărcătură mult prea sensibilă, pentru ca, într-o bună zi, să nu izbucnească la lumină din adâncurile subconștientului. În aceleași „Mărturisiri“ făcute în 1932 la Facultatea de litere din București, Ion Pillat sublinia însemnătatea deosebită pe care o au impresiile din copilărie pentru evoluția ulterioară a unui poet, pentru revelarea sa ca artist:

„Cred cu tărie și sint adînc convins de acest adevăr: anume că în viața artistului, ca importanță pentru răsunetul lor în opera înfăptuită, anii copilăriei nu contează îndoit sau întreit față de anii maturității ci înzecit, ci însutit mai mult.

De altminteri ceea ce distinge fundamental pe artist și mai ales pe poet, de ceilalți muritori este că pe cînd ceilalți oameni omoară printr-un asasinat lent și logic în sufletul lor pe copilul ce au fost odată — poezii subjugăți de un joc straniu și invers al propriiei imaginații, îl păstrează la nesfîrșit, recreîndu-l mereu în suflet ca într-un joc de limpezi oglinzi.

În special în ce privește poezia și structura mea sufletească rolul amintirilor, experiențelor și influențelor din copilărie și chiar din adolescență îmi pare capital“.

Tot ceea ce vibra nebulos în ființa poetului, tot ceea ce gestase îndelung izbucnește acum la lumină. Mesajele trecutului, ale anilor copilăriei și adolescenței sint recepționate ca niște ecouri pe cît de îndepărtate, pe atît de vii, ca licărul prin noapte al unor stele ce au pierit demult, dar ale căror raze încă mai străbat bezna spațiilor galactice. Abia acum percepe el conținutul, sensurile simbolice ale acestor mesaje, codul lor secret.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 269—270.

„Nici un obiect nu scapă legilor naturii.“ Afirmatia aceasta a lui Ernest Cassirer este cu atît mai valabilă, în cazul ființei umane, care nici ea nu se poate sustrage acestor legi și îndeosebi timpului. Scrutînd trecutul, poetul înțelege acum semnificația anumitor imagini, fapte și situații de viață, atitudinile unor oameni care, fie că nu mai existau, fie că deveniseră de nerecunoscut. Și, totuși, continuă să dăinuie ceva în afara acestei degradări, pe care lent, dar decisiv, o produce timpul: structura sufletească a omului așa cum se reflectă în memoria și conștiința sa, în raport cu solicitările lumii exterioare, prin tot acel conglomerat de imagini și experiențe de neuitat. Reproiectate pe ecranul memoriei, toate aceste impresii și senzații capătă, în conștiința omului matur — pentru care moartea nu mai este o necunoscută, iar timpul nu-i mai apare etern și imuabil — o dureroasă acuitate afectivă.

La nivelul impresiilor vizuale și mai puțin al senzațiilor, sensibilitatea poetului prezintă unele afinități cu cea proustiană. Dealtfel și anumite detalii de viață sau ce țin de o biografie mai degrabă spirituală converg în a nu face atît de hazardate asemenea apropieri, în ciuda dezinteresului categoric al poetului pentru proză și prozatori. Înriurirea maternă va fi determinantă în cazul ambilor scriitori. Ca și Proust, va cunoaște și el, tot de timpuriu, din anii de studii de la Paris, revelația goticului. Prima sa poezie „În catedrală“ va sta sub semnul acestei admirații pentru arta gotică. În uniformă sa cu chipiu, cizme și sabie de militar la Regimentul 2 artilerie, figura sa imberbă adolescentină pare tot atît de stîngace, fragilă și nematurizată ca și aceea a unui Proust la Orléans, ca voluntar în regimentul 76 infanterie. Scria în pat ca și Proust și se abandona stărilor de reverie ca și acesta. Copilăria a fost și pentru Ion Pillat nu numai o vîrstă a fericirii și bucuriilor elementare, ci și a unor difuze frămîntări și neliniști. Unitatea cuplului părintesc îl va face pe copil să realizeze poziția sa stîngheră, condiția sa solitară. Noaptea, în tăcerea grea a camerei, el trăiește senzația unei apăsătoare singurătăți, pe care numai soarele radios al unei noi și mult așteptate zile vine să o risipească. Amintirile acelor momente nocturne cînd se trezea brusc, abandonat întunericului și solitudinii camerei, erau resimțite de naratorul din *În căutarea timpului pierdut* ca adevărate senzații de panică și coșmar, atenuate doar de prezența implorată a mamei, îngăduită de tată cu o inexplicabilă clementă: „e mult de cînd tata a încetat să-i mai spună mamei: «Du-te cu micuțul». Posibilitatea unor asemenea clipe nu va renaște niciodată pentru mine. Dar de

la un timp încoace, dacă ascult, încep să percep foarte deslușit suspinele pe care am avut puterea să le rețin în fața tatii și care n-au izbucnit decât cînd m-am regăsit singur cu mama. În realitate n-au încetat niciodată; și le aud din nou, tocmai pentru că viața tace acum și mai mult în jurul meu, ca acele clopote de mănăstiri pe care zgomotul orașului le acoperă atît de bine în timpul zilei, încît ai crede că s-au oprit, dar care încep să sune iarăși în tăcerea serii¹.

Aceste clipe de restrînsă avea să le trăiască în copilărie și Ion Pillat. Încă în volumul *Grădina între ziduri* poetul va glosa cu nostalgice accente pe tema solitudinii adolescente:

„Cînd singur pe al nopții necunoscut hotar,
Simțeam — cu ce durere! — că tot mă părăsise
Și adormeam departe de ce avusem, mi se
Umpleau de lacrimi ochii și pieptul de amar.
Dar mă trezeam deodată zîmbind în dimineață,
Căci, deschizînd oblonul, părinții mei c-un semn
Îmi dăruiau o lume de-azur și de verdeață“.

(Obloonul)

Amintirea unor asemenea momente va reveni stăruitor, căpătînd uneori și mai evidente accente proustiene, ca în finalul acelei dramatice poezii, „Serisoare“, din ciclul *Caietul verde*:

„A înnoptat: orașul și-aprinde cafeneaua
Aici la cîmp sting lampa să se apropie steaua
Ce-a licărit stingheră la margine de sat.
Pe-aleea nevăzută se-aude apăsător
Unitul pas al tatii și-al mamei mele, pasul
Ce-l auzeam pe vremuri, copil, cînd suna ceasul
Culcării, așteptîndu-i să mă sărute-n pat“.

Ca și la Proust, rolul amintirii este precumpănitor. Dar ce reține memoria din experiențele și faptele trăite odinioară, din tot fluxul de impresii și senzații? Care sînt acele clipe de excepție ce se vor converti în amintiri indelebile, esențiale și profund revelatoare peste ani? Ion Pillat constată și el că orice pronosticuri în această privință se dovedesc de cele mai multe ori false, că șansa

¹ Marcel Proust, *În căutarea timpului pierdut, Swann I*, Editura pentru literatură, București, 1968, p. 47.

de supraviețuire o au tocmai acele imagini și impresii ce țin de simplitatea și de firescul vieții obișnuite. Timpul produce adeseori spectaculoase răsturnări, deziluzii, devalorizări și inflații, tocmai în zonele ce păreau, pentru moment, cele mai sigure și inexpugnabile ale vieții afective. Tot ceea ce se integrează și intră în armonie cu natura are șansa de supraviețuire, spre deosebire de înflăcărările pripite, de exacerbările pasiuni ce se sting și pier tot atît de subit cum au apărut: „Atîtea evenimente, pe care le credeam înscrise neșters în conștiință, m-au părăsit. Mi-e rușine să mi-o mărturisesc, dar nu mai îmi aduc aminte de majoritatea femeilor pe care le-am iubit și pentru care, pe vremuri, am suferit desigur. Unde e numele lor, obrazul, gestul ce mă vrăjise într-atîta? Ce ceață deasă le învăluie. Dar atîtea întîmplări, azi istorice, la care am participat cu prezența cel puțin, unde sunt? În care nebuloasă cameră necercetată, a amintirii mele? Și totuși — o stranie siguranță lăuntrică mi-o spune — această seară pe Prut, această mică insulă înflorită cu floarea-soarelui, soția mea pe o piatră albă, fiul meu pe alta, mai neagră și mai lucioasă, «Shimmy» bălăcînd cu botul ei subțire prin apa limpede după prundul aruncat sclipitor ca un solz de pește rotund, «Dick» în trei picioare, cu laba din față adusă puțin sub el, privindu-mă cu capul lui bărbos, oglindit în apa clară, departe fetele la albitul pinzei, mai aproape omul văzut din spate, încovoiat pe lotca sa și sus de tot norii tivîți cu firul de purpură al asfințitului și cerul mai întunecos decât apa devenită văzduh — totul va rămîne în mine, așa cum e, ca o icoană misterioasă și nemuritoare, ca fericirea gravă și cam melancolică a acelei zile de vară tîrzie într-un suflăt în care începe să fie tîrziu...¹“

Ca și la Proust, amintirea trecutului, a celui timp mitic al copilăriei este însoțită de sentimentul fragilității vieții și al morții, — sentiment ce întunecă bucuria împlinirii clipei prezente, dar care, în schimb, face și mai vii imaginile timpului dus. Ion Pillat posedă și el acea sensibilitate ce conferă o rezonanță afectivă neobișnuită imaginilor trecutului, punînd însă surdina rumorii vieții prezente. Față de adîncimea, complexitatea și anvergura explorărilor proustiene ale subconștientului, viziunea lui Ion Pillat asupra trecutului, reprezentările sale nu depășesc însă, cel mai adesea, stadiul impresiilor vizuale. Evident, genurile diferă. În

¹ Ion Pillat, *Dintr-un jurnal de vară*, în vol. *Mărturii despre om și poet*, Edit. Publicom, București, 1946, p. 290.

concentratul spațiu al poemului, autorul nu poate să descrie bucuria extatică a acelor clipe de revelație, trăite atunci când senzații tactile, olfactive, auditive, produse de impactul întâmplător cu realul, fac să renască un întreg trecut, Și totuși, arareori, un asemenea proces al memoriei involuntare, declanșat în plan senzorial, se produce, resuscitând șuvoiul amintirilor, trezind la viață lumea mirifică a apusei copilării:

„Deschid cu teamă ușa camării de-altădată
Cu cheia ruginie a raiului oprit,
Trezind în taina mare a poamelor, smerit,
Mireasma, și răcoarea, și umbra lor uitată.

Mă prinde amintirea în vinățul ei fum,
Prin care cresc pe poliți și rafturi, ca pe ruguri,
Arzînd în umbră, piersici de jar, și-albaștri struguri
Și pere de-aur roșu cu flăcări de parfum“.

(Cămara de fructe)

Ceea ce prevalează însă și aici e latura pitorească, evocatoare, și mai puțin aceea introspectiv analitică a vieții sensibile, interioare. Rolul impresiilor vizuale este însă precumpănitor în poezia lui Ion Pillat. Un loc privilegiat îl ocupă acelea care privesc universul domestic, intim. Detalii ale acestui spațiu concură la crearea atmosferei unei lumi situată, parcă, în afara timpului. Interioare și obiecte atestă urmele unor ființe ce nu mai sînt, exprimă mentalități, gusturi, moduri și stiluri de viață trecută. Aici s-a consumat ritualul zilnic al unor existențe aieva. Totul în aceste încăperi, de o plăcută, melancolică vetustețe cu care de copil se familiarizase la Florica sau Miorcani sugerează un climat de viață inconfundabil și singular, tot așa cum fiecare ființă umană își vedește propria ei unicitate. Parcă ceva esențial din ființa celor care au locuit vreme de o viață în aceste camere s-a transmis și e simbolizat de fiecare din lucrurile care le-au supraviețuit, păstrînd intactă atmosfera familiară de altădată, dintr-un timp pe care, rememorîndu-l, poetul îl situează de fapt în afara timpului real, — timp despre a cărui apusă realitate depun mărturie chipurile din fotografii ale celor demult dispăruți.

„Nă s-a clintit nimica și recunosc iatacul
Bunicului pe care, viu, nu l-am cunoscut.
Rămase patu-i simplu și azi nedesfăcut,
Și ceasul lui pe masă și-a mai păstrat tic-tacul.

XVIII

Văd rochia bunicii cu șal și malacov,
Văd uniformă veche de «ofițer» la modă
Pe cînd era el *Junker* — demult — sub Ghica-vodă,
Cînd mai mergeau boierii în butcă la Brașov“.

(Odaia bunicului)

Ion Pillat va moșteni și el de la înaintașii săi acel „sentiment al lucrurilor care sînt fixe“, de care vorbea Eugen Fromentin. Ceea ce surprinde la acest spirit atît de convins de instabilitatea celor lumești și de atotputernicia timpului distrugător este o uimitoare pasiune pentru ceea ce este stabil, pentru fixitatea obiectelor. Așa cum o mărturisesc cei ce l-au cunoscut îndeaproape¹, aspectul eteroclit și aparenta dezordine a cărților în bibliotecă nu excludeau panica și iritarea care îl cuprindeau atunci cînd constata absența unui volum de la locul său. La Balcic își edifică o somptuoasă vilă concepută ca un receptacol al luminii solare și al reflexelor mării. Dezis, în rivna sa de a *întemeia*, de seismele istoriei, cumpără la Izvorani, după 1940, o casă și o vie, și în dorința de a compensa pierderile suferite. Nici locuințele de la București ale poetului nu sînt simple, întâmplătoare adrese. Casa părintească din strada N. Iorga Nr. 8 sau aceea din strada Pia Brătianu Nr. 9 (azi Olga Bancic) se situează tot ca importante repere în toposul pillatian. În ultima, unde va locui din 1925 pînă la sfîrșitul vieții, se va dovedi un plăcut interlocutor al unor spirite ca Valéry, St.-John Perse, Henri Massis, Kayserling. Așa cum Anton Bibescu va aștepta ca Proust să onoreze promisiunea făcută de a sta o primăvară la Corcova, tot așa Ion Pillat va fi pregătit să primească aici vizita lui Rilke.

Marcel Proust scrisese că „nu se poate imagina decît ceea ce este absent“. Dar ceea ce este absent e în afara timpului, aparține cu alte cuvinte veșniciei. Sensibilitatea poetului va percepe „vechia ceasului ce moare“ în tăcerea vătuită a interioarelor domestice, în care obiectele neînsuflețite, în expresivitatea lor, închipuie o miniaturală și încremenită lume:

„La doi păstori de porțelan
De Saxa: mică și pudrată,
Marchiza-n Sèvres își arată
În alb disprețul suveran.

¹ Dinu Pillat, *Mozaic istorico-literar*, Edit. Eminescu, București, 1971, p. 241.

XIX

2*

Și pe un scrin din vremea-n care
Trăia și Goethe și Voltaire:
În lungi bățai crepusculare

Străvechiul ornic sună rar
Prin timpul cu brumat cleștar
Vecia ceasului ce moare“.

(Natură moartă)

Obiecte și lucruri ce populează spațiul fizic creează, în imobilismul lor, iluzia unui univers static, impermeabil la trecerea timpului:

„Cînd am intrat tîrziu în casă, totul
Păstrase clipa ultimei vederi.
Pe canapea rochița rămăsese
Sculptînd molatec trupul tău de ieri.

Deschisă cartea. Nici o mină nouă
Nu întorsese pagina de-atunci.
Pe ornicul oprit aceeași oră,
Prin storul tras aceleași raze lungi.

(Odaia ei)

Dacă lucrurile în fixitatea lor și cu aspectul lor muzeal, pot disimula efectul timpului și dureroase absențe, viața, în manifestările sale oricît de elementare, nu poate ascunde aceste ravagii:

„Pe masă încă stăruiau alături
Tacîm de-argint și cupă de cleștar
Doar perele păreau acum de piatră,
Doar strugurii stăteau de chihlimbar.

De porțelan albastru pudriera
Tot mai ningeă parfumul tău pe scrin.
Am tresărit că n-ai uitat mînușa
Nici brațul gol, nici degetul tău fin“.

(Odaia ei)

Farmecul desuet al lucrurilor din vechile iatacuri capătă expresivitatea naturilor moarte în care fiecare detaliu e o patetică mărturie a timpului scurs, a unor trecute vieți, a unui prezent

ce nu mai supraviețuiește decît iluzoriu, din îngălbenite rame, ca un *memento mori* pentru clipa de față și pentru cel ce o trăiește:

„Ornicul alb de pe comoda bătrînă
Sună subțire și straniu ceasul străin...
Picură timpul adînc din plină fîntînă
Peste iatacul străbun cu divan și cu scrin.

Și cine ușa deschide cu teamă, nu știe
Că fata în crinolină din ramele vechi
Și-așteaptă sfioasă și astăzi iubitul să vie:
Romantic, cu barbă și plete, joben pe urechi.

Și cine ușa o crapă, cum o să creadă
Că jupînița din ramă cu ochiul viclean
Tot mai pîndește la scară să vadă
Calpacul blănit cu samur al marelui-ban.

(Din ramele iatacului vechi)

Parcă întregul univers familial e marcat de acest însemn al clipei defuncte, al unui timp îmbălsămat, de acest ferpar ce separă definitiv și ireversibil momentul trecut de cel prezent. Alături de fotografiile din rame, o prezență tot atît de comună și indispensabilă în acest univers al lucrurilor neînsuflețite este aceea a oglinzii în care s-au răsfrînt chipurile atîtor ființe, în devenirea și declinul lor tragic. În apele fumurii ale oglinzii nu se ivesc imagini ale unor ființe necunoscute ce au preexistat sau vor apărea cîndva, ci adevăratul, familiarul chip de altădată ce nu se mai recunoaște în acela, străin, al clipei prezente. Oglinda este instrumentul magic al renașterii unui timp apus, al unei miraculoase palingeneze a eului adevărat:

„M-am deșteptat, sau somnul tot mă ține?
Odaia n-o mai știu.
Din apele oglinzii îmi revine,
Uitat, acest iatac pustiu.

Invers și clar trecutul în oglindă
Sfidează omul de-azi,
Și în cleștar vrînd viața lui s-o prindă
Răspunde mut cu alt obraz“.

(Oglindiri)

Simbol al cunoașterii, oglinda reprezintă imaginea reflectată a realității, a formelor și ființelor în continua lor transformare, în raport cu timpul care se scurge. Chipurile răsrinite în adâncile sale ape sînt tot atîtea ipostaze ale timpului dus. Sub semnul acestui adevăr revelat în toată limpezimea contururilor sale își conține poetul și destinul său creator, vocația sa de a eterniza clipa în edificiul operei sale:

„Timp înghețat și lacăt fără cheie
La poarta universului,
Ovalul tău, oglindă, vreau să-mi steie
Simbolul pur al versului.

Cu stranii limpezimi de-nfiorare,
Ca apele văzduhului
Adîncul ți-l sporești din zare-n zare
În necuprinsul duhului“.

(Destin)

Într-un pătrunzător studiu consacrat operei lui Proust, Gaëtan Picon emitea o observație care e valabilă și în cazul acestui-alt-pasionat căutător al timpului pierdut: „amintirea aduce nu trecutul ci contrariul lui: atemporalul. Ea dislocă edificiul duratei, îi sparge mulajul, liberează atomii de eternitatea în care sîntem conținuți, cu un suflet liber și nemuritor. Ea destramă vâlul Maya al timpului“¹.

Ceea ce caută cu atîta fervoare și Ion Pillat este să izoleze și să imobilizeze acest timp „în stare pură“ cum îl numește Picon, care este de fapt atemporal tocmai prin totala sa absență. Ion Pillat îi va spune „timp sufletesc“, deosebindu-l de acela „mecanic“, al vieții obișnuite. Accederea la acest „timp sufletesc“ nu este posibilă fără elementul declanșator al emoției lirice, al fluxului de amintiri. El își are uneori sorginea într-o impresie sau senzație realizate în contactul cu realitatea:

„Sînt chiote de oameni... Ce stranie prelungire
Le face să se piardă deodată-n amintire“.

(Scrisoare)

¹ Gaëtan Picon, *Lecturi proustiene*, în vol. *Funcția lecturii*, Edit. Univers, București, 1981, p. 209.

„Ceas tainic, bătaile tale egale
Ca vîsle lovite pe mări
Mă duc din uitări în uitări
Spre mine, agale“.

(Ceas tainic)

Alteori, șuvoiul amintirilor e determinat de o stare interioară de veghe, reverie, visare. Poetul simte în aceste cazuri nevoia precizării spațiului și ambianței:

„La casa amintirii cu — obloane și pridvor“.
(Aci sosi pe vremuri)

„Acuma trăsura trage la scara amintirii“
(Adio la Florica)

„În casa răcoroasă și cu obloane trase,
În vechea mea odaie vrea visul să mă lase —
Încet îmi deschid ochii să nu mă-nșele parcă;
Trecutul și-amintirea tot gîndul mi-l încarcă“.
(Cuptor)

5. CONVERGENȚE SPAȚIO-TEMPORALE

Orice viziune asupra spațiului se convertește în poezia lui Ion Pillat într-una a timpului individual. Timpul ființei umane privit în raport cu acela al devenirii lumii își vedește puținătatea, stereotipia, recurența. Pe o altă spirală a evoluției, urmașii reiterează sub alte forme aceleași etape, experiențe și acte fundamentale ale vieții ca și predecesorii lor: nașterea, copilăria, adolescența, căsătoria, procrearea, bătrînețea, moartea. Aceasta este de fapt și tema poeziei „Aci sosi pe vremuri“. Nicăieri în poezia lui Ion Pillat nu apare mai sugestivă ca aici convergența relațiilor spațio-temporale, în sensul în care M. Bahtin definea termenul și funcțiile cronotopului (în literatură) ca „materializare principală a timpului în spațiu“¹. Fără să-l numească, Proust intuise mai înainte realitatea și mecanismul acestui proces atunci cînd obser-

¹ M. Bahtin, *Formele timpului și ale cronotopului în roman*, în vol. *Probleme de literatură și estetică*, Edit. Univers, 1982, p. 482.

vase, în finalul la *Swann*, că „amintirea unei anumite imagini nu este decît regretul unei anumite clipe“. Atunci cînd Ion Pillat vede creația sa ca o poezie a „timpului materializat în amintire“ se referă la același proces. Convergența relațiilor spațio-temporale e văzută de poet și în sens invers, cînd vorbește de „înceata transformare a bogățiilor spațiale în armoniile timpului trăit“¹. În aceleași pagini de jurnal, Ion Pillat va fi și mai explicit în această privință: „Nu știu de ce sînt în viață unele clipe menite să se încrusteze cu tot conținutul lor de forme, de sunete și de culori în conștiința noastră — cînd altele se duc fără să lase urme. Nu sînt cele mai importante, ai spune, cele care ne rămîn și desigur multe din cele care ne părăsesc pentru totdeauna ești îndemnat să le judeci ca mai însemnate și de un folos mai prețuit. Cine poate ghici legile întunecate ale visteriei noastre sufletești?“²

„Casa amintirii cu obloane și pridvor“ din „Aci sosi pe vremuri“ este un microunivers în al cărui imuabil decor s-a desfășurat timpul ciclic al vieții umane de zi cu zi, într-o relativă izolare de lumea exterioară, de timpul vieții sociale și istorice. Prin toate elementele sale constitutive întreg acest univers — casa, aleea de ploi, cîmpia cu lanul de secară — se înfățișează, la prima vedere, ca un spațiu idilic, rustic, patriarhal, menit să adăpostească o lume și ea idilică, prin viața sa tihnită, în sinul unei naturi benefice, o lume, așadar, cu care timpul pare a fi excesiv de îngăduitor.

„Viața idilică și evenimentele ei — scrie Bahtin — sînt inseparabile de acest colțisor spațial concret unde au trăit părinții și bunicii, unde vor trăi bunicii și nepoții. Acest microunivers spațial este limitat și suficient sieși, nu este legat cu alte locuri, cu restul lumii“³.

Pentru poet, Florica și Miorcanii (iar mai tîrziu, după 1940, și Izvorani) se înfățișau ca astfel de universuri autonome, etanșe parcă față de evenimentele timpului istoric. În același studiu, Bahtin sesiza cu multă finețe efectul interacțiunii factorilor spațio-temporali în climatul imperturbabil al vieții idilice: „Unitatea locului diminuează și atenuează toate frontierele temporale dintre viețile individuale și dintre diferitele stări ale aceleiași vieți. Unitatea timpului apropie și contopește leagănul și mormintul (același colțisor, același pămînt), copilăria și bătrînețea (același crîng,

¹ Ion Pillat, *Dintr-un jurnal de vară*, op. cit., p. 289.

² *Ibidem*, p. 290.

³ M. Bahtin, op. cit., p. 455.

același pîrîu, aceiași tei, aceeași casă,) viața unor generații diferite, care au trăit în același loc, în aceleași condiții și au văzut aceleași lucruri“¹.

Gravitînd adeseori în jurul unui univers spațial concret, în care viața familială se consumă într-o ambianță idilică, lirica lui Ion Pillat nu este nici ea scutită de aceste lente, dar radicale mutații și avataruri, ale căror simbolice sensuri le sugerează cu atîta profunzime poezia „Aci sosi pe vremuri“. Aceeași casă, aceeași alee, aceeași cîmpie „ca un lac“, cu înverzitul lan de secară, — iată decorul obișnuit, cotidian al unor succesive generații care au trăit toate evenimentele și experiențele esențiale ale vieții lor. Și aici timpul este agentul distructiv al idilei, apropiînd pe nesimțite „leagănul de mormînt“ tocmai prin înșelătoarea estompare a frontierelor sale:

„Ea-l asculta tăcută, cu ochi de peruze...
Și totul ce romantic, ca-n basme se urzea.

Și cum ședeau... departe, un clopot a sunat.
De nuntă sau de moarte, în turnul vechi din sat.

Dar ei în clipa asta simțeau că-o să rămînă
De mult e mort bunicul, bunica e bătrînă...

Ce straniu lucru: vremea! Deodată pe perete
Te vezi aievea numai în ștersele portrete“.

În același cadru idilic se repetă, cu mereu alți actori, același scenariu, cu același tragic deznodămînt. Or, tocmai această ciclică repetiție face tot mai fulgurant, mai efemer, fiecare unic rol. Farmecul melancolic al întregii poeme rezidă în contrastul dintre caracterul idilic al spațiului individual și vulnerabilitatea vieții, în acceptarea cu o senină împăcare de către poet a aceluiași rol, unic și episodic, într-un scenariu ce se va relua în timp cu alți protagoniști, într-un decor aparent același și totuși fundamental schimbat, din moment ce cu fiecare ființă ce se duce și cu aceea care se naște, dispare o lume și reapare o alta:

„Ca ieri sosi bunica... și vii acum a tu
Pe urmele berlinei trăsura ta stătu.

¹ *Ibidem*, p. 456.

Același drum te-aduse prin lanul de seară
Ca dinșu tragi în dreptul pridvorului, la scară.

Subțire, calci nisipul pe care ea sosi
Cu berzele într-însul amurgul se opri..."

Particularul, individualul capătă și aici, ca în întreaga creație poetică a lui Ion Pillat, o semnificație generală ce vizează timpul ciclic dintotdeauna al vieții umane, cu creșterile și descreșterile sale, cu apoteozele și prăbușirile sale, cu succesiunea vîrstelor și a generațiilor care îl trăiesc. Pe cit de lent, de tolerant se arată în clipă, pe atît de vorace se vedește în durată acest timp al devenirii umane. Contrariat de ritmul sacadat, precipitat pe care ne-văzutul și capriciosul regizor îl imprimă spectacolului existențial, poetul schițează uneori, gestul rebel al inaderenței la acest joc înșelător, în care i se atribuie rolul măscăriciului:

„S-a înecat acolo un om tăcut. Departe
Cu inima în mine mai bate surd. Să intre.
Ești tu? Sînt eu. Ia-mi trupul. E mut. E o păpușă
De pîslă părăsită pe un divan. Sînt rupte
Doar sforile. Primește-l de-acuma pentru noapte.
Ți-l dau să faci cu dînsul ce vrei. Ești regizorul“.

(*A treia elegie*)

Cu tot caracterul lor recurent, atît timpul cosmic cit și cel individual prezintă sensibile diferențieri calitative în procesul devenirii:

„Nimic nu se reîntoarce la fel a doua oară:
Nici anotimp, nici suflet, nici pasăre, nici cer..."

(*Scutul Minervei — XI*)

Reflecția lirică pe tema ireversibilității timpului capătă accente profund dramatice în volumul *Umbra timpului*. Din perspectiva unei alte vîrste, în care presentimentul sfîrșitului se insinuează tot mai obsedant în conștiința sa, poetul caută un reazem spiritual în fața destrămării. Viziunea sa asupra devenirii universale este pronunțat-heracliteană:

„Spumă, fulg, vînt, val, nisip și ploaie,
Clipe uitate, ceasuri pierdute, zile și ani —
Totul se scurge, totul mă lasă, fuge și moare
În necuprinsul, în nesfîrșitul tău ocean.

(*Panta rhei*)

Interogația sceptică *ubi sunt?* e valabilă nu numai în cazul trecătoarelor vieți, dar și a spațiului înconjurător, supus și el periodicelor prefaceri:

„Cade umbra timpului pe lan
Unde-s arăturile de an?"

(*Pindă*)

Sentimentul zădărniceii oricărui efort de împotrîvire în fața timpului devorator asaltează ființa poetului, încercată de negre presimțiri:

„Timpul care piere n-o să-l prind
Dragostea ta mare cum s-o țin?
Vremea ce ne poartă n-are grind,
Drumul ce ne duce nu-l mai știu.
.....
Raza se întunecă în crîng,
Viața-și lasă umbrele în noi.
Dragostea la mare cum s-o frîng?
Moartea ne pîndește pe-amîndoi.“

(*Cintec*)

Atît spațiul interior, al amintirii, cit și universul exterior devin expresia simbolică a unor stări sufletești. Ca și lumea regnurilor sau cea materială, timpul scurs cunoaște parcă și el un proces de degradare, de putrefacție:

„Miros jilav de trecut și ploaie —
Și mai putred și mai stîns
Calendarul veșted ce-n odaie
Stîrvul timpul l-a strîns.“

(*An mort*)

6. „NEAȘTEPTATA VIAȚĂ A PEISAGIILOR“

Așa cum spațiul domestic — „universul cameral al omului privat“, cum îl numește Bahtin — nu își păstrează decît o relativă autonomie, fiind învecinat lumii rustice, satului, tot astfel ritmurile vieții individuale comunică intim cu acelea cosmice, ale naturii. În ambianța de la Florica sau Miorcani poetul va descoperi de timpuriu tainice analogii între timpul cosmic și acela, individual,

al omului. Sentimentul naturii va îmblânzi pe acela al neliniştii faţă de fragilitatea şi efemeritatea vieţii. Privit nu de la nivelul insului ce îşi simte tot mai acut existenţa ameninţată de acţiunea erodantă a timpului, ci dintr-un plan superior, atît timpul devenirii umane cit şi acela cosmic, al naturii se dovedesc recurente. Omul parcurge stadii, faze într-un obişnuit ciclu de viaţă, cu aceeaşi periodicitate cu care se desfăşoară marile ritmuri ale naturii, succesiunea zilelor şi a nopţilor, a anotimpurilor, anilor. Toate fazele zilei, de la revărsatul zorilor şi pînă la căderea nopţii, prezintă, în ascensiunea şi declinul luminii solare, analogii cu creşterile şi descreşterile vieţii, cu diferitele faze ale devenirii existenţei umane.

Trăit cu o mare intensitate şi profunzime, sentimentul naturii constituie una din temele fundamentale ale universului liric pillatian, impunîndu-l pe autor ca unul dintre cei mai importanţi peisagişti ai spaţiului românesc. Sentimentul naturii — din care va izvorî viziunea sa asupra pămîntului românesc — nu va fi o descoperire tîrzie, ci o valorificare ulterioară acelei poezii a „dibuirilor“. Experienţa copilăriei în formarea şi cultivarea acestui sentiment va fi, şi din acest punct de vedere, decisivă: „Această poezie a pămîntului spiritualizat în vreme — scrie Ion Pillat în „Mărturisiri“ — a timpului materializat în amintire (s.n.) — e produsul direct al vieţii trăite de mine în copilărie. Nu e o poezie de tinereţe. Versurile mele de tinereţe nu au fost rodul pîrguit al sufletului şi al pămîntului autohton, ci fructul silit al creierului şi al bibliotecilor străine. E însă o poezie din tinereţe, căci izvorăşte toată din sufletul copilului de altădată şi din nostalgia, în omul matur de azi, după raiul pierdut al copilăriei de atunci“¹.

Ritmului trepidant şi agitaţiei oraşului, poetul îi va prefera liniştea şi simplitatea vieţii rustice. Deşi îşi va intitula un volum *Grădina între ziduri*, Ion Pillat nu şi-a imaginat paradisul terestru ca pe un loc împrejmuît, ci ca pe un spaţiu vast al deplinei comuniuni dintre om şi natură. Dealurile, podgoriile, munţii, pădurile, livezile, rîurile, pămîntul muncit de om, aspectul unei naturi văzută în diversitatea formelor de relief, în momente diferite ale zilei, la ceasul revărsatului de zori, al amiezilor calme sau toride, al înserărilor prelungite, tainice, în trecerea de la un anotimp la altul — iată paradisul său terestru şi, totodată, imagini, tablo-uri de o plastică expresivitate, frecvente în poezia sa. Impresia

¹ Ion Pillat, *Mărturisiri*, op. cit., p. 268.

vizuală nu rămîne însă în pragul descriptivului şi al pitorescului. Pentru Ion Pillat natura nu reprezintă un simplu fundal, ci reflexul unor stări sufleteşti. Peisajul nu este contemplat în sine, ci în strînsă legătură cu starea sufletească trăită de poet în chiar momentul receptării sale. Impresiei directe i se adaugă, în mod necesar, această încărcătură afectivă. Atmosfera pe care o degajă multe din aceste poezii inspirate de natură este expresia unui sentiment de regret pentru un trecut care nu mai poate fi recuperat decît în amintire, sau de melancolie în faţa unui timp mult prea grăbit în raport cu puţinătatea vieţii.

Ținutul Miorcanilor va fi locul unde legătura dintre eul poetic şi natură va fi cea mai profundă şi cu consecinţe extrem de fecunde asupra evoluţiei autorului. Mărturisirile poetului, puţine, fragmentare, cite s-au păstrat şi cite ne-au parvenit sînt, uneori, foarte sugestive întru lămurirea multor aspecte privind creaţia, gîndirea poetică, sensibilitatea şi conştiinţa sa artistică. Cele cîteva pagini de jurnal scrise la Miorcani în scurtul interval 5-12 august 1942 se dovedesc extrem de preţioase în acest sens. Cu nici trei ani înaintea morţii poetul „iscodeşte“ inefabilul, încercînd să-şi explice în ce constă farmecul inalterabil al acestor peisaje, îndrăgite şi familiare lui încă din copilărie: „Priveliştea e de o simplitate şi de o adîncime egală. De fiecare dată ce o revăd o regăsesc cu aceeaşi mirare şi nici anii, nici ochii mei n-ajung să-i istovească bogăţia. Îmi pare tot mai tainică de înţelesuri. — Neaşteptată viaţă a peisagiilor...“¹.

Simpla constatare a frumuseţii nu îl satisface însă şi, zi de zi, el încearcă să-i pătrundă misterul: „Cred să fi descoperit aseară, făcînd cu Marie o plimbare pe jos pînă la iazul cu stuf din susul Ghirenilor, secretul acestui peisaj, al cărui farmec melancolic îl resimt cu o nouă putere de fiecare dată: *e aspectul său marin* (s.n.). Am mai spus-o de mult în poezia: „Seara la Miorcani“. Imaginile care, în versuri, pot să pară voite — îmi sunt acum, controlate cu ochiul meu din nou, justificate şi fireşti. Dar mai mult decît unduirea, aducătoare la chip cu o mare încremenită, *golicuina priveliştei, deplina ei despoiere, reducerea la linii şi planuri esenţiale* (s.n.), îmi dezvăluie vraja şi mi-o lămuresc. Cu vremea te sature de orice: munte, pădure, colină. Nu te poţi satura însă de *un peisaj atît de simplu în arhitectura lui ascunsă* (s.n.) încît toată bogăţia, tot farmecul i le dă numai lumina unui cer

¹ Ion Pillat, *Dintr-un jurnal de vară*, op. cit., p. 288.

imens și umbrele unor nori clădiți în irealul ceasului ce moare și renăște mereu¹.

Atunci când caută și descoperă într-un peisaj „arhitectura lui ascunsă”, când ochiul scrutează și discerne în țesătura inextricabilă a detaliilor acele „linii și planuri esențiale”, poetul vedește un rafinat simț, pictural, în perceperea naturii. Dincolo de aspectul pitoresc, poetul urmărește într-un peisaj coerența unei structuri compoziționale, tainice raporturi între elementele componente; o dozare și o alternare a surselor de lumină și a umbrelor, inaccesibile ochiului obișnuit care nu îi ignoră frumusețea, fără însă a-i putea tălmăci indicibilul, care-i privește ansamblul, fără însă a realiza secretul armoniei cromatice. Spre deosebire însă de pictor care reprezintă realitatea unui peisaj nu așa cum e, cu fidelitatea și exactitatea detaliilor, ci așa cum și-o imaginează el, filtrând prin propria-i sensibilitate percepțiile vizuale, Ion Pillat descoperă în natură raporturi de forme și culori cu scrupulozitatea cu care ar contempla și comenta un tablou plastic, un peisaj artistic. Poetul privește așadar natura ca artă, „disecind” farmecul pictural al unui peisaj, regăsind de fiecare dată climatul ideal de abandonare și visare: „Privesc ulmii străvechi, — notează Ion Pillat la 12 august 1942 — prietenii copilăriei, prietenii vârstei mele de azi. Măreție și noblețe a vieții vegetale față de cea a regnului animal! [...] Ce lecție de împăcare cu sine, cu cerul și cu pământul, ce lecție de modestie creatoare, hotărâtă rămânere pe locul fixat de destin, îmi dăruiesc ulmii mei”².

Atmosfera citadină a Capitalei, unde văzuse lumina zilei, nu avusese decît sporadice și insignifiante ecouri în creația sa, și acestea privind nu mediul urban, ci tot natura sau universul rural: priveliștea romantică a Cîșmigiului sau silueta fugară a unei biserici de la periferie. Mai presus însă decît un cadru propice vieții interioare, natura îi va revela o altă calitate a timpului, precum și o imagine autentică a eului său adevărat: „Da, timpul de aici e altul — și o altă lege îl măsoară. În van se trudește ceasul meu să-i prindă urma. Grăbitele sale tic-tacuri nu-l ajung și-i trec mereu alături. Nu-l cuprind decît cu sufletul: bătăile inimii tale singure i se pot sincroniza. Părăsirea timpului mecanic pentru cel sufletească implică mai mult decît o schimbare de tehnică în măsurarea scurgerii vieții tale: ea înseamnă o regăsire a vremii adevărate — vreme

¹ *Ibidem*, p. 291.

² *Idem*.

care poate ești tu însuși, îmbogățit zi de zi, rodit an de an ca nucii frunzoși ce-ți străjuiesc parcul, însemnînd pe răbojul nemincinos al scoarței comoara unui trai răspîdit în aer și adunat la rădăcini”¹.

7. „SUFLETUL ASCUNS AL PRIVELIȘTILOR PĂMÎNTENE”

Sensibil la cele mai variate aspecte și metamorfoze ale naturii, poetul vedește un subtil simț al luminii, al gradelor de intensitate luminoasă în funcție de care un peisaj își precizează contururile și detaliile, își distribuie elementele cromatice și își modifică imaginea de la un moment la altul:

„Și zarea în lumină de aur înspre seară
Auzi cum cîntă-n luncă, lung, roata de la moară!
Arinii ei din sita ușoară de frunziș
Îi cern pe-oglinda apei luminile furiș”

(Cîreșar)

Sub incidența luminii solare, ce scaldă peisajul etern al vechii Hellade, templele, coloanele, statuile, capitelurile se dematerializează, devenind parcă aeriene:

„Coloane, trupuri netede de zei
În care singele s-a făcut soare
Colunii lîngă ele îmi sînt grei:
Nu pasărea, ci piatra o să zboare”.

(Helladă)

La Balcic, unde marea își dă întîlnire cu cerul în văzduh, lumina devine substanță universală:

„Pe mări țesute-n firele luminii,
Nori vișinii mi-au înflorit și, duși
De aur viu, s-au arcuit delfinii,
Și-n peruzeaua zării, pescăruși”.

(Plajă pustie)

Prin transparența luminoasă a contururilor ce se evaporă, parcă, în răsfrîngeri de raze, prin acea atmosferă fluidă în care formele se estompează pînă la a se contopi cu propriile lor umbre în clarobscurul înserărilor, peisajele realizate fac din autor, cîteodată, un Turner al imaginii poetice. Acest har al luminii de a transfigura

¹ *Ibidem*, pp. 290—291.

un peisaj, de a-i pune în valoare arhitectura sa secretă avea să-l constate Ion Pillat, poate mai deplin decât în solara Helladă sau pe calcinatele faleză ale Balcicului, în același ținut al Miorcanilor unde trăise revelația naturii. Observarea atentă, continuă a acestui univers, totdeauna altul în varietate policromă și același în puritatea, proptetimea și simplitatea sa, avea să-i dezvăluie acel prag imponderabil dincolo de care lumina capătă o însușire spirituală, proiectând în eternitate un moment, altminteri trecător, al existenței: „Vecinătatea vieții animalice, marea ei sinceritate, frumusețea unei zile senine și îmbelsugate de vară, *calitatea spirituală a luminii la acea oră a serii* (s.n.), privești dragă a Miorcanilor, cu casele satului răzlețite prin verdețea copacilor și în zare cu pădurile și holdele basarabene, soția și fiul, alături de mine — toate aceste realități primordiale, le simțeam în suflet cum ascuți, fermecat din nou și mereu uimit, de câte ori revii pe plajă, cîntecul mării”¹.

Calitatea aceasta „spirituală” a luminii el o percepe cu precădere în acel moment de tranziție de la combustiiile verii la blindețea calmă a soarelui autumnal, — perioadă în care receptivitatea vizuală a poetului este cel mai deplin satisfăcută, iar sensibilitatea sa cunoaște adevărate stări de beatitudine:

„Cum coboram spre apa limpezită
De soarele tot mai pieziș pe Prut,
Am regăsit frunzarele mai rare
Și liniștea poienii de demult”.

Lumina verii se lăsa spre toamnă
Lumina după-amiezii da-n amurg.
Sta crîngul verde și pătat de aur,
Poiana se-ncheia cu umbre lungi.

(Amurg pe Prut)

În chiar apoteoza strălucitoare a zilei, poetul presimte echilibrul precar între două anotimpuri, ireversibilul declin al verii și al vieții vegetale:

„Prin ușa deschisă a terasei văd parcul. E august, e vară caldă și senină încă dar, o simt, toamna nu e departe. Pe ici pe colo frunzele unui ram au și îngălbenit și deunăzi la iaz rîndunelele se fugăreau adunate pentru plecare”².

¹ Ibidem, p. 288.

² Ibidem, p. 287.

XXXII

La 5 august 1942 cînd își nota aceste impresii vara era în plin apogeu, viața naturii fremăta în jurul său fără a izbuti să risipească starea de melancolie care îl cuprindea. Dacă amurgul, cu cernerea luminii și intensitatea ei variabilă de la o secundă la alta este momentul așteptat, de excepție, al zilei, toamna, în schimb, cu atmosfera ei de părăsire și nedeslușit regret, cînd precipitarea timpului face și mai efemeră, și mai fugară umbra clipelor ce vor veni, este anotimpul predilect al poetului:

„Verde dor al primăverii, foc al dragostei de vară,
Toamnă, părul de-aur moale al iubirii mi-e mai drag
Cînd strivesc și ani, și zile ce covorul tău presară
Și-mi foșnești a moarte-n suflet, mătăsoș și galben steag”.

(Cișmigiul de toamnă)

Perceperea în adîncime spațială a peisajului natural, într-un intim acord al sensibilității cu realitatea exterioară va înfrîna profund viziunea poetului asupra timpului, vieții și destinului uman. Dincolo de orice metamorfoze, regenerări și declinuri, Natura îi apare exemplară prin marea sa lecție de statornicie:

„Trece norul, zboară dorul peste virfuri de pădure;
Păsările, visurile mi le fură zile sure —
Numai arborii prieteni să mă lase nu mă tem,
Ei, legații de țărîna, nu duc strașnicul blestem
Care mină tot ce umblă, se tirăște, fuge, zboară.
Ei, umbroșii, umbra vie — tot aceeași — o măsoară”.

(Copacilor)

În necurmata trecere și petrecere a vieților și lucrurilor, a vîrstelor, anotimpurilor, zilelor și nopților, a norilor de pe cer, în-lăuntrul efemerului, poetul deslușește, scăpărînd, un licăr al eternității. Cu toate urgiile vremii și în pofida oricăror opreliști și anihilări, viața se dovedește imperisabilă și invincibilă la scara tuturor regnurilor, prin forța sa regeneratoare:

„O asfodelă singură stă scut
Și tainei, și credințelor surpate.
Cu rădăcina prinsă în trecut
Ea înflorește în eternitate”.

(Asfodela)

XXXIII

3 — Poezii, vol I

Fată de vremelnicia a ceea ce e făcut tocmai cu intenția de a dura, de a birui timpul, tot ceea ce participă și este antrenat în procesul devenirii lumii se dovedește, prin ritmicele sale faceri și desfaceri, nepieritor:

„Tot ce sculptăm, tot ce clădim,
Le-nghit veciile ce curg
Pe-al veacurilor țințirim.

Și pe un cer proteic norii,
Topindu-și zborul în amurg,
Rămîn — doarei — nemuritorii“.

(*Eternități, vremelnicii*)

Zăvoiul, lanul de grâu, dealul cu vii, cîmpul de nea, toate acestea sînt imagini obișnuite ale adevăratului paradis — terestru — dorit de poet să-i fie, deopotrivă, leagăn și mormînt („De-o fi să fie raiul“). Într-o viziune premonitoare, Ion Pillat își va anticipa călătoria finală ca pe o ascensiune a spiritului către alte zone ale cunoașterii:

„Îmi las toiagul, praful și sandala:
Nici umbră nu mai sînt.
Din alt tărîm privesc în zări petala
Luminii ce mi-a fost pămînt“.

(*Post-mortem*)

Spirit prin excelență contemplativ, iubitor pasionat al ceasurilor și clipelor indecise cînd declinul zilei și al verii abia de pot fi întrezărite în exuberanța de forme și culori a freamătului vieții, poetul simțea tot mai dramatic apropierea mării înserări — umbră tentaculară a timpului scurs — care se înstăpînea asupra sa. „Un suflet în care începe să fie tîrziu“, va murmura el, descumpănit, într-un amurg definitiv, îndreptîndu-și melancolic privirea către același pămînt statornic — simbol matern, ca și marea, dealtfel — către aceeași luminoasă matrice a vieții și a morții, a nașterii și renașterii...

ADRIAN ANGHELESCU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Acesta este primul volum dintr-o ediție a operei lui Ion Pillat, ce dorește să respecte Testamentul său literar, publicat în volumul: Dinu Pillat, *Itinerarii istorico-literare*, Editura Minerva, 1978, ediție alcătuită, prefată și bibliografie de George Muntean (v. pp. 54—55).

Deosebirea pe care o aduce ediția noastră față de *Planul operelor în 3 volume* rezidă în faptul că poezia va fi tipărită defalcată, în 3 volume, corespunzînd fiecare celor trei faze ale creației lui Ion Pillat: I parnasian-simbolistă, II tradiționalistă, III neoclasică.

Volumul IV corespunzînd volumului II al *Planului* la care ne-am referit, intitulat *Sufletul altora*, va cuprinde *Exerciții de echivalențe lirice* — respectiv traduceri din Georg Trakl, Francis Jammes, Jean Moréas, Baudelaire, Goethe, Shakespeare, Ronsard, Mallarmé, Valéry, T.S. Eliot, Sainti John Perse, Maurice de Guérin, Claudel precum și antologia din poezia germană.

Volumul V, corespunzător volumului III din *Planul operelor în 3 volume* va cuprinde *Mărturisiri, Portrete lirice I și II* dimpreună cu eseurile și conferințele posterioare precum și volumele *Tradiție și literatură* și *Răsfoind clasicii noștri*.

Ediția se va încheia cu un volum cuprinzînd pagini de corespondență proiecte de antologii și antologii din literatura română și străină, documente de istorie literară.

Referitor la acest prim volum al ediției noastre trebuie să precizăm că am adus la zi ortografia poemelor, păstrînd alegerea și ordinea lor așa cum au fost hotărîte de Ion Pillat în *Poezii*, vol. I 1906—1916, Ediție definitivă, București. Fundația Regală pentru Literatură și Artă, 1944. Fiecăruiă din poemele din *Casa amintirii*, *Visări păgîne*, *Eternități de-o clipă*, *Amăgiri* și *Grădina între ziduri* i s-a reconstituit istoricul, modificările și variantele pînă la stabilirea formei sale definitive și a locului său în ansamblul operei. În lucrul de cercetare ni s-a pus la dispoziție materialul documentar aflat în cabinetele de manuscrise și de Stampe din Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, din Biblioteca Centrală de Stat, din Biblio-

teca Centrală universitară și din Muzeul Literaturii Române, cărora le aducem mulțumiri pe această cale.

Am utilizat ca instrument de lucru excelenta bibliografie exhaustivă a operei lui Ion Pillat, alcătuită de Georgeta Oniscu de la Biblioteca Centrală Universitară „Mihai Eminescu” din Iași — Serviciul bibliografic, apărută în anul 1980 și folosită pentru uzul intern, dar care sperăm că va fi tipărită și dată marelui public.

Un loc important în cadrul ediției noastre îl ocupă tablourile sinoptice, prezentând modul lui Ion Pillat de a-și compune volumele, de a-și muta poeziile dintr-un loc într-altul, uneori dintr-un volum într-altul pentru a se valorifica unele pe altele sau a completa diferite teme, variante și mutații demonstrând lucrul de finisaj al unui bijutier care dă o ultimă șlefuire pietrelor prețioase, pentru a le fixa apoi armonios într-o montură de o mare unitate.

Postfața este însoțită de o serie de note ce anunță paginile unei remarcabile corespondențe (cea cu Florica Rosetti, de exemplu) documente inedite și mai puțin accesibile, ținând de laboratorul operei, de geneza creației pillatiene ce face obiectul studiului nostru.

Ediția noastră mai cuprinde un tabel cronologic, ce reproduce tabelul cronologic al vieții și operei lui Ion Pillat, alcătuit de Dinu Pillat pentru volumul Ion Pillat, *Poezii*, Editura pentru literatură și artă, București, 1967, cu o prefață de Mircea Tomuș, tabel căruia i-am adus o serie de completări pe care le-am socotit necesare.

CORNELIA PILLAT

TABEL CRONOLOGIC

- 1891 La 31 martie în casa închiriată pe atunci de părinții săi în București, str. Dorobanți nr. 6, se naște Ion Pillat. Pilătești, de veche obârșie răzeșească, cu vatra satului de baștină la Drăcești, pe malul Prutului, în județul Fălciu, numără în decursul timpului mai multe generații de boieri de țară, găsindu-se pomeniți ca atare în *Descriptio Moldaviae* de Dimitrie Cantemir. Tatăl, Ion N. Pillat, a dus o existență de rentier, ca moșier și parlamentar. Mama, Maria, născută Brătianu, a fost a doua fiică, în ordinea vârstei, a lui Ion C. Brătianu.
- 1901 La examenul de absolvire a claselor elementare, la școala primară nr. 1 din Pitești, ca elev pregătit în particular.
- 1905 Sfințește ultima clasă a cursului inferior de liceu la colegiul „Sf. Sava” din București, după ce făcuse primele trei clase ca elev particular. Mama îl ia împreună cu ceilalți doi copii mai mici (sora: Pia și fratele: Nicolae) la Paris, pentru ca să își desăvârșască acolo studiile. Băiatul urmează ca elev extern la liceul „Henri IV”.
- 1906 Cu prilejul unei excursii, vizitând catedrala din Chârtres are revelația artei gotice, moment de emoție semnificativă, căruia i se datorește compunerea primei poezii: *În catedrală: Notre Dame de Chârtres*.
- 1909 Ia bacalaureatul. Profesorul de compoziție, plăcut impresionat de teza candidatului Ion Pillat, se interesează de planurile de viitor ale acestuia, rămânând surprins la auzul răspunsului: „Geologia”. Întrerupe un an șederea la Paris, pentru a presta în țară serviciul militar, la Regimentul 2 artilerie grea.
- 1910 Reîntors la Paris, se înscrie ca student la Sorbona, unde are să urmeze în principal Istoria și Geografia, făcând paralel și Dreptul. Este epoca entuziasmului pentru Leconte de Lisle, Hérédia, Baudelaire, Verlaine,

Mallarmé, Lautréamont, Régnier, Guérin, Barrès, Gide, Wilde, Poe, Browning, Swinburne, Dante Gabriel Rossetti, Omar Kayam, Lafcadio Hearn, Burnouf.

- 1911 Reîntors în țară, pentru manevrele de toamnă, primește critica favorabilă a lui Titu Maiorescu, pentru cîteva din poeziile sale care-i fuseseră trimise. Îi apare, la Paris, *Povestea celui din urmă sfînt*.
- 1912 În urma recomandării lui Titu Maiorescu, i se publică în luna ianuarie în *Conșorbiri Literare*, poemele *Pictor ignotus*, *Cîntec nocturn* și *Rugă budistă*. În vacanță, din nou la București, cunoaște, prin Horia Furtună pe Alexandru Macedonski, al cărui cenaclu îl va frecventa mai tirziu cu asiduitate, devenind unul din discipolii favoriți ai maestrului. Într-un elan de entuziasm pentru poetul necunoscut încă aproape de nimeni la epoca de atunci, editează volumul acestuia *Flori sacre*. Apare primul său volum de poezii: VISĂRI PĂGÎNE.
- 1913 Obține licența în Litere la Paris.
Reîntors pentru un scurt răstimp în țară, ia parte ca sublocotenent la campania din Bulgaria.
- 1914 Obține licența în Drept la Paris.
Revenind definitiv în București, își publică volumul de versuri: ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ.
- 1915 La 6 septembrie, în casa bătrînească de la via de la Florica, are loc căsătoria cu Maria Procopie-Dumitrescu, care-și făcuse debutul de pictor, sub pseudonimul de Brateș, cu niște „flori” trimise la o expoziție a „Tinerimii artistice”, la încurajarea maestrului Steriade.
- 1916 Are revelația lui G. Bacovia, căruia îi editează volumul *Plumb*. Preia conducerea efectivă a revistei *Flacăra*, împreună cu Adrian Maniu și Horia Furtună. Publică volumul de versuri AMĂGIRI. Soția îi naște o fetiță ce va primi numele de Pia.
- 1917 Este repartizat, pe toată durata războiului, ca ofițer de legătură pe lângă misiunea militară franceză.
- 1918 Sfirșește la Iași împreună cu poetul Al. T. Stamatiade proiectul antologiei începute la Paris, pe care o intitulează *Poezia nouă*. Poeme alese, însoțite de notițe biografice și bibliografice și de traduceri din poeți simbolști străini (netipărită).
- 1919 Participă la Conferința de pace de la Paris, în calitate de secretar al lui Al. Vaida Voievod, președintele delegației ardelen.

În chiar ziua iscăririi tratatului de la Versailles, îi apare la Paris, într-o restrînsă ediție de lux, volumul de versuri GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI.

- 1921 Face să apară volumul POEZIA TOAMNEI, o antologie din versurile poezilor români care au cîntat toamna.
La 20 noiembrie se naște fiul său Dinu.
- 1922 Scoate împreună cu T. Argezi revista *Cugetul românesc*. Scrie poemul *Bătrîni*. Traduce împreună cu O.W. Cizek 22 de poezii de Georg Trakl.
- 1923 Publică volumul de versuri PE ARGES ÎN SUS.
- 1924 Traduce împreună cu O.W. Cizek: *Cîntecul vieții și al morții Stegarului Cristoph Rilke*, de Rainer Maria Rilke.
- 1925 I se reprezintă în premieră, la Teatrul Național din București, dramatizarea *Dinu Păturică* (după romanul lui N. Filimon) făcută în colaborare cu Adrian Maniu.
Scoate împreună cu Perpessicius, ANTOLOGIA POEZILOR DE AZI. Publică volumul de versuri SATUL MEU.
- 1926 I se reprezintă în premieră la Teatrul Național din București, dramatizarea basmului *Tinerețe fără bătrînețe*, făcută tot în colaborare cu Adrian Maniu.
Publică volumul de versuri BISERICA DE ALTĂDATĂ.
- 1927 Face prima sa călătorie în Grecia.
Dă un volum de traduceri, POEZII ALESE DIN FRANCIS JAMMES în colaborare cu I. N. Herescu.
- 1928 Publică volumul de versuri LIMPEZIMI. Apare volumul ÎNTOARCERE format dintr-o selecție de poeme din primele sale patru volume.
- 1929 Călătorește în Spania.
- 1931 Face o călătorie în Italia.
- 1932 Scoate, în volum, traducerea poemului ANABASIS de Saint-John Perse. Călătorește pentru a doua oară în Grecia.
Publică volumul de versuri CAIETUL VERDE.
- 1933 Publică volumul de versuri SCUTUL MINERVEI.
Traduce din T.S. Eliot, *Țară pustie* și alte poeme.
Între anii 1933—1942 publică 50 de broșuri de *Pagini alese* din scriitorii clasici români, însoțite de un studiu introductiv și o notiță bio-bibliografică.

- 1934 Îi apare volumul PASĂREA DE LUT format dintr-o culegere din poeziile sale apărute.
- 1935 Descoperă Balcicul, unde cumpără un teren pe care își construiește o vilă.
- 1936 Apare volumul POEME ÎNTR-UN VERS.
Este ales membru corespondent al Academiei Române.
Ia premiul național pentru literatură, o dată cu Gib I. Mihăiescu, laureat postum. Își stringe în volumul PORTRETE LIRICE o parte din conferințele despre momente semnificative din istoria liricii universale moderne.
- 1937 Întreprinde o a treia călătorie în Grecia, care are să fie cea mai extinsă și totodată cea mai revelatoare pentru el. Publică volumul ȚĂRM PIERDUT. Dă volumul de traduceri POEZII DIN BAUDELAIRE.
- 1939 Se reprezintă la Teatrul Național din București, în traducerea sa, misterul dramatic al lui Paul Claudel: *Ingerul a vestit pe Maria*.
- 1940 Publică volumul de versuri ÎMPLINIRE.
Scoate o antologie de traduceri personale DIN POEZIA GERMANĂ (Klopstock, Claudius, Hölty, Goethe, Schiller, Hölderlin, Platen, Lenau, Hebbel, Meyer, George, Hofmannsthal, Rilke, Binding, Carossa). Apare volumul de versuri BALCIC, ilustrat de Maria Pillat-Brateș.
- 1941 Alcătuiește volumul de versuri DRUM LĂUNTRIC (rămas nepublicat). Proiectează un volum de traduceri sub titlul: SUFLETUL ALTO-RA (rămas nepublicat).
- 1943 Publică volumul TRADIȚIE ȘI LITERATURĂ, care reunește un număr de articole și conferințe ținute de el, privind de astă dată numai literatura română și îndeosebi fenomenul liric. Apare volumul ASFO-DELA cu o selecție de poezii și prefață de I.N. Herescu. Traduce: *Le Centaure*, *La Bacchante* de Maurice de Guérin, care apare cu o prefață de Bazil Munteanu.
- 1944 Îi apare, în ediție definitivă, întreaga operă lirică originală, cuprinsă între 1906—1944, în trei volume, sub titlul POEZII.
- 1945 În după-masa zilei de 17 aprilie, are o congestie cerebrală în plină stradă. Transportat acasă în stare de inconștiență, moare la ora 10 seara.

Casa amintirii

1906-1910

PRIMA VERBA

1. În catedrală

Notre Dame de Châtres

- 1 O lumină aurie face flori tremurătoare
Și le-aruncă și le prinde în mănunchiuri trecătoare
De-arcuite ziduri negre; în altare curge sînge
Cînd în ploaie purpurie de vitralii se răsfrînge.
- 5 Și pierdută-n adîncire omenirea se alină;
Frînte glasuri se ridică; frînte inimi se înclină
Printre sfinții reci de piatră; iar în umbră îmbrăcat,
Stă norodul ce se-nchină ne-ncetat, îngenunchiat.

- Dar de dincolo de moarte, cu surîs neomenesc
10 În icoanele-nvechite sfinții morți parcă zîmbesc.
Ce le pasă lor de chinul dat mulțimii fără nume
Ce se-mpinge și se roagă și se stinge iar în lume.

- Ce le pasă de potopul de dureri! Curg, nu-i urnesc
Veacuri multe ca nisipul și popoare — ei trăiesc,
15 Căci de piatră le sînt ochii și au suflet de granit:
Obosiți de veșnicie, pentru veci au adormit.

2. În catedrală

Notre Dame de Paris

- 1 Sub bolțile catolici în umbră catedralii
Plutea amorțitoare credința nevăzută.
Văpaie mai albastră ca-n vis cădea cernută
Din pacea înstelată a vechilor vitralii.

- 5 Icoane afumate, scăldate în lumină,
Păreau că redeșteaptă din somnului de veci
Durerea unei inimi trecută-n pietre reci,
Și fiecă icoană de suflet era plină.

- Norod din veacuri stinse, credeai în veșnicie —
10 Din viața ta îngustă prin rugă te scăpai
Și mistic catedrala în aer înălțai
Spre a uita-n văzduhuri a lutului domnie.

- Azi am pierdut credința în tine, Nemurire!
O, Dumnezeu din ceruri, azi cerul Tău e gol.
15 Dar sufletul îmi cere cu spaimă un idol,
Căci blestemat-ai omul să creadă în iubire.

CÎNTECE DE DEMULT

3. Drumul strămoșesc

1 E seara — brazii lung șoptesc
Și stă telega-n poartă.
E seara — brazii lung șoptesc,
S-așterne drumul strămoșesc,
5 Iar dorul lui ne poartă.

Luceferi ard de veghe sus,
Prelung talanga sună.
Luceferi ard de veghe sus,
Izvoarele povești ne-au spus
10 Țesute-n mreji de lună...

Departe — caii merg întins,
Potcoava-n noapte sună.
Departe — caii merg întins,
Iar drumul tot e parcă nins
15 Stropit cu stropi de lună.

Zăpadă n-a căzut pe drum,
Dar a brumat în mine.
Zăpadă n-a căzut pe drum,
Doar brazii mari visează-acum
20 Un dor din vremi străine.

4. Legendă

1 Cu pletele plutind nebune
Ca șoimii-n zbor ei au pornit.
Lăsindu-și vetrele străbune,
Prin zări s-au năpustit.

5 S-au dus pribegii călători
Pe cai mărunți, săltînd în șele.
S-au dus ca umbra după nori
Și luna după stele.

S-au dus... și seara la izvor
10 Cu ochii-n zări stăteau femei,
Iar fetele plîngeau de dor
Cu sufletul la ei.

S-au dus demult... Acum în sat
Cu cofa-n mînă o bătrînă
15 De mai oftează pe-nnoptat
Cînd merge la fîntînă.

S-au dus... Ciobanu-ntins sub ulmi,
Voinicul fugărit pe cal,
Mai spun povestea lor, pe culmi,
20 Din flintă și caval.

S-au dus... și lunca i-a uitat.
Pădurea-n deal s-a veștejit,
Izvoru-n vale a secat,
Și ei n-au mai venit.

5. *Cîntec în amurg*

1 Strunele vioarei tale plingeau.
Un cîntec foarte vechi
Se legăna pe ele.

Veneau din vale adieri,
5 Venea din lunci
Miros de fin cosit și ud de ploi.]

Iar trandafiri subțiri, umplînd cerdacul,
Spre tine aplecați ca spre lumină,
Petalele răcoritoare le scuturau ușor.

6. *Sbîrnie cobza*

- 1 Iar sbîrnie cobza în vuiet ușor,
S-aprinde pe ceruri lin nor după nor,
Și plopii din vale se tînguie-n vînt;
Domol te cuprinde al serii descînt...
- 5 Frunzișul e veșted și zboară-n pridvor,
Prin zare se șterge un stol călător,
Vin cîntece, duse în leagăn de vînt;
Domol te pătrunde al toamnei descînt.
- Se scutură clipele noastre și mor —
10 Oglinzi sînt de-a pururi aceluiași dor.
Revine trecutul pierdut ieri în vînt;
Domol te vrăjește al vremii descînt.

7. *Rugat-am norul...*

- 1 Rugat-am norul călător
Pe necuprinsul mării:
— Din suflet smulge-mi vis și dor,
Dă-mi farmecul uitării!
- 5 Și el, fugarul, le-a răpit,
S-a dus plutind pe ape.
Și-n mine nu a mai venit
Durerea să s-adape.
- Dar norul vîntului i-a spus
10 Dorințele-mi de-o noapte —
Și mării vîntul de apus
Le povesti în șoapte.
- Pe țărm pădurea le-a aflat,
Și-n ropot de izvoare

15 Trimise carte pe-nserat
La stelele din zare.

Iar azi răvașul ne-a găsit
Plimbiadu-ne-mpreună.
În ochii tăi l-am recitit
20 Prin raze lungi de lună.

8. Cîntec de toamnă

1 Lin frunzele cad, plîng apele-n vad,
Lung buciul toamnei în noapte răsună.

Prin ramuri de tei ning molcum scînteii,
Își cerne vrăjirea văpaie de lună.

5 Trec nori după nori în veci călători
Pe-ntinsele șesuri în zboruri deșarte.

Pe-al inimii gol se-așterne domol.
Durerea trecută cu frunzele moarte.

9. Cîntec în noapte

1 Prin nucii din vie,
Pe plopul din zare e stins asfințitul —
Dar stăruie-n mine
Și-n geamul deschis al ferestrii,
5 În rază tîrzie.

De la cules arareori,¹
Un cîntec vechi mai vine încă...
Adusă-n vînt și dusă-n vînt,
Ce cată vremea de demult
10 Cu jalea ei, de-mi cîntă?

Și glasuri de fete, în chiot, pe drum
Coboară la crama din vale.
Mai scîrțîie prelung un car
Sub dealuri date cu lună.
15 Pe-urcușuri ninse de var.

10. Nocturnă

Pace pe noi, glas de cîmpoi și lună.
Izvoare plîng: departe-n crîng răsună.
Prin codrul nins, ce cînt s-a stins pe strună?
Timpul trecut, în ochi, tăcut s-adună.

11. *Romanță*

- 1 Ți-am dat un trandafir, jucînd
L-ai aruncat în mare
Și valurile mi-l-au luat
În larga înserare.
5 S-a dus — și nimeni nu mai știe
De-un trandafir ce moare.

Ți-am dat și inima-ntr-o zi,
O zi de sărbătoare.
Rizînd ai prins-o, te-ai jucat
10 Cu ea cu nepăsare.
Te-ai dus — și nimeni nu mai știe
De inima ce moare.

12. *În primăvară*

- 1 În primăvară au sosit să-mi cînte la fereastră
Din fluier, din cobză, din nai:
Nădejdea, credința, iubirea albastră
Aduse de veselul Mai.

- 5 Făceau o larmă — m-au trezit din lunga mea visare,
Le-am aruncat un icusar;
S-a dus taraful cerindu-mi iertare —
Și tot l-aștept să vină iar...

13. Pentru alta

1 Pe cărarea unde astăzi
Ne-a legat un lung fior,
Va veni chiar mâine alta
Să-i şoptesc acelaşi dor.

5 Şi-n izvorul unde astăzi
Ca-n oglindă îmi răsai,
Cine ştie dacă mâine
N-o privi alt chip bălai.

Pentru alta o să-şi spună
10 Visul, codri vechi de brad;
Pentru alta o să-şi frîngă
Plîsul, apele din vad.

Stele, lună, pentru alta
Vor luci pe deal şi lunci —
15 Pentru alta... Tu în umbră
Te vei adînci atunci.

14. Acelaşi freamăt

1 Acelaşi freamăt trece-n crîng,
Aceleaşi ape-n văi se frîng,
Căzînd din stîncă-n stîncă,

Acelaşi a rămas şi-acum
5 Conacu-n margine de drum,
În linişte adîncă.

Deasupra lui pier stoluri-stol
Pribegii nori pe cerul gol,
Şi-n nopţile cu lună

10 Ca ieri alături amîndoi
Stăm ascultînd glas de cîmpoi
Din munţi în munţi cum sună...

15. *Priveam alături*

1 Priveam alături din pridvor
În ceasul blind al serii
La vraja zilelor ce mor
Prin zarea primăverii...

5 În noi ce căutai, fior
Prevestitor durerii,
În vraja zilelor ce mor,
În ceasul blind al serii?...

16. *Ecou*

1 Era aceeași lună-n cer,
Aceași brazi pe dealuri,
Și apa-n spumă frământa
Cîntînd aceleași valuri.

5 Și tu aceeași tot erai,
Cum te născuse dorul.
Cu-același zîmbet ascultai
Ce murmură izvorul.

Iar eu o clipă m-am făcut,
10 Cutreerînd aleea,
Copilul ce fusei pe vremi;
Același pentru-Aceea.

17. Cîntec tîrziu

- 1 Îți lasă minile tale
În ale mele ușor.
A nins pe tîmplele tale —
Amurgul așteaptă-n pridvor.
- 5 Și fruntea ți-o lasă ușure
De tot pe umărul meu —
Ascultă cum sună-n pădure
Trecutul din bucium mereu.

CASA AMINTIRII

18. Casa amintirii

- 1 E casa amintirii o casă cu pridvor,
Cu brîne și chilimuri pe încăperi zidite,
În drumul către dînsa țin strajă dreaptă plopilor,
Și în pereți icoane de morți bătrîni veghează:
- 5 Strămoși din altă vreme de cari, uitînd de jocuri,
Copii, ne apropiarăm privind cu ce sfială
La fețele lor șterse de sfinți în mănăstiri.
- În casa amintirii nu-i *astăzi* și nu-i *ieri*,
Căci orologiul vremii a încetat să bată
- 10 Și clipa netrăită a înghețat pe el.
Dar prin iatac adesea te-apucă și te fură
Miresmele cosite cu florile de fin
Păstrate sub răcoarea pînzetului de in.
Și, seara, pe divane în liniștite-odăi
- 15 Tot mai pogoară cîntec și zumzănit de strună
Ca de pe alăuta plăpîndelor visări,
Cînd, în apus de soare și răsărit de lună,
Simțim zădărnicia întîiilor uitări.

Rămîn aceleași toate, și somnul fără zbucium
20 Îl dorm sub coperișul aceluiași trecut.
Stație, trece gîndul prin casa mea străveche
Sub raza călăuză a visului tăcut...

Și închizînd în urmă odăile străine,
M-am dus, m-am dus în lume, cu-ațiția morți în mine.

19. Întoarcere

- 1 Prin crăpături de-obloane lumina, pete-pete,
Pătrunde pe podele, pe pat și pe perete,
Așa cum altădată încet s-a așternut
Cînd odihneam aicea sub albul așternut.
- 5 Iatacul e același și-n tihna lui adie
În bîzlit de muște, bătrîna melodie
Și ornicul rostește clipita de demult —
Da toate sînt aceleași: le văd și le ascult.
Și zilele pierdute revin. Simt că mă cheamă
- 10 Privirea mea uitată din poza prinsă-n ramă,
Cu ochii mei, cu ochii dintii — și simt pe piept
Cum giulgiul amintirii se lasă — și deștept
Privesc cum îl atîrnă drept coviltir pe toate.
Pe zid mai e hîrtia cu flori încondeiate,
- 15 Și pușca ruginită mi-o văd pe un dulap.
I-e frică iar — o clipă — copilului, de-un cap
De cerb cu ochi de sticlă și coarne rămurate...
Adorm în paza unor descîntece curate.

20. Templul meu

- 1 Nu e moscheea sfântă, în nopți de Ramazan
Cînd umbra de pe lespezi se-nalță ca o mare,
Și candel-atîrnate de boltă, funerare
Veghează stranii slove culese din Coran;
5 Pe cînd desculți Moslimii, proptiți în frunte, visul
Nedezlegat, dezleagă.

Nu e nici catedrala scăldată în amurg,
Cu stîlpi zvîrliți spre ceruri ca brațe rugătoare,
De veci încremenită pe-a timpului cărare.

- 10 Ca lacrimi stropi de apă din cripte negre curg;
Pe cînd plecați Creștinii, proptiți în piatră, visul
Nedezlegat, dezleagă.

- E casa bătrînească sădită printre nuci,
Pe-un vîrf de deal. — În toamnă, pe gardul de uluci
15 Atîrnă-n grape grele, dulci, strugurii și-n vii
Își împletesc albastrul cu frunze ruginii...
Dar sita înserării suflată-n aur, visul
Nedezlegat îl lasă.

Familia lui Ion Pillat dinspre mamă: primul rînd de la st. la dr.: Maria (căsătorită Pillat, mama poetului Ion Pillat), Pia Brătianu (bunica lui Ion Pillat), Pia, Ion C. Brătianu (bunicul lui Ion Pillat), Sabina (căsătorită Cantacuzino), Ionel. Al doilea rînd de la st. la dr.: Dr. C. Cantacuzino, Tatiana, Vintilă, Dinu. (Cabinetul de stampe BARSR).

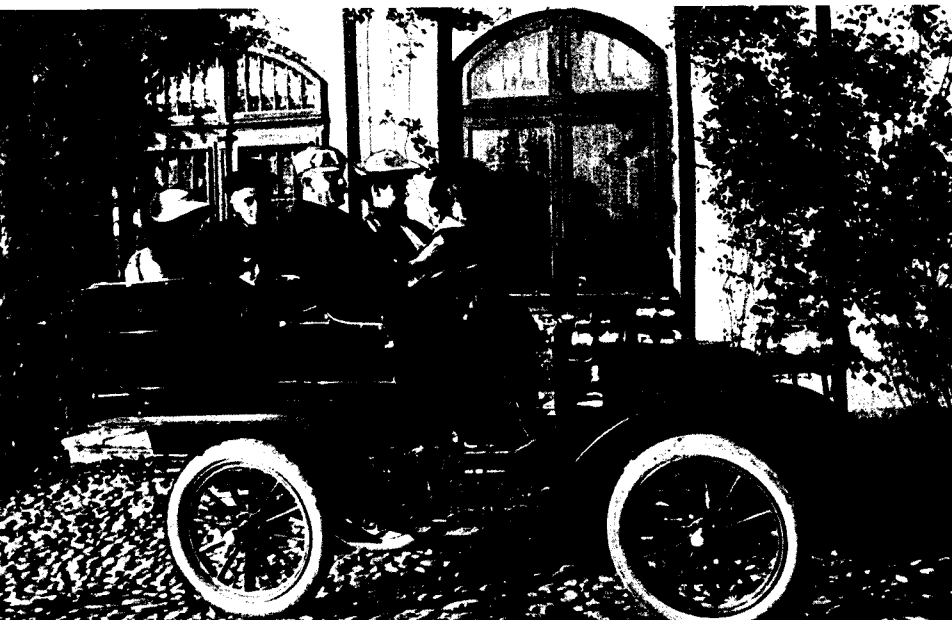
Familia lui Ion Pillat dinspre tată: primul rînd de la st. la dr.: Maria (căsătorită Șerban), Nicolae Pillat (bunicul poetului Ion Pillat), Elena (căsătorită Stroici). Al doilea rînd de la st. la dr.: Gheorghiță Pillat, Ionică Pillat (tatăl poetului).

În parcul de la Florica. De la st. la dr. Ionel și Dinu Brătianu, Pia (Lelița), sora lor și nepoții: Nicolae, Pia și Ion (Cabinetul de stampe BARSr).

Copiii Pillat împreună cu bunica, Pia Brătianu și fiica acesteia Pia, (Lelița).

21. *La culesul viei*

1 Toamna și-a întins marama de aramă pe zăvoi;
Taie aerul cu zboruri mici și frînte, rîndunele;
Frunze cad și-n praf de aur, de la munte după ele
Pică și treptat se umflă gîrla turmelor de oi.

5 Am lăsat pridvorul casei sub umbrarele de nuci;
Urmărind, urmînd poteca, șipotul de apă vie;
Pasul nostru sperie sturzii hrăpăreți și sus în vie,
Dulci se pîrguiesc la soare strugurii de pe butuci.

Să-i oprească de la jafuri nu vedem nici un pîndar
10 Și ciorchina rumenită, bob cu bob, o s-o aleagă...
Nu te-mpotrivi, iubito: e al lor al toamnei dar.
Lasă-te de voie bună, brațul meu să te culeagă!

22. Tîrziu de toamnă

1 Pe drum mergeam alături. A toamnei melodie,
Tăcută, se lăsase cu seara peste vie;
Prin codrul de rugină, pe pajiștea pustie,
Simțeam același freamăt în suflete că-nvie.

5 Era un vaier dulce și dureros, un cînt
Ce-n inimi se născuse și-n ele ni s-a frînt.
Apropiati deodată și fără un cuvînt,
Am stat să ne petreacă prin toamnă rece vînt.

Cu vocea ta sub ramuri sunînd a părăsire,
10 Mi-ai spus: — Să ne rămînă trecutul nălucire,
Cînd clipa veșniciei mi-o dai cu o privire...
De ce în umbră glasul părea o amintire?

23. În toamnă

1 Te iau, te strîng la pieptu-mi. Copilo, ce departe
Te simt! Căci vezi acuma e ceasul liniștit
Cînd bate iar la garduri cu pasul ostenit
Cobzarul toamnei, vîntul, în strai de frunze moarte.

5 Nu plînge. E zadarnic și oaspele-i poftit.
E scris să vie astăzi purtînd a morții carte;
Și cite-au fost pe lume, ne par ce sînt: deșarte.
Deschide numai poarta, rostindu-i bun venit.

Deschide largă poarta bătrînului cobzar —
10 Ne-o spune jalea veche uitată de demult,
Și hora amintirii se va roti mai rar.

Auzi? Se depărtează spre zarea de cenușe
Cu sufletele noastre... Sînt singur și ascult
Cum bate veșnicia în pieptu-ți de păpușe.

*

15 Pustie e grădina, pustie casa toată
În care o iubire crescuse an de an.

Ce mari sînt azi copacii! Sub ramuri de castan,
Pridvorul alb în frunză de iederă înoată.

Fîntîna părăsită rămase fără roată,
20 Se pierde şerpuirea potecii într-un lan,
Şi sub boltirea verde a codrului, oltan
Chilim aştern arinii în zilele de sloată.

Cărările înguste zadarnic le cutreier!
Străine îmi sînt astăzi sau eu le sînt străin?
25 Dar neschimbat prieten un ţîrîit de greier,

Acelaşi ca şi-atuncea, în clipe de tăcere
Reînflorînd visarea cu roze efemere,
Îmi singerează pieptul cu veşnicul său spin.

*

Plutaşul Moarte trece pribeag pe riul lumii.
30 Iar după dînsul veacuri, popoare-n jocul spumii,
Tîrîte de puhoiul pătat de înserări,
Se şterg spre veşnicia potolitoarei mări.

Şi Moarte, surugiul cu friu-n dinţi, călare,
Noroadale goneşte pe-a timpului cărare.
35 Iar veac de veac se leagă în urmă: nor de scrum,
Şi pulbere se-aşterne prin colbul de pe drum.

Şi Moarte, pivnicerul din toamnele tîrzii,
Ciorchine de popoare ca struguri culegînd,
La linurile vremii le duce cu pas rar.

40 Dar pentru noi, iubito, al morţii lăutar
Să cînte. — Simţi cum piere trecutul rînd pe rînd,
Uitarea cum burează în suflete pustii?...

24. Sfirșit de toamnă

- 1 Nu mai vorbi, nu ride, nu te gîndi, nu plînge,
Nu mai visa zadarnic: e prea tîrziu acum.
Nu vezi ce toamnă tristă? Cu pete mari de sînge
Se irosește frunza pornită-n zbor pe drum.
- 5 Prin codrul de cărbune plutește-al iernii fum —
Nu mai vorbi, nu ride, nu te gîndi, nu plînge.
Cu fața ei asemeni iubirii ce-a trecut,
Pe tîmpla din Văratice, din vremuri legendare,
O Sfîntă-i zugrăvită de un necunoscut.
- 10 Icoana tăinuită ce farmec straniu are!
Tăcut o șterge veacul, dar tot mai blindă pare
Cu fața ei asemeni iubirii ce-a trecut.

25. A doua moarte

- 1 Izvorul amintirii se pierde ne-nceput...
Același fin în floare ne urmărește-n luncă
Și rugăciunea serii nădejdea își aruncă
Pe dealul unde doarme întregul meu trecut.
- 5 Urmăm cărarea noastră în liniștea mai mare...
Acei ce ne lăsară doar dorul lor în piept;
Mai mor a doua oară cu noi în înserare
Sau ne măresc trecutul cu ochiul înțelept?

26. *Ca-n poveste*

- 1 Domnea în vremea veche un Crai și o Crăiasă.
Mai buni ca pita albă dospită de pe masă,
Purtau zăpadă-n creștet și primăveri în piept,
Căci gîndul le fusese curat și înțelept —
- 5 Și flori tîrzii crescute sub neaua iernii-n drum,
Doar amintiri de bine mai culegeau acum.
Dar le certa norocul un singur rău mereu:
Copii să aibă-n casă nu dase Dumnezeu;
Și mult le-ar fi fost dorul s-adoarmă-o zi pe spate
- 10 Ca brazii de la munte cu crengile rotate,
Umbriți de însăși umbra roditului vlăstar.
— Nădejdlile apuse ademenesc mai rar
Și vă găteați obștește și singuri spre mormînt,
Cînd se-ndură Prea Sfîntul de traiul vostru sfînt
- 15 Și-o bună dimineată trimise-n casa voastră
Un pui de fată-adusă de-o pasăre măiastră.
Iar cînd v-ați zărit visul alături de voi,
Albastrul din privire v-a înflorit. Apoi
Ileana i-ați pus nume și-ați poruncit să fie
- 20 Botez cum n-apucase a voastră-mpărăție.
Din patru părți de lume, acum curgeau șirag
La Curte mosafirii cinstiți — de ți-era drag
Să vezi voinicii mîndri din șea cum se desprind
Și mîndre Cosînzene pe praguri răsărînd
- 25 Ca floarea după ploaie; vestiții împărați
Cu pravila în mînă și-n zale îmbrăcați,

- Vlădicii, cuvioșii, în cîrje și-n potcap,
Și cărturarii girbovi ce poartă lumea-n cap...
Dar iată și o Zînă în mersu-i legănat —
- 30 Ea portul la păianjen în zori și l-a lucrat
În două ițe numai, cînd iarba moale, naltă,
Adună pietre scumpe și rouă laolaltă.
De borangie năframe pe plete lungi îi flutur —
Și poartă pe spinare o aripă de flutur,
- 35 Și unde-i zboară ochii s-aprinde strop de soare.
Iar Luna, însăși Luna, veni cu Carul Mare
Cînd noaptea învelește pădurile de rodii
Și vezi trecînd pe ceruri rătăcitoare zodii.
Piticii de la munte, cu graiul ne-nțeles,
- 40 Drept cărucior de poștă, în pripă, și-au ales
Ciupercă roșie trasă de patru iepuri sprinteni
Ce broască, surugiul, îndeamnă dînd din pinteni.
Iar cînd sunînd din frunză pădurile de laur
Deschiseră cărare, sosi și un Balaure.
- 45 Luceferii veniră călări pe curcubee
Și Soarele, departe mai mult nevrînd să stee,
— De necrezut povestea-i, dar încă nu vă mint —
Ivitu-s-a din umbră în straie de argint...

*

- Și a trăit fetița de-mpărat
- 50 Mai mîndră ca lumina lunii pline,
Dar ochii ei aveau priviri străine
Și inima-i era cleștar curat,
Căci Dor nu turburase niciodată
Cu visul lui, visarea ei de fată.

- 55 Venit-au ca s-o ceară la părinți
Din patru zări de lume, pețitorii —
Ea îi oprea cu zîmbetul surorii
Și îi gonea cu ochii ei cuminiți.
Și fruntea Împăratului se-ncruntă,
60 Dar casa lui rămase fără nuntă.

Zadarnic întruni bătrînul Crai
Cu zor la Curte babele și vracii,
Din trupu-i tînăr să alunge dracii
Și s-o îmbrace cu-al miresei strai,
65 Copila lui rămase de zăpadă —
S-au dus și pețitorii toți, grămadă.

Și luni de zile au trecut și ani...
Sub arcuirea merilor în floare,
Se plimbă singură-n apus de soare
70 Domnița străjuită de castani;
Cînd, iată, în vederea-i nu se-ncrede,
Pe Făt Frumos călare că mi-l vede.

Semeț grăiește fiul de-mpărat:
— Prin nouă țări venii, Domniță dragă,
75 Iubirea ta să-mi fie ca o fragă
Unui drumeț de drumuri însetat. —
Obrazul fetei i se face nalbă,
Pe ram de măr își culcă fața albă.
Încet răspunde fata de-mpărat:
80 — Cînd ramul meu purta-va măr de aur,
Eu voi simți al dorului tezaur.

Ia ramul și te du neturburat! —
Și Făt Frumos îl ia cu minte dreaptă,
Spre Răsărit nădejdea lui se-ndreaptă...

*

85 Și primăveri de-a rîndul se înveliră merii
Și iarna foi de aur din pomi a seuturat,
Și ea privea amurgul pe drumul depărtat
Pe care el pornise în zarea primăverii...
Dar primăveri și ierni pustii s-au îngropat
90 Și nu s-a mai întors feciorul de-mpărat.

27. *Lanternă magică*

1 Pe-omățul nepătat de pe cearceaf,
În umbra ce se-ncheagă în odaie,
A tresărit lumina ca un praf
Cînd și-a deschis pupila ei bălaie

5 Lanterna magică privind pieziș
C-un singur ochi în frunte ca-n poveste —
Și glasuri de copii în luminiș
De ris curat, țîșniră fără veste.

Acolo unde-a fost doar scrumul șters,
10 Răsare-o lume veche și ciudată.
Scufiței Roșii-i ard obraji-n mers,
O vezi zorind spre casa de-altădată.

Spre casa albă și cu nalbă-n prag
În care o așteaptă blind bunica —

15 Prin fumul vremii, prin trecutul drag,
Mai stau privind cum piere lin fetica.

Zădarnie cerc zăvorul ferecat
Pe care tot copilul îl descuie...
Prin vremi Scufița Roșie a plecat
20 Și lupul sur mai stă pe cărăruie.

Visări păgîne

1910-1912

28. *Sint zile*

- 1 Sint zile cînd mi-e dorul flămînd ca un barbar,
Războinicii călare i-aş năpusti ca vîntul
Şi aş cînta cu dinşii prin stepe; iar pămîntul
Învins ca de cutremur s-ar prăbuşi. Cuvîntul
5 Ce mîntuie-n biserici s-ar cere în zadar.

- În alte zile dorul mă leapădă sătul,
Şi singura-mi dorinţă e ca pe ţărm de mare
Să urmăresc cu ochii corăbiile-n zare,
În mine amintirea să piară călătoare,
10 Şi umbra umbrei mele s-o am, mi-ar fi destul.

- Sint zile cînd mi-e dorul aşa de bun, s-ar duce
Să dea întregu-mi suflet cum alţii dau un ban
Şi inima-mi deschisă la toţi, s-ar face han
La care năvăli-va norodu-n lung chervan.
15 Sint clipe cînd în spate aş vrea să port o cruce.

- În alte zile dorul mă face rău şi rece
Trăind de piatră parcă, nepăsător idol...
Şi miezul vieţii însuşi îmi pare că e gol,
Că omul e o mască şi mila e un rol
20 Şi, orb, privesc durerea ce lingă mine trece.

- Sint zile cînd re-nvie copilul. Zile cînd,
Moşneag, stinşi îmi sint ochii ca două stele moarte.
Sint zile cînd tot pieptul iubirea mi-l împarte,
Iar altele sint singur mă chinuiesc departe,
25 Închis ca într-o boltă zidită-n al meu gînd.

- Necunoscutul cine-i, titanicul artist
Ce-n suflute şi trupuri se-mbracă cum îi place
— Vorbesc şi el vorbeşte, şi tac cu el cînd tace —
Străinul care-n mine pe mine mă desface
30 Făcîndu-mă tot una cu-o fiară sau c-un Christ?

29. Voci în amurg

I

- 1 Vei fi cuceritorul! — Sub mina ta de fer
Popoarele zdrobite cădea-vor la pământ,
Și knezii, împărații, ca frunze luate-n vînt
Se vor băga-n țărîină, cînd steagul neînfrint
5 Îl vor zări în zboru-i de sînge roș pe cer!

- Și de nu vrei, poete, cuvîntul îți va fi
Mai dulce ca șoptitul iubirii pe o strună
Și mai curat ca neaua în luciul alb de lună...
Iar noaptea pe pustiuri cînd stelele se-adună
10 La gîndul tău izvoare din piatră s-or ivi!

- Și de nu vrei, profete, vei adăpa un neam
La rîul plin de soare al bunătății tale,
Și toți nefericiții îți vor ieși în cale —
Tu nu le vei da sfaturi, nici pilde, nici parale,
15 Blajin, le vei întinde blagoslovitul ram.

- Și de nu vrei... Atuncea ce vrei? Nu ți-e destul
Pămîntul tot să-l birui, să-l cînti, pe veci să-l mîntui?
— Timûr mîncat de vreme e pulbere-n mormîntu-i,
Firdûsi nu mai știe de i-a fost dulce cîntu-i,
20 De mîntuirea lumii Isûs chiar e sătul.

II

- 1 De-o aripă, de-un sînge cu noi e doar condorull
Sîntem învingătorii: Genghis, Xerxes, Cezar.
Deasupra lumii pradă rotim în cercuri zborul
Și gheara ne-o înfigem deodată-n ea. Soborul
5 Îngenuncheat ne-nalță ca unor zei altar.

- În nor de fum și flăcări se năruie și pier
Khanat, regat, imperiu din Tibru la Baikal.
Pe urma noastră crește neghină și tăcere,
Și pasărea de pradă și corbul nu ne cere
10 Să-i spunem, de ni-e faima Baber sau Hasdrubal.

- În față ni se-ntinde pustiul, ca o mare
Și fug, corăbii smulse de un vârtej de vînt,
Înnebunind de spaimă, cu miile, popoare
Cînd, numai umbra noastră zărind-o, li se pare
15 Că noaptea morții vecinici se lasă pe pămînt...

- De-o lege cu Socrates, cu Christ, cu Sakya Muni,
Sîntem alinătorii. Pășind pe drumul lor
Din inime noi smuls-am chiar dorul unui dor.
Lăsînd mireasa-n urmă, părinții și străbunii
20 Iubirea ni se scurge fîntînă tuturor.

Sîntem cei fără nume. — Zadarnică se duce
Prin omenire mila ca apele prin vad —
Deși culegem ura și pietrele ce cad

Nădejdea nu se stinge și pilda noastră luce
25 Pe veacuri ca și luna pădurilor de brad...

— Cel răstignit în cuie și cel răstignitor
Eterni sint deopotrivă în mintea ce-i desparte,
Dar eu, Iehova, jalnic mă simt legat de moarte!
M-au ferecat în lanțuri credințele deșarte
30 Prea slab ca să fiu jertfă, prea tare ca să-omor!

30. *Visai de o cetate*

1 Visai de o cetate pe margine de mări...
Trec peste ea cocorii zburînd spre alte țări.

Pe cer pier nori ținându-și penumbra de pământ...
Fug legănînd corăbii catargele în vînt.

5 Intraî tăcut într-însa, umblai în lung și-n lat...
Se înălța doar murmur de ape, depărtat.

Urcai pe scări de piatră în turle pînă-n nori...
Se auzea doar freamăt de aripi de cocori.

Dormea pe veci cetatea: un straniu mausoleu...
10 Și cum priveam, simțit-am că mortul eram eu.

31. *Diwan din Brussa*

1 În oraşul sfânt, la Brussa
Tot mai vezi moscheea veche
Verde-albastră. Spun moslimii:
— Stai privind o viaţă-ntreagă

5 Făr-a şti de este verde
Ori albastră dacă este.
Tainic mii de ani trecut-au
Oglindind-o-n mii de feţe...

În moscheea verde-albastră
10 Curge-n marmură fintina:
Izvorăşte — spun moslimii —
Şi-o ascultă întreaga viaţă

Făr-a şti de ride vecinic
Ori de plînge de apururi,
15 Căci o mie ani trecut-au
Rîs şi plîns zvirlind într-însa...

N-am văzut moscheea sfîntă
N-am grăit nici cu moslimii,
Cei ce sub turban adună
20 Vechea lumii-nţelepciune.

Dar zărit-am doi ochi numai,
Verzi şi-albaştri deopotrivă.
Auzit-am glasul numai,
Rîsul, plînsul îmbinîndu-l.

32. *Divan din Basra*

1 Lîngă drumul care duce
Peste munți și văi la Basra,
O fîntînă izvorește
Din trei șipote de piatră;

5 Dar catîrul nu se-oprește
Să s-adape, nici moslimul;
Ne-ncepută curge apa
Și se pierde ne-ncepută.

Căci turbane împletite
10 Cercetînd cu sîrg Coranul,
Cărturari de slavă veche
Spun: Fîntîna-i fermecată.

Sună astfel zicătoarea:
Din trei șipote de piatră

15 Cine bea dintr-unul pierde
Raza ochilor de-apururi.

Cine bea din amîndouă
Cade la pămînt și moare.
De tustrele de se-atinge,
20 Pradă va cădea iubirii.

33. *Divan din Bagdad*

1 La Stambul îmi spun muftii,
Cercetașii slovei sfinte,
Spun dervișii, știutorii
Legilor ce nu stau scrise:

5 Harun Al-Rașid, khaliful,
Timp de-o mie nopți și una
Fermecat de Șehrazada
I-ascultă tăcut povestea.

Timp de-o mie nopți și una
10 El a stat sorbind cuvîntu-i
Și uită, pentr-o minciună,
Și Coranul și Profetul.

Timp de-o mie nopți khaliful
Se gîndea privind-o: Mîine,
15 Mîine gitul ei de fildeș
Va purta mărgele roșii.

Înflorit-au oleandrii]
La Bagdad ca stropi de sînge,
Crește-n zare luna nouă
20 Iataganu-i de lumină.

Dar hangerul ca argintul,
Gitul fraged ca zăpada,
Au rămas —

Muri khaliful
Și-a trăit Șehrazada.

34. Din Rubaiyatul lui Yussuf

1 Din orișice iubire dorințe vechi răsar:
În zori de zi amurgul revine parcă iar.
Paharnice, ne toarnă în primăvara nouă
Străvechiul vin al toamnei ce scînteie-n pahar.

*

5 Din paltinul în frunză curg picături de lună,
Departe clopoțeli cîmălelor răsună,
Miros de iasomie ne vine prins în vînt,
Iar eu visez povestea ce-n ochii tăi se-adună.

✽

Legîndu-mi, doritoare, colan de brațe moi,
10 Mă-ntrebi: E luna nouă alunecînd prin foi?
— Iubito, nu e luna, ci chipul tău îmi crește
Pe ceruri, în oglinda răsfrîntă peste noi.

*

Miros de fin cosit curînd în plete negre are,
Chiar trandafirii la Șiraz ca buzele-i nu sint.

15 Poți călări un an întreg din Ispahan la mare
Și parcă tot în ochii ei luceafărul răsare.

*

Cu caravana mîine plecînd din nou prin lume,
Nisipul și pustiul pe drum or să mă-ndrume,
Dar azi ce-mi pasă mie, stringîndu-te, de-aud
20 Cum muezinul Morții mă cheamă lung pe nume.

35. *Din Samisen*

I

1 Munte Fuji, munte Fuji,
Peste tine zboară norii —
Berze albe, berze negre,
Cu aripile întinse.

5 Mi se cerne lin iubirea
Pe cărări la Kumamoto,
La Kitzumo rinduri, rinduri,
Vintu-mi ninge tot trecutul.

— Samisen cu două coarde,
10 Tremurînd te-ating şi tremuri:
Strună veche, suflet tînăr,
Laolaltă ni se frîng.

II

1 Lîngă templul vechi din Niko,
E un lac şi în oglinda-i,
Ca un nufăr printre nuferi,
Chipul de-aur al lui Buddha.

5 Sfîntul chip cu o privire
Apele înseninează —
Vezi din fundul apei limpezi,
Albă, luna cum răsare.

Şi pe coastele Japoniei
10 Kuno-Şivo se numeşte
Un curent marin şi apa-i
E atît de-adînc albastră

Că pescarii cred: e cerul
Ce în zori îşi spală faţa...
15 Dar cunosc doi ochi, doi numai,
Mai albaştri decît Şivo.

36. *Ruga lui Buddha*

1 Am fost, o Sakya Muni, acela ce visase
— Viteaz fără putere și vultur fără zbor —
Năpraznic să vineze popor după popor,
Dar, neputînd să-nvingă, milog pe drum rămase.

5 Am fost, o Sakya Muni, acel ce vrînd să știe
— Adept fără știință și fir fără fuior —
Deșteleni cu trudă al gîndului ogor,
Dar nu putu să iasă din mintea lui pustie.

Am fost, o Sakya Muni, acel ce vru să curme
10 — Monah fără credință și mire fără dor —
Zadarnica iubire la orișice izvor,
Dar neputînd să beie pieri fără de urme.

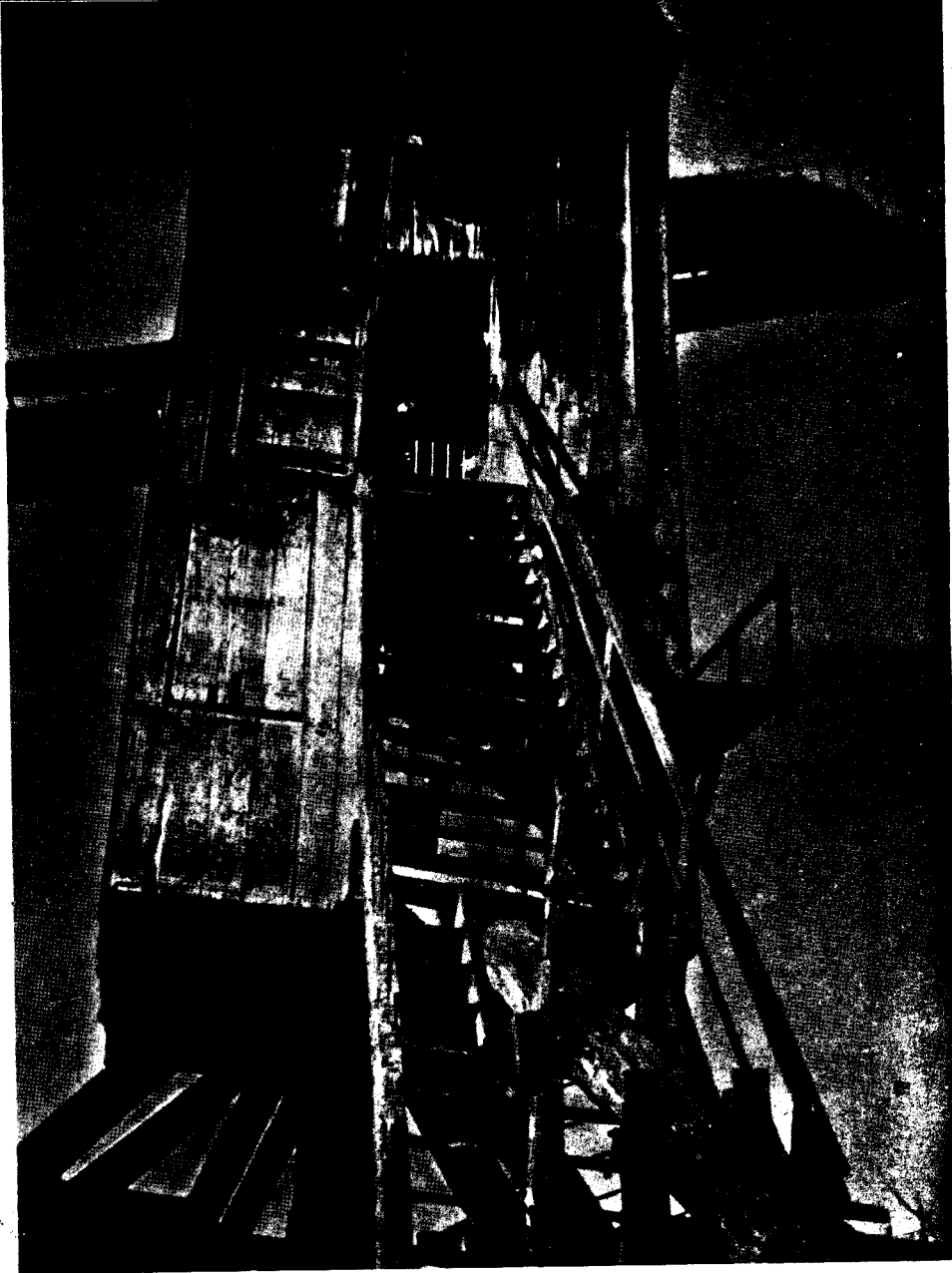
Din veac în veac tot altul, același om în veci,
Născînd mereu din moarte, murînd spre a renaște,
15 Sint obosit, Stăpîne, de mine și mă paște
Un dor să dorm de-apururi prin constelații reci.

Casa amintirii. Casa de la Florica unde Ion Pillat și-a petrecut anii copilăriei. (Cabinetul de stampe BARSR).

Casa familiei Brătianu de la Predeal, distrusă în timpul primului război mondial unde Ion Pillat a scris multe din poeziile sale (Cabinetul de stampe BARSR).

Unor mori de vînt, fotografie făcută cu ocazia excursiei din Bretania (1909)

37. Visări budiste

I

- 1 Nu e înțîia oară cînd ne-nchinăm iubirii
Și sub umbrar de ramuri ne spunem orbul dor.
De-o seară ne cunoaștem, dar farmecele firii
De mult în noi sădiră năvalnicul fior...
5 Ne prinde veșnic Zeul în plasa amăgirii.

- Ne căutăm dorința pe drumul către moarte:
În valul verde-al mării, învăluți de foi,
În noi, cu noi, scînteia iubirii mai departe
Purtînd din treaptă-n treaptă spre alte chipuri noi —
10 Iluzia vrăjise cărările deșarte.

- Mai ții tu minte-amurgul pe apele polare,
Noi, două focuri, sprinten spărgînd val după val
Pluteau măreți ghețarii topindu-se prin zare
Și noi plecați cu dînșii — iar turma de pe mal
15 Privea lung pribegia pe mări crepusculare.

- O seară, primăvara, pornirăm împreună
— Cînd fluviile se umflă și punți de gheață cad —
Căci nu găsea de hrană poporul meu pe dună.
Un rîu înot urcarăm și din păduri de brad
20 Ieși, ca azi senină, spre noi aceeași lună.

Mai știi cetatea moartă în zidurile mute,
Liane pe arcuri de marmură, pe porți?
Și noi lungiți pe soclul statuiilor căzute,
Doi șerpi, în nemișcarea acelor ce sint morți,
25 Domneam sfințiți de veacuri pe templele tăcute.

La Angkor-Vath, cînd noaptea cinocefalii latră,
Cînd leneși crocodilii din iazuri se desfac,
Pe idolii de-aramă, de-argilă și de piatră
Zăream aceeași lună pe ceruri și în lac,
30 O clipă — și pe urmă ne-ncolăceam la vatră.

Mai îți aduci aminte ce falnic tu, condorul,
Îți părăseai cuiarul acoperit, de stînci?
Deodată întinzîndu-ți aripa îți luai zborul,
Iar eu, rotind deasupra genunilor adînci,
35 Cu penele zbîrlite îmi așteptam odorul.

Porneam brăzdînd prin aer lungi pîrtii de lumină;
Fugeau muflonii negri sărînd din pisc în pisc,
Căzîndu-le pe spate îi sfîșiam drept cină.
Flămînzi purtînd spre ceruri fișii de carne-n plise
40 Urcam — și pe văzduhuri aceeași lună plină.

Apoi cu armăsarii dorința-mi reîncepe;
Cutreieram pămîntul din Volga la Altai,
Și-n herghelii sălbatici nu fură alte iepe
Mai mîndre cînd, fugară, tu nările-nălțai —
45 Și valuri, valuri iarba se legăna pe stepe.

Apoi... dar e zadarnic trecutul să-l deșir!
Să ne lăsăm mai bine furați de vraja lumii.
Ne vin în vînt miresme de fîn și trandafir,
Din nou îmbracă marea talazurile spumii
50 Și Zeul țese iarăși al amăgirii fir.

II

De cînd pe valul vremii tot urc și tot cobor
Sub mii de învelișuri aceeași suferință
— Împins din formă-n formă de altă năzuință —
De moarte nu mi-e teamă, m-am învățat să mor.

5 Dar cînd dezgroapă luna capela-mausoleu
Din umbra unde mine voi fi întins — aminte
Mi-aduc deodată straniu de vechile morminte
În care dorm de veacuri acei ce fură eu.

Pe lîng-o mare albă, tăcută ca un lac,
10 Mă îngropă cu psalme poporul meu, nomadul.
De două ori același nu-mi fuse-n viață vadul:
Acuma cu nisipul de-a pururea mă-mpac.

Djebè, cuceritorul, nebiruitul khan,
Pămîntul îl călcase sub tropot de copite:
15 Acuma peste mine cu zboruri liniștite
Șiraguri trec cocorii gonind spre alt liman.

- Cu trandafiri sălbatici sădiți jur împrejur,
Într-o grădină unde îți pierzi sub mușchi cărarea,
Lin odihnesc. Copacii de vînt își lasă floarea.
- 20 Mormintul mi se pare că e la Nișapur.

Pe-atunci poet sufitic cuvîntul tălmăceam;
Iar cînd m-am stins în toamnă, culegătorii viei
Priveau, uitînd Coranul cu rodul nebuniei,
Cum se strecoară pacea în ochii lui Khayyam...

- 25 Și noaptea citeodată mă-ntreb în care țări
Își vor găsi uitarea mormintele de mine.
Dormi-voi iar sub paza grădinilor bătrîne?
Visa-voi în cadența neturburatei mări?

- De moarte nu mi-e teamă, m-am învățat să mor
- 30 Împins din formă-n formă de altă năzuință
— Sub mii de învelișuri aceeași suferință —
De cînd cu valul vremii tot urc și tot cobor.

III

- 1 O, Buddha Sakya Muni! tu singura-mi credință,
Tu ce lucești luceafăr pe mările durerii,
În calea spre odihnă a mistuit puzderii
De suflete și chipuri eterna mea ființă.

- 5 Chiar ruga mea de astăzi și ruga mea de mîine
— Nădejdea care fost-a, nădejdea ce va fi —
Închipuiri sînt numai și se vor isprăvi...
Pieri-vor pieritoare ca un lătrat de cîine.

- Deci, nemișcat, Alesul spre formele ce mor
- 10 Privească: el cu sine, cînd roata vremii trece.
De-acuma va rămîne în viață pururi rece:
Un schimnic înfrățitul cu al Nirvanii fior.

- Va trece, spune legea, de mii de ori un an
Ca să te poți desface de rodul unei fapte,
- 15 Și așteptînd în tremur mă-ntreb cu ochii-n noapte:
Din ce afund de patimi răsare-al meu karman?

- Străbat de mii de veacuri poteca dezrobirii
Și oameni fără număr în sînge m-au purtat,
În cicluri planetare cînd fată, cînd bărbat,
- 20 Străpuns pe rînd de teama și dorul nemuririi.

Deoarece dorința de viață-i născătoare
Mă sperie chiar ruga de a fi o neființă,
Că poate, cine știe, rodind ca o semință,
Din haos voi renaște cu capul către soare,

- 25 Spre altă transmigrare împins neîncetat.
— De e acesta scopul și dacă n-oi ajunge
Să sfarăm în Nirvana destinul ce mă-mpunge,
De mine mă dezleagă, o Sakya Baghavat!

38. *Imn de închinăciune*

- 1 Ți-e dat oceanul științei cu valul lui de lumină,
Ca luna rotundă ți-e chipul, atins-ai culmile vieții,
Ajuns-ai golul gândirii: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate.
- 5 Învins-ai fără durere, pătruns-ai inima vieții,
O prea slăvite! ești ctitor al tuturor faptelor bune,
Și măsuri cu mintea ce-i bine: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate.
- O Buddha! ce dai ca podoabă podoaba faptelor bune,
10 Ce dai drept avere știința întreagă și nemincinoasă,
Ți-e dată comoara veciei: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate.
- Locaș al gândirii, al rugii, al slovei înalte și drepte,
Deasupra mrejiu iluziei ți-e dată viața de-apururi,
15 Da, vecinic ți-e dată viața: aceasta-i blagoslovenie!
Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate.

Spre binele lumii se scurge izvorul milei din suflet
Și mintui de umbră ființa în umbră încătușată;
Ți-e dată puterea luminei: aceasta-i blagoslovenie!
20 Printr-însa întemeiază odihna ființelor toate...

Dar nu mai pot crede, o Buddha, în faptele bune ori re
În imnul cu care monahii ajung în țara Nirvanii.
Ajuns-am eu golul credinței: aceasta-i blagoslovenie?
Printr-însa în veci n-oi atinge odihna ființelor toate.

CENTAURII

39. Vis și centauri

- 1 Am văzut în vis întinderi adumbrite de castani,
Ziduri vechi de piatră-n pietre dărimate ani cu ani,
Ederă de ele prinsă și de-a lungul lor de strajă
Brazi înalți.
- 5 Pe iarba deasă stam culcat atins de vrajă.
Ascultînd povestea apei săltărețe de pe prund.
Tu, tăcută, de grumazu-mi aduceai un braț rotund.
— De-un trecut ce nu-i al nostru îți adunci aminte oare?
Te ntrebai — și plete, plete, ca un rîu stropit cu soare,
- 10 Am simțit pe-obraz, pe frunte părul tău adus de vînt...
Și spre seară cînd pe pajiști e o pace de mormînt,
Urmărind poteca strîmtă ce se pierde prin livadă,
Cerbi în cîrd veniți din codri s-au oprit mirați să vadă
Sub salcîmul nins de floare doi străini în țara lor,
- 15 Și cînd luna de pe dealuri ca un arc de vînător
S-a-ndoit pe cer și ceața se lăsă prin crîng fișii —
Se ivi ieșind din umbră și din vremile pustii,
Alb, mai alb ca spuma mării, cu copitele de aur,
Izvorînd din întuneric, rînd pe rînd, cîte-un Centaur!

40. Centaurul

- 1 Trei zile-n nemișcare privise stana. Gîndul
Nu cuprinsese forma ce pribegea prin haos.
A patra zi deodată simți că un Centaur
Încătușat în piatră îl aștepta să vie.
- 5 Trei zile visătorul își făuri visarea:
Cînd mîngîia cu mîna, cînd crud lovea cu dalta,
Și tresărea lung piatra atinsă, cum tresare
Femeia ce ascunde în sinu-i viitorul.
A șaptea zi prin dafini amurgu-ncet se stinse,
- 10 Gemea în umbră visul cu marmură robit,
Și falnic semizeul, mai alb ca spuma mării,
De noapte se desprinsese cînd lună fu-n văzduhuri.
- Cutează Creatorul să-nfrunte-a lui făptură
Și, muritor, măsoară o clipă nemurirea.
- 15 Dar iată că se mișcă Centaurul, grăiește:
— De ce din somnul pietrei m-ai deșteptat, Stăpîne?
De ce mi-e strîmtă haina-ți, de ce mă strînge lutul?

Sînt zeu și sînt ființă deodată. O! durere
De-a ști ce-i nemurirea de mă pătrunde moartea.

20 De-a ști că nu-i iubire cînd îmi trăiesc dorința.
Ce nu putură zeii să facă, ai făcut-o:
Îngemănarea stranie. Fii blestemat, Părinte,
De cel dintîi Centaur! — Dar glasul i se frînse
Și nechezînd sălbatic porni în larg de lume.

41. *Blestemul*

1 Scandat pe drumul vremii copîta lui răsună,
Umplură tot pămîntul fugarii semizei...
Dar noaptea cîteodată, în nopțile cu lună
Cînd fiecare rază e ploaie de scînteii,

5 Îndrăgostiți poeții, atunci cînd îi adună
Iubirea sau norocul prin codri vechi de tei,
Zăriră, spun cu groază, în goana ei nebună
Năvala de Centauri stringînd la piept femeii.

Și blestemul de veacuri pe neamul lor apasă,
10 Căci zeul, ce tresare în trup de armăsar,
De-a pururea dori-va femeia ca mireasă.

Deși n-avem potcoava răsunătoare de-aur,
Gonim, o Zevs, prin lume frumosul în zadar:
În pieptul meu se zbate năprasnic un Centaur!

42. *Renaștere*

- 1 În zgomot de potcoavă și freamăt de stejar,
Centaureii din noapte se nasc în herghelii.
Mă înfrățesc cu ele cărărilor pustii:
Prin ramuri îndoite luceferii transpar,
5 Iar sunetul copitei pe frunze argintii
Răzbate cu putere, înăbușit și rar.

Nebuni de nemurire gonim prin codrul sfânt,
Pribegi prin țări de umbră și goluri de lumină.
Pe valuri de verdeață se-nalță luna plină;

- 10 Văpaia ei urmează sălbaticul avânt.
Deodată mă simt slobod. Gîndirea mea străină
O leapăd, mă cutremur ca un copac în vînt.

Pricep tot ce nechează iubitul meu popor.
Mărire ție, Zeus, a veșniciei faur!

- 15 Azi unul sînt, de-un sînge, cu aprigul Centaur
Colind pădurea largă cu el rătăcitor —
Iar noaptea, pe sub bolta de stele și de laur,
Pornim fără mișcare cu rîul mișcător.

43. *Fugă de centauri*

- 1 Coboară povîrnișul, cu coamele în vînt,
Centaureii. Văzduhul prin văi prelung răsună
De zgomotul copitei lovite de pămînt.

Dar neamul, izgonitul, în herghelii s-adună —

- 5 Își potolește goana pe țărmul nalt și frînt,
Privind la valul mării rostogolit pe dună.

Poseidon doar mai, este pe mări nemuritor,
Din nai de mult nu cîntă Satirul pe cîmpie
Și Nimfa n-o mai afli în ape de izvor.

- 10 Se risipiră zeii. Dar groaznic azi învie
În cele două piepturi al morții crud fior.
Și spaima-i biciuiește prin liniștea pustie.

Pe stînca goală vine un tropot neînfrînt,
Cu umbra se întinde și-l crește înserarea...
15 Nebuni își încordează puternicul avînt

Centaurii. — Se-naltă, ieșind din lună-n zarea
Apusului, vestindu-l și veșnicul mormînt,
Un armăsar, întîiul, tăindu-le cărarea.

44. *Cel din urmă centaur*

1 Visasem cel din urmă Centaur că eram...
Dormea sub lutul vremii pierdute hippogeea
Și seara, cînd în treacăt umbream în mers aleea,
Potcoava mea de aur îmi scăpăra scînteia
5 Pe care-n drumul nopții sonor o cadențam.

Cutreieram zadarnic pădurile de brad,
În van cătam poporul stăpîn ieri pe cîmpie:
Fugeau orbiți de spaimă cîrlanii-n herghelie
Cînd mă iveam din umbră pe-ntinderea pustie
10 Sau cînd purtat de sete mă coboram la vad.

Sirena cea din urmă visasem că erai...
Îmi nechezam dorința pe țărmul nalt al mării,
Nebun zdrobeam copita de pietrele cărării
Privind prin valuri roșii în sîngele-nserării
15 Lui Okeanos pradă cum trupul tot ți-l dai.

45. Rugă păgînă

- 1 Îndură-te, Părinte, și dă-ne alt idol!
Frămîntă iarăși lutul și fă-te iarăși faur!
Din nou pe noi domnească încununat cu laur
Prin codrii fără margini sălbaticul Centaur
5 Și mîndrul neam colinde planeta pîn-la Pol.

- Iar dacă semizeul din țarină nu-nvie
Și herghelii fugare din moarte nu se rup,
Îmbracă-ne dorința, Stăpîne, cu alt trup.
Mai bine prăzi de vultur, vînat gonit de lup —
10 Dar scapă-ne pămîntul de-a Omului urgie.

- Tiranul șchiop, copilul maimuțelor, să piară.
Să vie urșii haită prin rariștea de brad,
Încet să-și mine zimbrul cirezile la vad,
Și stoluri, pe deasupra ghețarilor ce sead,
15 Condorii să rotească, ținînd în a lor gheară

- Minjit și plin de sînge pe cel din urmă Om.
Tăcerea să sporească pe șesuri ca o mare,
Cetățile zidite să se cufunde-n zare,
Și singur cîte-un raget de fiară-n inserare
20 Să urce ca o rugă spre-al cerurilor dom...

46. Vedenie

- 1 Ca ieri izvorul curge în amfora de lut,
Dar azi, pe malul apei, altarele Dianii
Se prăbușe-n ciorchine de bozii, iar castanii
Podoaba și-o dezbracă pe templul decăzut.

- 5 Ca ieri izvorul curge, dar unde mai sînt anii
Cînd Satirul, glumețul, și Faunul tăcut,
Veneau să-și cînte-n trestii un dor necunoscut
Și urmă de copită în crîng lăsau Silvanii?

- Poteca e pustie și vremea depărtată
10 A zeilor din timpul cu visuri legendare —
Dar noaptea cel din urmă Centaur, cîteodată,

- Din codrii plini de freamăt, ieșind nemuritor,
Cu două piepturi albe sub luciul lunii, pare
Un bust uitat de veacuri pe-un soclu mișcător.

47. *Artemis*

- 1 Un val de umbră crește pe șesuri cenușii.
Sub grindină de tropot se culcă iarba moale.
Din negurile vremii vin negre herghelii,
Minate ca de viscol de-a patimii răscoale.
- 5 Spre ceruri se înalță cu mugete de tauri
Chemarea milenară a marilor Centauri.

Își clatină tulpina pădurile de fag
Și-n vinturi își resfiră pletoasa frunzătură.
Frontonul își sărîmă înaltul sarcofag:

- 10 Artemis dă în lături a veacurilor zgură.
Vibrînd, din arc de fildeș pornește o săgeată
Și ca o rază-n umbră, se-nfige-n neagra ceată.

Înfrîngerea își urlă poporul legendar.

- Se macină pămîntul sub grelele copite
- 15 Și pe lunara față a cîmpului de var,
Se-mprăștie o goană de umbre prelungite...
Pe cînd ivit din ramuri ce vîntul despreună,
Fosforescent, în noapte, se-ndoaie-un arc de lună.

48. *Unui hermafrodit de marmură*

găsit pe marginea

- 1 Robi neîntregiți noi sintem de-a pururi...
Prin alții-ncercăm a noastră ființă,
Nebuni, s-o-nchegăm în chinul iubirii
Pentru vecie.

- 5 Turburător prin amurguri văzut-am,
El însuși bărbat, femeie ea însăși,
Dorință și țel deodată ca zeli,
trupul lui rece.

Întins pe nisipul mării spumoase,

- 10 Privește la valuri cum se frămîntă —
Și chipuri, ce-i trec în priviri, le oglindă
Cu nepăsare.

49. Mării păgîne

1 Cum scoica zvirlită pe plaje păstrează
În golul ei freamătul mării sălbatici,
În mine talazul vremii lăsat-a
Un suflet păgîn.

5 Poseidon răsară din valuri; Tritonii
Să vie cu apa în turmă nebună;
Păstorul Nereus din bucium să-ntoarne
Pescarii spre stînci.

În pîrtia de spumă din urma corăbii,
10 Vislaşii uitînd de lopeţile grele,
Privească tăcuţi şi plini de mirare,
Sirene jucînd.

Iar eu părăsindu-mi pămîntul şi legea,
La mare m-oi duce, la veşnica mare,

15 Căci astăzi dorinţa mă face de-un singe
Cu neamul străbun.

Şi noaptea cînd brumă de lună se lasă
Şi valuri se sparg şi iarăşi se-nalţă,
Porni-voi, stăpîn pe mugetul apei,
Cu zeii delfini.

50. *Către Proteu*

I Lui Zevs din Dodona și nici lui Poseidon
Stăpîn pe talazul mării păgîne,
Ci ție, Proteus mai tainic ca valul,
Mă voi ruga.

5 Căci fata în tine iubește doritul,
Dorește iubita băiatul în tine:
Nici dînsul, nici dînsa tu nu ești, ci numai
Zeul Proteu.

Privirea ta ride și plînge-a ta gură?
10 Îți plînge privirea și gura ta ride?
Suspini că ești vesel? zîmbești de durere?
Cine va ști!

Cu tine, Nereus, tritoni și sirene,
Urmară-n amurguri, bîsmeau corăbierii,

15 Triremele albe pe Marea Egee,
Pe Helespont.

Mai mult ca strigarea tritonilor noaptea,
Ca dorul sirenei cu părul de aur,
Proteus, privindu-i prelung și-n tăcere,
20 I-a turburat.

51. Necredincioasei

1 Copil, aprindeam luminări de ceară,
Mă-nchinam cîntînd la icoane sfinte
Și pășind simțeam că-mi merge alături
Mîntuitorul.

5 Ca băiat visai de Sakya Muni: zile
Nemișcat stăteam recitînd cuvîntu-i
Și basmul lui Jizo și vechea poveste-a
Fecioarei Kwanon.

Ca flăcău zărit-am Centauri o noapte,
10 Mai albi ca lumina lunii prin ramuri.
Frăție legai cu neamul sălbatic
Și zeii păgîni.

Apoi mi-am fost singur tovarăș și lege,
Dorința dinții și visul din urmă.

15 Orbiseră ochii-mi țintiți de-a pururi
În sufletu-mi trist.

Dar azi mi se cern credințele moarte.
Se scutură, pier ca frunzele toamnei,
Căci tu mi-ai ieșit în cale, tăcută,
20 Necredincioaso!

52. Anotimpurile

Inscripții

- 1 De muguri pădurea e plină și gheața și-a spart-o izvorul,
Cocorii se-ntorc și prin zare răzbate lung țipătul lor.
Găsim ghiociei pe potecă pășind-o alături, iubito:
Lui Amor copilul, să-i ducem, cunună să-și facă din flori.

*

- 5 Pe pajiști domnește lumina, ne-ascundem în umbră de luncă.
Cu maci înfloriți e stropită cîmpia și grîul pe lanuri;
Stăpîno, cu stropi mari de singe iubirea ne este pătată
Căci Amor arcașul străpuns-a de-a pururea inima mea.

*

- Din crînguri cad frunzele moarte, se-aștern pe nisipul cărării.
10 Pustie și jalnică-i via și vița de struguri lipsită.
De brumă e ninsă grădina — și Amor, băiatul șagalnic,
Zadarnic spre noi își îndreaptă săgeata și arcul de bronz.

*

- Zăpada curată aduse pe noapte ieri Crivăț bătrînul.
Cu sania pe drumuri de țară pleca-vor lin oamenii astăzi;
15 Dar posomorît sînt, și singur privesc prin geamul ferestrei
Pe Amor, iubitul tovarăș, de viscol trîntit la pămînt.

PICTOR IGNOTUS

53. O icoană

- 1 Băiat e sau femeie? Doar capul se-ntrevede
Și bustul ce-n penumbră alunecă. Ai crede
Că mugurul, în floare nu s-a deschis deplin.
Ca fund: munți, văi și lacuri, în stilul florentin.
5 E de bărbat privirea, dar ochii sînt de fată;
Te-ating cu-o întrebare sfioasă și ciudată,
Dar îi privești mai bine și nu mai poți să-i crezi.
În plete negre părul se lasă. Parcă vezi
Durerea unui zîmbet pe buza sa subțire...
10 Turburător amestec! Și-atunci cînd o simțire
De farmec te pătrunde neliniștit, subtil
Te-ntrebi: e Salomeea sau Sfîntul Ion copil?

54. *El însuși*

- 1 L-am fost văzut pe zidul unui «palazzo»-n Sienna
Necunoscutul meșter de care nu se știe
Nici numele nici viața, ci numai că trăise
În veacul lui Cellini și, îndrăgit de sine,
5 O singură icoană, pe-a lui, o iconise.
Privindu-se artistul, zărind a sa făptură,
Recunoscînd în ochii-i pe lingă dînsul altul,
Purtat mereu în suflet — și nu credea că-l poartă —
De groaza lui el singur se otrăvi, se spune.
10 O față îmbrăcată cu plete lungi, o față
De Christ păgin și tînăr răsare-n umbra pînzii.
Nevinovat un zîmbet pe buza crudă trece;
Alene mina albă se joacă cu pumnalul
Ce scinteiază printre scintei de pietre scumpe.
15 În purpură stă bustul ascuns de faldul mantii.
Dar schimbători sînt ochii, cu ape-adînci și limpezi
Se-aprind ca și amurgu-n lagune la Ravenna
Și dacă stai privindu-i, turburător deodată
La tine parcă altul se uită, altul care
20 Dintr-un noian de patimi se-nalță, se încheagă...

Și iar cu ochi de inger zîmbește blind copilul.
Plutea o seară dulce de vară pe Sienna...
Iar eu gîndind la omul acel necunoscut
M-am dus visînd pe drumuri o-ntreagă tragedie,
25 Pe cînd pe zarea sfîntă: pe cerul unui Lippi,
De sînge roșii norii se frămîntau în vînt.

55. Gemenii

- 1 Cunoști icoana ștearsă din San Zeno Maggiore
Și strania poveste păstrată la Verona?
În fiecare toamnă de ea mă prinde dorul
Și de grădina Giulia ce-atinge două lacuri
- 5 — Atît de părăsită cînd vine inserarea —
Și unde ne cuprinse amurgul, la Bellagio...
Vasari nu vorbește de-acest «pictor ignotus»
Ce nu voi să-arunce sub ochii fiecărui
— Să-l pîngărească gura ce trece — al lui nume,
- 10 Ci-i îngropă mîndria în vecinică uitare.
Spun unii că Gioconda lui Leonard da Vinci
Ar fi luată după o veche Monna Lisa
De dînsul făurită, pe care-o nimicise
Căci fi găsea surîsul prea limpezit de vină...
- 15 Și cei mai mulți se-ntreabă dacă-a trăit vreodată.
Dar simt o voluptate sălbatică și nouă
Zărind păgina artă în pacea mănăstirii,
Pe lîngă-un Pisanello din umbră cînd răsare.
Vedenia lui pătată-i de sînge ca și gîndu-i;
- 20 Iar gemenii, a căror poveste se șoptește
De franciscani cucernici ca sfîntul din Assisa,
Stau lung să mă privească, cum au privit artistul
O seară la castelul San Pietro din Verona
Cînd chipul lor de-a pururi el zămisli pe pînză.

- 25 Se-asemănau atîta, se zice, între dînșii
Încît ca să se vadă, el viu, murind el însuși
— De mic copil năvalnic îl urmărise visul —
Un frate — care? — ucise pe cel-lalt cu pumnalul.
Tăcut o noapte-ntreagă el își privi sfîrșitul
- 30 Și, împăcat cu moartea, putu să mai trăiască
— Deoarece pierise — de-acuma pentru alții...
Iar cronicile-s pline de faptele-i miloase.
Se pomeneste încă de-o lege în cetate,
Ce pedepsea cu ștreangul și fierul pe oricine
- 35 Ar fi ucis un grangur sau o privighetoare,
„Căci unul ne e frate și soră ne e una“.

- A fost o jale mare prin țară cînd se stinse,
Cînd mort îl coborîră pe funii în mormîntul
De piatră, unde doarme Can grande de la Scala.
- 40 Căci el era de-o viță cu Scaligerul falnic.

- Trei bolți cu stîlpi de umbră și arcuri de lumină
Prin care vezi cum norii trec în fișii pe șesuri
Ce pier și ele-n zare, încît nu știi la urmă
De unde-ncepe zarea și cerul dus de vinturi...
- 45 Iar pe cîmpii virtejul premergător furtunii.
Dar răzemați de umbră se nasc ciudat deodată,
În ochi purtînd cruzimea ereților de pradă,
Cu fruntea-ntunecată de-aceeași presimțire,
Doi tineri foarte palizi în purpura domniei,
- 50 Așa la fel că-ți vine să crezi că nu-i puțință,
Că nu sînt două fețe, ci-o singură făptură.
Și te căznești zadarnic, să afli din privire
Din ei cine-i ucisul, și cine-ucigătorul?

56. Fresca din Urbino

- 1 „Un farmec straniu are, pătrunzător și tainic,
„Pe care viața însăși nu-l poate reînvia.
„Acel ce vede-o clipă doar, fresca din Urbino,
„Cum vrei să mai găsească frumoasă vreo femeie
- 5 „Sau inima vrăjită, vrăjit să și-o mai deie...
„Și dacă-ai fost acolo... străinule, revino!“
Din cartea lui Vasari cuvintele-nțelepte
Mă chinuiau acuma când pe cotite trepte
Monahul călăuză prin ganguri îl urmam,
- 10 Și se juca pe ziduri lin umbra unui ram
Când printre colonade din ce în ce mai lungi
Ne-atinseră cucernic ale-nserării dungi —
Ajunși eram cu-amurgul pe marginea grădinii.
Sufletă-n aur parcă de aurul luminii,
- 15 Prin șiruri îndoite de chiparoși subțiri,
Deodată o zărirăm în tainici licăriri
Madona măiestrită în ceasul nebuniei.
- Fusese iconarul de tîmple prin biserici
Necunoscutul meșter, zis meșterul Mariei,
- 20 Lucra cu stîngăcie icoana Maicii sfinte
Înțepenită, dreaptă, cu zîmbetul cuminte
Prin fumul de tămîie și psălmui de clerici.
Mergea din țară-n țară pentru-un coltuc de pîine:
Assisa ieri, azi Anzio-l primea, Arezzo mîine,

24 Rătăcitor pe drumuri...

Și iată într-o zi

Fra Bartolo egumen, cu dînsul se trezi
La poarta minăstirii papale din Urbino,
Purtînd priviri ciudate și vorbe fără șir:

30 — Am întîlnit, părinte, Fecioara prea curată

În scînteieri de stele și-n raze îmbrăcată
Și îi plutea în vorbă miros de trandafir.

Pe pajiști înflorite umblat-am și mi-a zis:

— Icoana-mi zugrăvește-o — și noaptea ceea-n vis

35 Din nou am revăzut-o și-n fiecare noapte...

Nebunul făurit-a o frescă minunată.

Lucrase o zi? O viață?

O seară, fără plată,

Pieri «pictor ignotus» necunoscut lui însuși.

40 Atîta știe numai monahul... Triste șoapte,

Cîntări tînguitoare se înălțau din naos,

Veneau întunecate de vecinicul repaos...

Eu cu privirea plină de rugă și dorință

Priveam Madona, blinda Fecioară din Urbino,

45 Cu fața luminată de vis și de credință

Ce se pierdea în vremuri în clipa înserării,

Turburător de dulce...

Și din adîncul zării

Tot auzeam în noapte: străinule — revino!

1 Și cînd fu scris să piară pe stepa fără zare
Cel care-o stăpînise din Volga-n Kara-Kum,
L-a dus cîntînd poporul cu tîmîieri de fum,
Pe-un armăsar sălbatic să-l lege-n șea călare.

5 Apoi, rupîndu-i hățul, cu chiot i-a dat drum
Și calul o pornește săgeată drept spre soare,
Prin ape fără vaduri și văi făr-de cărare,
Purtînd pe-acel ce fuse euceritorul Krum.

Toți călăreții gloată, sărînd pe deșelate,
10 S-au aruncat în urma-i cu bocete turbate,
Să vadă unde cade să-i sape un mormînt.

Dar calul, zi și noapte gonînd ca dus de vînt,
A stat, stăpîn o clipă pe țărîmul rupt al zării,
Și nechezînd îl surpă în nesfîrșitul mării.

59. *Lăpușneanu*

Moțoc, capul lui Moțoc vrem..

1 Norodul e-n vîltoare. De patru zile-n rînd
Se zbate, se împinge. Nemulțumit și gol.
Mereu lovește zidul cetății, mai flămînd
Decît sînt iarna corbii ce cad pe leșuri, stol.

5 De patru nopți Voivodul veghează-n jeț, pe gînd —
Și neagra lui făptură așteaptă-al morții sol.
În juru-i tot Divanul, Boerii tremurînd
Stau girbovi, muți de groază în blănuri de sobol.

Și Vodă, ziua cincea, în Culă iese. — Vrem
10 Un cap: Moțoc, din țeasta-i crunt singele să-l bem!
Norodul urlă. Domnul nu spune un cuvînt.

De trei Vlădici, cu sila, Moțoc e spovedit.
Îl dau mulțimii pradă: e singe și pămînt —
Să dormi, tu, Lăpușnene, la noapte liniștit!

60. *Unor mori de vint*

1 O, strașini cu-aripi negre pe discul alb al lunii,
Care-și aduc aminte, așa bătrîne sint,
De Don Quihote-n luptă cu morile de vint
Zărite pe-nnoptate pe drumul Pampelunii!

5 Sub șita învechită își întocmesc lăstunii
În primăvară cuiburi de paie și pământ,
Și fiecare toamnă vă sapă un mormint
În stîncă, pe țărină, sau prin nisipul dunii.

Deși vă paște moartea cumplită an de an,
10 Tot mai păstrați trufie de nobil castilian;
Subțire, brațul vostru înalță parcă-o spadă...

Și cum stați nemîscate — pricep: pîndiți grămadă
Să vie-n licărire de zale ce răsun
Hidalgo de la Mancha și visul lui nebun.

61. *Necunoscutei*

Bruges la morte

1 Cum cerceta un suflet dorința mea ciudată
Mi-a spus necunoscuta: Iluzii multe n-am.
Sinceritatea-i totul ce-n mine ascundeam...
Doar cei ce n-au să lupte visează cîteodată.

5 Dar pentru chip și vîrstă era prea învățată...
Înlăcărat și sceptic în fața ei steteam.
Mă turbura blîndețea-i din glas, dar nu credeam
În trista renunțare din zîmbetu-i de fată.

Și, aplecat pe brațu-i, visai cetatea moartă
10 În care alte timpuri și poate altă soartă
Ar fi făcut dintr-însa o sfîntă de altar.

Căci Memling, numai dinsul, păstrează-ngemănată,
Sub arta nedibace, voința încordată.
Și zîmbetul acela fermecător de rar.

62. Răsărit de lună

1 Precum lumini de ceară cucernic mor prin naos,
Fanalurile-și stinge catarg după catarg.
În port auzi tăcerea, iar pe al mării larg
A stelelor sămînță a zămislit repaos.

5 Dar frămintate valuri cu vuiet iar se sparg
Și fierbe oceanul ca-n vremile de haos,
Căci iată se înalță, pe valuri lung adaos,
Cu discul ei în zare turburător de larg,

Lin luna roditoare rotundă ca o rodie...
10 Luceafărul s-aprinde pe bolta de onix,
Spre nord Săgetătorul rotește a lui Zodie,

Talazul apei moarte s-a preschimbat în Stix,
Și-n mugetul furtunii, ce Pitho, care prîx
Rostește vecinicii prelung: „Da nobis hodie“?

63. Veneția

Pătrunde luna înălbînd pereții

EMINESCU

1 Mijeau ca licuricii în noaptea aurie
Gondole luminate pe Marele Canal:
Uita Veneția toată sub măști de carnavales
Și-n foșnet de mătase că morții nu învie.

5 Dar astăzi cînd e stinsă iubita nebunie,
Cînd s-a golit de larmă portal după portal,
Cînd nu mai vezi pe ape o luntre, un fanal;
De ce spre tine pleacă dorința mea pustie?

De mult e mort San Marco. În umbră mandoline
10 Sub „Ponte dei sospiri“ mai picură suspine,
Și zgomot de talazuri din largul mării vine.

Departe, mai departe răsună tainic struna,
Și iată că răsare înfiorînd laguna:
De aur, arcuită ca o gondolă, luna!

64. *Spovedanie*

Anno Domini 15...

- 1 De ce mă spovedesc? O spune-mi, Sfinte!
Tu ce citești în suflete, Părinte,
Ce nu știu eu, tu poate știi mai bine.
Străin pricepi durerile străine
- 5 Și mila dai ca pîinea tuturor.
- Mai falnic nume n-a urcat pe prora
Corăbii botezate „Bucentaur”
Cînd doge, aruncînd inel de aur,
Cu apele îmi înfrăteam domnia!
- 10 Stăpîn pe spada-mi și stăpîn pe mîna-mi,
Veneția toată cunoștea stăpîna-mi,
Stăpîna dogelui Delrio: Mia.
Frumoasă? nu, mai mult decît frumoasă!
Zadarnic noaptea pe canale marea
- 15 Sunînd din valuri azvîrlea chemarea,
Eu n-ascultam ursita mea mireasă,
Căci Mia izvorită-n raza lunii
Purta în ochi tot farmecul lagunii.
Frumoasă? nu, mai mult decît frumoasă!
- 20 La glasul ei îmi regăseam mîndria.
Mi-era pe-atunci mîndria fără pată.
— „Atunci” pe vremuri, astăzi „altădată” —
Azi în genunchi îmi pocăiesc trufia
În fața unei gratii. Drept credință

- 25 Te-am pus, și după tine o vecie.
O mască ești sau poate o ființă
Ce-a suferit și dînsa? Cine știe!
Dar nu răspunzi — deci iată a mea poveste:
Iubeam pe Mia, o iubeam cu ură.
- 30 Cînd alții o priveau simțeam c-o fură,
Și mă durea să știu că Mia este
Un trup chiar altul decît trupul meu...
Și nopți întregi voit-am să fiu zeu
Spre a putea trăi urmîndu-i gîndul
- 35 Același dor, același vis de-a rîndul
Cu Mia — să fiu unul fiind doi.

- Era tăcută și grăia arare
Și cum urma cu ochii duși în zare
Corăbiile pornite de la noi,
- 40 Mă întrebam: Iubește, dar pe cine?
Pe Pietro, pe Luigi ori pe mine?
— O noapte Luigino, alta Pietro
Găsiți au fost cu un pumnal în spate.
Dar ea privea corăbii depărtate
- 45 Cu pinze roșii ce piereau prin zare...
Și-n ochii ei nu se zărea mirare.

- Frumoasă? nu, mai mult decît frumoasă!
O seară aruncă — se-opri să cadă —
Unui nebun de dor și serenadă
- 50 Un trandafir — și fu ucis băiatul.
— Iubeam pe Mia dureros de tare —
Dar ochiul ei privea, neturburatul,
Adînc și dulce, chiar în seara ceea,
Amurgul nepătruns ca și femeia.

55 Mă întrebam: Iubește, dar pe cine?

O toamnă sau o vară, nu știu bine,
Un florentin cu nume Loredano
Ochind-o, ea roși bătînd din gene
Și se plecă din gondolă, alene

60 — O toamnă sau o vară la Murano —
Cu ochii urmărind corabia lui...

Iubeam nebun pe Mia — ce să spui!
I-am dat cu mina mea să bea otravă,
Otravă slabă ce omoară-ncet,

65 Într-un pahar cu mîndru vin de Cipru
Întins de mine.

Se simțea bolnavă,

Iar eu ca Borgia mă simțeam poet.

Lin am pornit cu gondola spre mare

70 Și cînd amurgul între cer și zare
Făcu din luciul apei lac de-argint,
Lumini ardeau pe cheiul „dei Schiavoni”
Și luna răsărind pe Campanil
Zărit-am fața blîndă de copil

75 Cu ochii mari și negri ai Madonii.

Ședea tăcută și deodată somnul,

Prevestitorul mortii, o atinse,

Și adormi cu brațele ei prinse

De gîtul meu. — Părinte. spune-mi, mint

80 În visuri chiar femeile iulite? —

Cum odihnea plăpîndă și cuminte,
Eu aplecat cercam să-i sparg mîndria,
O clipă doar să știu ce-ascunde Mia,
Ce dragoste? ce ură?... și să moară.
85 Și cum o cercetam ca pe-o comoară,
Șopti, prin visul ei zîmbind: Delrio.

Delrio! a grăit, Delrio!... nume

Mai dulce nu e-n cer, cum nu-i pe lume.

Delrio! a șoptit, pricepi Părinte?

90 Pe mine mă iubea, pe mine! înțelegi?

Viața ei eram și visul ei și tot!

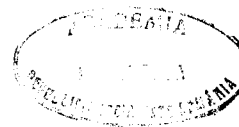
Eu, eu... și am ucis.

Dar poate minte

Chiar visul nevisat de noi, Prea sfinte?

95 Ce nu știu eu, tu poate știi mai bine.

Tu crezi în Dumnezeu! Să cred în tine?

65. *Năzuinți*

- 1 — Delrio, ne e sete de-o amăgire nouă!
Arată-mi iarăși fresca atît de scumpă nouă.
Un Sforza a păstrat-o sau poate un Medicis
Și nu s-a spus povestea, viața nu s-a scris
- 5 A meșterului tainic din insuli Boromee,
Ce-și iconi icoana și nu voi s-o dee
Nici lui Cesare Borgia s-o pună în Sixtină...
Ne-am coborît dorința pe trepte în grădină,
Măceșul sta în floare pe zidul dărîmat.
- 10 Prin ramuri aplecate, și noi ne-am aplecat,
Văpaia înserării pe umbra ei să vie,
Să iasă fresca toată deodată-n față, vie,
Căci praf ne va fi chipul, dar ea etern rămîne.
— Pe care țarm, Delrio, ne vom opri noi mine?
- 15 Nisipul vremii șterge o urmă și-altă urmă...

Dar firul prea subțire al gîndului se curmă.
Ne vin de pe Maggiore cu noaptea, în surdină,
Cîntările scandate de ritmul vislei grele.
Și noi, privind prin ramuri mai dese ca zăbrele,

20 Ca robi cerșim zadarnic o rază de lumină.
— Delrio, ne e sete de-o amăgire nouă.

*

- Spre Nord, Delrio, astăzi să ne cîrmim visarea...
În purpura-nserării își moaie nemișcarea,
Încremenit de-a pururi, polarul ocean.
- 25 Azi albatroșii rezezi, ce-n fiecare an
Revin la cuib, țipară deasupra casei noastre,
Readucînd vrăjirea zăpezilor albastre
În nopțile pierdute călătorind pe drum.

- Delrio, ne vom duce lăsînd în vatră scrum.
- 30 Trecutul să se stingă din inimă ca focul —
Un alt trecut să vină pribeag să-i ție locul,
Cînd azi dorim Fecioara stăpînă pe ninsoare.
Trăiește-n cea mai albă din țările polare
Și neaua e murdară pe lîngă trupul ei;
- 35 Luceferi poartă-n suflet și-n limpezi ochi, scînteii;
Îi flutură năframă și păr bălai în vînt.
Fecioara și zăpada, la margini de pămînt,
Stau singure, Delrio...
- Iar norii după nori,
- 40 În taina nemișcării plăpînzi și mișcători
Se duc pe ceruri clare ca golful la Corint,
Vrăjind prin înserare mari păsări de argint.

Iar cînd îi bate luna și goana le-o străbate,
Se nasc din întuneric în licăriri ciudate

45 Sfioasele Licorne în jurul Ei grămadă,
Cu cornul lor de fildeș și coama de zăpadă,
Din mări crepusculare cu ape de smarald...

*

- Doresc fiorduri negre prin zidul alb de stîncă.
Lumina nu pătrundă penumbra lor adîncă,
50 Iar sus, pe povîrnişuri, gheţarii să coboare.
N-auzi izbiri de valuri nici murmur de izvoare,
Au amorţit sub gheaţă cascadele zglobii.
Pe plaiuri troienite şi cline străvezii
Doar umbra lui îşi plimbă un vultur dus de vînt...
55 Pe ţărm o mănăstire, locaş străvechi şi sfînt,
Cu turle mari de carpen boltite de ninsoare,
Ca un Kremlin fantastic se oglindeşte-n mare.
Acei ce-n ea se roagă nu rid şi nu mai plîng.
Ci-n fiecare seară cînd clopotele frîng
60 Chemarea lor pe ape, ei ies privind grămadă
Cum pier încet prin noapte corăbii de zăpadă...
Doresc o oază moartă uitată în pustiu,
Şi numele ei dulce ca rodia, nu-l ştiu.
De mult au năpădit-o nisipurile roşii,
65 S-au stins frunziş şi ape, dar straniu chiparoşii
Cu stîlpîi lor de taină, ei singuri, au rămas.
Şi de apune luna de sînge pe Hedjas,
Călătorind hagiîi, cu caravana-n zare,
Se-ntreabă plini de grijă ce Mecă nouă-apare —
70 Şi văd, cum se închină cu palma la pămînt,
Tăcute minarete în legănări de vînt.

*

- Ce stranie voluptate găsim în suferinţi,
Delrio! Unde-i vraja întîilor dorinţi
Şi farmecul ce zace în cea dintîi durere!
75 Pe-atunci ca şi copiii plîngeam de un miserere,

Azi sîngerăm iubirea ca să putem iubi.
Prietene Delrio, ce buddha, ce rabbi
Veni-va să-mi întindă al amăgirii zbor?

- Nebun, mi-aş da viaţa să capăt un fior;
80 Mi-aş omorî toţi zeii netrebnici ca pe-o turmă,
De-aş şti că-n ei aş crede o clipă doar, pe urmă.

*

- Antares, Altair, Arctûr, Aldebarân,
Ca focuri de mătase pe-un firmament persan
Şi prin desprinse ramuri în scăpărări de cremeni
85 Cu razele unite lucind cereştii gemeni...
În nepăsarea oarbă a negrului repaos,
Voi, singura nădejde şi singurul adaos
Pe care Creatorul l-a scris cu slove de-aur
Să ştie toţi poeţii c-a fost pe vremi un faur!

- 90 — Delrio, ne vom face tălmăcitori de zodii.
Destul ne amăgără grădinile cu rodii,
Dorinţele zărite prin gene de femei,
Visările lipsite de-al visului temei,
Iubirile secate de-al dragostei îndemn...

- 95 Delrio, pe podeţe de piatră şi de lemn,
Prin pasuri troienite, să mergem către astre.
Să întocmim în stîncă pe culmile sihastre,

Nedumeriți călugări, o pustnicire sfântă,
Acolo unde apa sub gheață nu mai cîntă
100 Și nu mai simți povara humeștilor dorinți...

Dar ni s-a stins puterea de-a crede în credinți.
Delrio, pentru suflet nu-i nici o mănăstire!
Prea slabi să-ntindem ruga, prea tari pentru iubire,
Deșertăciunii noastre nu-i văd decît un scop:
105 Să măsoare vecia c-un rece telescop.

66. Noapte păgînă

...noiane de veacuri păgînă
MACEDON

1 Tăcere... întuneric... și flacăra palpită:
Cînd fuge pe podele, cînd suie pe tavan,
În licăriri nebune din vatra părăsită.
Și tot privesc pe gînduri, din vechiul meu divan,
5 Și flacăra și umbra și visul... e în van,
N-alung melancolia ce-n inimă palpită.

Tăcere... întuneric... și nici un foșnet... dorm?
Dar ceasul pretutindeni a început să bată
Și-aud cum bate tîmpla și creierul inform
10 A prins ecouri surde, răsunător deodată.
Fantastic cord și vreme s-au năpustit să bată
Și clipele egale în veacuri le transform.

S-a stins pe vatră focul și s-a făcut albastru...
Ce rădăcină-n umbră a prins de-a înflorit?
15 Să fie-nchipuire, visare de sihastru —
Răsună-n orologiu scandat și deslușit
Un zgomot de copită de marmură izbit,
Un zgomot de copită pe poduri de-albastru.

E bestia scăpată, din veacuri legendare,
20 Ființa nevisată de nici un visător;
Curată ca zăpada ce poartă în spinare.
Nechează — și-a mea teamă s-a preschimbat în dor;
Nechează lung — și-n mine se naște-un aprig dor.
Pe cercul lunii cornul Licornului răsare...

25 Heraldic vis și straniu, mă duc în depărtări
Cu zgomot de copită vijelios pe cale...
Uitare, timp și spațiu să piară brusc. În zări
Să crească sub potcoave cîmpie, munte, vale;
Pămîntul să-mi rotească feeric, tot în cale,
30 Pustiuri fără margini, nețarmurite mări!

Dar iată peste capu-mi se-ndoaie bolți stelare...
Divan, odaie, casă în urmă au pierit.
De sînge urcă luna deodată — pînă-n zare
Ni se întinde umbra fugară. A murit
35 Uitare, timp și spațiu, sfîrșit și nesfîrșit...
Și tropotul ritmează cadente lapidare.

Frig: tremură pe ceruri un praf de zodiac,
Se sparg în curcubeie cunune boreale
Și marea fără valuri tăcută-i ca un lac...
40 E cald și palmierii lung ne șoptesc în cale,
Cu stînci coralifere din ape tropicale
Necunoscute insuli prin umbră se desfac.

Cutreierăm acuma păduri adînci de brad:
Pe vîrfuri troienite lueferii scînteie,
45 Și auzim cascade în depărtări cum cad.
Acum ne duce mersul titanic prin alee
De sicomori în floare în parc de azalee.
Geamii, cupole de-aur, de sticlă și de jad,

Prin frunze ochiul nostru le prinde doar o clipă
50 Și pier întrezărite prin ceața unui vis.
Cetăți cu minarete răsar și se risipă...
Iar Meka și Medina, Misorul și Memfis
Cetățile închise la toți, ni s-au deschis,
Și la potcoava vremii trecutul se-nfiripă.

55 Trecutul, viitorul sînt prada unui vis.

Și veacuri fug și ele cu zborul monoton...
Privim prin zări cum crește himeric Ecbatana
Trireme cum se-ndreaptă spre Tir și spre Sîdon.
Pe mări e iar stăpînă Carthago, suverana;
60 Dar timpul nu se-oprește în drumul spre Nirvana:
Străluce luna nouă din nou pe Parthenon.

Apoi Astarte, zeea visărilor ce mint,
Ne-arată cornul fraged al recelui ei astru,
Alunecînd subțire prin dafini la Corint;
65 Și golful sub vrăjire se face mai albastru,
Pe cînd în noaptea ninsă cu stele, sus în castru
Buccinatorii sună în buciurne de-argint.

Și luna înfloarește întregul Helespont...
Pe ape irizate de ea pe ce carene
70 Sosim pe drumul vremii trecute? Ce arhont
Ne-arată tot Bizanțul puternicei Irene?
Serbează Verzi și-Albaștri luptându-se-n arene
Izbînda îndoită din Thracia și Pont.

Acum pe cer Vezuviul și-aprinde-n umbră lava...
75 Mă ține-n loc o clipă dorința la Pompei.
Am togă de mătase, mă-mbracă laticlava
Și mi-oglesc iubirea, străin, în ochii ei,
În ochii-i de opale cu ape și scînteii
Cînd cu amforă greacă pe umăr vine sclava.

80 Și tot rămîne-n urma uriașului galop...
Și veacuri prăbușite deschid adînci abise.
Vecia parcă n-are decît un singur scop,
S-așterne cale largă fantasticelor vise
Ce-n peștere sonore sub bolți întredeschise
85 Nu fură făurite de nici un zeu ciclop.

De aur era luna și s-a făcut ca varul —
Apar trei cruci de singe pe cer de ametist
Și-n tropotul năpraznic se-nalță sfînt Calvarul
Cu patima credinței și dragostei lui Christ.
90 Răsare blînd obrazu-i și dureros de trist
Sub palida lumină mai albă decît varul.

Dar și-a oprit avîntul Licornul sforăind:
Îl țintuiește groaza și tremură deodată...
Iar ochii mei de cruce nu pot să-i mai desprind,
95 Christos mă fulgerează cu fața lui ciudată.
Mă turbură privirea în veci neturburată,
Fiori din tălpi la creștet mă țin și mă cuprind.

E vis sau nebunie? dar Christ nu e pe cruce,
Ci eu mă văd eu însumi de cuie răstignit...
100 Și luna suie cerul și vine și se duce
Prin zări de întuneric... Tăcere... Am murit?
De veacuri stau de strajă pe cruce pironit
Și nimbul nemuririi pe fruntea mea străluce.

67. *Ultima fugă*

Fragment dintr-un poem părăsit: „Sfârșitul pământului“

- 1 Albatroșii, cormoranii, goelanzii, pe vecie
Părăsesc șiraguri marea înghețată și pustie,
Unde soarele pe zare răsărind, rotund și larg,
Nu-i brăzdat de profilarea legănatului catarg.
- 5 Vulturii pleșuvi, ereții, gipaeții și condorii,
Vin țipînd spre oceanul ce inundă sicomorii,
Oglindind pentr-o clipită în oglinde ce dispar:
Umbra frunzei nemișcate, zborul tremurat și rar.
Ibiși roșii, berze albe și flaminzi trandafirii,
- 10 Înviază cu lumine orizonturi străvezii,
Fiind în faptul serii ca petale duse-n vînt...
- Cea din urmă caravană pribegită pe pămînt,
Elefanții care poartă veacurile în spinare,
Se înalță: povirnișuri prăvălindu-se prin zare,
- 15 Și pe pasul lor pantere vin tîrîș, din salt în salt.
Nu-i cetate să înfrîngă ne-nfrînatul lor asalt:
Înfrunzesc smochini pe ziduri și tăcerea-n veac domni-va
La Angkor, la Siracusa, la Pergam și la Niniva...

- Dar izbînd cu valul prăbușitele pustietăți,
- 20 Legănînd pe undă soare și rupîndu-l în bucăți,
Pe Cîmpia unde greieri își torceau prelung cîntarea,
Se revarsă tot mai mare, cu murmur și muget, marea.

- Zei, altare se afundă. Toți Cezarii și toți Porii,
Sub aureola verde ce le-o lasă madreporii,
- 25 Dorm tot una cu nisipul risipiți prin ocean.
Peste dinșii hipocampii și delfinii fug. În van
Gîrbovită se trudește pretutindeni, cariatida,
Din sargase să ridice înspre soare Atlantida —
Niciodată! strigă lumii corbii morții, legendari.

- 30 Vine noaptea, vine umbră, vine gerul, vin ghețari...
Și planeta-și mină viața, ruga, dorul, fuga, zborul,
Spre limanul de lumină ce încinge Ecuatorul...

(În colaborare cu Horia Furtună)

Eternități de-o clipă

1912-1914

*Culege înțeleptul pe drumu-i orice floare
Și floarea-n vîntul serii se scutură-n risipă.
Dar el zîbind le lasă ca fluturii să zboare...
Căci, trecător, visează eternități de-o clipă.*

68. *Îngerul amintirii*

1 Nu știu în care seară pe tainica alee
— O-ncondeiasă toamna cu-amurgul ei subtil —
Sub fagi pășind alături de umbra lui Virgil,
Am întâlnit un înger cu gene de femeie,

5 Am întâlnit un înger cu ochii de copil.
Grăi: Sint Amintirea — și eu strigai: O, zee,
Zadarnic vrea poetul din suflet să te iee,
Prin visul neînțelegerii îl urmărești tiptil.

Ca heruvimii Legii ai aripi de lumină,
10 Și ești de-o frumusețe atîta de deplină
Că reînviezi trecutul în fremătarea lirii...

Tăcusem... și cînd noaptea prin codrul secular
Ne-nvăluie cu pace și cu argint stelar,
Orbit, îi zăream numai luceferii privirii.

69. *Noapte pe lagună*

*Iar cînd amurgul între cer și țară
Făcu din luciul apei lac de-argint*

Lopătarii cîntă:

1 Nori purpurii
Prin zări pustii
Spre Lido pier.
Pe-al mării larg
5 Nu e catarg,
Nici stea pe cer.

Cîrmaciul:

Cetatea Leului dispare...
Ce e: rămîne o nălucă...
Spre Zante vîntul să ne ducă...

10 Ohé! de pază marinare!

Un lopătar:

În depărtare
O pinză apăsă
Ca de lumină.

Nu-i pînă-n zare,
15 E luna plină
În depărtare.

Ohé! de pază marinare!

Cîrmaciul:

Santa Maria del Salute —
Vin porumbeii mii și sute
20 Vin doi copii să se sărute,
Și-n grape

Se scutură glicina-ntruna,
Pe cînd străluminînd laguna,
Îi oglindește albă luna
25 Pe ape.

Santa Maria del Salute —
Pier porumbeii mii și sute,
Pier primăverile cernute
Întruna.

30 Doar amintirea mai încape
Prin chiparoși și peste groape,
Cînd palid tremură pe ape
Lin luna.

El:

Un om cînta pe proră...
35 Nu vezi ce albă-i luna din valuri? — Pare soră
Cu luna de pe ceruri adînci. — E moartă una
Și nebuloasa roată ce tremură laguna
E numai amăgirea ce-n mare se ogindă.

Ea:

De ce vorbit-a omul de pe proră?
40 Lorenzo, spune-mi pentru ce învie
Un biet cuvînt, o-ntreagă simfonie
De amintiri, cînd sterp trecutul moare
Și vremea pururi nouă se perindă?

Santa Maria del Salute vorbă
45 Mai dulce ca un cîntec de teorbă
Ce tremură pe coarde-n depărtare...
Mai știi amurgul vînat prin grădine,
Îmbătător mirosul de glicine,
Adormitor răsunetul de valuri,
50 Și fruntea ta fierbinte, pe-al meu piept?

El:

Îmbătător mirosul de glicine...
Adormitor... și lună pe canaluri,
Iar eu visînd deși eram deștept.

Ea:

Lorenzo mai ții minte noaptea ceea?

El:

- 55 Ce vrajă ne-nțeleasă cuprinde-n ea femeia
De poate cu fuiorul aducerii aminte
Din nou să te robească... și totuși știi că minte.

Ea:

Turburător de dulce e minciuna.
Privește cer și mare! — Minte luna?

El:

- 60 Să piară cerul arcuit pe lume,
Întinsul cer cu fețe de păun!
Să sece marea unda ei în spume
Și soarele rămână un tăciun!
N-am părul tău adânc? — Nu-mi trebuie noapte.
65 Privirea ta n-o am? — Ce-i stea și soare
Și raza lunii albe, cînd răsare
Privirea ta? Iar de te-aud, ce-s șoapte
Și plîngeri de vînt și murmur de mare?...

Cîrmaciul tîrziu:

Ohé! de pază marinare!

70. *Fresca din Orvietto*

- 1 Lumina ca și umbra de viață-i născătoare.
Pe orizonturi limpezi luceafărul veghează,
Dar el străluce numai cînd noaptea îl atinge...
Pe zidul mănăstirii cuprins de întuneric
5 Necunoscuta frescă uitată-i pe vecie,
Dar în amurguri numai sub mîngieri de raze
Învie plămădită de-o nevăzută mînă,
Se smulge pentru-o clipă trecutului ce moare.

- Și minunați zărirăm icoana minunată,
10 De-un visător visată ce-n vremea lui fusese
Poet în zugrăvire și zugrav în sonete,
Condotier în viață, în dragoste, în ură.
Păgînă-i fuse arta precum i-a fost simțirea —
Renașterea într-însul își oglindise gîndul,
15 Iar el în fresca vie și-a-ntruchipat iubirea.

- Trec patru chipuri șterse în lungă teorie.
În noapte-și scaldă trupul întîia. Ar vrea parcă
De-a pururi să-i ascundă rușinea sau păcatul?
Stau ochii verzi ca marea și nepătrunși. Un deget
20 La gură duce tainic — chemare sau tăcere?
Surîsul îndoielnic te lasă-n întrebare.
Ea poartă ca băieții în plete scurte părul
Aprins ca focul. Are o buză sîngerată.

Turburătorul farmec al vrajii androgine...
25 Și simți că-a ei iubire e doar perversitate,
Perversitate scumpă mai rară ca iubirea.

În ceață lin își pierde, a doua, părul de-aur;
Și ochii ei albaștri ca faptul inserării
Lucesc ca doi luceferi și îți aduc în suflet,
30 Sclipind, o bucurie fierbinte de scinteie...
Molatecă, mlădioasă, fecioară sau iubită?
Nu știm, dar e femeia din toate mai femeie
Și farmecul, ce-ascunde sub vălul ce-o trădează,
Îl înțelegi și totuși rămîne ne-nțelesul...
35 Și simți că-a ei iubire e dragoste păgînă,
E dragoste ce arde mai tare ca iubirea.

A treia e Madona de Rafael visată
Cu doi ochi mari și negri, plăpînzi, sfioși și limpezi,
Privesc mirați prin pleoape ce bat încet din gene
40 Parc-ar voi să zboare cu ele mai departe...
Privesc și înviorează cu raza lor văzduhul
Albastru, și-l brăzdează cu dungă aurie.
Ce fericire blîndă, aproape întristată
De-un lung trecut ce-n inimi nu mai putea să moară!
45 Și poate e o soră cu îngrijiri de mamă,
Ori poate e o mamă cu zîmbete de soră,
Și simți că a ei iubire e numai amintire,
O amintire vie mai dulce ca iubirea.

Lumină, e-n lumină... a părăsit pămîntul
50 Și două lungi aripe o învelesc... Ce albe-s!
Din ele vezi doar fruntea și părul de lumină
Și ochii fără vină țintiți înspre Pleiade.

Adînc ei sorb într-însii nemărginiri stelare.
O! nu mai e femeia, căci ea nu urcă astfel,
55 Și ingerul nu este, căci el e neîntîlnit.
E ingerul-femeie, tovarășul de zboruri
Aceluia ce-ascunde în suflet o aripă!
Și simți că-a ei iubire e doar credință sfîntă,
Credință ce se-nalță mai sus decît iubirea.
60 Din umbră spre lumină prin mreșile penumbrii
Trec patru chipuri șterse ținîndu-se de mină
În văluri fluturate pe trupuri de femeie...
Deoparte prins de zale, și-n mantă purpurie,
Stă răzemat de spadă, cu capul gol, un tînăr.
65 Doar fața îi răsare: trufașă, crudă, rece...
De veacuri le privește cu-aceeași nepăsare
Aproape dureroasă de nu ar fi semeață.
Cred mulți că e artistul el însuși acel tînăr.
Că palidele umbre ar fi trăit pe timpuri...
Cred mulți... dar cine știe de-i faptă sau poveste!

71. *Cithera*

1 Necunoscute stele din unde se-nălțară,
Pe mări necunoscute cu ape de cleștar.
Aluneca trirema pe valul solitar,
Purtindu-ne făptura spre a iubirii țară.

5 Răsare din talazuri, Cithera, ca din vis...
Plutește în acorduri de harfe-eoliane,
Coloane între ele se leagă cu liane
Și trandafiri atîrnă de templul lui Cipris.

Cascade se aruncă și se opresc în cale;
10 Se frîng în curcubee, căzînd din lac în lac;
Și din păduri cu ramuri întinse, se desfac
Picînd ca pasări moarte pe iarbă, portocale.

Și ostrovul din ape se naște aprilin,
Încununat cu frunză de rodii și de laur.
15 Sub soarele ce scade e bulgăre de aur
Și vîrf de-argint înfruntă al stelelor declin.

Lovind în spuma albă cu rostrul de aramă,
Încalecă trirema, tăind al mării larg,
Talazul — Valuri repezi cu mugete se sparg,
20 Cînd, despicate-n două, în urmă le destramă.

Și cînd talazul verde roș în zorii zilei,
Cithera — visul mării — pe legănatul val,
În noapte își topise omătul sideal
Și-n vînt își risipise miresmele zambilei...

72. *Cithera*

Prima versiune

- 1 Amurgul limpezise al visului izvor,
Tăcuseră departe orice șoptiri de liră,
Și sufletele noastre încet se potoliră
Cu freamătul pădurii și valul sunător.
- 5 Și Ea vorbi: — Cithera pe nesfârșita mare
Așteaptă să ne-aducă mingietor talaz —
Vorbi cu luciul lunii pe palidu-i obraz:
Cithera înflorește pe nesfârșita mare.

- Dar toți, întinși la umbră cu capul răzemat
10 Priveau mirați femeia cu fruntea în lumină.
Din gloata lor nici unul n-a cutezat să vină
Și singur spre Cithera cu dînsa am plecat.

*

- Necunoscute stele din unde se-nălțară
Pe mări necunoscute cu ape de cleștar.
15 Aluneca trirema pe valul solitar
Purtîndu-ne făptura spre a iubirii țară.

- Dar goală era zarea și vîntul era mort:
Legată de catarge sta pinza de mătase,
De zile nici-o dungă de țărîm nu se-arătase,
20 Și nopți în șir vegheasem de dorul unui port,

Cînd Ea încrezătoare, privind spre auroră;
Cithera e aproape! grăi. La glasul ei
Pe ceruri se iviră în stoluri porumbei
Și-n filfiri de pene s-au coborît pe proră.

*

- 25 Răsare din talazuri Cithera, ca din vis...
Plutește în acorduri de harfe-eoliane,
Coloane între ele se leagă cu liane,
Și trandafiri atîrnă de templul lui Cipris.

- Cascade se aruncă și se opresc în cale;
30 Se frîng în curcubee, căzînd din lac în lac;
Și din păduri cu ramuri întinse se desfac
Picînd ca păsări moarte pe iarbă, portocale.

- Și ostrovul din ape se naște aprilin,
Încununat cu frunză de rodii și de laur.
35 Sub soarele ce scade e bulgăre de aur,
Și pisc de-argint înfruntă al stelelor declin.

*

Lovind în spuma albă cu rostrul de aramă,
Încalecă trirema, tăind al mării larg,

Talazul — Valuri repezi cu mugete se sparg,
40 Cînd despicate-n două în urmă le destramă.

Dar insula rămîne pe orizont rotund...
Ce depărtată pururi și totuși ce aproape! —
Și, noapte după noapte o tot cufundă-n ape,
Și, zile după zile, de doru-i mă pătrund.

45 E vie sau nălucă? În semn de răzbunare
Ce demon dușman nouă într-astfel ne orbi? —
Dar Ea, mîngîietoare și dulce, îmi vorbe:
Cithera nu ne minte pe-a zării legănare.

*

Cu aripi de zăpadă văzduhul luminînd,
50 O seară porumbeii zburară de pe proră.
— Părea că se ridică o albă auroră
Cînd stolul lor prin aer se rupse rînd pe rînd.

Și cînd talazul verde roși în zorii zilei
Cithera — visul mării — pe legănatul val
55 În noapte își topise omătul sîderal
Și-n vînt își risipise miresmele zambilei...

Dar tot gonea trirema cu pupa de stejar.
— Uitasem unde mergem pe apa letheană;
În suflet resimțisem o pace suverană
60 Nemaipurtînd în mine al năzuinții jar.

*

Dar Ea pe puntea-naltă ca Sfinxul sta la pîndă.
Zadarnic cercetase Apus și Răsărit...
Și luna, semilună pe ceruri, a pierit
Și nu pieri credința din fața ei plăpîndă.

65 Veghea în veci senină și pithicul ei glas:
Privește! Porumbelul revine iar, îmi zise.
— Zării, vislînd prin noapte cu aripe deschise,
Nu pasărea Venerei, ci buha lui Pallas.

Pe vîrfuri de catarge cu zborul greu se duse —
70 De-atunci trirema-n țara penumbrei a intrat,
Și zodii asfințiră în carul lor pătrat
Și arcuit pe valuri al lunei arc apuse.

*

Cithera ne așteaptă! Nu vezi din vîl de nea,
Din spumele marine, ca soarele învie!
75 N-auzi cîntări de harfe și voci de apă vie?
Vorbi marmoreană. — Ce palidă era!

Din fundul zării sure sporesc și cresc cupole.
Se-ncheagă pe talazuri un ostrov solitar
Și letheana undă cu valuri de cleștar
80 Lovește ritmic stîncă tăcutei necropole.

Talazul — Valuri repezi cu mugete se sparg,
40 Când despicate-n două în urmă le destramă.

Dar insula rămîne pe orizont rotund...
Ce depărtată pururi și totuși ce aproape! —
Și, noapte după noapte o tot cufundă-n ape,
Și, zile după zile, de doru-i mă pătrund.

45 E vie sau nălucă? În semn de răzbunare
Ce demon dușman nouă într-astfel ne orbi? —
Dar Ea, mîngietoare și dulce, îmi vorbește:
Cithera nu ne minte pe-a zării legănare.

*

Cu aripi de zăpadă văzduhul luminînd,
50 O seară porumbeii zburară de pe proră.
— Părea că se ridică o albă auroră
Cînd stolul lor prin aer se rupse rînd pe rînd.

Și cînd talazul verde roși în zorii zilei
Cithera — visul mării — pe legănatul val
55 În noapte își topise omătul sideral
Și-n vînt își risipise miresmele zambilei...

Dar tot gonea trirema cu pupa de stejar.
— Uitasem unde mergem pe apa letheană;
În suflet resimțisem o pace suverană
60 Nemaipurtînd în mine al năzuinții jar.

*

Dar Ea pe puntea-naltă ca Sfinxul sta la pîndă.
Zadarnic cercetase Apus și Răsărit...
Și luna, semilună pe ceruri, a pierit
Și nu pieri credința din fața ei plăpîndă.

65 Veghea în veci senină și pithicul ei glas:
Privește! Porumbelul revine iar, îmi zise.
— Zării, vislînd prin noapte cu aripe deschise,
Nu pasărea Venerei, ci buha lui Pallas.

Pe vîrfuri de catarge cu zborul greu se duse —
70 De-atunci trirema-n țara penumbrei a intrat,
Și zodii asfințiră în carul lor pătrat
Și arcuit pe valuri al lunii arc apuse.

*

Cithera ne așteaptă! Nu vezi din vîl de nea,
Din spumele marine, ca soarele învie!
75 N-auzi cîntări de harfe și voci de apă vie?
Vorbi marmoreană. — Ce palidă era!

Din fundul zării sure sporesc și cresc cupole.
Se-ncheagă pe talazuri un ostrov solitar
Și letheana undă cu valuri de cleștar
80 Lovește ritmic stîncă tăcutei necropole.

Nu văd cu flori gătitul altar al lui Cipris,
Pustiu și gol e templul umbrît de chiparoase,
Și săgetat Arcașul e-ntins sub sălci pletoase,
Săgețile Iubirii, chiar ele, l-au ucis.

*

85 Dar Ea zîmbea senină mai albă ca narcisul
Și cînd trirema țarmul Citherei a atins,
Cu minile de gîtu-mi, ca un copil, s-a prins,
Și adormi în pace cu moartea și cu visul.

Și părăsit și singur cu mine am rămas
90 În ostrovul acesta de pe întinse ape.
Durerea omenirii în templul lui încape —
Pe stîncă lui tăcută eu totuși am rămas.

Cînd, de se îmbracă-n umbră planeta sublunară,
Se-aprinde pe Cithera lucind pe firmament
A Venerei lumină în zbor fosforescent,
Luceafărul Iubirii pe urna-i funerară.

SONETE CORINTIENE

73. *Chrisotemis*

1 Grădina e sădită cu stranii crizanteme,
Cu struguri de glicină și spice de iris...
— E insula departe? întrebi... și vezi în vis
Gătite-n porturi albe subțirile trireme!

5 Cu noi pornească repezi pe-al mărilor abis...
Auzi cum prin catarge Eol zburdalnic geme?
Și iată peste ape în licăriri de geme,
Cithera dăruită „poetis amicis“.

Ilion s-a șters prin zare și a pierit Scamandru.
10 Călătorind cu valul sub cerul de-ametist
Sosesc adormitoare miresme d-oleandru.

Se lasă pretutindeni amurgul blind și trist —
Iar eu, metempsicoză sau dor sau vis de-artist,
Te văd schimbată-n Hero, iubita lui Leandru.

74. *Laïs*

1 Dar noi punînd cununa de laur și de mint,
Cînd Lesbos lesbiană se pierde sub arcade,
În ceasul înserării cînd mort Phoibos cade
Și caii de lumină cu umbra se desmint,

5 Vom părăsi cetatea iubirilor ce mint...
Fosforescent în noapte se vor ivi Sporade,
Spori-vor fără număr Ciclade și Pleiade
Pe ceruri și pe valuri cu încrețiri de-argint.

Zadarnic lanț de fildeș de țărîm arunci, Selene,
10 Nu ancorăm trirema de raza unui vis...
Și stîncă selenară dispare Mitilene.

Laïs, nu plînge astfel! Sub ramuri de cais
Așteaptă zeul tînăr și crud Adonaïs,
Privindu-ne sosirea pe mările elene.

75. *Biblis*

1 Pe marginea fîntînii și-a odihnit amfîra,
Cu sînul mic și tare, cu brațul gol, Biblis.
Nevinovat privește cu ochiul ei deschis,
Cu-aceeași limpezime de rază, tuturora.

5 Dar aplecată-și vede, zîmbind în apă, sora.
Mirată de mîndrețea-i, un zîmbet i-a trimis.
Lumina se răsfrînge pe fața-amîndurora,
Dar oglîndirea-i vie și fata e un vis.

Pe marginea fîntînii iubirea izvorît-a,
10 Plăpîndă și străină, în pieptul lui Biblis —
Dar tu, ca jertfă ad-o, în zori, lui Afrodita

Mioara cea mai dulce și mielul cel mai drag,
Păstorule cu glugă și fluier lung de fag,
Ferită să rămînă de dorul lui Narcis.

76. *Chrisis*

1 Pe cînd loveam cu dalta în marmura curată
Cercînd să dau ființă eternă unui gînd,
Veni, cu dimineața și soarele intrînd,
Chrisis mai luminoasă ca raza strecurată.

5 Stătea făr-de mișcare cu dorul ei luptînd,
De mine, și de dînsul la fel de speriată;
Ca un copil zburdalnic cu sfîiciuni de fată
De gitul meu cu teamă trecînd un braț plăpînd:

— Ce vrei să scoți, îmi spuse, din stana asta grea?
10 Și eu cu glasul aspru: — În Páros dur, copilo,
Se va ivi Iubirea senin în fața ta,

Cu ochii fără umbră ai Vènerei din Milo.
Dar se umbriră ochii acelei din Milet:
— Iubirea! Pentru cine? — parcă-ntrebau încet.

77. *Amarillis*

1 Amurgul înflorește prin ramuri de măslin...
Fecioara Amarillis cu trupul ca zăpada,
Zărește de pe munte Corintul alb, Hellada
Ce-adoarme mîngîiată de golful cristalin.

5 Și-a păstorit poporul de capre prin livada
Cosită, înflorită cu cimbru și pelin.
Acum cînd o așteaptă în vale iar ograda,
Își simte, fără vrere, de lacrimi ochiul plin.

Căci a băut, la șipot, din cofa ei aseară,
10 Din apa ne-ncepută sub cer de primăvară,
Theokritos, poetul, de cer îndrăgostit...

Pe buza lui suspină distih nemuritor,
În pieptul ei mai plînge nemîngîiat un dor —
Și visul, de iubire rămîne despărțit.

78. *Rodis*

1 Trei stele funerare-n amurgul primăverii
Se profilează-n umbre subțiri pe ceruri roze,
Adăogînd cereștii dar reci apoteoze
Fiorul amintirii, al morții, al durerii.

5 În plasele luminii prin jocul adierii
Coloanele unite cu șiruri lungi de roze,
Amestecă în vane și-n vîi metamorfoze
Petalele aeve cu trandafirii serii.

În zări acum e cerul o dungă de argint,
10 Și urna cinerară a lunii urcă-n noapte...
Fecioarelor pe vremuri iubite la Corint,

Azi Rôdis le aduce cununi și rodii coapte —
Ea, hetaira mică, venită să mai ceară
Iubirilor eterne, iubirea ei de-o seară.

79. *Thebaidă*

1 Pierde, briu cusut cu aur prins în boabe de mărgear,
Nilul presărat cu ibiși în a zilei agonie.
Nici-un zgomot de lopată, nici-o șoaptă nu învie
Nesfîrșita necropolă a pustiului theban...

5 Iese luna: ce vrăjire de pilastre și de gemel
Suie Phile, străvezie ca un ostrov de cleștar.
Și cum aripă își iau zborul, pare riul milenar
Că-și înalță, rinduri-rinduri, pinzele de pe trireme.

80. *Ocean polar*

1 Noapte albă. Stalagmite nepătate de ninsoare
Vin ghețarii cete-cete pribegind din Polul Nord.
Nu-i fior prin valuri clare și în zare nu-i fiord,
Doar pe ape, limpeзите cataracte selenare.

5 Și pe unde, unde stele de argint mărite-apar,
Firmamentul în oglindă își restrânge-n cerc ovalul.
Calea Robilor lactee ninge cu lumină valul,
Legănată de legende, promoroacă pe cleștar.

Noapte albă. Gheață naltă iconită ca o friză
10 De zăpadă impietrită cu sclipire de oțel.
Își arată amăgirea unor aripi fără țel,
Fulgerare boreală, enigmatică Banchiză.

81. *Nici-un catarg*

1 Nici-un catarg.
Valuri se sparg
Pe dună.
Pe-al mării larg
5 Nici-un catarg.

Pe-al zării gol
Pescarii-n stol
Răsară.
Să dea ocol
10 Pe-al zării gol.

Țipînd mereu,
Cu zborul greu
Să piară...
Prin somnul meu
15 Țipînd mereu.

Să văd în vis
Pe cer deschis

Prin gene
— Tainic trimis —
20 Să văd în vis

Steaua Hesper
Urcînd pe cer
Alene.
Pe-adîncul cer
25 Steaua Hesper.

82. *Stelei Hesper*

1 De-opal e valul apei și tu ești opalină,
Te-aprinzi mai limpezită și dulce, Hesperus.
Pricep ce e lumina cînd văd a ta lumină
Și simt ce-i despărțirea cînd lunecînd te-ai dus.

5 N-ai raza plumburie a vechiului Saturn,
Pe nesimțite totuși aduci melancolia.
Mai rece este noaptea sub cerul taciturn
Și-n zori de ziuă cîntă mai tristă ciocîrlia.

De ce te-a luat nădejdea ca singurul ei sol,
10 Cînd parcă nu-i luceafăr mai dureros pe lume?
Cînd mă gîndesc că poate prin infinitul gol
Te-ai stins — și ești acuma lumina unui nume.

Și mă întreb prin care aprinsă ironie
Ne amăgești nălucă și astăzi ca și ieri,
15 Cînd știu că-n întuneric stelara-ți agonie
Cu opalină rază ne mîngîie, Hesper.

83. Cutezătorul

1 Sub plopilor-n șir
Ce se deșir —
În goana lor spre zare,
Pe calu-mi alb,
5 Sub cer ros alb
Pornii în cutezare.

Zi după zi
Se îmbulzi...
An după an se-alungă...
10 Spre-un răsărit
Ne-ntrezărit
E cale încă lungă.

Dar calu-i bun,
Îl joc nebun
15 În pintenii de aur.
Nădejde am,
Și port un ram
Pe fruntea mea, de laur.
Sub plopilor-n șir
20 Ce se deșir —

Sub raze lungi stelare,
Am întâlnit
Un om cernit
Spre-apus venind călare.

25 Merga tăcut,
Și n-avea scut,
De mult pierduse spada.
Rănit era
Și singera
30 Cu fața ca zăpada.

— Zadarnic vii
Cu doruri vii
Și-o inimă de nălbă!
Ciudat mi-a spus —
35 Și spre apus
S-a dus cu steaua albă.

84. *Corul lopătarilor*

1 Luceferi ard pe mare și nu mai sint Sirene!

Zadarnic noaptea toată veghea-vom pe carene,
Cu trupul lor de spumă și coadă de delfin,
Prin valuri legănate să le vedem cum vin.

5 Nebuni, în van cerca-vom să deslușim chemarea
Tritonilor ce suflă în scoici marine. — Marea
Mugind ne va răspunde că zeii ei sint morți...

Dar tu ce-n al tău suflet trecutul tot îl porți,
O, călător de-o clipă pe apă călătoare,

10 Ridică-ți fruntea tristă! Pe coarda sunătoare
A lirei, ce așteaptă vibrînd, lovește rar.
Atunci sub nimbul lunii și farmecul stelar,
Purtînd în păru-i alge și albe flori marine,
Sirena va renaște din valuri pentru tine.

85. *O voce pe prora triremei*

1 Din lira pentacordă cu strunele de-aramă
Eu voi cînta la noapte sub cer fosforescent
În murmur de talazuri și în bătai de ramă,
Pe cînd trirema spuma în urma ei destramă
5 Și șterge valul neted vislînd spre Occident.

Din lira pentacordă chema-voi să revie
Poporul ce trăiește în fund stîncos de mări...
Tritonii să-și urmeze uitata pribegie
Suflînd prin scoici sonore prelung melancolie
10 În suflete deprinse cu vechile visări.

Apoi voi bate struna mai tare, tot mai tare
Poseidon iar să-și mine fugarii lui marini,
Necheze sub copite de-acum întreaga mare
Și armăsarii umezi în herghelii barbare
15 Să treacă albi de spume ca turme de delfini.

Și voi atinge dulce cu dreapta coarda lirii
Căci poate din talazuri tîrziu se va ivi
Sirena întruparea eternă a iubirii...
Și ca să nu mai piară în umbra amintirii
20 O, lopătari, — pe proră eu lira voi lovi!

86. *Glasul sirenei*

1 Când sub luciul lunei apa e mai albă ca zăpada
Urmărim corăbii grele sau triremele subțiri
Noapți întregi... și marinarii ne cred poate năluciri,
Lopătarii fără suflet din Sidon sau din Hellada.

5 Nu aud cîntarea noastră dureroasă cum învie,
Nu văd trupul nostru fraged mîngiat din val în val,
Pentru dinșii el e spumă sau spinare de narval,
Căci nu știe azi vislașul marea toată că e vie.

Dar tu care stai pe proră pe trirema triumfală,
10 Tu ce cînți și chemi trecutul peste vremuri domnitor
Glasul tău prin zări se-afundă ca un bucium sunător
Din ecouri în ecouri sub tăcerea siderală.

Și Sirena ce ascunde o femeie și o zee
Într-un trup cum nu e altul nici în cer, nici pe pămînt,
Goală va ieși din valuri, din al mării larg vestmînt,
15 Ca femeia de frumoasă și eternă ca o zee.

87. *Scoicile tritonilor în depărtare*

1 Prin care unde
Înoți Sirenă?
Răspunde: unde,
Sub ce carenă?

5 Din scoica mării
Dorința vie
Pustiul zării
În van învie!

Din stîncă-n stîncă
10 Lovindu-și plînsul,
Răsună încă
Pierind cu dînsul...

Își strigă marea
Pierduta fată;
15 N-auzi chemarea
Înfricoșată?

88. *Glasul sirenei din nou*

1 Mă strigă valul mării și dorul tău mă leagă:
Am sinul de femeie și trupul de delfin.
Trirema-naintează și ape noi dezleagă,
Iar cornul lunii palid se-apeacă în declin.

5 Mă strigă valul mării și Echo trist răspunde
Și scoicile sonore din zări în zări se frâng...
Aruncă-ți iar, străine, cîntarea ta pe unde
Să nu aud talazul și apele ce pling.

Mai cîntă, ca Sirena să fie iar femeie!

10 Căci iată se înalță cu murmur milenar
Lung marea să-și recheme puternic a ei zee...
O, tu, ce stai pe proră, ridică glasul iar!

89. *Vocea de pe proră*

1 Am auzit cîntarea Sirenelor pe mare...

Trecut-au nopți și zile de-atunci, și-acum dispare
Iar soarele... și struna din urmă mi s-a frînt.

Sirena nu mai cîntă și singur stau pe proră

5 Și mîine ca și astăzi aceeași auroră
Trezi-va iar talazul cutreierat de vînt...

Dar marea va fi goală și moartă și pustie.

Zadarnic aștepta-voi Sirenele să vie

— Mai trist de-a le cunoaște, de-a le dori mai trist —

10 Cînd steaua dimineții pe valul de-ametist

Aprinde opalină lumina ce scînteie.

O lopătar, o frate, prin visu-ți ce femeie,

Mireasă sau nevestă torcînd fuior de lînă,

Așteaptă pe pribeagul plecat de la cămin?

15 Pe cînd cu lira spartă și inima păgînă

Tot mai ascult chemarea ecoului marin.

90. *Murmur crescînd pe valuri*

1 Trirema se șterge prin asfințit,
Cu dînsa suspine deșarte....
Ecouri fugare au amuțit,
Departe se-aud... mai departe.

5 Trec plîngeri de oameni pe apele mari
Cu valul spumos și cu vîntul.
Nimic nu rămîne din patime mari
Și pierе pe mare cuvîntul.

E-al nostru acumа întinsul stelar,
10 A noastră e noaptea pustie!
Din frînte talazuri un muget barbar
Se-nalță, descrește, învie.

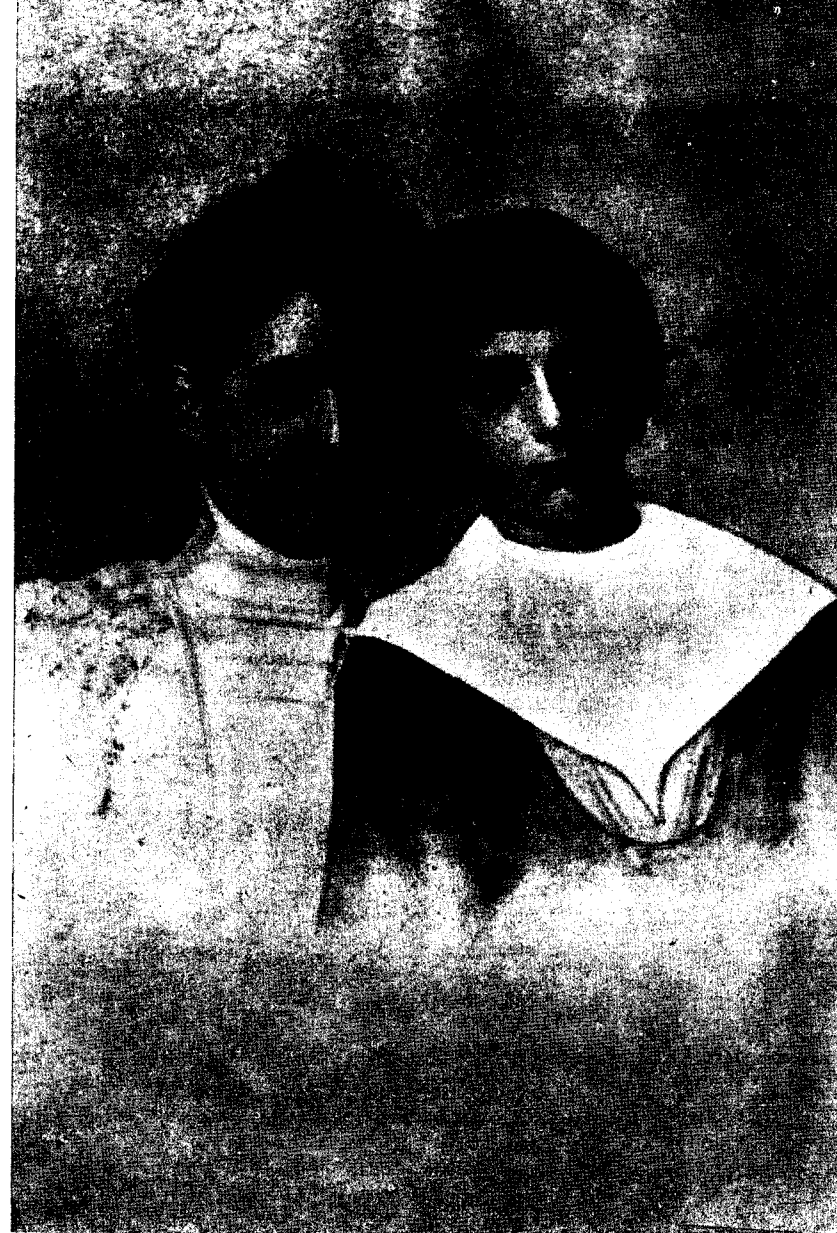
A noastră-i Sirena cu păr de argint
Ce-noată în rază de lună!

15 Uitate acuma sînt doruri ce mint!....
Ea simte iubirea străbună

A mării; iar valul o fură, o ia,
O strînge — să-i fie stăpînă!
Alunecă albă pe cerul de nea
20 Spre ziuă Diana păgînă.

91. *Un monah orb vorbește*

- 1 Aud tălăngi din văi cum vin spre mine...
Amurgul pierd lunecînd prin aer.
Mai trist se face-al șipotelor vaer,
Mai tristă pacea sfîntă-a mănăstirii.
- 5 Ce dulce sună-n seară armonia!
Prelung trezește glasul amintirii...
Simt luna iar cum urcă pe coline
Și cum deschide porțile visării,
Ștergînd prin zări pastelul înserării,
- 10 Turnînd în suflet larg melancolia.
Simt ochii mei ce nu mai pot să vadă...
În sufletu-mi pătrund din gol de noapte
Lungi freamăte de vînt prin brazi — și-n noapte
Izvoare plîng sub poduri de zăpadă.
- 15 Răzleț răsună un ecou... și tace
Ducînd cu el o ne-nțeleasă vrajă.
Tovarăș zvonul apei se desface
Adormitor, cu veghea mea de strajă.
Era-n amurg pe țărmuri apusene
- 20 Cînd rătăceam în urmărituri deșarte
Simțînd că nicăieri nu se desparte
Făptura mea, de vise letheene.
Zadarnic portocali cu rod de aur
Mă așteptau, și-n van, în chip de-argile
- 25 Tanagreene, în apusul zilei

Ion Pillat împreună cu mătușa sa preferată Lelița (Pia Brătianu, căsătorită Alimăneșteanu).

Căsătoria lui Ion Pillat cu Maria Procopie-Dumitrescu, la Florica, la 6 sep. 1915.

Plecau femei ca să culeagă laur
 Pe cînd aezii se-ntreceau pe strună...
 Nu mai credeam în spusele Sibilei
 Că Ea veni-va-n răsărit de lună
 30 Cu ochi muiiați sub mătăsoase gene,
 Purtînd pe brațe fragede zambile
 Într-un amurg pe țărături apusene.

Și Ea veni — Profilul efemer
 Se zugrăvi pe ceruri de lumină,
 35 Se oglindi în ceruri de lumină
 Ce se boltea pe mări de întuneric.
 Și jocul razei rupt în vii răsfrîngeri
 Nimba în valea vecinicilor plîngeri
 Un chip dintr-o planetă mai divină.
 40 Pieri din ochii-mi totul: vis și lume.
 Se stinse universul — Ea rămase.
 Și luna ce urca prin țări de brume,
 O adumbrea cu raze de mătase.
 Pieri în suflet totul, amintirea
 45 Trecutului se șterse la privirea
 Unei copile rătăcită-n lume...
 Și dureros, pe țărîm săpat de ape,
 Eu am cules-o numai din privire
 Și am răpit-o sub închise pleoape,
 50 Am dus-o-n țări cu vecinică zăpadă...
 Apoi din ochi ca pururea s-o vadă
 Mi-am smuls lumina lumii trecătoare.

Și am lumina feței Ei pe veci,
 Călugăr orb sub bolta fără soare
 55 Închis în paza zidurilor reci.

92. *Jardin du Luxembourg*

1 Plutea aromitoare suflarea primăverii
Prin frunzătura-naltă din vechiul Luxemburg;
Era în clipa-n care nu știi sub vraja serii
De vine aurora din nou, sau de-i amurg...

5 Zburară porumbeii din paltini. În surdină
Șoptea tînguitoare Fîntîna Medicis. —
În cea mai minunată și clasică grădină
Ce-a înflorit vreodată sub cerul larg deschis,

Cînd zgomotul cetății, vuind prelung ca marea
10 Ce-și urcă-n echinoxuri puternicul talaz,
Rostogolit departe pieri cu depărtarea,
Se strecură prin ramuri un liniștit obraz...

Ne-nvăluia Selene cu farmecul zăpezii.
De ce, pe cînd o lună de gheață ne privea,

15 Te-am revăzut ca-n clipa iernatică a străzii
Mai albă ca o nalbă prin fluturii de nea?

Și cum treceam alături de recile regine,
De ce simții în suflet al patimei kobold,
În ceasul îndoelnic cînd nu știi de revine
Iubirea ca o moarte, sau ca un viu imbold?...

93. *Trecătoarei*

1 Tot mai aveai privire și ochi de fată mare
Și zîmbetul și vîrsta — deși jucai prin „bar”.
În orice gest tot trupul părea că-l dai în dar
Și sufletu-ți, se vede, uitase-orice mirare.

5 Ce straniu lucru: forma rămîne în zadar
Și tot te mai îndeamnă — gîndeam cu întristare —
Să crezi și să-ți închipui că-i alta și că are
Ceva, în pieptu-i fraged, — nevinovat și rar.

Și chiar în seara ceea ne-am dus. Pe căi străine
10 Am căutat o clipă pe cînd mergeai cu mine
Să-ți văd în ochi minciuna clipitei trecătoare

Și cită frăgezime i-ascunsă-ntr-un mormînt.
Dar tu mi-ai zis mîhnită: — Nu mă privi... mă doare —
Și ți-am iertat viața pentru-un sărman cuvînt.

94. *Aceleiași*

1 Ca un nebun o noapte întreagă, piept la piept,
Îmbolnăvit de friguri, cu inima-nsetată
Te-am strîns luptînd zadarnic să-mi sting dorința toată.
Ai adormit spre ziuă — eu am rămas deștept.

5 Dormeau, parcă muriseși, cu fruntea aplecată,
Cu sufletul și trupul tot pîngărit. — Iar drept,
Sătul de mine însumi, priveam prea înțelept
La masca de femeie pe fața ta de fată.

Și otrăvit de ură, străin — ca un străin
10 Nepăsător de tine — eram ca înainte,
Privirea mi-o întoarse iar sufletul hain.

Dar ai visat pesemne și cînd te-am revăzut
În albul dimineții, în care sfînt trecut
Curată ca o soră te odihneai cuminte?

95. *Bolnavei*

1 Cu ochi adînc, prea mare în fața ta prea albă
Pe fundul alb al pernei, păreai — simbol ciudat —
Neprihănită sfîntă cu chipul preacurat,
Neprihănită sfîntă cu inimă de nălbă.

5 Ce blindă-aureolă durerea azi ți-a dat!
Copilă, ce pe vremuri vindeai pentru o salbă
De aur, trupul tînr și pielea ta rozalbă
Mîțînd pe toți de-a rîndul cu-același sărutat.

Odaia e pustie: ce părăsită ești!

10 Zadarnic cerci, sfioasă de-atîta sărăcie,
Să-mi dai o mină moartă și vrei să mai zîmbești.

Eu te privesc cu spaimă, sărmană jucărie
Azi frîntă. Te iubisem... șoptit-ai năbușit.
Ce înger te pusese să minți pîn-la sfîrșit?

96. *Aceleiași*

1 Vei adormi la noapte cu moartea într-un pat!
Armonioasă formă, perfectă și fugară,
Se va topi de-a pururi sub piatra funerară,
În glie se va stinge, căci ea n-a intrupat

5 Nici gînd semeț, nici suflet ce pe-alții înălțară
Intrînd în nemurire cînd gropi li s-au săpat.
Din apele iubirii tu nu te-ai adăpat,
Ai cunoscut fioruri și-mbrățișări de-o seară.

Dar totuși fără teamă surîzi. Dumnzeiesc

10 E zîmbetul ce trece ușor: o adiere
Pe fața de lumină... și stau și mă-ndoiesc

Nepricepînd ce suflet în tine s-a trezit
Biruitor deodată, ce tainică putere,
De-nfrunți penumbra morții cu ochiul limpezit?

97. *Iubitei de departe*

1 Gonit de nostalgia-ți, Iubito de departe,
Îmi ocrotisem visul, de zgomotul barbar
Ce-n răscoliri de patimi creștea pe străzi, în „bar“
Cercind să uit fiorul și dorul ce se-mparte.

5 Purtînd al nepăsării seninul obrăzar,
Mai singur stam cu mine acolo. La o parte,
Știînd că-a mea gîndire, de ea nu se desparte,
Priveam la cei ce-azvîrlă al fericirii zar.

Ca o pisică albă se-apropia tăcută,
10 Mlădie ca o creangă subțire de alun,
Îmi dezveli iubirea ca ea de prefăcută...

Și-n noaptea-aceea, palid cum mă sculam din moarte,
La piept păgîn am frînt-o, cu spaimă de nebun
Simțîndu-te pe tine, Iubito de departe.

98. *Aceleiași*

1 Acuma pe vecie ne leagă împreună
Viața, amintirea, un leagăn, un cămin.
În sufletele noastre nimic nu e străin,
Îngemănat-am inimi ca sunete pe-o strună.

5 Prin plopi cu frunză rară ne bate vis de lună,
Și poleînd tot geamul fugare raze vin
Să-ți înflorească-n suflet un trandafir divin,
Ce floarea fericirii armonios adună.

Zadarnic razemi capul de mine — ce credință
10 Curată porți în ochii ce-atîta am iubit! —
Cînd azi privindu-ți fața întreaga mea ființă

Se mistuie în flăcări de dorul baiaderii
Și-n locul tău o vede cu sinul răzvrătit,
Cabrînd, felină, trupul sub pîntenul plăcerii.

99. *Eva*

- 1 Ceea ce sînt? Ce vrei să fiu? Alege!
Dă-mi aripi — voi fi înger de lumină,
Și smulge-le — voi fi numai femeie.
Privirea ta mă face fără vină,
5 Dar tot ea poate patime să-mi deie
Și de păcat făptura să mi-o lege.

- Ceea ce sînt? Ceea ce ești tu însuși.
Copil suspini. — sînt sora și sînt mama
Ce va veni zîmbind să-ți șteargă plînsu-ți
10 Și pentru tată, chiar de port marama,
Rămîn fetița scumpă de-altădată...
De treci nepăsător — sînt Trecătoarea,
Dar oarba ta credință mi-a redat
Eternitatea clipei, dacă-n marea
15 Fluidicelor plete te-ai scăldat.
De poruncești, eu voi lovi în palme.
Ritma-voi goală pasul baiaderii,
Și dacă vrei, voi sta curată-n strană
Și voi refi în murmur lin de psalme
20 Iar Sfînta-nvingătoare a durerii...

Dar de mă rogi, ți-oi face altă rană.

- Îndrăgostit mă chemi — îți sînt Iubita
Ce-ți poartă-n ochi Destinul. — De ești bestie,
În brațul tău m-oi frînge ca o trestie,
25 Și pofta mea pe veci nepotolita
Te va înlănțui cu lanț de șarpe.
Și dacă ești înaltul visător
Ce-aude-n suflet freamăte de harpe,
Disprețuind un spasm amăgitor
30 De îndrăznești să urmărești Ideea
Și-n sferele sonore s-o vînezi,
Atunci cu lampa-n mină sînt Psycheea
De strajă lingă tine — de-o mai vezi !

100. *Sarcofagele*

— *with Psyche, my Soul...*
E.A. POE

1 Murea o lună albă pe zarea de opal
Și plopilor-n nemișcarea văpăii selenare
În șiruri nesfârșite se oglindeau în mare.
Nu se-auzea nici vuiet nici spargere de val.

5 Și singur cu-al meu suflet — cu Psyche — drept tovarăș,
Cutreieram ținutul mergînd înspre Apus.
Iar, cînd prin frunza rară își stinse Hesperus
Lumina ca o veste că zori de zi vin iarăș,

Zărit-am cu uimire trei sarcofage-n rînd.
10 Erau ciclopeene și foarte vechi pesemne,
Aveau pe ele puse necunoscute semne,
Și tremurau pe ele lungi ramuri fremătînd.

De-aramă era unul și altul de porfir.
Al treilea-n frontonul de marmură curată
15 O fugă de centaruri semeți purta săpată;
Iar de zăpada stîncii un roșu trandafir

Își agățase floarea de singe. — Am întrebat:
— Aceste sarcofage, o Psyche, ce sînt oare?
Dar ea, bătînd din aripi cu pene de ninsoare,
20 A început să plîngă și mi-a răspuns ciudat:

O, nu-ntreba! Mai bine să ne vedem de drum.
Pe orizont se-nalță tot mai aproape alba.
Dar fața-i de lumină mai palidă ca nalba
Era... Simțeam în mine o inimă de scrum.

25 — Aceste sarcofage doresc să știu ce sînt.
O, Psyche, tristă Psyche, cu aripi de zăpadă!
Dar ea-n țărîină pene de nea lăsînd să cadă
Părea din zbor rănită căzută pe pămînt.

Și îmi șopti în pripă: De vrei, nebune, stai.
30 Aceste sarcofage cuprind sub stranii rune
Făptura celor care au fost în vremi străbune
Făuritori în viață de-al fericirii rai.

Sub friza de aramă, pe care luptători
Se-nfrîng și se resfiră de veacuri, dar zadarnic,
35 Azi doarme Alexandru, ce-n cuceriri fu darnic,
Arcașul biruinței cu ochi fulgerători.

Pe piatra purpurie, umbriți de oleandru,
Trec faunii pădurii și nimfele silvane.
Sub teoria frizei păgîne, sub frontoane,
40 Cu Hero mai visează acelaș vis Leandru.

Pe marmura ce-nvie cînd lună e pe cer,
Centauri fug în luptă cu-nvingătorul Hidrei
Uitînd nisipul vremii și clipele clepsidrei
Își doarme nemurirea cu ochii stinși Homer.

- 45 — Atunci strigat-am: Psyche, luceferii dispar,
Și ceața dimineții se-nalță lungi fișii...
Aproape-i alba zîină cu flori trandafirii,
Robita fericire în lume vină iar!

Deschide sarcofagul cu tainic epitaf!

- 50 Și Psyche îngrozită împinse de aramă —
Lumina dă năvală și umbra o sfaramă,
Dar Alexandru unde-i?... Văd pulbere și praf.

Și am simțit în mine o inimă de scrum:

— Orice izbîndă-n veacuri e soră cu uitarea.

- 55 Nebunii stăpînescă! E vremea ca și marea.
Și alți războinici calcă mereu același drum.

Nemuritor e singur copilul lui Eros —

Rămîne neștirbită și vecinică iubirea.

O, Psyche, dă-ne iarăși din moarte fericirea

- 60 A lui Leandro tînăr și-a Herii din Sextos.

Dar îngropîndu-și capul sub aripi de zăpadă,
Căzîndu-mi la picioare Psycheea tremurînd:

— O, părăsește dorul! o, vino! și pe rînd

Ea penele curate în praf lăsa să cadă.

- 65 Și ridicat-am singur capacul de porfir:
Sub piatra răsturnată nu mai era nimica.
Stăteam legat de spaimă și mă-nghețase frica
Nemaiputînd pricepe al amintirii fir.

Iar Psyche se sculase. Se-apropia acum

- 70 De marmura-nflorită de vraja dimineții,
— Mai tristă parcă Psyche în raza dimineții —
Și eu simțeam în mine o inimă de scrum.

— O, lasă sarcofagul din urmă! Nu-l atinge!

Menită a fost poate să moară nemurirea.

- 75 Să crezi în fericire e poate fericirea...
Petale de lumină pe noi lumina ninge,

Răsare zeul zilei pe zarea de opal,

Și plopilor-n așteptarea zîmbirilor solare

În șesuri nesfîrșite se oglindesc în mare

- 80 Și auzim doar freamăt și murmur lung de val...

101 Cîntecele stepei

I

În zori pe stepă

- 1 De-acuma uită omul ce-ai fost și, pentru-o clipă,
Fii numai așteptarea fiorului divin.
Deodată ești beția ce n-o dă nici-un vin,
Și sufletu-ți pătrunde — ca-n ceruri o aripă —
5 În stepa răscolită de vîntul aprilin.

- Mirosul, pipăitul, auzul și privirea
Se-aruncă deopotrivă pe cele patru zări.
Ești ritmul ne-ngrăditei și singurei cîntări,
Talazul ce-nverzește urmîndu-și unduirea,
10 Mireasma îmbibată de vis și avîntări.

- Ești simțul nesfîrșirii, fiind un fir de iarbă,
Ești oceanul humei, fiind al lui corsar.
Ești călărețul galben, ești albul armăsar,
Albastra depărtare, și-ntrecerea lor oarbă.
15 Ești cîntecele stepei, ești suflul lor barbar!

II

- 1 Aș vrea să fiu Oigur nomad,
Călare-n vînt să mă avînt,
Și noaptea prin păduri de brad
La Selenga să-ncerce vad
5 Poporul meu ne-nfrînt.

- E ură-n pieptul meu de lup:
Aș vrea pe stepe fără drum
Oștiri cu ghioaga să le rup.
Cetăți, ce pline ca un stup
10 Trăiau, — să fie scrum!

- Cu flamura de singe-n steag,
Aș vrea să calc în Turkestan.
Tu, fata craiului pribeag,
Spre întîlnirea celui drag
15 Să vii cu lung chervan.

- Aș vrea, cînd ies cumplit din zări,
Să tremuri toată ca un prune,
Să cazi cu trupul pe cărări,

Și cum ceri milei îndurări,
20 Pe cal să te arunc.

Și-n Samarkanda ca-ntr-un cort,
Cu prada-mi vie prinsă-n șea,
Să intru-n trap. — Iar stînd ca mort
Norodul vadă cum îi port
25 Stăpina lui și-a mea!

III

1 Cînd ai un cal în spume
Și suflet de pribeag,
A ta e-ntreaga lume
Din Kitai în Buceag!

5 Se-ntinde stepa, crește
Din zări în zări pustii...
Sfîrșit nu se zărește
Și început nu-i știi.

N-ai cort rotund de piele,
10 Nici izbă grea de brad.
Și dormi flămînd sub stele,
Nețărnut nomad.

Și-n vis te vezi, nebune,
Stăpîn pe Kandahar,
15 Pe cînd spre zi apune
Lin cornul selenar.

IV

1 Se-aprind luceferii, se-aprinde
Pe stepă luna s-o colinde;
Și-un aprig dor, păgîn mă prinde
Să sar în șea.

5 Al meu e cerul și pămîntul!
Călare nu m-ajunge vîntul,
Și cine-mi va opri avîntul
Pe stepa mea!

Nu stelele ce-or să apună,
10 Nici răsăritul viu de lună,
Că stepa, stepa mea nebună
O voi cînta.

Nebiruită ca o mare
Prin zări se-afundă și dispare,
15 Și suflete rătăcitoare
N-o pot uita...

V

1 Crește, scade, pier
Stepa mișcătoare.
În apus de soare
Sufletul mi-l cere.

5 Căii se frămîntă,
Mușcă de zăbale:
Sotnii sute-n vale
Voinicește cîntă.

Una cîte una,
10 Suliți lungi întinse,
Peste ierburi ninse
Vor porni cu luna.

Ce oraș nălucă
Le-a clădit în zare
15 Stepa vrăjitoare,
Dorul lor de ducă?

VI

1 Ți-aducem cal, un steag, un arc
Și cîmpul fără zări ca apa,
O, lasă plugul, zvirle sapa
Și fii al stepelor monarc!

5 Aruncă strigăt de război:
Viteji veni-vor cu grămada.
Ridică-ți către zare spada,
Și-n cerul ei să pieri cu noi!

Neam slobod ca ereții-n vînt,
10 Noi toți pastori de herghelii,
Te-alegem Hatman să ne fii,
Să voinicim pe-acest pămînt.

Ți-aducem cal, un arc, un steag
Și stepa. Nu-i auzi chemarea?
15 Va fi a ta, căci e ca marea
Și se dă toată celui drag.

VII

1 Din ierburi crește fremătare,
Se lasă noapte și uitare,
Și hergheliile în zare
Dispar.

5 Un cîntec, prelungit agale,
Răsună trist din vale-n vale,
Îngînă dragoste cu jale,
Și rar

În stoluri lungi se duc cucoare...
10 Iar după nori sfios răsare
O lună parcă de ninsoare
Și-o stea.

Și brumă de argint se lasă...
Ce albă-i stepa mătăsoasă!
E oare-n lume vreo mireasă
Ca ea?

VIII

1 Pe șesul nins fără ninsoare,
Cresc codri desfrunziți sub lună
Sau suliiți, pilcuri, se adună
Pe stepă oare?

5 O, suflete, te prind călării!
O, suflet, tremură, căci iată
Cum vin prin iarba nearată
Haiducii zării.

Cazacii, vintul: cot la cot...

10 Cazacii: scară lingă scară,
Vîrtej, potop... cu suliiți ară
Văzduhul tot...

O, suflet, vînător de vise,
Te lasă-n urma nălucirii

15 Pe stepele închipuirii
Întredeschise.

IX

1 Pe stepa legănată de vîntul primăverii
Legăți-vă iubirea de inimi și de șea,
Ca o dorință surdă, pitită, a panterii
Cînd vede cerbul negru pe cîmpul alb de nea.

5 La pîndă, la pîndă,
Oigur lingă Oigur!
Și stepa împrejur
Cu iarba ei plăpîndă...
La pîndă, Oigur!

10 Pe stepa nemișcată sub jar aprins de vară,
Legăți-vă izbînda de suflet și de-oblînc,
O, cei de-un neam cu lupii ce-n liniștea lunară
Pornesc pe stepa largă de dorul ei adînc.

15 Călare. călare,
Oigur lingă Oigur!
Și stepa împrejur
Sporind din zare-n zare...
Călare, Oigur!

Pe stepa argintată de bruma toamnei sure,
20 Legați-vă norocul de inimi și de șea.
Uitați că-n zbor săgeata veni-va să vi-l fure,
O, voi, stăpînii morții, dar stăpîniți de ea.

25 'Nainte, 'nainte,
Oigur lîngă Oigur!
Și stepa împrejur
Cu visul ei fierbinte...
'Nainte, Oigur!

Pe stepa troienită de-a iernilor urgie,
Legați-vă mormîntul de suflet și de-oblînc,
30 Cînd corbii de pe ceruri de sînge, reînvie
Întunecînd amurgul cu norul lor adînc.

35 La moarte, la moarte,
Oigur lîngă Oigur!
Cînd stepa împrejur
La toți ni se împarte,
La moarte, Oigur!

X

1 Mi-ai ars coliba de cioban,
Și turmele mi le-ai răpit,
Strămoșii mi i-ai necinstit,
Iubita, tu mi-ai pîngărit,
5 O, Timur Khan!

De-un neam acum cu lupul sur,
Trăiesc ca lupul pe pămînt..
Azvîrl din arcul meu răsfrînt,
Urlînd, săgeata mea în vînt,
10 O, Khan Timûr!

De trece-n zare vreun chervan,
Îl jăfuiesc după-al meu plac.
Ce-mi pasă dacă-n iarbă zac
Atîția morți pentr-un cazac,
15 O, Timur Khan!

Va răsări și ziua, jur,
În fața mea cînd tu vei sta.
Cînd ghioaga mea și ghioaga ta
Cu dor de sînge vor lupta,
20 O, Khan Timûr!

Dar ne-nfrînatul meu cîrlan
Goni-va negru-ți armăsar.
Obrazul tău va fi de var,
Și pieptu-ți roșu ca un jar,
25 O, Timur Khan!

Și stepa toată împrejur
La strigătu-mi va tresări...
Cu dînsa, slobod, m-oi iubi,
Uitînd de oasele-ți pustii,
30 O, Khan Timûr!

XI

1 Înmlădierea largă a stepelor oigure
— Întrecerea nebună de iarbă și de cer —
Ce-n zori de zi se naște cu freamăt de pădure
Și prin amurguri scade armonizînd murmure,
5 Dorința mea de ducă și calul meu o cer.

Plugarii să rămînă în strîmtele bordee!
Tu, suflet fără margini, spre nesfîrșit mă du
Pe stepa legănată de-nalte graminee,
Căci numai stepa poate nomadului să dea
10 Beția voiniciei ce-n ziduri se pierdu.

Cazac rănit de moarte cu sîngerîndă rană,
Călare ostășește de suliți biruit,
Nu vreau culcușul, țeapăn întins sub sfînta strană,
Sub crucea, prăvălită greoaie ca o stană,
15 Ci iarba vreau să-mi cînte cu val neliniștit.

Din huma mea trupească să crească-albaștri scaii
Cînd gîndul lunii suie pe ceruri sinilii...
Și poate printre stele vor căuta Nogaii
— Povestitori de basme și păstorindu-și caii —
20 Privirea mea stelară veghind pe berghelii.

Noapte pe stepă

GREIERII

Țiriie greieri.

CÎRD DE COCORI

Țipă cocorii.

AMURGUL

Amurgul ce moare: cer numai și zare.

VÎNTUL

Vint nebunatec, sălbatec.

NORII

Trec norii:

Repezi corăbii prin limpede aer

Pierind.

IARBA STEPEI

Freamăt de aripi, șoptire și vaer

Se-ntind.

STEPA

Și stepa boltită în zare ca marea,

Și stepa uitată revarsă uitarea.

NOAPTEA CE VINE

Chervanul se-oprește. Adorm călătorii,

Și focul trosnește.

CÎRD DE COCORI DE DEPARTE

Țipă cocorii...

Călăuza cămilelor cînta spre ziuă

1 Cămilele calcă pe stepe
 Ca valuri pe mare.
 Se leagănă stepele noastre
 Ca apele mării.

5 Un foc scînteiază pe stepe
 Ca steaua pe mare.
 Sărate sint stepele noastre
 Ca apele mării.

Și cortul albește pe stepe
 10 Ca pinza pe mare.
 Tăcute sint stepele noastre
 Ca apele mării.

Și vise se-nalță pe stepe
 Ca păsări pe mare.
 15 Larg freamătă inima noastră
 Ca apele mării.

Amăgiri

1914-1916

102. *Himerele*

1 În aer catedrala prin nori gonaci pe cer,
Cum sparge inserarea cetatea de cărbune,
În preajma lunii pare un sloi oprit de ger.

Jos dorm, înfrinți de truda silințelor străbune,
5 Învinșii — să nu vadă cum pe lunarul cer
Himerele vin noaptea de trai să se răzbune.

Nu va găsi nici una o inimă, o casă?
Tăcute taie ceața orașului de fier:
Arare cite una din zbor înalt se lasă...

103. *Amăgire*

1 E ceasul când amurgul s-a stins în heleșteu,
Când se podește apa lor rece cu cleștar,
Când luna în pustiul tăcutelor alee
Declină printre ramuri spre ultimul pătrar;

5 Când noaptea se aprinde în pîlpîiri de rază,
Iluminînd dorința cu umbra unui vis,
Și când ninsori de raze prin crengi se depărtează
Umbrindu-ne visarea și dorul nedecis.

E ceasul când, nălucă, pe-a codrilor cărare
10 Se furișează vîntul prin foșnetul de foi,
Asemeni prevestirii melancoliei care
Se-apropie, se lasă, și se strecoară-n noi...

Și când simțind în tine nelămurit, primejdii,
Îndrăgostita nopții o chemi ca în trecut;
15 Când iar șoptești la lună cuvintele nădejdi,
Deși nu porți nădejdea în sufletu-ți tăcut.

E ceasul cînd iubita în glasul tău se-ncrede
Cum se-ncredea pe vremuri în vechile băsmiri
Cînd flacăra ea încă în ochiul tău o vede,
20 Deși scrumit e focul atîtor întîlniri...

Și cînd iubirea noastră s-a stins în amintire,
Cînd inima e rece, podită cu cleștar
Și dorul pe-a aleii pierdută amăgire
Se duce ca și luna în ultimul pătrar.

104. *Roata morii*

- 1 Pe ceruri amurgiri revin. Ascultă:
Un clopot sună tainică dojană...
Vui de vînt și freamăte și șoapte
Descresc și cresc și tac pe nesimțite...
5 Și bruma lunii cade multă, multă
Pe munte, pe pădure, pe poiană,
Pe inima-ți bolnavă de fetiță,
În hanul vechi la care călătorii
Ca noi se-opresc să șadă peste noapte
10 Cu suflute și gînduri, obosite.

Acum în noapte cîntă roata morii,
Și s-a ivit nisip mărunt de stele
Sub limpezimea cerului senin —
Și speriată stai privind la stele,
15 Și trupul tău mă roagă din privire...

Afară-n noapte plînge roata morii.

105. *Pe claie*

- 1 Întinși pe floarea finului, pe claie
Visăm în miezul nopților de vară...
Prin ramuri răsturnate vîntul trece
Cu glas de val rostogolit departe...
- 5 Sub noi e cerul limpede ca marea
Zărită pe-nnoptate printre ramuri,
Cu stelele, fanaluri de corăbii,
Aprinse-n port de mîna înserării,
Spre alt liman plutește fiecare:
- 10 Din mersul ei urzind eternă lege,
Și dintr-un glob de lacrimi și de tină,
Creînd pe cer deplină frumusețe.
Ce-mi pasă dacă-n ele tragedia
Pămîntului, tăcut se desfășoară.
- 15 De stele sus, ce-mi pasă — cînd e steaua
În ochii tăi și pe țării lumină.

106. *Pescarul*

- 1 Sub stele, ce străbat cleștarul nopții
Și-nvie luciul apei, iazul este
Un cer visat de sălcii credincioase,
Îngenunchiate pentru rugăciune.
- 5 O lotcă se desprinde-ncet — Lopata
Ei cade cadențînd singurătatea.
- Pescare, ce îndrumi din vislă luntrea
Pe-un iaz cu stele sau pe-un cer cu nuferi
Și stai încovoiat ca sub o cruce,
- 10 Ridicăte-n picioare — Fii profetul
Semeț, ce-azvirle tuturor cuvîntul
Și pescuiește-n suflete vecia.
Năvodul tău desface-l — îl aruncă!
- Ai prins luceafărul din cer ! — Scînteie
- 15 Cu solzi de-argint, tremurător în plasă.
Și stea cu stea în juru-i, înstelarea:
În bură și-n ninsoare de lumină,
În picături de ploaie sclipitoare,
În grindină tăcută de luceferi,
- 20 Prin plasa ta, pescare, se adună.

Revine lotca-n țărni — În zori lopata
Ei cade întristind singurătatea.

E zi — Pe iaz s-a resfirat cununa
De nuferi albi, bătută-n stele de-aur...
25 La mal un om își trage plasa goală,
Și stă încovoiat ca pentru rugă.

107. *Trei călări*

1 Când pe turele cetății medievale
Flori de umbră, liniștite, s-au lăsat,
Sună tropot și răsună-n vale
Ca un cîntec bătrînesc și măsurat.

5 Trec sub porțile boltite din cetate
Pe-un cal negru, pe-un cal alb și pe-un cal murg
Trei călări cu suflete ciudate
Și cu umbrele lungite de amurg.

Au pornit cu noaptea largă înainte:
10 Cîntă unul ca și soarele în zori,
Altul ca-nserarea pe morminte
Părăsite de iubire și de flori.

Dar al treilea cuvinte de lumină
Și de umbră nu rostește, ci tăcut
15 Își ascultă inima lui plină
De nădejdea și durerea din trecut.

108. *Balada privighetoarei*

- 1 În vis visai de un copil: ca-n vise
Cu ochii mari, cu zîmbet iertător...
Sub un cais în floare adormise;
Departe dus de visul domnitor,
5 Nu auzea cu glas fermecător
Din zări în zări cum răsuna cîntarea
Sălbatică de patimă și dor,
Ce dureros cînta privighetoarea.

- În vis visai de un copil: ca-n vise
10 Cu ochi fierbinți de-al dragostei fior...
Și cum tăcuse melodia, i se
Frîngea de chin tot pieptul arzător.
— O, unde-i glasul ei alinător
Din zări în zări să-și murmure cîntarea...
15 Pîlîngea acum copilul doritor,
Chemînd în visul lui privighetoarea.

- În vis visai de un copil: ca-n vise
Cu ochiul mort de pace purtător...
Copacu-n vînt podoaba-și risipise,
20 Și-ntregul cer era un singur nor;

Nu se vestea o șoaptă de izvor
Din zări în zări să-și tremure cîntarea,
Și nemișcat copilul visător
De mult nu mai dorea privighetoarea.

- 25 — Domniță, tu ce știi că visu-n vis e
Vrăjit prilej de-a ne primi cîntarea,
Îl iartă pe copilul ce-ndrăznise
Să cheme-n visul lui privighetoarea.

109. *Plasa*

1 Amurgul pe cetate biruitor își lasă
Să lunece alene o nevăzută plasă.

În mreaja ei de umbră, cu fire de argint
El prinde vinătorii visărilor ce mint.

5 Dar peste noi pescarul, de vrea să fie darnic,
Năvodul amintirii va arunca zadarnic.

Trecutul, viitorul, la fel s-au depărtat
În clipa fără margini în care mi te-ai dat.

110. *Clopot*

1 Ne va lăsa iubirea mea, iubirea ta...
O, clopot trist, profetizînd cu glas de Christ.

Mă doare-un gînd: nu pe-al meu rug va fi plătînd
Al tău trup sfînt, pecetluit și neînfrînt.

5 Iubita mea, cu anii, noi ne vom uita...
Acuma vii, iluzii s-or mai veșteji.

Domol, ce val sentimental te va juca,
Cînd prin uitări și înnoptări voi ancora?...

111. *Balada viselor*

- 1 Cum străbăteam în răsărit de lună
Lumina vapoasă-a unui vis,
Am auzit un dulce zvon de strună
Și minunatul viers al lui Hafis.
- 5 Spre el m-am dus cu sufletul deschis
A melodiei pace să mi-o dee...
Atunci uimită inima mi-a zis:
E-un înger, un herub sau o femeie.
Cum perindam prin troeniri de lună
- 10 În ceața străvezie-a unui vis,
Simțind în piept a dorului furtună,
O pajiște cu flori mi s-a deschis,
Și am zărit-o mândră ca Balkis
Purtată-n slava psalmelor ebrei...
- 15 Atunci mirată inima mi-a zis:
Nu-i înger, nici herub și nici femeie.

- Cum rătăceam sub curcubeu de lună
Prin luminoasa pace-a unui vis,
În țara fermecată ce-mpreună
- 20 Cu-al nopții rai pierdutul paradis,
Opritu-m-am în cercul lor, închis

De magica putere-a unei zee,
Căci îmbătată inima mi-a zis:
E înger, e herub și e femeie.

- 25 — Domniță-mi risipesc ca stropi de lună
Prin noapte-aceste versuri. Să le iee
Fremătător un suflet sfânt de strună,
De înger, de herub sau de femeie.

112. În preajma nopții

1 În argintate zale
Piraele s-au prins...
Pe-a stelelor petale
Argint brumat a nins...
5 Ce țară de lumină
Visează luna plină?...

A înflorit cu stele
Al nopților copac...
Și dorurile mele
10 În taină se desfac
Ca flori pe o tulpină,
Lumină cu lumină...

În pacea nevisată,
De ce mi s-a trezit
15 O inimă curată,
Și-n zbor nețărnut
Un suflet de lumină
Senin ca luna plină?...

Cînd trupul ce mă poartă,
20 De-acuma duce trist
Iubirea lui: o moartă
Cu ochi de ametist,
O moartă fără vină
Spre vecinica lumină...

113. Sapienția

1 Hrisoave, pergamente și hărți, nu mai ceti:
Clădești cu-aceleași slove, oricînd, orice știință.
Nu-ți legăna durerea cu ritmică silință:
Un alt poet va spune poemul ce nu scri.

5 Nu căuta iubirea născută din dorință:
Cu flacăra sporește, cu fumu-i va pieri.
Platonica iubire, eternă n-o dori:
Nu razemi vecinicia pe-a inimii credință.

Cu mugur nestatornic se-mbracă primăvara,
10 Și rozele prin care se-mpodobește vara,
Vor troieni petale la toamnă pe cărări.

Deci lasă-nțelepciunea și părăsește dorul:
Nu știe, cînd pornește cu ziua, călătorul.
Pe drumul lui ce floare l-așteaptă-n înserări

114. Spre ghețari

- 1 În tine de se-ncuibă viesparul poștei hîde
Și turbură murmurul izvorului tău clar,
De-i frîntă vitejia de-a traiului obide
Și scapără în pieptu-ți al patimei amnar,
- 5 Ia-ți zborul, ca săgeata ce șuierînd desfide,
Înspre reverberarea înaltului ghețar,
Și prin morene arse în foc de cărămide,
Refii pe-a ta simțire atotputernic Țar.
- Te scaldă-n zorii zilei ca într-o matcă nouă,
10 Te-mbată cu zăpada ce frige și îngheață,
Și razele-mproșcate de soare să te plouă!
- Zvîrlindu-ți de pe umeri durerea de paiată,
Înfiora-vei cerul, stăpin pe zarea lumii,
Cu risul tău ce-nvinge robia grea a humei.

115. Trandafirul

- 1 Îmbălsămînd pămîntul cu alba ei minune,
O roză peste noapte a înflorit în parc
Pe sochul de pe care din vremile străbune
Își încordează Eros nebiruitul arc.
- 5 Dar una cîte una, petalele nebune
S-au scuturat de dorul semețului monarc
Și cînd veni blajinul amurg, în soare-apune
Culese floarea moartă pe marmura din parc.
- Așa se stinse tainic cea mai frumoasă roză,
10 Ca să învie astăzi în trupul tău divin,
Mai luminoasă parcă-n a ei metamorfoză...
- Dar nu chema, iubito, arcașul sibilin
Ce calcă sub picioare în serile cernite
Zăpada timpurie a rozei ofilite.

116. *În strană*

1 În pacea înfrătită cu umbra sfintă-a strainii,
Cercind pentru-al meu suflet neîndoielnic scut,
Zărit-am lingă mine deodată doi ochi strainii,
Și-un zîmbet de femeie din vraja lor născut.

5 Sub paza seculară a strîmbelor pisanii,
În mîngierea rugii și-a schitului tăcut,
Simții că-mi redeschide din nou amarul ranii
O singură-nflorire de-obraz necunoscut.

O, Doamne, sparge-mi lutul și dă-mi o formă nouă!

10 Sub coaja unui paltin în crîng fremătător
M-oi bucura, Părinte, cu lacrimi de rouă.

Mișca-voi printre ramuri un cer spuzit de stele,
Voi odihni fugarul popor de rîndunele,
Tinzînd umbrar de pace pe drum, pe trecător.

117. *Madonna mia*

1 Sub bolta viței înflorită,
Cu dulce umbră adumbrită,
Ca din icoane răsărită,
Zării iubita mea în vis.
5 În chip de sfintă florentină,
Cu ochii limpeziți de vină,
Trecea plutind într-o lumină
De paradis.

Apoi, urmînd a lor stăpînă,
10 Mai albi ca mieii dintr-o stînă,
Veneau ținîndu-se de mină
Cumînți, doi heruvimi copii.
Sub paza aripelor sale
Cîntau ca-n strane ogivale
15 De răsuna întreaga vale
Cu melodii.

Și inima fără de veste
Mi-a înflorit ca-ntr-o poveste,
În care nu știi visul este

20 Predomnitor sau dacă nu-i —
Ca-n țara basmelor în care
Nu crezi de-i Așteptata-n zare,
Ori mincinoasa arătare
A nimănui.

25 Sub cort de ramuri vestejite,
De goana norilor umbrite,
În vremea frunzelor cernite,
Văzui aievea ori în vis
Pe-un pat de flori de beladonă,

30 Un chip de palidă madonă
Într-o lumină monotonă
De cer închis.

Iar peste frăgezimea feții
Ochind privirea lor, semeții,
35 Vegheau în taina dimineții
Nepăsători doi îngeri rei...
Și-n filliri de aripi grele
Umbrarul patimelor rele
Îl așterneau ca largi zăbrele
40 Pe fruntea ei.

Și inima fără de veste
Mi se păli ca-ntr-o poveste,

În care toamna doamnă este
Pe racla recelui pământ,
45 Și n-a-ntrebat pe negrii îngeri
Pe cine duc fără de plîngeri,
În ale zorilor răsfrîngeri,
Înspre mormînt.

118. *Dai Nippon*

- 1 Soarele, pierind prin ceață cu lunară amăgire,
Inserata lui ființă risipește împrejur —
Și desprinde-n depărtare ca un cărăbuș de-azur,
Insula nelămurită pe a mării strălucire.
- 5 Stinci cu chipuri de balaur de pe coastă se desfac,
Și cetăți iluminate, cu pereții de hirtie,
Ard acuma, portocale de jăratie, cînd pustie
Apa mării ni le-ntinde ca pe tave verzi de lac.
- Tace vîntul sus în funii, și tăcută cade rama.
- 10 — Naintăm, vislînd cu teamă, ca în preajma unui vis —
Și deodată urcă gemeni pe un cer albastru-nchis
Cercul lunii de aramă și-argintatul Fuji-Yama.

119. *Iazul*

- 1 O streășină de moară... un iaz întins... și luna
Ca un tăiș de fildeș tăind al apei fir
Și despărțind vremelnice, înaintînd întruna,
Al nopților albastru, de-al zilei trandafir.
- 5 Fugară înflorire, melodios Ofir,
Lumină nevisată în care cite una
Melancoliei coboară văzduhul de safir
Și inima sonoră își încordează struna...
- Pe cînd pe valuri netezi schimbate în platină,
- 10 Spre răsăritul roșu sau asfințitul roz
Alunecînd lin, luna de-argint ca o patină
Se-nclină în penumbra înaltului rogoz.

120. *Thule*

1 Prin cleștarul apei limpezi, cînd amurgul o desfide,
Cresc din adîncimea umbrei turle nalte de mărgean.
Un oraș nălucă doarme ancorat în ocean
Pe limanul madreporic al apusei Atlantide.

5 Sub eflorescența algei cu mișcare de reptil,
Reapare amăgirea unui Thule singuratic:
Thule, unde visul nordic adumbrise visul atic,
Cînd Tristan visa alături de Endimion copil.

Ce pescuitor de doruri scufundate și de scule,
10 Renăscut din spuma mării printre jocuri de delfin,
Suflete, îți va aduce din vinatul lui marin,
Irizată de talazuri, cupa regelui din Thule?...

121. *Naufragiatul*

1 Drumul lui trezind spirale în repaosul profund,
Cobora cu ochi de sticlă, alb ca varul, prin pereții
De calcare unde-n umbră, alipiți de veci, bureții
Își mișcau pădurea vie pe abise fără fund.

5 Se-afunda încet, cu calmul putrezitelor carene
Care-și duc în voie marfă, căpitani și mateloți,
Pribegind în oceane, fără cîrmie și piloți...
Cobora lipsit de brațul așteptatelor Sirene.

Și pe cînd treceau deasupra, sus, în goana unui port
10 — Ca un zbor ușor de umbre peste cîmpuri elizee —
Caravanele-mpinzite în suflări de alizee...
Se-afunda prin întuneric nepăsarea unui mort.

122. Turla

I *Intr-o seară de răzvrătire*

1 Ca un catarg se-nalță pe nava catedralii
De veacuri ancorată în praful de pe străzi,
O turlă pingărită de-a caselor grămezi,
Ce-ntunecă-nțelesul preasfintelor vitralii.

5 În van, străine, cauți prin cerul de Rusalii
Sonorul zbor de clopot, pe care îl visezi
Și-n Angelusul serii zadarnic te încrezi —
Tăcută se boltește ogiva catedralii.

Disprețuind orașul, azi turla nu răsună
10 De vocile arămii vibrând prin inserări.
Așteaptă înclinată. — În răsărit de lună,

Ieșind spre larg din portul de patimi și de vină
Pornește catedrala cu prora în lumină
Pe marea necuprinsă a înstelatei zări.

II *Intr-o seară de resemnare*

1 Ca un Christos de piatră pe culmea catedralii,
De oameni ridicată la colțul unei străzi,
Din nou însingerează umbritele vitralii
Azi turla pironită de-a caselor grămezi.

5 Coboară Angelusul din cerul de Rusalii
Cu glasuri de arhangheli, pe care le visezi,
Străine, ce-n altarul pustiu al catedralii
În mistica putere cu totul te încrezi.

Dar cine în cetate mai șade să-i mai spună
10 Clopotnița uitată ce plînge-n inserări?
Orașul îi robește cu farmece de lună.

Și turla, care soarta cetăților domină,
Granitul sfînt schimbîndu-și în cruce de lumină,
Își răstignește visul pe neatinse zări.

123. Ciocîrlia

1 Palpită lămpi, spre ziuă stingîndu-se — La geam
Privești nemărginirea orașului, din care
Ca ieri se naște astăzi în uruit de care...
Orașul unde-n vremuri alătura plîngeam.

5 În gama monotonă de fabrici și de uliți,
Ce zilnic răspîndește și iar absoarbe-n ea
Acceași omenească silință ce nu vrea
Să frîngă pentru vise biruitoare sulii.

Afară străduința noroadelor se-mbată
10 Lovind pe nicovală metalul dur și clar —
Și pulsul surd al muncii începe iar să bată
În piepturi și-n motoare: nostalgic, ritmic, rar.

Dar sus, sus prin spirale de fum, spre răsărit
Se-nalță-un zbor și suie pe scări de armonie.

15 Cetatea-n trepidare de fier n-a bănuit.
Că, slobod, sparge cerul un vîers de ciocîrlie.

Cînd singur, pururi singur, te-ncerci în zori, de zile
Să prinzi scînteii de versuri cu griji de alchimist:
Presari cenușe numai, pe înnegrite file...
20 O, aripi spre lumină! O, lut masiv și trist!

124. Rodul mării

1 Mi-ai cerut, privind talazul nebrăzdat de nici o navă,
Unde-și moaie doar aripa zborul unui elcovan,
Să-ți aduc din fundul mării, ca pescarul năzdrăvan,
O minune să desfete nostalgia ta bolnavă.

5 Și prin valuri translucide cu vibrații de fosfor,
Unde tremură sargasul și se-nalță goemonii,
Lângă stelele de mare cu-nflorirea anemonii,
Scufundat-am în adâncuri dorul meu lampadofor.

Cu lumina într-o mână și într-alta cu tridentul,
10 Gol, purtînd în ochi iubirea și năvodul între dinți,
Dar purtat de amăgirea unei veșnice credinți,
A lăsat să-l năpădească și să-l tragă-n fund curentul.

Pescui ursine rare, mărgărint cu luci de stea,
Pe nisipuri fabuloase ca grădinile Golcundiei,
15 Cînd cu soarele, din zare vine cavalcada undei
Cu penășuri de lumină și cu coamele de nea...

Și culese flori de nufăr — ce pe țărm erau meduze —
Scoici trandafirii ursite s-aibă farmec feminin,

Cînd în adumbrirea zilei valul mării e senin
20 Și în limpeziri de vise formele devin confuze.

Lumină smaraldul arctic sub ghețarul triumfal,
Duse plasa în azurul înșoritelor escale
Și din apa nemișcată pînă-n ape tropicale
Toate mările cuprinse le aprinse val cu val.

25 Răscolind prin oceane irizatele vitrine
Cu crengi roșii de coral și cu alb mărgăritar,
Dorul meu și-a tras năvodul din talaze pentru tine —
Dar în el găsit-ai numai sarea lacrimii ca dar.

CÎNTECELE MĂRII

125. Fereastră pe mare

1 Fereastră ta deschisă e pe mare,
Visarea mea pe ape se deschide...

Pe mare trec trei păsări mari și țipă....

În pene albe poartă fremătarea
5 Furtunii prin catarge împinzite.
Cu vînt se umflă larga lor aripă.
Te du cu noi! — Nădejdea mea îmi țipă.
Și Vis și Dor îmi strigă-n cor: Pornește!
Întinde-n vînturi pene de zăpadă.
10 Te du prin țara norilor de spume.
Înaltă-te spre ultima Pleiadă
Și cupa ta trupească o sfărîmă
De țărmul șters al ultimului Thule.
Plutește-n larguri singur tu cu zborul,
15 De dragul lui și-al vîntului din aripi!

Pe ceruri pier trei umbre mari în noapte...

Iubito, lingă mine stai și marea
Își cîntă-ncet, și tace trist, și-n șoapte
Se plinge iar, și tace iar, și cîntă.

20 Fereastră ta deschisă e pe mare...

126. Ghețarul

1 Răsare a Polului magică stea
Pe albe pustiuri de gheață,
Și-n noapte, de țărături cuprinse de nea
Verzi valuri vuind se agață.

5 Răsună ghețarul cu ropot prelung,
Cînd apele dau să-l pătrundă,
Prin somnul zăpezii chemări îi ajung
Rostite din undă în undă:

— Departe e marea cu val de smarald
10 Spre care vislează năierii.
Murmură talazul și-n aerul cald
Șoptesc foșnitori palmierii.

Trec păsări cu pene albastre, în stol,
Umbrind străvezia ogîndă,
15 În cercuri răzlețe atol și atol
Se-ncearcă zadarnic s-o prindă.

Cresc poame de aur, rodese, apoi cad
Pe iarbă culese de vînturi
În insuli grădine, ce tainice scad
20 Prin zări: plutitoare pămînturi. —

Lung geme ghețarul; să plece ar vrea
Spre marea de-a pururi senină,
Dar frigul îl leagă; a Polului stea
Îl ține cu lanț de lumină.

25 Și gerul trosnește de dorul etern
A soarelui țară să vadă.
Năpraznic se zbate: din albul infern
Se rupe un pisc de zăpadă.

E slobod și drumul se-ntinde spre Sud!
30 E slobod pe sloboda mare!
Prin spumă de valuri, cu creștetul ud
Despică o nouă cărare...

Departe, pe marea cu val de smarald
Se-nalță un sloi de ninsoare.
35 Fantastica navă în aerul cald
Descrește sub flăcări de soare...

Vin păsări cu pene albastre, alin
Umbrind străvezia făptură,
Pe care de-acuma cu farmec deplin
40 Și visul și moartea, o fură.

127. *Pilotul*

1 Valul — oglindă
Tremură stele;
Umbre, pe ele
Norii colindă.

5 Pacea-nnoptării
Rece se lasă,
Ca o mireasă
Sfântă a mării.

Mort doarme totul.

10 Singur pe mare
Stă-n nemișcare
Palid, pilotul.

Dar sub amarul
Apei ce crește,

15 Se risipește
Galben, ghețarul.

128. *Pornire*

1 Se-naltă soarele din mare
Nebiruit.
Ghețarii se aprind în zare
Și ard ca flăcări de serbare,
5 Spre răsărit.

Înalte valuri se destramă
Pe țărm săpat.
Năieri, luați barda ce sfaramă!
Vă puneți coiful de aramă,
10 Înaripat.

Pe bărci cu cai sculptați în proră
Cabrind în vînt,
Noi vom porni prin auroră,
Cînd marea ride și e soră
15 Cu larg avînt.

În ritmul vislei minuite
De lopătari,
Visa-vom ape nesfîrșite
Cu insule necucerite
De alți barbari...

129. *Priegie*

1 Coboară în cascadă
Coline de cleștar,
Și se ridică iar
Cu creasta de zăpadă.

5 Sus pinza! Să se-ndoaie
— O aripă în vînt —
Și-al valului avînt
Cu spumă să ne ploaie!

Cîrmaci, barbar ca dorul
10 Ce ne împunge-n piept,
Ne du pe ape drept,
Să ne uităm ogorul.

Pe veci să-nghită zarea
Pădurile de nea,
15 Căci visul nostru vrea
Să cucerească marea.

130. *Părăsire*

1 Lungi stoluri grăbite țin calea spre Nord;
Trist ele țipă.
Depart, amurgul azvirle-n fiord
Aur o clipă.

5 Pătate de umbră, dorm apele verzi,
Moarte pe mare.
Cu ochii nostalgici de-a pururea pierzi
Țărutul din zare.

De zile lăsat-am valul nomad
10 Tot să ne ducă —
Azi de zăpada umbrită de brad,
Dor ne apucă

Și buciul nostru și-aruncă păgîn,
Glasul pe unde...
15 Doar țipăt de păsări, pe noapte stăpîn,
Jalnic răspunde.

131. *Piratul*

1 Lăsînd colibă şi părinţi,
Ținînd cuţitul între dinţi,
Cu dor de singe-n ochi fierbinţi,
Vom înota departe.

5 Zărit-am, azi, străin catarg
Ce s-a oprit pe-al mării larg,
Căci vînturi nu-s, şi nu se sparg
Talazurile moarte.

Spre el ne-om duce cîte doi
10 Cu valuri verzi pe umeri goi...
În juru-i se va naşte roi
De duşmăanii cumplite.

Şi cînd aprinde luna jar,
De pupa joasă de stejar
15 Ne-om agăţa, izvorînd rar
Din ape potolite.

Tăcuţi, ne vom tîrî pe brînci,
Cum şerpîi se lungesc pe stînci,
Şi-n clipa liniştei adînci,
20 Urlînd, sări-vom gloată.

Din pradă, voi, nimic să-mi daţi! —
A voastră fie! Răsturnaţi
Ducaţi şi piaştri număraţi,
Din lada punţii ude.

25 Răpi-voi doar o fată: ea
Să tremure de teama mea,
Dar dornică să mi se dea
De groaza mării erude.

132. *Păgînătate*

1 Furtuna freamătă și marea
Se zbate ca un cal ne-nfrint.
Nechează valul, și chemarea
M-ajunge vijîind în vînt.

5 Alerg la țărm — Domnind pe malul
Surpat și nalt, mă rup din stînci:
În brațe mi se frînge valul
Clocotitor sub spume-adînci.

Mă lupt cu el, și el cu mine:
10 Îl prind de coama lui de nea,
Îl fugăresc, dar iar revine
Nebiruit ca o rețea.

Zadarnic vreau la trîntă dreaptă,
Ca să-l dobor: se scurge-n veci,
15 Și pe la spate cum se-ndreaptă
Mă-nlănțuie cu lanțuri reci.

În vâl de spume să mă culce
Învins mă dau, dar el tiptil
Se face mlădios, și dulce
20 Mă leagănă ca pe-un copil.

Pe pieptu-mi gol, pe-obraz, pe gene
Mă mîngîie cu mîni de vis —
Simt unda cum își mișcă-alene
Pe-ntinse-oglinzi un cer deschis.

25 Și-adorm în jocul legănării
Cum doarme-n porturi un catarg,
Ce-a cunoscut iubirea mării
Și pururi va porni spre larg.

Las noaptea soră să coboare
30 Pe ape și pe fruntea mea...
Și lingă mine ca o floare
Răsare limpede, o stea.

133. *Pierdutul*

1 Pe țărmul apei liniștite,
În vis mergînd văzui, Iubite,
Un om cu pleoapele lipite,
Străin cu trăsături de zeu.

5 Purta în păru-i flori marine
Și semăna atît cu tine
Încît strigai cu spaimă: cine
A omorît iubitul meu?

Dar marea spumegînd pe stîncă,
10 Zvirli în liniștea adîncă,
— O glasul ei răsună încă! —
Cumplita vorbă numai: Eu.

Apoi cu-aceeași nepăsare
Se potoli eterna mare
15 Și lingă tine-n înserare
Să plîng rămas-am numai eu.

134. *Din Bretania*

1 Căsuțele cetăților bretone,
Cu spate-adus și șoapte guturale,
Se-nclină-n umbra naltei catedrale.

În zori de zi se împînzește marea.
5 Prin neguri zăbrelite de lumină,
Bat clopote, blăjine, în surdină.

Nevestele pescarilor ce pleacă,
Nu se bocesc, nu flutură batiste,
Simțînd prelung cum se golește zarea.

10 Și în amurg, purtînd copilu-n brațe,
Mai stau pe țărmul mărilor bretone,
Ca pe vitralii ștersele Madone.

135. *Departa*

1 Departa, undeva, sînt porturi ce aşteaptă...
Pe mări, ca păsări albe corăbii se îndreaptă.

Pe ţarmuri, undeva, se-nalţă palmierii....
Se-naripează pînza în vîntul primăverii.

5 La Poluri, undeva, gheţari sînt şi morene...
Ce vise cheamă zborul corsarelor carene?

Ning aur, undeva, pădurile mimozii....
În galbena-nnoptare mai stau visînd matrozii.

Prin insuli, undeva, creole au ochi străni....
10 Pe punte tot veghează sub lună căpitanii.

O, ţara, undeva, a basmelor arabe!...
Îmbătrînesc piloţii cătînd în astrolabe.

Golcunda, undeva, Formoza, dorm sub stele...
E greu în inimi dorul, şi ancorele-s grele.

15 Răsare, undeva, Ofirul — ce departe...
Sînt morţi conquistatorii, galerele sînt sparte.

- 1 Vin herghelii scăpate cu coamele vilvoi,
Vin valuri îmbrincite în tropot de furtună
Și peste stîncă sare năvala lor nebună —
Dar iată promontoriul cu pumnul lui greoi,
5 Le-a prins de nări, zăbală de-argint ca să le pună.

- Vin norii, vulturi negri, pe aripi vii de vînt,
Rotind flăminzi, coboară din cuib înalt de lună,
Se-aruncă pe corăbii fugare prin furtună,
Sfîșie pinza ruptă de pe catargul frînt
10 Și lasă gol scheletul lor putrezit, pe dună.

- Pe cînd mărindu-și steaua cu umbra înnoptării,
Visînd o zare nouă, de vijelii străină,
Uitați de toți, de toate în straja lor senină,
Stau farurile mute pe malurile mării,
15 Cu gesturi ne-nțelese împrăștiind lumină.

Grădina între ziduri

1916-1918

*Știu bine, cei de-afară văd ziduri cenușii.
Nebănîind grădina în care m-am închis —
Doar pentru tine singur, ce nu poți să nu vii.
Copacii mei din suflet spre ceruri i-am trimis.*

137. *Solia căprioarei*

1 ... Dar netezind alene al rochiei larg fald,
Domnița-nlănțuită de vrăji medievale,
Sub desflorirea serii ce-n juru-i se prăvale,
Ascultă căprioara sosită ca herald.

5 — Cuprinde-mă, Domniță, cu brațul mic și cald,
Și să pornim... Nuntașii au poposit în vale.
Viața te așteaptă cu surle și chimvale,
Și vreau în ea și visul și ochii să ți-i scald

Domnița îi răspunde: — Le spune, dulce crainic:

10 Domnița mulțumește străinilor ce-o vor,
Dar simte-n astă seară că visul e mai trainic,

Nedepășind sfielnic grădina între ziduri
Cu pajiștea mai moale ca lina din covor,
Mai verde decât fierea pe smălțuite bliduri.

138. *În luna în care pălesc trandafirii*

1 În luna în care pălesc trandafirii
Pe veșteda scoartă de foi ruginii,
În inima tristă îndemnul iubirii
Fosnește și crește și-așteaptă să vii...
5 În luna în care pălesc trandafirii.

Și vise și doruri, ce nu le mai știi,
În ploaie de aur aduc amintirii
Brumatele roade din floarea de-o zi,
Aprinsă și stinsă pe ramul iubirii,
10 Cu vise, cu doruri, ce nu le mai știi...

E luna în care pălesc trandafirii.

139. *Balada toamnei*

- 1 În parcuri frunza cade arămie
Pe pajiști unde ieri zîmbise Mai,
Și în avuzuri lunecă pustie
Pe apa-n care dorul ți-oglindeai.
5 Azi singur al păunilor alai
Mai înflorește pacea din grădină.
Iar eu, simțind zăpezile ce vin
Și presimțind durerea ce-o să vină,
Rechem în țări de geruri și de chin,
10 Uitarea ce durerile alină.

- Pierdută e a verii frenezie,
Dus, Pan suflînd în trestie de nai.
De-acum să sune dulcea melodie
A toamnei... Tristă inimă, ce n-ai
15 Iubitele pe care le visai,
Privește cum apare de senină,
Prin seara-n care ninge aur fin
De foi îngălbenite de lumină
Cu ușurința unui zbor divin,
20 Uitarea ce durerile alină.

Din depărtări în depărtări adie
Cum, în amurguri, zurgălăi de cai
Răsună, pier și tremură și-nvie
Nostalgic, pe un drum care-l uitai...

- 25 O, suflete, bolnav al meu, ce ai?
E ca o rază caldă de lumină
În țara peste care norii vin
S-arunce umbră, jale și ruină,
Și e prin ceața veșnicului spleen
30 Uitarea ce durerile alină

- O, toamnă, fie voia ta regină!
Tu care faci din trandafir un spin,
Tu, ce pe codri de-aur prinzi rugină,
Tu, ce-ai sădit alături de suspin
35 Uitarea ce durerile alină.

140. *În parc*

- 1 Cînd am venit tirziu ca să te caut
În parcul îmbrăcat în frunză lată,
În parcul năpădit de ierburi rele —
Depart, pe-o cărare neumblată,
5 Zării pe Zeul Toamnei, trist și singur.

Cum alergam cu dorul de-altădată,
Purtînd în suflet rediurile verzi
Și cerul clar și iarba cu zorele
Și visul viu, în care să te pierzi,
10 Am stat pe loc legat de-o melodie.

Și Zeul Toamnei pe un flaut de-aur
Îmi tălmăcea trecutul în surdină,
Și soarele se stinse prin frunzare,
Pălînd încet cu galbenă lumină,
15 Cînd cerul își cocli în zări arama.

Și frunzele zburară de rugină,
Ca fluturi mari cu aripe ciudate,
Vicleanul zeu cînta acum mai tare;
Și frunzele foșniră spulberate...
20 Foșniră cum foșnește amintirea.

141. *Satan*

- 1 Și negura în juru-mi creștea tot mai adîncă...
Uitasem orgă, rugă și psalm și mîntuire,
Cînd dreapta Lui, întinsă în dar de răzvrătire,
Trăzni în două noaptea masivă ca o stîncă.

5 Prin surpătura umbrei atinsă de-a Lui pală,
Trecură ca-n legende martirele Lui pale,
Din vremuri zugrăvite pe geamuri ogivale...
Și clopote sunară în pacea monahală.

În fața mea, deodată, Arhanghel prea înalt,
10 Satan trăi de flăcări în negrele vitralii
— Rozace de lumină și Domn al catedralii —
Fulgerător de patimi sub aripi de bazalt.

A spulberat c-un deget: altar, catapeteasmă,
Mi-a șters cu o privire și dragoste și ură,
15 Și-a înflorit, zîbindu-mi uscata mea făptură,
Cu sevă, cu dorință, cu flori și cu mireasmă.

Apoi lărgind aripa puțin, făr-de povară
Impuse catedralei pădure iar să fie...
Și iată că din piatră vlăstarul cum învie
20 Se-ntoarse pe sub ramuri păgina Primăvară.

Sub ceruri troienite cu floare de cais,
Păși zeița goală și botticelliană,
Zvirlind polen, iubire, viață și prihană...
Și se făcu o țară de muzică și vis,

25 Născută din suspinul de dor al Primăverii:
O țară unde îngeri cu penele cernite,
Psalmodiind litanii și liturghii oprite,
Melodios, în taină, se închinau plăcerii,

Și unde androgine cu ochii de opale,
30 Mușcînd în sinuri crude ca-n galbene lămți,
Vedeau cu nepăsare prin fumul de tămii,
Cum mor crucificate sfioasele vestale.

Atunci grăi Satana: — Alege a ta cale!
Pe cruci plîng șapte sfinte fecioare, fără vină,
35 Dar șapte demoni tineri slăvesc a mea grădină
În ciuda celor șapte virtuți teologale...

Și aripile Sale cînd larg mi le deschise:
Se sparse-n țândări cerul, pămîntul ars fu jar,
Dar noi, senini, zburarăm din ultimul hotar
Spre iaduri înflorite cu patimi și cu vise.

142. *Narcis*

1 Din apele tăcerii,
Irișii serii
Pe-oglinzi tremurătoare de lacuri s-au deschis...
Plecat pe-nchipuirea pe care o visezi,
5 Narcis,
Palid Narcis, ne spune în visul tău ce vezi?

— Văd printre ramuri, seara,
Cu ochi de dor,
Cu ochi de micșunele un minunat păstor.
10 Și nu-i
În toată țara,
Cît ține primăvara,
Icoană mai frumoasă ca zimbetele lui.

Văd pe Narcis,
15 Dar ca-ntr-un vis:
La orișice mișcare ce, doritor, o fac,
Sfios
El piere-n lac...
Și nu mai văd nimic
20 În umbră...

S-au scuturat

Irișii serii.

Ulciorul clar al lunii pe lac s-a răsturnat...

Plecat pe-nchipuirea pe care o visezi,

25 Narcis,

Palid Narcis, ne spune în visul tău ce vezi?

— Văd prin rogoz

Un zeu străin,

Al meu, al tău și-al nimănui...

30 Văd fruntea lui

De fildeș ca și luna în zori pe cerul roz

Văd brațul lui divin

Ca și un crin

Tăiat, ce-ar odihni și-ar tremura pe lac.

35 Văd ochii lui mai sfinți

De-a fi gindit păcate și patimi și dorinți,

De-a fi uitat...

Și nu mai văd nimic,

Căci se desfac

40 Iar norii...

Din apele tăcerii,

Irișii serii

Pe-oglinzi tremurătoare de lacuri s-au deschis...

Plecat pe-nchipuirea pe care o visezi,

45 Narcis,

Palid Narcis, ne spune în visul tău ce vezi?

— Nu văd nimic...

O, frate,

Văd cerurile toate.

50 Văd umbra umbrei mele prin stele de argint.

143. *Leda și lebăda*

1 — Ce nufăr mare tremură pe lac?

Ce pînză ninsă flutură prin stele ?

Ce aripe, ce visuri, se desfac

Sfidind cenușa patimilor mele?

5 Revino, purtătoare de solie!

Pe lacul clar cu stele pietruit,

S-a scuturat o înflorire vie...

Icoana ta în suflet mi-a zîmbit.

Nici biruința omului sălbatec,

10 Nici lesbienele înlănțuiri,

N-or mai aprinde focul nebunatec

În care-am ars cu trup și năluciri.

Destule brațe mi-au fost vii colane

De șerpi pe-un gît de nalbe și de crini.

15 Destule mîini — ciudate scorpioane —

Mi-au otrăvit umbritele grădini.

Visez acum apropiere de gene
Pe-un trup sătul de grelele plăceri.
O, brațe aripi, degete de pene,
20 Redați-mi, dați-mi alte mângâieri!

Și fulgii tăi ca fulgii de zăpadă
La buza mea nu s-or topi... și-n veci
Te voi urma, o, pasăre de pradă,
Cu soarele în aripele reci.

25 — Nu veșteji, o, Leda, cu mîna ta păgîină
Omătul primăverii pe-al visului cais.
Rămîne floare numai pe creanga unui vis:
Din înfloriri plăpînde, în mîini ce-o să-ți rămîină?

Nu săruta cu buza, în noapte, apa clară,
30 Pe care înstelarea așteaptă s-o cuprinzi.
Nu-i cerul de pe unda curatelor oglinzi,
În pumnii tăi, o apă, opacă și murdară?

Cu poftă îndrăzneată, nebuno, nu atinge
Înariparea vie a visului ce port.
35 Nu-mi doborî avîntul în praf, cu lutul mort
Ce ancorează vîntul iubirii și-l învinge.

Femeie, nu ajunge să rupi din pene zborul,
Ca să te-nalți cu visul, de huma ta să-l legi...
Cu mîini înnebunite zadarnic îl culegi:
40 Îți scapă nemurirea și prinzi doar muritorul.

Căci Lebăda, căci floarea de raze și zăpadă,
Alunecînd stăpîină pe zarea inimii,
De-a pururea departe, în veci, o vei privi
Cu sufletul nostalgic, din nalta balustradă,

45 Din țara unde vine e frate de durere
Al frunților crescute sub ceruri de amurg,
Din sfintele pridvoare de-asupra căror curg
Simbolurile clare culese în tăcere.

144. *Leda*

1 Într-o țară unde Visul e stăpîn peste Durere,
Într-o țară de văzduhuri adumbrite de amurg,
Sus pe-naltele terase, peste care zboruri curg.
Freamăte filfiitoare într-un fluviu de tăcere,

5 Leda mai visează încă minunatul trup de pene,
Lebăda ce nu dispăre de pe cerul legendar...
Și iubirea-i cere încă zeilor înalți, ca dar
Mîngîieri înaripate dulci ca fluturări de gene.

Iată-o, albă, cu penetul de zăpadă nupțială,
10 Pasărea atotcurată, nepătată de iubiri,
Cum își lasă lin, în zboru-i vestitor de năluciri,
Crinul gîtului subțire pe a penelor petală.

Și fecioara îndrăznește brațe dornice să-ntindă:
În amfora ei de-argilă pieritoare, vie vrea

15 Să culeagă înflorirea de lumină și de nea
Ca din smulsele avînturi, roza vîntului să prindă.

Dar lăsînd pămîntul jalnic și iubita ce se miră,
Pasărea născută pentru siderale cununii,
Își ridică hieratic spre-ale stelelor domnii
Aripile nălucite, arcuite-n chip de liră...

145. *Opium*

1 De-atîtea nopți fumăm otravă...
E iarăși un oraș malez
Cu luna galbenă, bolnavă,
Pe plantațiunea de orez
5 Perfect pătrată ca o tavă.

E iar grădina de petunii
Cu zei ce re trăiesc în bronz
Extazele lui Sakya-Muni,
Și cu pagode fără bronz
10 Dormind sub incantația lunii.

Șuierător ca o săgeată,
Șerpuitor ca un talaz,
Revine șarpele de-agată
Tirînd luciri de crizopraz
15 În inelarea lui bogată

O, iar copila baiaderă
Cu ochii cercuiți de khol,

Cu șolduri strîmte de panteră,
Tronînd ne-nduplecat idol
20 Păzit de gușter și himeră...

Și eu urmînd învins cornacul
Pe țărmul unui vis malez,
M-aplec, robit din nou, pe lacul
Închipuirii — ce-l creez
25 În dulcea moarte ce-o dă macul.

146. *Clopote sună*

1 Clopote sună...
Dar pentru cine?
Dormi. Noapte bună,
Suflet de plumb.

5 Stele de-acuma...
Dar pentru cine?
Lacul și bruma
Lunii pe el.

Nourii repezi...
10 Dar pentru cine?
Sălcii și lebezi,
Nuferi și-un crin

Singur pe lume...
Dar pentru cine?
15 Alb, ca din spume,
Suflet de plumb.

147. *Balta*

1 Coclindu-și putregaiul și apele amare,
Zărirăm în arșița cumplită de amiaz
Pe Bărăgan, departe, lucirea unui iaz:
Opală moartă prinsă într-un inel de sare.

5 Ți-am spus pe țărmu-i: — Balta aceasta mă-nfioară.
Nu tremură pe dînsa nici cer, nici nor, nici zbor,
Și sub povară sură și grea de cositor
Oglinda ei nu simte lumina din afară.

Nici salcia pe maluri frunzișul nu și-l plînge.
10 Nici nufărul pe apă nu rîde alb în stuf.
Pe maluri ning scaieții zadarnicul lor puf,
Pe apă ca un blestem pustiul se răsfrînge...

Lumina serii însă se răspîndi pe iaz,
Și se făcu din apa murdară o grădină
15 În care cresc din fire și pete de lumină
Zambile și lalele și roze de Siraz.

Și cînd albastrul nopții ne-aduse micșunele
Pe pajiștile apei și lin le-a răsfirat.
Cînd cerul, pentru clipa de taină, și-a lăsat
20 Pe-aleele lichide prundișul alb de stele,

Noi în genunchi căzurăm....
Petală cu petală,
Din balta cea mai tristă, grădină ai făcut.
O, Doamne, înflorește și bietul nostru lut
25 Cu raza pogorită din darurile Tale.

148. *Soror sancta, mater dolorosa...*

1 O rugă de monah, în strană chemînd suava ta iubire,
Din argintările-nserării, din neaua crinilor cuminți,
Ne-a dăruit neprihănită, o soră albă printre sfinți,
— Mario, zîmbet de fecioară și prea curată ispitire.

5 Un strigăt sfișiat de mamă înnebunită de mîhnire,
Pe lîngă fiul ei ce moare, în clipa moartelor credinți,
Te-a preschimbat în alinarea nevindecatei suferinți,
— Mario, maică-ndurerată și viu izvor de izbăvire.

Dar cine-a fost copilul mistic, naivul suflet primitiv,
10 Ce, fermecat de amîndouă, te-a presimțit, Madonă, care
Ascunzi o dragoste de mamă sub sfiiciuni de soră mare,

Și te-a lăsat să fii în inimi — precum își întregește roza,
Prin cea mai fragedă culoare, parfumul cel mai fugitiv
Maria, zîmbet de fecioară, Maria, mater dolorosa.

149. Logodnă mistică

1 Ți-e trupul mai curat ca o zăpadă
Ce-așteaptă ingerii în noaptea de Crăciun,
Dar ochii tăi de-azur n-ajung să vadă
La pămînteștile răspîntii drumul bun.

5 Ți-e trupul ca un clopot de cleștar,
Dar nimeni nu-i, vecernii-n el să sune...
Și-n schituri tănuite, în zadar,
L-ai aplecat în chip de rugăciune.

A mai rămas în rarul lui potir
10 Ca drojdie un suflet de ispită
Și ce atinge-n ale lui iubiri
Se stinge ca o floare otrăvită.

Ci trupu-mi, ars de patimi, e-un tăciune
— Lumină fu în jaruri de dorinți —
15 Doar sufletul, vibrînd cu mii de strune,
Păstrează raiul vechii biruinți.

În paturi largi îmi las cînd vine seara
Un trup atins de moartea tuturor,
Dar sufletul nu-și uită întruparea
20 De-Arhanghel sfînt în alb triumfător,

Și cînd, ocnăș, îmi duc prin praf ghiuleaua,
Îmi sună nemurirea-n lanțul greu.
O, de-am avea: eu, trupul tău ca neaua,
Tu, sufletu-mi de tînăr Dumnezeu —

25 Cu-o clară palpitare de lumină
Răsfîrîntă de cereseul tău contur,
Am trece prin zăbrelele de tină
Deasupra coliviei de azur.

Întinde-mi dar iubirii viitoare
30 Un curcubeu de irizate punți.
Privește: catedralele stelare
Ne-așteaptă pentru misticele nunți.

150. *Trei ingeri*

- 1 Trei ingeri zboară-n asfințit.
Doi tac și unul a grăit:

E liniștea atit de mare...
Aud cum se deschide-o floare.

- 5 Trei ingeri zboară-n asfințit.
Doi tac și unul a șoptit:

E liniștea atit de sfintă...
Aud cum stelele își cîntă.

- Trei ingeri zboară-n asfințit.
10 Toți tac și unul s-a gîndit:

Ce zgomote înfricoșate...
Aud o inimă cum bate.

151. *Ca să suim la tine*

- 1 Ca să suim la Tine, rămîna-n vale casa,
Azi sufletul ne cere desăvîrșitul cuib.
Să părăsim ceaslovul, mătăniile, rasa,
Și rugile cu care icoanele-mi îmbuib.

- 5 Ca să suim la Tine, să stăm ca și natura
În răsărit de soare; să fim curați și goi
Ca plopul din lumină ce-și mișcă frunzătura,
Ca zborul fără umbră al unui pițigoi.

- Ca să suim la Tine, să mergem dimineața,
10 Cînd limpede e cerul prin ramuri ca un lac,
Ca răutatea noastră să piară ca și ceața
Sub razele ce-n sulii pe smîrcuri se desfac.

- Ca să suim la Tine, să trecem prin livadă
Și să ne ningă floarea de zarzăr și de prun —
15 Ca sufletul, pe munte, cînd schitul o să-l vadă,
Sub boltă să se-ascundă cu aripi de lăstun.

152. Mănăstire

1 Au trecut porumbii vineți pe un cer ca iazul morii
Verde șters cu fire de-aur în amurguri de mătăasă
Și-n grădina mănăstirii regăsite mi te lasă
Să fii dragostea curată din privirile surorii.

5 A tăcut fîntîna serii în oglinzile ce poartă,
Printre roze în risipă, cîte-un mugur nou de stea...
Fii-ne Binefăcătoarea ce din inimă ne ia,
Pentru primăveri eterne, floarea veștedă și moartă.

Și-au căzut în iarba nopții pîrguitele caise,
10 Și ca inimi sîngerînde, deodată, s-au deschis...
Nu atinge rodul putred de păcate și de vis;
Ci, mai sus de amintirea voluptăților ucise,

Și cu mîini întinse-n darul cerului desfășurat,
Fii Grădinăreasa sfîntă culegînd — pentru ce masă? —
15 Printre stele sfoliate în penumbra de mătăasă,
Fructele sonore care cad din clopotul visat.

153. Păsări pe mare

1 Privirea ta deschisă e pe mare,
Visarea mea pe ape se deschide...

Pe mare trec trei păsări mari și țipă.

În pene albe poartă fremătarea
5 Furtunii prin catarge împînzite.
În vînt se umflă larga lor aripă.

Pe ceruri pier trei umbre mari în noapte.

Privirea ta deschisă e pe mare...

154. *Steaua*

1 În geamul înserării
O stea a strălucit,
Aproape de copilul
Cu fruntea pe fereastră...

5 Și mîna lui atinge
În dorul fericit
Ființa de sclipire
Plăpîndă și albastră.

155. *Noaptea scade*

1 Noaptea scade...
La fereastră, lîngă stele trupu-mi șade...
El cu mine...
Foc în sobă, somn în gene... și e bine.

5 Ce tăcere!
Chiar gîndirea-mi glas lăuntric nu mai cere.
În granit,
Totul pare de-o vecie-ncremenit.

... Tac... tic-tac...
10 Stă de vorbă cu obiecte care tac,
Singur viu,
Orologiul din perete cum îl știu.

Și pe rînd
Tot aceleași linii negre numărînd,

15 Minutarul

Timpului atotputernic zvîrle zarul.

Dar cu ora,

Filfiind în zboru-i tînăr, aurora

Ne trezi

20 Mai săraci, în jocul vremii, cu o zi.

156. *Privind luceafărul*

1 Cît vezi cu ochii: numai cer

Și flota norilor gonaci.

La ancoră cîțiva copaci,

Pe țărmul marelui mister.

5 Te simți grăunte de piper,

Gîndac, în iarba cu gîndaci

În care, trup și suflet, zaci,

Privind luceafărul străjer.

Dar — uimitoare biruință —

10 În miligramul de ființă,

Un martor cerul și-a ales.

Căci de n-ai fi, voi, ochi de-argilă,

Ar fi lipsită de-nțeleș

Nemuritoare lui vigیلă.

157. *Furnica*

1 În liniştea de aur a serii, omul ară...
Şi plugul greu şi boii şi el, par jucării
De lemn pe şahul negru şi verde din cîmpii:
Deasupra lor domneşte un cer de primăvară.

5 În brazda răsturnată, din care germinară
Atîtea azimi albe — dar pentru alţi copii,
Adînc înfige fierul, şi-n gînduri cenuşii
Se-opreşte, frint în două de truda seculară.

Dar n-a văzut alături, tovarăşă mai mică,
10 Pe-o iarbă, cum îşi duce necazul o furnică,
Precum nici ea într-însul n-a bănuit un zeu.

Şi-acum cînd noaptea şterge furnică, om şi zare,
Nici unul nu presimte în cer pe Dumnezeu
Ce ară, orb ca dinşii, întinsa înstelare.

158. *Scoica*

1 Din ţara fabuloasă cu cringuri de polip,
Cu flori ca pietre scumpe încremenind pe stîncă,
Pe-un ţărm, pe care valul îl bate şi-l mănîncă,
Copil, zării o scoică zvirlită pe nisip.

5 O, de-aş putea în mine din nou să înfirip
Fiorul de atuncea, mirarea mea adîncă
De-a prinde-n scoica mută ca o şoptire încă
De ape nevăzute, de valuri fără chip;

Şi noaptea, cu urechea pe scoică, depărtat
10 Să tot aud, pe plaja tăcută a visării,
Urcînd, urcînd vuirea şi murmurile mării....

Dar ce copil de veghe la geamul alb de stele,
Va fi, purtîndu-mi versul în suflet incrustat,
Misterioasa scoică a nemuririi mele?

159. *Oblonul*

1 Când pentru mine ceasul de somn bătuse iar,
Când lampa din odaia copilului ieșise,
Lăsindu-mă în umbra obloanelor închise,
Ducînd cu dînsa ziua cu chip familiar,

5 Când, singur pe al nopții necunoscut hotar,
Simțeam — cu ce durere! — că tot mă părăsise
Și adormeam departe de ce avusem, mi se
Umpleau de lacrimi ochii și pieptul de amar.

Dar mă trezeam deodată zîmbind în dimineață,
10 Căci deschizînd oblonul, părinții mei c-un semn
Îmi dăruiau o lume de-azur și de verdeață.

Azi mă gîndesc la noaptea coșciugului de lemn,
La Tatăl meu din ceruri, la mîna ce-o să vie
Să-mi dea, crăpînd mormîntul, lumina pe vecie.

160. *Plopul*

1 Născut din țarină spre cer se-avîntă
Ca un izvor de ramuri și de foi...
Și doru-l mină, norilor, spre voi,
Dar lutul rădăcina-i înmormintă.

5 Vioară e — și-n vîntul serii cîntă.
Ce suflet plînge în buștean greoi?
Ce gînd de aur piere prin noroi,
Căzîndu-i frunza, aripa lui frîntă?

Cînd va suna a Morții grea secure,
10 Atuncea doar, din lemnul de pădure,
Din flăcări fumul alb o să învie

Piutînd senin pe-al cerurilor larg...
Sînt, Doamne, plopul cel legat de glie
Întins spre infinit ca un catarg.

161. Seară la Miorcani

- 1 Ieși din satul alb și vino să vedem ca de pe plajă
Cum, lățindu-și unduirea, urcă unduind pământul,
Largul ocean pacific ce-și încremenii avintul.
Suflete, privește bine și de-acuma ține strajă,
5 Căci coboară inserarea și ne bate-n față vintul.

- Ritmic, lanuri nesfirșite mișcînd valul lor de spice,
Îl pornesc din capul zării ca să-l frîngă-n cap de sat;
Îl izbesc de-un dig de cridă, îndîrjit și îndesat;
Îl răsfiră printre case, ce se-ncearcă să-l despică
10 Și-n ogrăzi îmbălărate, străbătînd, l-au revărsat.

- Ca un far de piatră, turnul, dirz biserica-și ridică.
Clopotul de seară-i paznic veșnic trist și veșnic treaz...
O cireadă răzlețită la pășune pe islaz,
Pare-un stol de păsări albe ce se lasă fără frică
15 În furtuni, pe pieptul verde al înaltului talaz.

- De praf alb umflîndu-și pinza pe albastrul depărtării
Navighează șarabane: repezi luntri de pescar,
Și în urmă fuge drumul, ca o pîrtie de var
Peste valuri, spre coșare potmolite-n largul țării
20 Ca vapoare părăsite de demult de marinar.

- Și păreați în miezul serii, ce conturul vă-necase,
Voi, înalte ierbi cosite, voi, sulfine mici, și voi,
Flori de cîmp neadunate și culcate în trifoi:
Alge verzi și anemone palide și lungi sargase,
25 Înșirate pe nisipuri de-al refluxului șuvoi.

- Dar țărani cu grebla-n mînă, adunară goemonul,
Lîng-o mare de finețe, pe un țărm închipuit.
Și un clopot, de departe, de vecernii a vuit,
Și din port în port plutește și se înmulțește zvonul,
30 Și treptat din undă-n undă, cîntecul s-a mîntuit.

- Se-nnoptează... și cîmpia își ascunde oceanul...
Suflete, ce-n scoica nopții ești bolnavul mărgărit,
Pentru pămîntene drumuri orice suflet e oprit,
Dar privește cu nesațiu deodată, la limanul
35 Oceanului ce-acuma transparența și-a mărit.

- Fără valuri, fără maluri și cu luciu de fosfor,
Peste tine își boltește limpezimea ideală
Marea cea adevărată, nălucită și reală,
Unde trupul nu mai este pentru visuri necrofor,
40 Unde inima nu minte, unde dorul nu înșeală.

- Liniște desăvîrșită... Cu lumina ei verzuie
Pîlpîie în farul umbrei, pe un țărm divin, o stea

Și desfășurându-și pinza, norul, nemaivrînd să stea,
În chip falnic de galera spre tării încet se suie...
45 Dar galera se scufundă și rămîne numai ea.

Suflete, te pregătește, vîntul serii bate încă...
Ce corăbii ne vor duce, vis și trup, la Dumnezeu?
Clopotul de seară sună de plecare și mereu
Faruri noi se-aprind în stele pe un țărm de crez și stîncă,
50 Pe un țărm la care poate n-o s-ajungi nici tu, nici eu.

162. *Femeia pe pajiște*

1 Cum goală te-ai oprit pe pragul de cer, de iarbă și lumină,
Visez, ori ți-ai schimbat aieva involtul trup într-o tulpină?

Ca ramuri brațe împăcate întinzi uitînd de dor, de ură,
Și părul tău în vînt rămîne purtat în chip de frunzătură,

5 Înfășurată-n tinerețea copacilor din primăvară,
În tine — ca sub mușchi izvorul — se urcă seva și coboară.

Și cum te odihnești plăpîndă pe-un plai cu plante fără număr,
O, lasă, rogu-te, visarea să se aplece pe-al tău umăr.

Îngăduie un gînd iernatic, zburînd cu aripi obosite,
10 În filfiit de dor să cadă pe tine, pe nebănuite.

Deși frunzișul supt de soare, în ploaie veștedă revine,
O, sănătatea de-a înfige în huma neagră rădăcine!

163. *Dezrobire*

1 Orașul se scufundă și orice deal dispare...
Și nu e trup să-nchidă azi sufletu-mi păgîn.
Am lepădat prin moarte a cărnii grănițare!
Sînt vînt ce se ridică în bucurie mare,
5 Sînt dezlegat, sînt slobod, sînt singuru-mi stăpîn.

O, voluptatea vieții scăpată de ființă,
Zeiasca mulțumire de-a nu mai fi pămînt!
Un fluture ce lasă a larvei neputință
Și filfiie din aripi un zbor de biruință,
10 Cunoaște îmbătarea de-a fi și el ce sînt.

Văzduhuri care treceți nesupărate-n mine
Și mă purtați prin aer vibrînd ca un catarg,
O, vînturi curgătoare ca sîngele din vine,
Mă arde-n piept suflarea puterilor divine,
15 Ce lumi întruchipate le-mbracă și le sparg.

Iubito de pe vremuri, nu plînge la fereastră,
Nu aștepta la geamuri cu ramuri lungi să bat...
E cerul prea aproape, e umbra prea albastră,
Ca să-mi aduc aminte de tînguirea voastră,
20 Femei, în care visu-mi în van s-a căutat.

Pădurea răzlețită pe patru văi, mă cheamă,
Mireasa îmi întinde verzi brațe — eu le frîng.
Mă-nfășur, gol, în frunze pletoase ca o coamă.
O, nu credeam să fie sicriul de aramă
25 Îmbălsămata pace a nopților de crîng!

O, nu visam nici somnul și nici redeșteptarea
În mîngîieri de ramuri și de tulpine vii!...
Dar cînd lumina rupse înflăcărată zarea,
Spre focul tău, o, soare, mi-am luat înariparea,
30 Purtînd în mine cerul cu mii de ciocîrlii.

164. *Helladă*

1 Pe țărmul unde vineți chiparoșii
Brăzdează seara cerul de smarald
Și unde marea poartă pinze roșii
Ca rodii sîngerînd pe valu-i cald,

5 Acolo și de Fidias sculptată,
Marmoreană și ca visul trist,
Fecioara stă cu fața îndreptată
Spre noapte și spre golful de-ametist.

Zadarnic din idile arcadine,
10 Păstori frumoși și goi ca niște zei,
Cu ramuri verzi dînd, vîntule, în tine,
Gonesc întineriți de dragul ei.

Ea stă divină și de piatră dură,
Căci nu s-a desfăcut de Dumnezeu...

15 Sub scutu-i marea lui Homer murmură
Și mai răsună lira lui Orfeu.

Ce dragoste înaltă mă ridică
Spre cerul lui Platone și Plotin?
O, Pallas, dă-mi din fruntea ta unică
20 Unitul ram de laur și măslin.

165. *Unei amfore*

1 Tu, amforă, ce porți pe tine
Pecetea visului elin,
Desmormântată din grădine
Umbrate încă de măslin.

5 Turnat-ai vin bălai ce face
Un cer de nouri, înstelat,
Și din greoaie minți opace
Alcibiade și Socrat?

Vărsat-ai, galben, untdelemnul
10 Pe trupul sculptural al forții?
Păstrat-ai pe altar îndemnul
Luminilor în lampa morții?

Ai fost o urnă cinerară
Sau vasul fraged de parfum?
15 S-a scurs prin tine apă clară?
Ai scuturat pământ și scrum?

Nu știm și nimeni n-o să știe,
Căci, amforă, rămas-ai goală.
Dar, precum ești, porți o beție
20 Cu mult mai grea în a ta oală,

Și înălțându-te la gură,
Sorbim Hellada și Olimpul,
Cu toate setele ce fură;
Pe noi ne-mbată numai Timpul.

166. *Poruncă*

1 Deschide-te naturii ca mugurul luminii,
Și sparge închisoarea îngustului tău trup!
Simțirile să-ți fie albinele grădinii,
Brăzdînd în zbor văzduhul, cu aurite linii,
5 Ca soarele să-l prindă în miera unui stup.

Ion Pillat împreună cu soția sa Maria (născută Procopie-Dumitrescu)

Ion Pillat citind, (schiță în cărbune de Camil Ressu), (Cabinetul de stampe BARSR).

167. Călătorul

- 1 Ai fost, ne spui, prin insuli cu nume spaniole
 Și ai iubit creola și verzii papagai,
 Și inima, din mare în mare, ți-o legai
 Când înfloreau catarge cu pînzele: corole.
- 5 Ce mi-e călătoria și-al mărilor amar
 Și insula rodită cu palme și banane —
 Mă vezi pornit de-acuma pe alte-oceane
 Spre portul unde n-află nici vaș, nici marinar.
- Mi-am imbarcat destinul pe calea cea mai lungă
 10 Spre țărmul ce nu poartă un nume în atlas.
 Corăbiilor tale, mereu gonind, le las
 Zadarnica strădanie în nicăieri s-ajungă.
- Dar te joci de-a mingea cu globul, — pasu-mi știe
 El singur să lărgească ogorul strămoșesc,
 15 Și cumpăna veciei în suflet mi-o găsesce
 De-mi ancorează-n zare Carpații pe moșie.

PORUMBEII MORȚII

168. Dușmanii

1 Se depărtează lupta, și tunul doar împarte,
Pecetluind izbînda, înfrîngerea pe culmi...
Bubuitoare, furtuna descrește-n zări departe,
Și pacea se strecoară-n dîmbrăvile de ulmi.

5 Văraticea pădure re-nvață fremătarea
De ramuri și de aripi, de frunze și de vînt.
Lumina milostivă povățuie uitarea,
Și crîngul tot se ține de biblicul cuvînt.

Zburdalnic, prinde spumă pîrlul pe pietrișe;
10 Sfios, un ram de umbră se-ntinde pe poteci;
Un iepure cutează o raită-n luminișe;
Șopîrle friguroase se trag din ierburi reci...

Și codrul urmărindu-și menirea sibilină
La dînsul găzduiește doi trecători. — Ei stau

15 Alăturați de-acuma cu-ncredere deplină...
Dar ce de ură-n vremea cînd nu se cunoșteau.

Ca doi hoinari tovarăși, culcați cu burta-n soare,
Feriți de orice grijă, dulceața zilei sorb,
Și dorm cu-atîta poftă... Ce somn adînc dorm oare
20 Că nu le-alungă visul un zbor greoi de corb?

169. *Doi oameni stau...*

1 Pe cerul serii înfloresc lalele
Cu cîte-o stea de aur în potir.
Tranşeele veghează paralele
La nesfîrşit ca guri de cimitir.

5 Doi oameni stau cu gînd să se omoare.

În două case,-n două limbi, deodată,
În geam cu crinul lunii, doi copii,
La fel în cămăşuţa lor curată,
Se roagă, Doamne, tatăl lor să-l ţii.

10 Doi oameni stau cu gînd să se omoare.

Şi-n două case, două mame plîng
Şi la icoane îndurare cer...
În zori. Atac. Tranşeele se frîng
Sub singerarea unui singur cer.

15 Alţi oameni stau cu gînd să se omoare.

170. *Soldaţi de plumb...*

1 Soldaţi de plumb... o, toată copilăria, cînd
Cu blonde plete, hatmani, desfăşuram grămada
Eroii fără moarte, uitaţi în cîte-o ladă,
Vitejii fără teamă în nemişcatul rînd.

5 Iar noi, copii cu săbii de lemn, porneam la sfadă
Purtînd ca steag ştergere în soare fluturînd.
Ce trîntă, ce bătaie sub duzii din livadă!
Şi după bătălie cîţi morţi fugeau rîzînd...

O, unde ţi-e războiul, nevinovată vreme!
10 Acuma lupta urlă şi rana ruptă geme
Şi morţii mor aievea iubirilor din ţară.

Ce zeu-copil se-apeacă pe oameni-jucării
Şi seara, răsturnîndu-i în negrele cutii,
Îngroapă în tranşee păpuşile de ceară?

171. Păpușile de ceară

1 Soldați de plumb, eroii copilăriei, cînd
Visam pe Moș Crăciunul și magica-i cutie,
Din care, ca din basme, oștiri o să ne vie
Pe mese, pe covoare, izbinzile ducînd,

5 De ce la voi colindă nostalgicul meu gînd?
Nu vine iar Crăciunul cu blînda lui solie?
Nu ne sosește astăzi bătrînul Mag, purtînd,
În sacul său de vrajă aceeași jucărie?

O, cîte lănci și săbii, și cîte puști el scoate!
10 Ce multe tunuri lasă pe dealuri, pe cîmpii!
La toți le-mparte Moșul și, darnic, nu socoate,

Iar pentru-acei ce încă nu sînt sătui să ceară
Soldați ca să încingă frumoase bătălii,
Dezgropă din tranșee păpușile de ceară.

172. Porumbeii morții

Tauben himmlisch grausame Boten...
HÖLDERLIN

1 Brumate cu geruri de stele,
Dorm stepele cerului sus.
Să treci zburător peste ele
O, suflete, visul nespus!

5 Dar pasărea iat-o măiastră,
Ursită prin calcul și fier,
Că sparge a nopții fereastră
Și urcă pe miticul cer.

Prea strîmt pentru om fu pămîntul?
10 Dorința de aripi, prea grea?
Privește... Își lasă mormîntul
Și stelele toate le vrea.

*

Pe-orașul cu inimi deschise,
Ce doarme în clarul lunar,
15 Rotesc porumbeii ca vise...
Mai albi pe al nopții cleștar.

Cu pene de ingeri de pază,
Spre case se lasă ușor.
La geamuri un suflet visează
20 Vrajit de fantasticul zbor.

O, suflete, iată solia!
Primește-o: îți vine de sus...
Din ceruri coboară frăția
Pe aripe dragi lui Isus.

*

25 Ce țipete cer răzbunare?
Ce clopote-n umbră se frîng?
Pe cînd porumbeii în zare
A morții aripă o strîng.

Durerea ce n-are măsură,
30 O, suflete, te-a măsurat.
Privește — de poți fără ură —
La frații cu piept singerat.

Privește la fața lor suptă,
Și uită și biblicul stol
Și raiul și visul — cînd ruptă
Scriptura-i de-al morților sol.

Poezii nepublicate în volum

173. *Ți-am citit din nou povestea...*

Manuscriptum, IV (1973), nr. 3, dec., p. 34.

- 1 Ți-am citit din nou povestea și frumoasele-i cuvinte
Iar răsună ca un bucium lung, fermecător în minte
Trezind tainic în pădurea amintirii rînd pe rînd
Tot trecutul, toată vraja ceasului de-a pururi sfînt
- 5 Cînd singurătății mele drept solie ai trimis
Dulcea ta „Singurătate“. Am sorbit eternul vis
Făurit din raza stelii, pricepînd bietul păstor
Ce-n talaz privind icoana-i s-a-necat de al ei dor.
Dar de ce să-l numesc bietul? Nu e oare fericit
- 10 Cel care zărind iubirea pentru dînsa a murit?
Și la urmă chiar o bae fie-n Dunăre-i plăcut
Pentru cel ce de căldură suferă în mod acut.
Deci rămîn Măriei Tale rob supus și prea plecat
Pe hrisovul fără pete iscălind

Ion Pillat

Miercuri 10 febr. 1910

174. *Am vrut s-ucid iubirea...*

A Florica Rosetti

Sîmbătă 23 iulie 1910.

Manuscriptum, IV (1973), nr. 3, dec. p. 33

Predeal

- 1 Am vrut s-ucid iubirea o zi de toamnă sură
Cînd vîntul frunze d-aur din codri mi le fură
Și darnic le azvîrle potecilor pustii...
- E mult de-atunci — pesemne nici tu nu mai o știi.
- 5 Dar tot trăia la mine iubirea d-altădată,
Deși chiar amintirea-i credeam că-i îngropată
În cea mai veche groapă din sufletul meu trist
Dormindu-și somnul rece și vecinic ca un Crist —
Da/, / îmi părea de veacuri iubirea noastră moartă.
- 10 Și totuși cînd prin ramuri se strecura o pată
De lună pe pridvorul unde ședeam tăcut,
Simțeam d-odată-n umbră re-nviind atît trecut/, /
Încît parcă treceam din nou prin vaduri anii,
Și mă pierdeam cu tine din nou, și iar castanii
- 15 Îți conturau în plete flori albe/, / argintii...

E mult de-atunci — pesemne nici tu nu mai o știi.

Și cîteodată seara/,/ în trap de telegari/,/
Un fior mă cuprindea pe drumurile mari,
Cînd singereaz-amurgul prin plopîi neclintîți,
20 Și parcă lingă mine zăream doi ochi cuminți
Ce mă priveau prelung și plini c-o rugămintе.

Și-atunci simțeam în mine cum se deschid morminte.

175 *Corăbiile din port plecat-au cîte una...*

Manuscriptum, IV (1973), nr. 3, dec., p. 31.

1 Corăbiile din port plecat-au cîte una
Și nu s-au mai întors, deși pe valuri luna
În urmă zugrăvea lungi pîrtii argintate
Ca și cum ar fi vrut în depărtări s-arate
5 O clipă încă drumul care pierrea pe mări.

Și norii după nori s-au perindat prin zări [—]
Oștiri făr de sfîrșit și fără țel [—], grămadă [.]
În stoluri [.] au trecut ca păsări mari de pradă
Și umbra lor pe veci s-a șters de pe cîmpii.

10 Iar astăzi [.] cînd pe țărm prin codrii arămii
Cu vîntul înfrățită pornit-a frunza moartă [.]
Tu îți aduci aminte de vremea d-altădată
Și vrei c-o amintire să rechemi dorul mort...

Dar nu s-au mai întors corăbiile în port.

176 *Sonet*

Mss. 17.117 MLR.

1 Nu e Amor copilul cu trandafirii lui
Din tolă să-și desprindă o floare drept săgeată,
Nu e Ilahiul Aşk și Kamadeva nu-i
Ca și credința-n ei iubirea ei e moartă.

5 Zeul care frământă inima-mi sîngerată
N-are înfățișarea eternelor statui,
Arcași cu zîmbet trist cu ochii mari de fată
De ce-ai venit în suflet icoana ta să-mi pui.

De cînd pătrunse adînc privirea ta ciudată
10 Sînt ca un om mușcat de-o gură-veninată
Și noaptea ars de friguri dorința nu mi-o spui.

Un Isus răstignit pe cruce an cu an
N-a îndurat cît mine durerea-nfricoșată
Unde-i Amor copilul cu trandafirii lui?

1911

177 [*Era odată la Medina...*]

Manuscriptum, IV (1973), nr. 3, dec., p. 32.

1 Era odată la Medina
O fată ca o iasomie/,/
Era un cîntăreț odată
Care-și zicea pe strună dorul.

5 Doi ani stăpîn și rob durerii
Trăi visînd o vecinicie/,/ —
Și seara prin grădini cu lună
În stihuri își cînta dorința.

Domnea pe vremuri la Medina
10 Peste norod un fiu de rege
Înalt, frumos ca un luceafăr—/
Cum se cuvine unui — Khalif.

Și fata îl zări o dată
O seară prin grădini cu lună/,/
15 Și ea privindu-l fără veste
În piept îi înflori iubirea.

Tot bate cîntărețul struna,
De dorul ei tot se frămîntă/,/—
Dar ea n-aude și nu vede
20 Și altul parcă îi grăiește./

Da/,/ altul pentru ea se stinge
Și altul pentru ea suspină,
Iar seara prin grădini cu lună
E umbra lui care se pierde.

12/25 iulie/, /Sinaia/—/ Predeal.
Ion

178 Cîntec de dor

Convorbiri Literare XLVI (1912) 9 sept., nr. 9, p. 990 și
Viața românească, XVI (1973), nr. 6—7, p. 74.

Motto: „Ce e, a fost și va fi...”
(FILOSOF INDIAN)

1 Căzută-i bruma sus la vie;
Pustiu e drumul spre izvor;
Căci, vezi trecutul nu învie;
Doruri ce-a fost de-apururi mor

5 Se sting pe veci dar cine știe,
Urmînd rotitul vremii zbor,
În care altă vecinicie
Se va ivi același dor?

Pe noi aceiași să ne-mbie
10 Pe-același vechi umbrit răzor
Cu cîntec, în cules de vie,
Cu ropot dulce de izvor.

Noi, n-om ghici c-am fost odată,
Nici n-om visa că vom fi iar,
15 Că ne-a fost scris d-aceeași soartă
Să ne iubim tot în zadar.

Și cînd o fi să ne despartă
Viața din nou cu nou hotar,
Rosti-voi trist ca altădată
20 Cu suflet nins și graiul rar.

Căzută-i bruma sus la vie;
Pustiu e drumul spre izvor;
Căci, vezi trecutul nu învie;
Doruri ce-au fost de-apururi mor.

Bibliografie

LISTA DE ABREVIERI

V.P. — VISĂRI PĂGÎNE

E.C. — ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ

A. — AMĂGIRI

G.Z. — GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

P.Ag.S. — PE ARGEȘ ÎN SUS

E.o. — Ediție originală

E.D.I. — Poezii, ediție definitivă, vol. I (1944)

ÎN — ÎNTOARCERE

mss. BARSR — volum manuscris, păstrat în biblioteca Academiei Republicii Socialiste România

f. mss. MLR — foaie manuscris, păstrat în Muzeul Literaturii române

mss. MLR — volum manuscris, păstrat în Muzeul Literaturii române.

EDIȚII ORIGINALE

Ion Pillat, VISĂRI PĂGÎNE, Poezii. 1910—1912, București, „Minerva“ Institutul de arte grafice și editură, B-dul Academiei, 3, str. Edgar Quinet, 4, 1912. 156 p. + 3 f.,
Volumul poartă dedicația: „Părinților mei“.

Ion Pillat, ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ, Poezii, București, Institutul de editură și arte grafice „Flacăra“, str. Cîmpineanu, nr. 40, 1914, 158 p. + 1 f.

Volumul poartă dedicația: „Mătușei mele Pia Brătianu“ și are ca motto catrenul: *Culege înțeleptul*. Pe penultima filă a fost tipărită, în colofoniu, nota autorului: „Aceste poezii făuritu-s-au în anii 1912—1913, afară de Cîntece din trecut scrise mai toate de la 1906—1910“.

Ion Pillat, AMĂGIRI, Poezii, București, C. Banu — editor, str. Cîmpineanu nr. 40, 1916, 193 p. + 3 f.

Volumul poartă dedicația „Lui I. Brateș“ (Maria Pillat, soția poetului sub pseudonimul ei de pictoriță). Pe ultima pagină s-a tipărit, în colofoniu, nota autorului: „Poeziile din acest volum au fost făurite în 1914 și 1915 afară de *Casa amintirii*, *Nocturnă*, *Ultima nox*, *Templul meu* și prima parte din *Ca-n poveste*, scrise în 1909 și 1910.

Ion Pillat, GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, Ilustrații de Jac Martin-Ferrières. Paris MCMXIX, 82 p. + 1 f. + 59 vignete + pl. color. S-au tipărit din această carte două sute de exemplare pe hirtie Normandy-Vellum, numerotate de la 1—200.

Pe penultima pagină în colofoniu: Ieșit de sub tiparul casei Frazier Soye. Maeștrii tipografi la Paris, la 28 iunie 1919, în ziua glorioasă a Tratatului de Pace de la Versailles.

Ion Pillat, GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, Poezii. București. Editura Librăriei Socec & Co. Societ. anonimă, 1920, ed. a II-a adăugită, 110 p. + 1 f. S-au adăugat, poemul *Toamna* și ciclul *Porumbeii morții* format din 4 bucăți: *Doi oameni stau*; *Soldații de plumb*; *Păpușile de ceară*, *Porumbeii morții*.

Ion Pillat, ÎNTOARCERE, 1908—1918, Editura Petre Cătunaru, București 1928, 143 p. Pe verso paginei de gardă:

S-a cules și tipărit această carte în luna Făurar 1928, în Institutul grafic „Luceafărul” din București: 2 000 exemplare pe hîrtie velină mată și 20 exemplare pe hîrtie de Olanda, numerotate (I—XX). Volumul este o antologie de 87 poeme selectate din: *Casa amintirii* (cu dedicația: Mamei), *Visări păgîne* (cu dedicația: Lui Horia Furtună), *Eternități de-o clipă*, *Amăgiri* (cu dedicația: Lui I. Brateș) și *Grădina între ziduri*.

Prefața volumului este edificatoare pentru felul în care Ion Pillat își privea poeziile sale de tinerețe:

„Un volum de adevărată poezie e o piatră de hotar. Aci începe un om — aci își îngrădește el anumitul fel de a simți, de a gîndi și de a oglindi viața.

Dar nu toți poeții izbutesc de la primele versuri, de la întiul volum, să-și afirme răsplat personalitatea și, într-un stil propriu, să-și tragă hotărît granițele sufletești. Sînt unii sortiți să se caute mult timp pe sine. Ei sînt asemeni meșterilor fîntinari urmărind ape presimțite în adîncurile pămîntului. Dar iată într-o zi sapa lor înfrigurată ajunge izvorul și el izvorăște cu atît mai limpede cu cît a fost mai ascuns.

Fără voie, autorul acestui volum se gîndește la dibuirile de la început, la rătăcirile prin lumi, credințe și sensibilități străine și firii sale adevărate și pămîntului nostru. Azi, cînd și-a îngrădit cu rustice uluci pîrticica de moșie și de suflet strămoșesc din via de pe Argeș sau din ogorul de pe Prut, poetul își reia de pe raftul uitat primele sale volume. Le citește zîmbind cu bunătate. Se gîndește poate cu amărăciune, că mireasma lor a pierit cu anii și prea puține îi mai plac

Dintr-atîtea visări păgîne de odinioară, din atîtea eternități — vai! — de-o clipă, au rămas în casa amintirii doar cîteva amăgiri...

De aceea și fiindcă publicului cititor de versuri românești se cuvine a nu i se da decît cărțile indispensabile cunoașterii unui poet, autorul s-a hotărît la o alegere, voit restrînsă la o treime din producția sa dinainte de război.

Acestor versuri de tinerețe i-a adăugat poeziile din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI afară de acelea care republicate în PE ARGEȘ ÎN SUS și-au găsit acolo, într-o atmosferă înrudită, locul firesc.

CASA AMINTIRII fusese anunțată din 1912. Împărțite între ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ și AMĂGIRI sau risipite prin reviste,

poeziile acestui volum, unele inedite pînă azi, își recapătă adunate laolaltă vechea lor unitate.

Volumul de față aș vrea să fie, nu numai suma versurilor scrise în tinerețe, ci însăși, realizată în lumina de azi, cartea întiilor poezii”. 1928.

Deoarece în tabelele înregistrînd etapele formării fiecărui volum în parte, poemele din ÎNTOARCERE au fost repartizate la volumul din care au fost selectate, socotim necesar să dăm enumerarea lor integrală, după cum a fost alcătuită de Ion Pillat.]

În Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România. în mss. 5 077 „Dăruit de d-l Ion Pillat, la 13 iunie 1930”, sînt copiate de autor, poemele alese care alcătuiesc volumul ÎNTOARCERE, după cum urmează: CASA AMINTIRII: *Înapoiere, Cîntec de ducă, Drum în noapte, Sfirșit de toamnă, Cîntec de amurg, Nocturnă, Templul meu, Lanterna magică*; VISĂRI PĂGÎNE: *Centaureii: I. Vis și centauri, II. Renaștere, III. Rugă păgîină, IV. Viziune, V. Artemis, Unor mori de oînt, Daii Nippon, Opium, Visai o cetate*; ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ: *Cutezătorul, Cythera, În Luxembourg, Bolna-vei (I, II), Eva, Sapienția, Cîntecele stepei (I-XII)*; AMĂGIRI: *Pescarul, Roata morii, Pe claie, Trei călări, Clopot, În preajma nopții, Iazul, În strănă, Madonna mia, Naufragiatul, Thule, Ciocîrlia, Cîntecele mării: Ghețarul, Pornire, Pribegie, Părăsire, Piratul, Armor, Departe, Fereastră pe mare, Farurile. GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: Știu bine cei de-afară, Solia căprioarei, În luna în care pălesc trandafirii, Balada toamnei, Solie, În parc, Satan, Narcis, Leda și lebăda, Hellada, Unei amfore, Clopote sună, Balta, Soror sancta, Mater Dolorosa, Logodnă mistică, Trei ingeri zboară, Ca să suim la tine, Mănăstire, Steaua, Noaptea scade, Privind luceafărul, Furnica, Scoica, Oblonul, Plopul, Soldașu ae plumb, Poruncă, Femeia pe pajiște, Dezrobire.*

Poeziile inedite ca apariție în volum și publicate în ÎNTOARCERE sînt: *Înapoiere, Lanterna magică, Opium, În zori pe stepă și Farurile.*

ANTOLOGII POSTUME

Poezii. Antologie și prefață de Aurel Rău. București, Editura pentru literatură, 1965, 446 p. Coperta de Cristea Müller. Cu portretul autorului. Cuprinde: Introducere; Notă asupra ediției. POEZII ORIGINALE: Menire. CASA AMINTIRII 1906—1910: *Prima verba: În catedrală;*

Cîntece de demult: Drumul strămoşesc; Cîntec în amurg; Zbîrnîie cobza; Cîntec de toamnă; În primăvară; *Casa amintirii*: Întoarcere; La culesul viei; Sfîrşit de toamnă; A doua moarte; Lanterna magică. VISĂRI PĂGÎNE 1910—1912: Sînt zile; Divan din Basra; Din rubaiyatul lui Yussuf; Rugă lui Buddha; *Centaurii*: Centaurul; Blestemul; Cel din urmă centaur; Vedenie; *Anotimpurile*: Inscripţii; *Pictor ignotus*; El însuşi; Fresca din Urbino; *Krum cuceritorul*: I Pe armăsar în spume oprit...; II./ Şi cînd fu scris să piară...; Lăpuşneanu; Unor mori de vînt; Necunoscutei; Veneţia; Noapte păgînă.

ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ 1912—1914: Îngerul amintirii; Fresca din Orvietto; *Sonete corintiene*: Amarilis; Ocean polar; Cutezătorul; Jardin du Luxembourg; *Sonete pariziene*: I. Trecătoarei; II. Aceleiaşi; Eva; *Cîntecele stepei*: I. În zori pe stepă; II. Aş vrea să fiu Oigur nomad; V. Creşte, scade, piere; VI. Ţi-aducem cal, un steag, un arc; XI. Înmlădierea largă a stepelor oigure.

AMĂGIRI 1914—1916: Amăgire; Roata morii; Pe claie; Pescarul; Trei călări; Săpîntia; Thule; Naufragiatul; Ciocîrlia; Rodul mării; *Cîntecele mării*: Părăsire; Păgînită; Din Bretania; Departe. GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI 1916—1918: Solia căprioarei; În parc; Leda; Clopote sună; Balta; Păsări pe mare; Noaptea scade; Furnica; Scoica; Plopul; Seară la Miorcani; Femeia pe pajişte; Poruncă; Călătorul; *Porumbeii morţii*: Duşmanii; Doi oameni stau...; Soldaţi de plumb; Păpuşile de ceară.

Poezii. Vol. 1—2. Antologie de Dinu Pillat. Prefaţă de Mircea Tomuş. Bucureşti, Editura pentru literatură, 1967.

Vol. 1 Cuprinde: Prefaţă; Tabel cronologic; Notă asupra ediţiei. CASA AMINTIRII Casa amintirii; Întoarcere; Sfîrşit de toamnă; Lanterna magică. VISĂRI PĂGÎNE Visai de o cetate; Din rubaiyatul lui Yussuf; Din Samisen; *Centaurii*: Vis şi centauri; II. Centaurul; III. Blestemul; IV. Renaştere; V. Fugă de centauri; VI. Cel din urmă centaur; VII. Rugă păgînă; VIII. Vedenie; IX. Artemis; Unui hermafrodit de marmură; Barbarul; Unor mori de vînt; Ultima fugă (în colaborare cu Horia Furtună). ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ 1912—1914: Noaptea pe lagună; Ocean polar; Nici un catarg; *Ecouri marine*: I. Corul lopătarilor; II. O voce pe prora triremei; III. Glasul sirenei; IV. Scoicile tritonilor în depărtare; V. Glasul sirenei din nou; VI. Vocea de pe proră; VII. Murmur crescînd de valuri. Jardin du Luxembourg; *Cîntecele stepei*: I. În zori pe stepă; II. Aş vrea să fiu Oigur nomad; III. Cînd ai un cal în spume; IV. Se-aprind luceferii, se-aprinde; V. Creşte, scade, piere; VI. Ţi-aducem cal, un steag, un arc; VII. Din ierburi creşte fremătarea; VIII. Pe-

şesul nins fără ninsoare; IX. Pe stepa legănată de vîntul primăverii; X. Mi-ai ars coliba de cioban; XI. Înmlădierea largă a stepelor oigure; XII. Noaptea pe stepă. AMĂGIRI: Pe claie; Pescarul; Trei călări; Clopot; Thule; Naufragiatul; Ciocîrlia; Rodul mării; Fereastră pe mare; Gheţarul; Pornire; Părăsire; Din Bretania; Departe. GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: Solia căprioarei; Balta; Trei îngeri; Ca să suim la tine; Păsări pe mare; Furnica; Oblonul; Plopul; Seară la Miorcani; Călătorul; Soldaţi de plumb.

Versuri. Cuvînt înainte de Al. Piru. Bucureşti, Editura tineretului, 1968, 269 p. Ion Pillat, desen de Bardocz Ludovic. (Colecţia „Cele mai frumoase poezii”).

Cuprinde: Cuvînt înainte. VISĂRI PĂGÎNE: Visai de o cetate; Barbarul. ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ: Ocean polar; Călăuza cămillelor cîntă spre ziuă. AMĂGIRI: Părăsire; Din Bretania; Departe. GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: Trei îngeri; Păsări pe mare; Furnica; Plopul; Seară la Miorcani; Călătorul.

Ceremonia naturii. Antologie şi studiu de Victoria Ana Tăušan. Bucureşti, Editura Albatros, 1972, 223 p. (Seria „Contemporanul nostru”).

Cuprinde: Ion Pillat: Ceremonia naturii de Victoria Ana Tăušan. Din CASA AMINTIRII: Nocturnă; Casa amintirii; Tîrziu de toamnă; Sfîrşit de toamnă. Din VISĂRI PĂGÎNE: *Centaurii*: IV. Renaştere; IX. Artemis; Unui hermafrodit de marmură...; Mării păgîne; Barbarul. Din ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ: Nici un catarg; Corul lopătarilor; Jardin du Luxembourg. Din AMĂGIRI: Himerele; Amăgire; Pe claie; Pescarul; Ciocîrlia; Fereastră pe mare.

Din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: În luna în care pălesc trandafirii; Leda; Clopote sună; Trei îngeri; Plopul; Unei amfore.

Poezii. Antologie, postfaţă şi bibliografie de Cornel Ungureanu. Bucureşti, Editura Minerva, 1975, 307 p. (Arcade).

Cuprinde: CASA AMINTIRII: Cîntec de toamnă; La culesul viei; În toamnă.

VISĂRI PĂGÎNE: Visai de o cetate; Din Samisen. I.; *Centaurii*: I. Vis şi centauri; II. Centaurul; III. Blestemul; IV. Renaştere; V. Fugă de centauri; VI. Cel din urmă centaur; VII. Rugă păgînă; VIII. Vedenie; IX. Artemis. Barbarul.

ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ: Ocean polar; Jardin du Luxembourg; *Cîntecele stepei*: I. În zori pe stepă.

AMĂGIRI: Departe.

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI: Furnica; Seară la Miorcani.

- Poezia toamnei.* Antologie de Ion Pillat. București, „Viața Românească”, 1921.
De I.P.: *În luna în care pălesc trandafirii* (G.Z.) p. 65—66; *În toamnă* (C.A.) p. 168.
- Cartea dragostei.* Antologie 1740—1922 de Rosetti D. Radu și Emanuel Cerbu. București, Editura „Ancora” Alcalay & Calafeteanu, 1922.
De I.P.: *Logodnă mistică* (G.Z.) p. 267—268.
- Antologia poezilor de azi* de Ion Pillat și Perpessicius. București, „Cartea Românească”, 1928, vol. 2.
De I.P.: *Furnica* (G.Z.) p. 153—154.
- Poetica. Retorica. Compoziție* pentru clasa a 5-a de M. Carp, Ed. a 4-a București, Editura Aut. Asociați, 1935.
De I.P.: *Cintecul stepei* (A.) p. 268.
- Literatura română contemporană* — antologie de V. Streinu, București, „Dacia”, 1943.
De I.P.: *Furnica* (G.Z.) p. 134.
- Poezia noastră religioasă.* Antologie însoțită de un studiu critic de Pan M. Vizirescu. Cluj, Edit. Episcopiei ortodoxe române, 1943.
De I.P.: *Minăstire* (G.Z.) p. 115; *Steaua* (G.Z.) p. 117.
- Din lirica mării.* Antologie, prefață, text îngrijit de Vasile Nicolescu. București, Editura pentru literatură, 1964.
De I.P.: *Scoica* (G.Z.) p. 13—14; *Rodul mării* (A.) p. 215—216.
- Cintecul iubirii.* (Din lirica românească de dragoste).
Antologie, text îngrijit, prefață de Vasile Nicolescu. București, Editura pentru literatură, 1966.
De I.P.: *Logodnă mistică* (G.Z.) p. 193—194; *Sfârșit de toamnă* (C.A.) p. 194.
- Întâlniri cu poezia* culegere de versuri pentru pionieri și școlari. București, Editura tineretului, 1967.
De I.P.: *Lanternă magică* (C.A.) p. 128—129.
- Antologia poeziei simboliste românești* de Lidia Bote. București, Editura pentru literatură, 1968.
De I.P.: *În toamnă* (C.A.) p. 433—434; *Jardin du Luxembourg* (E.A.) p. 434—435; *Thule* (A.) p. 435; *Rodul mării* (A.) p. 436; *Fereastra pe mare* (G.Z.) p. 437; *Ghețarul* (A.) p. 437—439; *Părăsire* (A.) p. 439; *Depart* (A.) p. 439—440; *Balada toamnei* (G.Z.) p. 440—441; *Păsări pe mare* (G.Z.) p. 441—442; *Scoica* (G.Z.) p. 442.

- Poeți de la „Viața nouă”.* Studiu introductiv de Dumitru Micu. București, Editura pentru literatură, 1968.
De I.P.: *Balta* (G.Z.) p. 293—294; *Narcis* (G.Z.) p. 295—296; *Leda* (G.Z.) p. 297; *Porumbeii morții* (G.Z.) p. 298—299; *Depart* (A.) p. 300; *Farurile* (A.) p. 301; *Balada toamnei* (G.Z.) p. 302—303; *În parc* (G.Z.) p. 304; *Păsări pe mare* (E.D.I.) p. 305; *Scoica* (G.Z.) p. 306.
- Poezia română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta.* Antologie, prefață și note de Nicolae Manolescu. Vol. 1—2, București, Editura pentru literatură, 1968.
De I.P.: *Balta* (G.Z.) p. 151—152; *Seară la Miorcani* (G.Z.) p. 152—154.
- Antologia poeziei simboliste românești.* Ediție și prefață de Lidia Bote. București, „Minerva”, 1972.]
De I.P.: *În toamnă* (C.A.) p. 315—316; *Fereastra spre mare* (G.Z.) p. 316—317; *Părăsire* (A.) p. 317—318; *Depart* (A.) p. 318—319; *Balada toamnei* (G.Z.) p. 319—320.
- O sută de ani de sonet românesc.* Antologie de Gh. Tomozei. București, Editura Albatros, 1973.
De I.P.: *Veneția* (E.C.) p. 121; *Din sonete pariziene* (VI) (A.) p. 123.
- Poezii cu formă fixă.* Ediție îngrijită, prefață, note și bibliografie de Gh. Car-daș. București, Editura Albatros, 1973.
De I.P.: *Furnica* (G.Z.) p. 309.
- Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Fundoianu, Maniu, Pillat, Voiculescu.* Prezențați de Laurențiu Ulici. Cronologie de Emil Manu, București, Editura enciclopedică română, 1974.
De I.P.: *Casa amintirii* (C.A.) p. 291—292; *La culesul viei* (C.A.) p. 292; *Sfârșit de toamnă* (C.A.) p. 292—293; *A doua moarte* (C.A.) p. 293; *Lanternă magică* (C.A.) p. 293—294; *Sint zile* (V.P.) p. 294—295; *Visai de o cetate* (V.P.) p. 295; *Visări budiste* (II) (V.P.) p. 295—296; *Barbarul* (V.P.) p. 297; *Vedenie* (V.P.) p. 297—298; *Fresca din Urbino* (V.P.) p. 298—299; *Inscripții* (V.P.) p. 299—300; *Corul lopătarilor* (E.C.) p. 300—301; *Vocea de pe proră* (E.C.) p. 301; *Fereastra pe mare* (E.C.) p. 301—302; *Balta* (G.Z.) p. 302—303; *Seară la Miorcani* (G.Z.) p. 303—304; *Femeia pe pajiște* (G.Z.) p. 305; *Poruncă* (G.Z.) p. 306.
- Copilăria evocată de poeți* (De la Eminescu la Nicolae Labiș). Antologie de Ion N. Voiculescu. București, Editura didactică și pedagogică, 1975.
De I.P.: *Întoarcere* (ÎN) p. 66; *Soldați de plumb* (G.Z.) p. 67.
- Symbolism, modernism, avangardism.* Îndrumări metodice de I. Mihuț. București, Editura didactică și pedagogică, 1976.
De I.P.: *Jardin du Luxembourg* (E.C.) p. 142; *Părăsire* (A.) p. 142—143; *Depart* (A.) p. 143; *Păsări pe mare* (E.D.I.) p. 143—144; *Ocean polar* (G.Z.) p. 144.

Cîntecul amintirii. Antologie și prefață de Cezar Ivănescu, București, „Minerva”, 1978.

De I.P.: [Sfîrșit de toamnă (C.A.) p. 101; A doua moarte (C.A.) p. 102] *Îngerul amintirii* (E.C.) p. 102—103; *Jardin du Luxembourg* (E.C.) p. 103; *Sonete pariziene* (E.C.); I. *Trecătoarei* (E.C.) p. 104; II. *Aceleiași* (E.C.) p. 104—105; *Amăgire* (A.) p. 105—106; *Trei călări* (A.) p. 106—107; *În parc* (A.) p. 107—108.

PERIODICELE ÎN CARE AU FOST PUBLICATE POEMELE ȘI ORDINEA CRONOLOGICĂ A ACESTORA

- Convorbiri literare*, XLVI, (1912), nr. 1, ian., p. 43—44.
Pictor Ignotus: El însuși.
- Ibid.*, XLVI, (1912), nr. 2, feb., p. 135.
Cîntec nocturn.
- Ibid.*, XLVI, (1912), nr. 2, feb., p. 136.
Rugă budistă.
- Ibid.*, XXVI, (1912), nr. 3, mar., p. 265.
Anotimpurile: Panouri decorative.
- Ibid.*, XXXVI, (1912), nr. 7, iul., p. 780.
În ritmul antic.
- Ibid.*, XLVI, (1912), nr. 9, sept., p. 990; *Viața românească*, 16, nr. 6—7, iun.—iul. 1973, p. 74 (fragment).
Cîntec de dor.
- Noua revistă română*, XII, (1912), nr. 21, 7 oct., p. 319; *Cetatea Albă*, I (1930), nr. 2, nov., p. 20.
Rugă păgînă (fragment).
- Flacăra*, II (1913), nr. 17, 9 feb., p. 130.
Sarcofagele.
- Viața românească*, VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 166—167.
Cîntecele Stepei: I. Aș vrea să fiu Oigur...
- Ibid.*, VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 167—168.
Cîntecele Stepei: II. Cînd ai un cal...
- Ibid.*, VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 168.
Cîntecele Stepei: III. Se aprind lăcșerii...
- Ibid.*, VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 169.
Cîntecele Stepei: IV. Crește, scade, piere...

Ibid., VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 169—170.]

Cîntecele Stepei: V. Ți-aducem cal...

Ibid., VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 170—171.

Cîntecele Stepei: VI. Din ierburi crește fremătarea.

Convorbiri literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 830.

Corul lopătarilor.

Ibid., XXXVII (1913), nr. 9, sept., p. 830—831.

O voce pe prora trirămei.

Ibid., XXXVII (1913), nr. 9, sept., p. 831; *Noua revistă română*, 14, nr. 18, 20 oct., 1913, p. 287 (reprodusă din *Convorbiri literare*).

Glasul sirenei.

Ibid., XXVII (1913), nr. 9, sept., p. 832.

Scoicile tritonilor în depărtare.

Ibid., XXXVII (1913), nr. 9, sept., p. 832—833.

Glasul sirenei din nou.

Ibid., XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 833.

Vocea de pe proră.

Ibid., XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 833—834.

Murmur crescînd de valuri.

Flacăra II (1913), nr. 48, 14 sept., p. 378.

Lui Lais.

Convorbiri literare, XXXVII (1913), nr. 10, oct., p. 961.

Cîntec de ducă / E seară...

Ibid., XLVII (1913), nr. 10, oct., p. 961; *Răboj*, 2, nr. 13, mar. 1933, p. 44; *Calendarul gospodărilor pe 1944* de I. Simionescu, București, Edit. Cartea Românească, 1944, p. 91; *Săteanca*, nr. 10, oct. 1965, p. 20.

Cîntec de toamnă / Lin frunzele cad/.

Ibid., XLVII (1913), nr. 10, oct., p. 962.

Bolnavei: I. Cu ochi adînc...

Ibid., XXXVII (1913), nr. 10, oct., p. 962.

Bolnavei: II. Vei dormi la noapte...

Flacăra III (1913), nr. 10, 21 dec., p. 82.

Stelei Hesper.

Ibid., III (1914), nr. 12, 4 ian., p. 98.

Cythera.

Ibid., III (1914), nr. 14, 18 ian., p. 113.

Eva.

Convorbiri literare, XLVIII (1914), nr. 2, feb., p. 130.

In memoriam.

Revista idealistă, XII (1914), nr. 3, mar., p. 153; *Manuscriptum*, 4, nr. 3, iul.—sept., 1973, p. 31.

Corăbiile din port.

Ibid., XII (1914), nr. 3, mar., p. 152.
Lui Nefi. Cîntăreș pe vremuri al primăverii.
Flacăra III (1914), 3, nr. 42—43, 9 aug., p. 348.
Cîntec de pirat.
Convorbiri literare, XLIX (1915), nr. 7—8, iul.—aug., p. 745.
Turla: Pe o seară de răzvrătire. În volumul „*Amăgiri*” apare cu titlul:
Într-o seară de răzvrătire.
Ibid., XLIX (1915), nr. 7—8, iul.—aug., p. 746.
Turla: Pe o seară de resemnare. În volumul „*Amăgiri*” cu titlul: *Într-o seară de resemnare.*
Flacăra V (1915), nr. 8, 5 dec., p. 81.
Roata morii.
Ibid., V (1915), nr. 9, 12 dec., p. 93.
Trei călări.
Ibid., V (1915), nr. 10, 19 dec., p. 106.
Cîntecele cazacului: I. Pe șesul nins fără ninsoare.
Ibid., V (1915), nr. 10, 19 dec., p. 105—106.
Cîntecele cazacului: II. Pe stepa legănătă...
Ibid., V (1915), nr. 10, 19 dec., p. 107.
Cîntecele cazacului: III. Mi-ai ars coliba...
Ibid., V (1915), nr. 10, 19 dec., p. 107.
Cîntecele cazacului: IV. Înmlădierea largă...
Ibid., V (1915), nr. 11, 25 dec., p. 118.
Balada viselor.
Ibid., V (1916), nr. 12, 2 ian., p. 129.
Ultima nox.
Ibid., V (1915), nr. 13, 9 ian., p. 143.
Pescarul.
Neamul românesc, XI (1916), nr. 15 ian., (indicația lui I.P. care nu a putut fi controlată)
Sonet, intitulat ulterior *Soldați de plumb.*
Flacăra V (1916), nr. 14, 16 ian., p. 155.
În strand.
Ibid., V (1916), nr. 15, 23 ian., p. 165.
Dușmanii (Morșilor din pădurea Argonne).
Ibid., V (1916), nr. 3, 16, 30 ian., p. 179.
Iazul (O strașină de moară...)
Ibid., V (1916), nr. 17, 6 febr., p. 193.
Fereastra ta deschisă e pe mare.
Noua revistă română, XVII (1916), nr. 24, 7—14 febr., p. 352; *Revista scriitorilor și scriitorilor români*, XIII (1939), nr. 9—10, sept.—oct., p. 6.
Vino ... e ceasul prielnic.

Revista idealistă, XIV (1916), nr. 3, mart. p. 149—150.
Opium.
Flacăra, V (1916), nr. 22, 12 mart., p. 251.
Dezrobire.
Ibid., V (1916), 22, 12 mart., p. 260.
Cîntecele mării: IV. Cobeară în cascadă.
Ibid., V (1916), nr. 22, 12 mart., p. 260.
În preajma nopții.
Ibid., V (1916), nr. 29, 3 apr., p. 343.
Satan.
Versuri și proză, V (1916), nr. 5, 26 mai, p. 68.
Visai de o cetate...
Ibid., V (1916), nr. 8, 18 iunie, p. 124.
Sapientia.
Cronica, București, II (1916), nr. 71, 19 iun., p. 302.
Nocturnă (fragment).
Flacăra V (1916), nr. 37, 25 iun., p. 1.
Soror, sancta, mater dolorosa...
Ibid., V (1916), nr. 44, 13 aug., p. 521.
Femeia pe pajiște.
Neamul românesc, VII (1917), nr. 13 ian., (indicația lui I.P. care nu a putut fi controlată)
Crăciun intitulat ulterior Păpuși de ceară.
Viață nouă, XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec., p. 1—2.
Porumbelii morții. (În amintirea lui Al. Romano).
Ibid., XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec., p. 2—3.
Mănăstire. (Au trecut porumbii vineți...)
Ibid., XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec., p. 3—4.
Balta. (Coclindu-și putregaiul...).
Ibid., XIII (1917), nr. 13, nr. 1—10, mart.—dec., p. 4—5.
Leda. (Într-o țară unde Visul...).
Ibid., XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec., p. 5—7.
Narcis. (Din apele tăcerii).
Letopisești, I (1919), nr. 5—6, 20 dec. 1918 — 1 ian., p. 1; *Citiți-mă*, I (1922), nr. 2, ian. 1922, p. 87—89; *Aurora*, București, VII (1927), nr. 1848, 25 dec., p. 3. *Revista Fundațiilor* VIII (1941), nr. 5 mai, p. 275.
Jucării.
Letopisești, I (1919), nr. 8, 1 mart., p. 3; *Cultura poporului*, I (1921), nr. 16, 15 aug., p. 2; *Flacăra*, VIII (1923), nr. 12, 18 mai, p. 187; *Universul literar*, XXXII (1926), nr. 11, 14 mart., p. 9; *Junimea literară*, XVII (1928), nr. 4—6, apr.—iun., p. 32—33.
Unei amfore.

Sburătorul, I (1919), nr. 34, 6 dec., p. 176.
În zori pe stepă.
Însemnări literare, nr. 43, 7 dec. 1919, p. 4; *Adevărul* XXXII (1919), nr. 10 983, 15 dec., p. 2; *Junimea literară*, XII (1923), nr. 10—11, oct.—nov., p. 387; *Cronica*, I (1966), nr. 9, 9 apr., p. 8.
Toamnă. (Au ouit prelung...)
Însemnări literare, I (1919), nr. 44, 14 dec., p. 9.
Septemorie. (O foaie se desprinde din cring...).
Luceafărul, XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec., p. 460.
Furnica.
Ibid., XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec., p. 460.
Plopul.
Ibid., XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec., p. 460.
Privind luceafărul.
Ibid., XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec., p. 460; *Gîndirea*, XVI (1937), nr. 5, mai, p. 214.
Scoica.
Sburătorul, I (1919), nr. 36, 20 dec., p. 226.
Poruncă. (Deschide-te naturii...).
Ibid., I (1919), nr. 36, 20 dec., p. 226.
Steaua. (În geamul înserării o stea a strălucit).
Lectura pentru toți, II (1919), nr. 1, p. 34—36; *Luceafărul*, XV (1920), nr. 1, 1 ian., p. 9—10.
Seară la Miorcani.
Luceafărul, XVI (1920), nr. 1, 1 ian., p. 10.
Oblonul.
Ideea Europeană, I (1920), nr. 29—30, 4—11 ian., p. 5.
Logodna mistică.
Sburătorul, I (1920), nr. 39, 10 ian., p. 302.
Copil de odinioară.
Ibid., I (1920), nr. 40, 17 ian., p. 326—327.
Balada toamnei. (Lui Ionel Vulturescu).
Ibid., I (1920), nr. 40, 17 ian., p. 327.
Solie. (O, toamnă, fie voia ta...)
Ibid., I (1920), nr. 43, 7 febr., p. 393.
Helladă.
Lamura I (1920), nr. 6—7, mart.—apr., p. 558; *Revista Fundațiilor regale*, XI (1944), nr. 2, febr., p. 282.
Călătorul.
Ideea Europeană, I (1920), nr. 37, 21—28 mart., p. 3; *Flacăra*, VII (1923), nr. 5, 2 febr., p. 89.
Înserare. (Deschid ochii-seara...).

Hiena II (1920), nr. 15, 26 sept., p. 1.
Farurile.
Solidaritatea, I (1920), nr. 7—8, oct.—nov., p. 252; *Viața literară*, VIII (1933), nr. 140, 1—30 ian., p. 2; *Rampa*, XIX (1936) nr. 5 688, 25 dec., p. 5.
În catedrală: Notre Dame de Châtres. (Scrisă la 22 dec. 1906 și publicată mai târziu în Solidaritatea).
Solidaritatea, I (1920), nr. 9—10, p. 316; *Cultura poporului*, I (1912), nr. 15, 8 aug. 1921, p. 2.
Ca să suim la tine...
Țara, Timișoara, II (1921), nr. 5, 7 ian., p. 1; *Cultura poporului*, I (1921), nr. 13, 24 iul. 1921, p. 4; *Lamura*, IX (1928), nr. 2—3, febr.—mart., p. 39.
Trei îngeri zboară-n asfințit.
Ideea Europeană, II (1921), nr. 58, 16—23 ian., p. 1.
Autumnus sacer.
Cultura poporului, I (1921), nr. 4, 22 mai, p. 2.
Gloria României VI (1927), nr. 1, ian., p. 2, *Lanternă magică.*
Adevărul literar și artistic VIII (192 +) nr. 362, 13 nov., p. 1.
Lanternă magică, Gloria României VI (1927), nr. 1, ian. p. 2. *Adevărul literar și artistic*, VIII (1927), nr. 362, 13 nov. p. 1.
Manuscriptum, IV (1937), nr. 3, dec., p. 31.
(Corăbiile din port plecat-au cîte una).
Ibid., p. 32.
(Era odată la Medina)
Ibid., p. 33.
(Am vrut s-ucid iubirea)
Ibid., p. 34.
(Ți-am citit din nou povestea)
Revista Fundațiilor regale, XI (1944), nr. 2, febr., p. 280—281.
Din Samisen.
Vremea, XIV (1942), nr. 679, 25 oct., p. 10.
În luna în care pălesc trandafirii.
Primăvara Banatului, IV (1942), serie nouă, nr. 2, 15 febr., p. 38.
Noaptea pe lagună.
Vremea, XIV (1942), nr. 679, 25 dec., p. 18.
Soldați de plumb.
Revista Fundațiilor regale, VIII (1941), nr. 5, mai, p. 275.
Narcis.

**FRECVENȚA PUBLICĂRII FIECĂREI POEZII
ÎN PERIODICE, VOLUME, ANTOLOGII
ȘI VOLUME COLECTIVE**

CASA AMINTIRII

Prima verba

În catedrală: Notre Dame de Châtres, Solidaritatea, I (1920), nr. 7—8, oct.—nov., p. 252; *Viața literară*, VIII (1933), nr. 140, 1—30 ian., p. 2; *Rampa*, XIX (1936), 19, nr. 5 688, 25 dec., p. 5; **E.D.I.**
În catedrală: Notre Dame de Paris, **E.D.I.**

Cîntece de demult

Drumul strămoșesc, **E.C.** (*Cîntec de ducă*), **E.D.I.**; Aurel Rău; Ion Pillat *Poezii. Antologie...*
Legendă, **E.C.** (*S-au dus*); **E.D.I.**
Cîntec în amurg, **E.C.** (*Cîntec de amurg*); **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Sîrnițe cobza, **E.C.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Cîntec de toamnă, **E.C.**; **P.Ag.S.** (1936); **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Cornel Ungureanu: *Antologie...*
Cîntec în noapte, A (Nocturnă); **ÎN**; **P.Ag.S.** (1936); **E.D.I.**
Nocturnă, **E.C.**; **P.Ag.S.** (1936); Victoria Ana Tăușan, *Ceremonia naturii... Romanță*, **E.C.**; **E.D.I.**
În primăvară, **E.C.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Pentru alta, **E.C.**; **E.D.I.**
Acelaș freamăt, **E.C.**; **E.D.I.**
Ecou, **E.C.**; **E.D.I.**
Cîntec tîrziu, **E.C.**; **P.Ag.S.** (1936); **E.D.I.**

Casa amintirii

Casa amintirii, **A.**; **ÎN**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.* Dinu Pillat, *Ion Pillat, Poezii, Antologie*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Laurențiu Ulici: *Arghezi, Bacovia, Barbu, Blaga, Fundoianu, Maniu, Pillat...*
Întoarcere, **A.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Ion N. Voiculescu, *Copilăria evocată de poeți. Antologie...*
La culesul viei, **A.**; **P.Ag.S.** (1923) (*În cramă*); **E.D.I.**
Tîrziu de toamnă, **A.**; **E.D.I.**; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*

În toamnă, **A.**; Ion Pillat, *Antologia toamnei*; **E.D.I.**; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Lidia Bote, *Antologia poeziei simboliste românești* (1968); *ibidem* (1972).

Sfîrșit de toamnă, **A.**; **ÎN**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Vasile Nicolescu, *Cîntecul iubirii. Antologie...*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *Cîntecul amintirii. Antologie...*

A doua moarte, **A.**; **E.D.I.**; Laurențiu Ulici, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *op. cit.*
Ca-n poveste, **A.**; **E.D.I.**
Lanterna magică, **ÎN**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*
Întîlniri cu poezia, culegere de versuri pentru pionieri și școlari...

VISĂRI PĂGÎNE

Sînt zile, **V.P.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
Voci în amurg, **V.P.**; **E.D.I.**
Visai de o cetate, **V.P.**; **ÎN**; **E.D.I.**; Dinu Pillat, *op. cit.*; Al. Piru, *Ion Pillat, Versuri*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
Divan din Brussa, **V.P.**; **E.D.I.**
Divan din Basra, **V.P.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Divan din Bagdad, **V.P.**; **E.D.I.**
Din Rubayatul lui Yussuf, **V.P.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat *op. cit.*
Din Samisen, **V.P.**; **E.D.I.**; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*, *Ruga lui Buddha, Convorbiri literare*, 46, nr. 2, febr., 1912, p. 135, **V.P.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Visări budiste, **V.P.**; **E.D.I.**; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
Imn de închinăciune, **V.P.**; **E.D.I.**

Centaurii

Vis și centauri, **V.P.**; **ÎN**; **E.D.I.**; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Centaurul, **V.P.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Blestemul, **V.P.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Renaștere, **V.P.**; **ÎN**; **E.D.I.**; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Fugă de centauri, **V.P.**; **E.D.I.**; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Cel din urmă centaur, **V.P.**; **E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*

Rugă păgînă, V.P.; ÎN; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Vedenie, V.P.; ÎN. (Viziune); E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
Artemis, V.P.; ÎN; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Unui hermafrodit de marmură, V.P.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
Mării păgîne, *Convorbiri literare*, XLVI (1912), nr. 7 iul. p. 780 (*În ritmul antic*); V.P.; E.D.I.; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
Către Proteu, V.P.; E.D.I.
Necredincioasei, V.P.; E.D.I.
Anotimpurile, *Convorbiri Literare*, XLVI (1912), nr. 3, mar., p. 265; V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*

Pictor Ignotus

O icoană, V.P.; E.D.I.
El însuși, *Convorbiri Literare*, XLVI (1912), nr. 1, ian., p. 43—44; V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Gemenii, V.P.; E.D.I.
Fresca din Urbino, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
Barbarul, V.P.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
Krum cuceritorul, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Lăpușneanu, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Unor mori de oțel, V.P.; ÎN; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*
Necunoscutei, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Răsărit de lună, V.P.; E.D.I.
Veneția, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Spovedanie, V.P.; E.D.I.
Năzuinți, V.P.; E.D.I.
Noapte păgînă, V.P.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Ultima fugă, *Flacăra*, VIII (1922), nr. 2, dec., p. 31; V.P.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*

Poeme scrise în epoca VISĂRILOR PĂGÎNE
care nu au fost tipărite în volum

(*Am vrut s-ucid iubirea*), *Manuscriptum*, IV (1973), nr. 3, dec., p. 33.
(*Era odată la Medina*), *ibidem*, p. 32.
(*Corăbiile din port plecat-au cîte una*), *ibidem*, p. 31.

(*Ți-am citit din nou povestea*), *ibidem*, p. 34.
Sonet, (inedit f. MLR, 17117).
Cîntec de dor, *Convorbiri Literare*, XLVI (1912), nr. 9, p. 990.

ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ

Ingerul amintirii, E.C.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *op. cit.*
Noapte pe lagună, E.C.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Fresca din Orvietto, E.C.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Cithera, E.C.; ÎN; E.D.I.
Cithera (prima versiune) *Flacăra*, III (1914), nr. 12, 4 ian. p. 98; E.C.; E.D.I.

Sonete corintiene

Chrisotemis, V.P.; E.D.I.
Biblis, E.C.; E.D.I.
Chrisis, E.C.; E.D.I.
Amarillis, E.C.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
Rodis, A.; E.D.I. (retipărit la vol. E.C.)
Thebaidă, E.C.; E.D.I.
Ocean polar, E.C.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; I. Mihuț, *Symbolism, modernism, avangardism...*
Nici-un catarg, *Flacăra*, III (1913), nr. 10, p. 82, (*Stelei Hesper*); E.C.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.* *Stelei Hesper*, E.C.; E.D.I.
Cutezătorul, E.C. (partea treia a poemului *Stelei Hesper*); ÎN; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*

Ecouri marine

Corul lopătarilor, *Convorbiri Literare*, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 830, E.C.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
O voce pe prora tirimei, *Convorbiri Literare*, XLVII (1913); nr. 9, sept., p. 830—831 E.C.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Glasul sirenei, *Convorbiri Literare*, XLVII (1913); nr. 9, sept., p. 831—832.
Scoicile Tritonilor în depărtare, *Convorbiri Literare*, XLVII (1913); E.C.; E.D.I.
Glasul sirenei din nou, *Convorbiri Literare*, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 832, E.C.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*

Vocea de pe proră, Convorbiri Literare, XLVII (1913); nr. 9, sept., p. 833; **E.C.; E.D.I.**; Dinu Pillat, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
Murmur crescând de valuri, Convorbiri Literare, XLVII (1913); nr. 9, sept., p. 833—834; **E.C.; E.D.I.**; Dinu Pillat, *op. cit.*
Un monah orb vorbește, E.C. (Aeterna lux); E.D.I.
Jardin du Luxembourg, E.C.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Lidia Bote, *op. cit.* (1968); I. Mihuț, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *op. cit.*

Sonete parisene

I. Trecătoarei, E.C.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *op. cit.*
II. Aceleiași, E.C.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *op. cit.*
III. Bolnavei, E.C.; ÎN.; E.D.I.
IV. Aceleiași, E.C.; ÎN.; E.D.I.
V. Iubitei de departe, A.; E.D.I.
VI. Aceleiași, A.; E.D.I.
Eva, Flacăra, III (1914), nr. 14, 18 ian., p. 113; **E.C.; ÎN.; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Sarcofagele, Flacăra, II (1912), nr. 17, 9 febr., p. 130; **E.C.; E.D.I.**

Cîntecele stepii

În zori pe stepă, ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*
Aș vrea să fiu Oigur, Viața Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iul.—aug., p. 166—167; **E.C.**; (I); **ÎN.; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*
Cînd ai un cal, Viața Românească, idem, p. 167—168; E.C. (II); ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Se aprind lăcușuri, Viața Românească, op. cit., p. 168; E.C. (III); ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Crește, scade, piere, Viața Românească, idem, p. 69; E.C. (IV); ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*
Ți-aducem cal, Viața Românească, idem, p. 169—170; E.C. (V); ÎN.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*
Din ierburi crește, Viața Românească, idem, p. 170—171; E.C. (VI); ÎN.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Pe șesul nins, A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Pe stepa legănată, A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Mi-ai ars coliba, A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*

Înmlădierea largă, A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
Noaptea pe stepă, A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.* (Călăuza cămilelor cîntă spre ziuă).

AMĂGIRI

Himerele, A.; E.D.I.; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
Amăgire, A.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *op. cit.*
Roata morii, Flacăra, V (1915), nr. 8, 5 dec., p. 81; **ÎN.; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Pe clăie, A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
Pescarul, Flacăra, V (1916), nr. 13, 9 ian., p. 143; **ÎN.; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
Trei călări, Flacăra, V (1916), nr. 9, 12 dec., p. 93; **A.; ÎN.; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *op. cit.*
Balada privighetorii, A.; E.D.I.
Plasa, A.; E.D.I.
Clapot, A.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
În preajma nopții, A.; ÎN.; P.Ag.S. (1936); **E.D.I.**
Sapienția, Versuri și proză, V (1916), nr. 8, 18 iun., p. 124; **A.; ÎN.; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
Spre ghețari, A.; E.D.I.
Trandafirul, A.; E.D.I.
În strană, Flacăra, V (1916), nr. 14, 17 ian., p. 155; **A.; ÎN.; E.D.I.**
Madonna mia, A.; ÎN.; E.D.I.
Dai Nippon; A.; ÎN.; E.D.I.
Iazul, Flacăra, V (1916), nr. 16, ian., p. 149; **A.; ÎN.; E.D.I.**
Thule, A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Lidia Bote, *op. cit.* (1968)
Naufragiul, A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*
Turla, Convorbiri Literare, XLIX (1915), nr. 7—8 iul.—aug., p. 145—146; **A.; E.D.I.**
Ciocrlia, Flacăra, V (1916), nr. 22, 12 mai, p. 260 (*În preajma nopții*); **ÎN.; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
Rodul mării, A. (Mi-ai cerut privind talazul); E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Vasile Nicolescu, *Din lirica mării. Antologie.* Lidia Bote, *op. cit.* (1968).

Cîntecele mării

- Fereastră pe mare, Flacăra*, V (1916), nr. 17, 6 iun., p. 195 (*Fereastră ta deschisă e pe mare*); A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*; Lidia Bote, *op. cit.* (1968); *ibidem* (1972); Laurențiu Ulici, *op. cit.*
- Ghețarul*, A.; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Lidia Bote, *op. cit.* (1968), *Pilotul*, A.; E.D.I.
- Pornire*, A.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
- Pribegie*, A.; ÎN.; E.D.I.
- Părăsire*, A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Lidia Bote, *op. cit.* (1968); *ibidem* (1972).
- Piratul*, A.; E.D.I.
- Păgînătate*, A.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
- Pierdutul*, A.; E.D.I.
- Din Bretania*, A.; ÎN. (*Amor*); P.Ag.S.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*
- Depart*, A.; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Lidia Bote, *op. cit.* (1968), *ibidem* (1972); I. Mihuț, *op. cit.*; Dumitru Micu, *Poezii de la Viața nouă...*
- Farurile*, A.; ÎN.; E.D.I.; Dumitru Micu, *op. cit.*

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

- Solia căprioarei*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *În luna în care pălesc trandafirii*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
- Balada toamnei*, G.Z. I, II; E.D.I.; Lidia Bote, *op. cit.* (1968); *ibidem* (1973).
- În parc*, G.Z. I, II; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dumitru Micu, *op. cit.*; Cezar Ivănescu, *op. cit.*
- Satan*, *Flacăra*, V (1916), nr. 5, 26 mai, p. 68; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
- Leda și Lebăda*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
- Leda*, *Viața nouă*, XIII (1917), nr. 1—10, p. 1—2; G.Z. I, II; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
- Opium*, *Revista idealistă*, XIV (1916), mar., p. 149—150; G.Z. I, II; E.D.I.
- Clopote sună*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*
- Balta*, *Viața nouă*, XIII (1917), nr. 1—10, p. 3—4; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
- Soror sancta, mater dolorosa*, *Flacăra*, V (1916), nr. 37, 25 iunie, p. 1; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.

- Logodna mistică*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Rosetti D. Radu și E. Cerbu *op. cit.*
- Cartea dragostei*; Vasile Nicolescu, *op. cit.*
- Trei ingeri*, *Țara*, II (1921), nr. 5, 7 ian., p. 1; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
- Ca să suim la tine*, *Solidaritatea*, I (dec. 1920 — ian. 1921), nr. 9, 10, p. 316; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
- Mîncăstire*, *Viață nouă*, XIII (1917); nr. 1—10, mar.—dec., p. 1—2; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; M. Vizirescu, *op. cit.*
- Păsări pe mare*, E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Lidia Bote, *op. cit.* (1968); Dumitru Micu, *op. cit.*; I. Mihuț, *op. cit.*
- Steaua*, *Sburătorul*, I (1919), nr. 36, 20 dec., p. 226; G.Z. I, II; ÎN.; P.Ag.E.D.I.; M. Vizirescu, *Poezia noastră religioasă*.
- Noaptea scade*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
- Privind luceafărul*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
- Furnica*, *Luceafărul*, XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec., p. 460; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Ion Pillat și Perpessicius, *Antologia poezilor de azi*; V. Streinu, *Antologia română contemporană...* Gh. Cardaș, *Poezii cu formă fizică...*
- Scoica*, *Luceafărul*, XIV (1919), nr. 23—24, 15 dec., p. 460; G.Z. I, G.Z. II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Vasile Nicolescu, *op. cit.*; Lidia Bote, *op. cit.* (1968); Dumitru Micu, *op. cit.*
- Oblonul*, *Luceafărul*, XV (1920), nr. 1, 1 ian., p. 9—10; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Dinu Pillat, *op. cit.*
- Plopul*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*
- Seara la Miorcani*, *Lectura pentru toți* II (1920), nr. 1, p. 34—36, *Luceafărul*, XV (1920), nr. 1, p. 9—10; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*; Cornel Ungureanu, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
- Femeia pe pajiște*, *Flacăra*, V (1916), nr. 37, 25 iun. 1916, p. 1; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
- Desrobire*, *Flacăra*, V (1916), nr. 22, 13 mai, p. 251; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
- Helladă*, *Sburătorul* I (1920), nr. 39, 10 ian., p. 202; G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.
- Unei amfore*, G.Z. I, II; ÎN.; E.D.I.; Victoria Ana Tăușan, *op. cit.*
- Poruncă*, *Sburătorul*, I (1919), nr. 36, p. 226; G.Z. I, II; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Laurențiu Ulici, *op. cit.*
- Călătorul*, *Lamur* I (1920), nr. 6—7, mart.—apr., p. 558; *Revista Fundațiilor regale*, XI (1944), nr. 2, feb., p. 282; E.D.I.; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*; Al. Piru, *op. cit.*

Porumbeii morții

- Dușmanii, *Flacăra*, V (1916), nr. 15, 23 ian., p. 165; **G.Z. II; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
- Doi oameni stau, *Cultura poporului*, I (1921), nr. 4, 22 mai, p. 1; **G.Z. II; E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*
- Soldăți de plumb, *Neamul Românesc* VI (1916), 15 ian., (*Sonet*); **G.Z. II, E.D.I.**; Aurel Rău, *op. cit.*; Dinu Pillat, *op. cit.*
- Păpușile de ceară, *Neamul românesc*, VII (1917), 13 ian., (*Crăciun*); Aurel Rău, *op. cit.*
- Porumbeii morții, *Viața Nouă* XIII (1917), nr. 1—10, mart.—dec., p. 1—2; **G.Z. II; E.D.I.**
- Poezii care nu au fost publicate în volum
- [*Ți-am citit din nou povestea*], (feb. 1910), *Manuscriptum* IV (1973), nr. 3, dec., p. 34.
- [*Am vrut s-ucid iubirea*], (23 iul. 1910), *ibid.*, p. 33.
- [*Corăbiile din port plecat-au câte una*], *ibid.*, p. 31.
- Sonet*, (1911) inedit.
- Era odată la Medina* (12—23 iulie), [1910—1911?], *ibid.*, p. 32.

DESPRE POEMELE LUI ION PILLAT CUPRINSE ÎN ACEST VOLUM

(Bibliografia selectează *Bibliografia: Ion Pillat* de Georgeta Oniscu)

VISĂRI PĂGINE

- N. Iorga, *Sfaturi unui tânăr*, în *Neamul Românesc* V (1912), nr. 41—42, 28 oct., p. 641—642.
- Trivale Ion, (Netzler Iosif) *Visări păgine, poezii de Ion Pillat* în *Noua revistă română*, XII (1912), nr. 21, oct. 7, p. 319; reprodus în *Cronici literare*, Buc., Tipogr. Cooperativa 1915, p. 194—198 și *Cronici literare*, Buc. Ed. Minerva 1971, pp. 131—133.
- Gr. T. Tăușan, *Un nou poet: Ion Pillat* în *Viitorul*, V (1912), nr. 1684, 15 oct., p. 1.
- Hasnaș, C. Sp. *Visări păgine poezii de Ion Pillat*, în *Flacăra*, II (1912), nr. 1, 20 oct., p. 6—7.
- Densusianu Ovid, I. Pillat: *Visări păgine* în *Viața Nouă*, VIII (1912), nr. 14—16, p. 293—294.

- Karnabatt D. *Ion Pillat, Nostalgia păgînismului, Visări păgine*, în *Seara*, III (1912), nr. 995, p. 1.
- Bogdan-Duică G., *Bătrînul și tînărul, Impresii literare de d. 1... Visări păgine* în *Viitorul*, V (1912), nr. 1691, 22 oct., p. 2.
- Scriban Ștefan, *Un poet, Ion Pillat: Visări păgine* în *Universul literar*, XXIX (1912), nr. 47, 19 nov. p. 4.
- Tr. D.L. (Lăzărescu Traian D.) *Ion Pillat, Visări păgine* (1910—1912), Minerva, 1912, în *Converbirii literare*, XLVI (1912), nr. 12, dec., p. 1 425—1 426.
- Lahovari N. Em. *Un nou poet Ion Pillat: Visări păgine* în *Săptămîna politică și culturală*, III (1912), nr. 5, 5 ian., p. 54—57.
- Hg. (Heffer, A.), *Visări păgine, poezii 1910—1912, de Ion Pillat*, în *Versuri și proză*, II (1912), nr. 2, ian., pp. 31—32.
- M.G.H. (Holban M.G.), *Visări păgine, Poezii 1910—1912 de Ion Pillat*, Minerva, 1912 în *Revista idealistă*, XI XI (1912), nr. 5, mai, p. 265—266.
- Bogdan-Duică G. *Ion Pillat, Visări păgine*, în *Societatea de mîine*, II (1925), nr. 38, p. 658—659.
- Cantacuzino I Ion. *Note despre poezia lui Ion Pillat*, în *Revista Fundațiilor regale*, I (1934), nr. 9 sep. p. 556—596.
- Vianu T., *Poezia lui Ion Pillat* în *Studii și Portrete literare*, Editura Ramuri, Craiova, 1938, p. 63—69.
- Munteanu Basile, *Panorama de la Litterature Roumaine Contemporaine*, Edition du Sagittaire, Paris (1938), p. 288.
- Călinescu G., *Istoria Literaturii Române dela origini pînă în prezent*, Ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982, p. 857.
- Ion Pillat, Poezii. Antologie și prefață de Aurel Rău*, Editura pentru Literatură, București, 1968, p. VIII-XIII.
- Ion Pillat, Versuri. Cuotnt tnainte de Al. Piru*, în colecția *Cele mai frumoase poezii*, Editura Tineretului (București), (1968), p. 5—7.
- Ion Pillat. Poezii. Antologie de Dinu Pillat. Prefață de Mircea Tomuș*, Editura pentru Literatură și Artă, București, 1967, p. VI.
- Tăușan, Victoria Ana, *Ion Pillat, Ceremonia naturii*, Colecția Contemporanul nostru, Editura Albatros (București) (1972), p. 8; p. 11; p. 22.
- Crohmălniceanu Ov. S. *Literatura română între cele două războaie mondiale*, Editura Minerva, București, 1974, p. 98—100.
- Papadima, Ovidiu, *Ion Pillat*, Editura Albatros (București, 1984, pp. 23—24).
- Micu D., *Ion Pillat, Extras din culegerea Limbă și Literatură*, vol. XXII, București, 1969, p. 66—68.
- Idem, în *Gîndirea și gîndirismul, Ion Pillat*, colecția Momente și sinteze, București, 1975, p. 456—461.
- Livescu Cristian, *Introducere în opera lui Ion Pillat*, Editura Minerva, București, 1980, p. 23—32.

ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ

- F.C.S. (Făgețel C.S.), *Eternități de-o clipă de Ion Pillat în Ramuri*, IX (1914), nr. 3—4, la 13 febr., p. 61—62.
- Haneș C. Sp. *Eternități de-o clipă, poezii de Ion Pillat*, Flacăra, 1914 în *Flacăra*, III (1914), nr. 17, 8 febr., p. 143.
- Nădejde Iosif, *Eternități de-o clipă poezii de Ion Pillat în Adevărul*, XXVII (1914), nr. 8759, pp. 1-2.
- Stoika Const. T. *Ion Pillat în Eternități de-o clipă, în Săptămâna politică și culturală*, IV (1914), nr. 7, 15 febr., p. 80—82.
- Densusianu Ovid, *Ion Pillat, Eternități de-o clipă, în Viața nouă*, X (1915), nr. 3, p. 97—98.
- Lăzărescu Tr. *Ion Pillat, Eternități de-o clipă, Poezii*, Ed. Flacăra, 1914, în *Convorbiri literare*, XLVIII (1914), nr. 3, mar. 1915, p. 321—323.
- G.T. (Topirceanu G.), *Ion Pillat, Eternități de-o clipă, în Viața Românească*, IX (1914), nr. 3, mar., p. 429.
- I.M.R. (Rașcu M.) *Ion Pillat: Eternități de-o clipă*, Ed. Flacăra, 1914 în *Versuri și proză*, III (1914), nr. 6, 15 mar., p. 186—188.
- Mișcarea intelectuală, Literatura: Ion Pillat, Eternități de-o clipă poezii*, Editura Flacăra în *Viața nouă*, X (1914), nr. 3, p. ao. p. 97—98.
- Hasnaș C. Sp. *Literatura anului 1914, în Flacăra*, IV (1914), nr. 11, 27 dec., p. 74, I.P. *Eternități de-o clipă*.
- Stoica V., *Un volum de versuri („Eternități de-o clipă“)*, în *Românul*, IV (1916) nr. 168, 19 iul.—aug., p. 1.
- Vianu T. *Op. cit.* p. 63, p. 65, p. 66.
- Călinescu G., *Op. cit.*, p. 858.
- Piru Al., *Op. cit.* pp. 6—7.
- Crohmălniceanu Ov. S., *Op. cit.* p. 106.
- Micu D., *Op. cit.* p. 361, p. 464.
- Livescu Cristian, *Op. cit.* p. 32—39, p. 42, p. 45, p. 56.

AMĂGIRI

- Braniște Andrei, *Amăgiri, poezii de Ion Pillat în Rampa nouă ilustrată*, I (1916), nr. 175, 4 mar. 1916, p. 2.
- Hasnaș C. Sp., *Amăgiri, poezii de Ion Pillat*, Ed. C. Banu 1916, în *Văitorul*, IX (1916), nr. 2896, 4 mar., p. 1, Idem, *Amăgiri, poezii de Ion Pillat*, Ed. C. Banu în *Flacăra*, V (1916) nr. 22, 12 mar., p. 260.

- Davidescu N., *Ion Pillat, Amăgiri*, în *Noua revistă română*, 1916, nr. 4, 3—10 apr., p. 67.
- Șeicaru P., *Ion Pillat, Amăgiri în Versuri și proză*, V (1916) nr. 8, 18 iun., p. 122—124.
- Adrian Maniu, *Amăgiri de Ion Pillat în Cronica*, II (1916) nr. 71, 19 iun., p. 301—302.
- Vianu T., *Op. cit.*, p. 66.
- Densusianu Ovid, *Ion Pillat, Amăgiri în Viața Nouă*, XII (1916) nr. 3., p. 103—104.
- Călinescu G., *Op. cit.*
- Crohmălniceanu Ov. S., *Op. cit.*, p. 107.
- Micu D., *Op. cit.*
- Livescu Cristian, *Op. cit.*, p. 40, p. 44, p. 52—55, p. 58.

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

- Bianu I., *Ion Pillat, Grădina între ziduri* (Raport la Academia pentru premii). *Analele Academiei Române*. Dezbateri, seria 2, tom. 40, 1919—1920, p. 159—161.
- Em.B. (Bucuța Emanoil), *Însemnări: Grădina între ziduri de Ion Pillat, în Ideea europeană*, I (1920), nr. 29—30, 4—11, ian., 1920, p. 5.
- A.M. (Maniu Adrian), *Ion Pillat: Grădina între ziduri, Poezii*, Editura Socec 1920, în *Chemarea*, III (1920), nr. 262, 11 ian., p. 2.
- Furtună Horia, *Ion Pillat. Grădina între ziduri în Viitorul*, XIII, (1920), 8 feb., nr. 3595, p. 1, 2.
- Tolan Isaia, *Ion Pillat: Grădina între ziduri, poezii 1920 în Patria*, II (1920), nr. 28, 9 feb., p. 1.
- N.D. (Davidescu N.), *Grădina între ziduri poezii de I. Pillat în Steagul*, VI (1920), nr. 598, 12 feb., p. 1. Idem *Ion Pillat: Grădina între ziduri, poezii, 1920*, în *Steagul*, VI (1920), nr. 687, 15 apr., p. 2; Idem *Aspecte și direcții literare*, Ediție și prefață de Margareta Feraru, București, Edit. Minerva, 1975, p. 296—299, note p. 583.
- Vianu Tudor, *Grădina între ziduri de I. Pillat în Sburătorul*, I (1920), nr. 47, 3 apr., pp. 498—499; Idem *Poezia lui Ion Pillat în Studii și Portrete literare*, pp. 63—67; Idem *Opere*, vol. 3, *Scriitori români*, Antologie și note de M.C. Text stabilit de Cornelia Botez. București, Editura Minerva, 1973, p. 511—512.
- Vinea I., *Grădina între ziduri, versuri de I. Pillat în Adevărul*, XXXIII (1920), nr. 11065, 30 apr., p. 1, 2. Idem *Publicistica literară*, Ediția

- și prefață de Constantin Breazu-Stoian, București, Editura Minerva, 1977, p. 189—192.
- E.F. (Furtună Eric), *Ion Pillat, Grădina între ziduri. Poezii*, Socec 1920, în *Umanitatea*, I (1920), nr. 1, iun. p. 36—37.
- E.C. (Ciomac Em.), *Însemnări literare în Revista vremii*, I (1921), nr. 1, 30 oct., p. 14.
- Milian Claudia, *Grădina între ziduri, poezii de Ion Pillat*, în *Dacia* IV (1921), nr. 4, 10 dec., p. 1.
- Teodoreanu Ionel, *Grădina între ziduri, Ion Pillat, Mărturisiri despre om și poet*, București, Editura Publicom, 1946, p. 9—13.
- Călinescu G., *Op. cit.*, p. 859—860.
- Rău Aurel, *Op. cit.*, p. XIII.
- Tomuș Mircea, *Op. cit.*, p. IV.
- Crohmănicean Ov. S., *Op. cit.*, p. 107—109.
- Papadima Ovidiu, *Op. cit.*, p. 77.
- Micu D., *Op. cit.*, p. 462—464.
- Livescu Cristian, *Op. cit.*, p. 60—70.

POEME ÎN PROZĂ

POVESTEA CELUI DIN URMĂ SFÎNT

- Fotino M., *Contribuție la o bibliografie franco-română. I. 1907—1914. Opere scrise în limba franceză de autori români între 1907—1911: I. Pillat. Povestea celui din urmă sfânt*, A la Belle Edition, Paris, 1912.
- Conversări literare*, 58 (1926), nr. 1—2, febr., p. 128.

IUBITA DE ZĂPADĂ

- Petronius (Teieșan Gr.) (*Literatura alegorică*) (*Cu ocazia apariției vol. Iubita de zăpadă de I. Pillat*) în *Viitorul*, VIII (1915), nr. 2 708, 126 aug., p. 1.
- A.H. (Hefter Alfred) *Ion Pillat: Iubita de zăpadă*, Ibid, V (1916), nr. 13, 23 iul., p. 405.

Tabelul 1

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI „CASA AMINTIRII” 1906—1910

ETERNITAȚI DE-O CLIPĂ
(1914)

Cîntece din trecut

Cîntec de amurg (1908)
Cîntec de ducă (1908)
Cîntec de toamnă (1909)
Variantă
S-au dus
Cîntec nocturn (1910)
Rugat-am norul călător
Sbirnie cobza (1909)
Romanță
Pentru alta
Priveam alături
În primăvară au sosit
Acelaș freamăt
Ecou

ÎNTOARCERE (1928)

Casa amintirii

Casa amintirii
Înapoiere (1910)
Drumul strămoșesc
(Cîntec de ducă)
Sfîrșit de toamnă (III)

AMĂGIRI (1916)

Casa amintirii

Nu știu în care seară...
Casa amintirii (1910)
Nocturnă (1909)
În toamnă, I. Te iau, te strîng...
(1910)
În toamnă, II. Pe drum mergeam...
(1910)
În toamnă, III. Nu mai vorbi..
(1910)
În toamnă, IV. Pustie e grădina...
(1910)
În toamnă, V. Plutașul moarte...
(1910)
Ultima nox (1909)
Templul meu (1910)
Ca-n poveste (1909)
La culesul viei (1914)
Izvorul amintirii (1911)

PE ARGEȘ ÎN SUS (B.P.T. 1936)

Cîntece de demult

Drumul strămoșesc
Înserare (Sbirnie cobza)
Cîntec de toamnă
Cîntec în noapte
(Nocturnă)

Cîntec în amurg
Nocturnă
Templul meu
Lanterna magică

Alt cîntec
În primăvară
Visai de o cetate (V.P.)
Sub plopîi în şir...
Trei călări (A.)
Din Bretania (A.)
În preajma nopţii (A.)
Pe pajişte (G.Z.)
În luna în care pălesc... G.Z.
În parc (G.Z.)
Clopote sună (G.Z.)
Trei îngeri (G.Z.)
Copilul cu steaua (G.Z.)
Poruncă (G.Z.)

PLANUL OPERELOR COMPLETE în 8 vol., 29 dec. 1940.
Proiect revăzut 26 mart. 1941—12 april 1941

Începuturi

În catedrală: Notre Dame de
Châtres (1906)
În catedrală: Notre Dame de Paris
(1907)

CASA AMINTIRII

Cîntece de demult

Drumul strămoşesc
Legendă
Cîntec în amurg
Înserare (Sbirnîie cobza)
Rugat-am norul
Cîntec de toamnă
Cîntec în noapte

Nocturnă
Romanţă
În primăvară
Pentru alta
Acelaş freamăt
Priveam alături
Ecou
Alt cîntec
Chemare
Întoarcere
Sfîrşit de toamnă III
La culesul viei
Tîrziu de toamnă II
În toamnă I, IV, V
A doua moarte
Ca-n poveste
Lanterna magică
Casa amintirii

CASA AMINTIRII în
POEZII
vol. I, Ediţie definitivă, 1944

Prima verba

În catedrală: Notre Dame de
Châtres (1906)
În catedrală: Notre Dame de Paris
(1907)

Cîntece de demult

Drumul strămoşesc
Legendă
Cîntec în amurg
Sbirnîie cobza
Rugat-am norul
Cîntec de toamnă

Cîntec în noapte
Nocturnă
Romanţă
În primăvară
Pentru alta
Acelaş freamăt
Priveam alături
Ecou
Cîntec tîrziu

Casa amintirii

Casa amintirii
Întoarcere
Templul meu
La culesul viei
Tîrziu de toamnă II
În toamnă I, IV, V
Sfîrşit de toamnă III
A doua moarte
Ca-n poveste
Lanterna magică

Tabelul 2

ORDINEA CRONOLOGICĂ A POEZIILOR DIN VOL. „VISĂRI PĂGINE“

1909

Krum cuceritorul

I. Paris, febr.

II. Paris, oct.

1910

Divan din Brussa (București, martie)

II. Din Rubayatul lui Iusuff (București, mai)

Voci în amurg, Timur Lenk (Paris, 21 febr.)

Lăpușneanu (Paris, dec.)

1911

Pictor ignotus. O icoană (Paris, 3 ian.)

Divan din Basra (Paris, 17 febr.)

Voci în amurg, II. De o aripă (21 febr.)

Din Rubayatul lui Iussuf (Paris, iarna)

Rugă lui Buddha (Paris, 23 febr.)

I. Vis și Centauri (Paris, mart.)

V. Fugă de Centauri (Paris, 22 mai)

Unui hermafrodit (Paris, 17 iunie)

II. Centaurul (Paris, 17 iunie)

Blestemul (Paris, 17 iunie)

VI. Cel din urmă Centaur (Paris, 19 iunie)

Pictor ignotus. *El însuși* (Predeal, 1 aug.)

VII. Rugă păgînă (Predeal, 16 aug.)

VIII. Vedenie (Florica, 8 sept.)

Unor mori de vînt (Paris, 13 sept.)

IV. Renaștere (Florica, 23 sept.)

330

Pictor ignotus, *Gemenii* (București, 4 oct.)

Năzuinți III (București, 19 oct.)

Anotimpurile (Paris, 3 dec.)

Visai de o cetate (Paris, 17 dec.)

Mării păgîne (Paris, dec.)

Necredincioasei (Paris, sfîrșit dec.)

Sînt zile (Paris, 29 dec.)

1912

Visări budiste. I. *Nu e intîia oară* (Paris, ian.)

II. *De cînd pe malul vremii* (Paris, ian.)

Din Samisen II. (Paris, 25 febr.)

Divan din Bagdad (Paris, 29 febr.)

Visări budiste. III. *O Buda Sakyamuni* (Paris, 22_mart.)

Necunoscutei (Paris, 17 martie)

I. Năzuinți (Paris, april.)

II. Năzuinți (Paris, 15 april.)

IV. Năzuinți (Paris, 11 mai)

V. Năzuinți (Paris, 12 — 13 mai)

Imn de închinăciune (28 mai)

Spovedanie (Paris, 11—12 iunie)

Către Proteu (Paris, 17 iulie)

Veneția (Paris, 18 iulie)

Răsărit de lună (Predeal, 2 aug.)

Din Samisen (Predeal, 2 sept.)

Pictor ignotus. *Fresca din Urbino*, (Predeal, 3 aug.)

Noapte păgînă (Predeal — București, sept.)

Barbarul (Florica, sept. 1908—1912)

Ultima fugă

Artemis (Florica, 2 mai 1915)

24*

Tabelul 3

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI
„VISĂRI PĂGINE“

VISĂRI PĂGINE (1912)

Predoslovie

Sint zile

Voci în amurg

Timur Lenk, Firdusisau Galileanul?
Voci în amurg

Cintee

Divan din:
Brussa I
Basra II
Bagdad III
Din Rubayatul lui Yussuf IV

Din Samisen

I
II

Visări budiste

Rugă budistă
Samsara
Spre Nirvana
Karman
Imn de închinăciune
Lămuriri la Visări budiste

Centaurii

I. Vis și centauri
II. Centaurul

III. Renaștere
IV. Fugă de Centauri
V. Cel din urmă Centaur
VI. Rugă păgînă

Ode barbare

Unui hermafrodit
Mării păgîne
Lui Proteu

Necredincioasei

Anotimpurile

Primăvara
Vara
Toamna
Iarna

Pictor ignotus

O icoană
El însuși
Gemenii
Fresca din Urbino

Sonete

Sonet barbar
Lui Krum cuceritorul I, II
Lui Lăpușeanu Vodă
Trecătoarei I, II
Celui din urmă centaur

Unor mori de vînt
Lui Chrisotemis
Veneția
Răsărit de lună

Spovedanie (Anno domini 15)

Năzuinți, I, II, III, IV, V,
Noapte păgînă

ÎNTOARCERE (1928)

Poeme alese din VISĂRI PĂGINE

Centaurii

I. Vis și centauri
II. Renaștere
III. Rugă păgînă

IV. Viziune
V. Artemis
Daii Nippon (din AMĂGIRI)
Opium (din AMĂGIRI)
Visai de o cetate

VISĂRI PAGINE

Proiect ÎNȚIIELE POEZII (1906—1919) 12, aug. 1939 — 6 dec. 1940

Visai de o cetate (vol. **ÎN.**)

Visări budiste:

I. Nu e înțlia oară (Samsara în V.P.)
II. De cînd pe valul vremii (Spre Nirvana în V.P.)

Din Rubayatul lui Yussuf (1—5 V.P.)

Din Samisen (I) (Munte Fuji) (strof. 1, 4, 5)

Anotimpurile — Inscricții (vol. **ÎN.)**

Centaurii:

I. Vis și centauri (din **ÎN.**)
II. Centaurul (din V.P.)

III. Renaștere (**ÎN.**)

IV. Fugă de centauri (**V.P.**)

V. Cel din urmă centaur (**V.P.**)

VI. Rugă păgină (**ÎN.**)

VII. Viziune (**ÎN.**) (Celui din urmă centaur)

VIII. Artemis (**A.**)

O icoană (**Pictor ignotus, V.P.**)

Unui hermafrodit de marmură (**V.P.**) (numai 3 strofe, strofa 3, 4 contopite)

Lăpușneanu (**V.P.**) (Din Lăpușneanu Vodă) (modificări în text)

Unor mori de vânt (din **ÎN.**)

Licornă (Noapte păgină) numai strofele 1, 3 și 6 ultimul vers schimbat (**V.P.**)

Năzuinți. (**V.P.**)

I. Delrio ne e sete

II. Spre nord Delrio

III. Doresc fiorduri negre

IV. Ce stranie voluptate

V. Antares, Altair...

(cu modificări în text și suprimări de versuri)

Barbarul (Sonet barbar) (**V.P.**)

Krum cuceritorul (amândouă sonetele într-o singură poezie, despărțite cu o steluță, **V.P.**)

Planul OPERELOR COMPLETE în 8 vol.

29 dec. 1940 — 12 april. 1941

Visai de o cetate

Visări budiste

I. Nu e întâia oară

II. De când pe valul vremii

Din Rubayatul lui Yussuf (1—5)

Din Samisen

Munte Fuji, munte Fuji...

Anotimpurile — Inscripții

Barbarul (sonet barbar)

Krum cuceritorul

O icoană

Unui hermafrodit de marmură

Mării păgine

Lăpușneanu

Unor mori de vânt

Năzuinți

I. Delrio ne e sete...

II. Spre nord, Delrio...

III. Doresc fiorduri negre...

IV. Ce stranie voluptate...

V. Antares, Altair...

Ultima fugă (Fragment dintr-un poem neisprăvit: *Sfârșitul pământului* în colaborare cu Horia Furtună)

VISĂRI PĂGÎNE în POEZII,
vol. I — Ediție definitivă, 1944

Sint zile

Voci în amurg

I. Vei fi cuceritorul (Timur Lenk)

II. De-o aripă, de-un sînge

Visai de o cetate

Divan din Brussa

Divan din Basra

Divan din Bagdad

Din Rubayatul lui Yussuf

Din Samisen

I. Munte Fuji

II. Lîngă templul vechi

Rugă lui Buddha

Visări budiste

I. Nu e întâia oară...

II. De când pe valul vremii...

Licornă (Fragment din *Noapte păgină*)

Centaurii

I. Vis și centauri

II. Centaurul

III. Renaștere

IV. Fuga de centaur

V. Cel din urmă centaur

VI. Rugă păgină

VII. Viziune

VIII. Artemis

III. O, Buddha Sakya Muni...
Imn de închinăciune

Centaurii

I. Vis și centauri

II. Centaurul

III. Blestemul

IV. Renaștere

V. Fugă de Centauri

VI. Cel din urmă Centaur

VII. Rugă păgină

VIII. Vedenie

IX. Artemis

Unui hermafrodit de marmură

Mării păgine

Către Proteu

Necredincioasei

Anotimpurile — inscripții

Pictor ignotus

I. O icoană

II. El însuși

III. Gemenii
Fresca din Urbino

Barbarul

Krum cuceritorul

I. Pe armăsar...

II. Și când fu scris...

Lăpușneanu
Unor mori de vînt
Necunoscutei
Veneția
Spovedanie
Năzuinți
Noapte păgînă
Ultima fugă

Tabelul 4

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI
„ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ“

ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ (1914)

Culege înțeleptul (1912, A.)
Noapte pe lagună

Pictor ignotus

Fresca din Orvieto (1911—1912)

Bolnavei
I. (1912, V.P.)
II.
Cithera

Cintecela stepei (1913, ÎN.)

- I. În zori pe stepă (1913, ÎN.)
- II. Aș vrea să fiu Oigur (1913
vol. ÎN.)
- III. Când ai un cal (1913, vol. ÎN.)
- IV. Se-aprind lăceferi (1913,
ÎN.)
- V. Crește, scade, pieri (1913,
ÎN.)
- VI. Ți-aducem cal (1913, ÎN.)

Sonete corintiene

Lui Lais
Biblis
Chrysis
Amarillis

Vedenii

Din miază-zi: Thebaidă
Din miază-noapte: Ocean polar

Stelei Hesper (1913 f. mss. 17 168
MLR)

- I. (Nici un catarg)
- II. (Stelei Hesper)
- III. (Cutezătorul)

Ecouri marine

- I. Corul lopătarilor (1913)
(*Convorbiri literare*)
- II. O voce pe prora triemii
(1913) (*Convorbiri literare*)
- III. Glasul Sirenei (1913) (*Convorbiri literare*)
- IV. Scoicile tritonului (1913)
(*Convorbiri literare*)
- V. Glasul sirenei din nou (1913)
(*Convorbiri literare*)
- VI. Vocea de pe prora (1913)
(*Convorbiri literare*)
- VII. Murmur crescînd pe valuri
(1913) (*Convorbiri literare*)

Aeterna Lux
În Luxemburg (1914 ÎN.)
Eva (1913 ÎN.)
Sarcophagele (1913, *Flacăra*)

ÎNTOARCERE (1928)

Poeme alese din ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ

Cutezătorul
Cithera
În Luxemburg
Bolnavei
Eva

Anotimpurile (V.P.)
Sapienția (A.)

Cîntecele stepei

- I. În zori pe stepă (ÎN.)
- II. Aș vrea să fiu Oigur... (E.C.)
- III. Când ai un cal... (E.C.)
- IV. Se-aprind luceferi... (E.C.)

- V. Crește scade piere... (E.C.)
- VI. Ți-aducem cal... (E.C.)
- VII. Din ierburi crește... (E.C.)
- VIII. Pe șesul nins... (Cîntecele Cazacului 1915, vol. A.)
- IX. Pe stepa legănată... (Cîntecele Cazacului 1915, vol. A.)
- X. Mi-ai ars coliba... (Cîntecele Cazacului 1915, vol. A.)
- XI. Înmlădierea largă... (Cîntecele Cazacului 1915, vol. A.)
- XII. Noaptea pe stepă... (Cîntecele Cazacului 1915, vol. A.)

PROIECT ÎNȚIELE POEZII

(1906 — 1919) 12 aug. 1936 — 6 dec. 1940

Două cîntece din *Noapte pe lagună*
I. În depărtare (E.C.)
II. Santa Maria del Salute (idem) (modificări)
Fresca din Orvieto (*Pictor ignotus*) (E.C.) fără ultimele 12 versuri

Sonete corintiene

Lais (ÎN.)
Biblis (idem)
Chrisis (idem)
Amarillis (idem)
Rodis (A.) (cu modificări la catrene)

Thebaidă (E.C.) (numai 2 strofe: 1 și 3 cu modificări)
Ocean polar (idem) (3 strofe cu modificări)
Cithera (ÎN.)
Cutezătorul (idem)
Stelei Hesper (E.C. fără strofa a doua)
În Luxemburg (ÎN.)

Ecouri marine (E.C. Poemul întreg fără numerotație și tipărit în continuare)

Cîntecele stepei (ÎN.)

PLANUL OPERELOR COMPLETE

În 8 vol. 29 dec. 1940 — 12 april. 1941

Două cîntece din *Noapte pe lagună*:

- I. În depărtare
 - II. Santa Maria del Salute
- Fresca din Orvieto
Eva

Sonete corintiene

Lais
Biblis
Chrisis
Amarillis
Thebaidă

Ocean polar
Cithera
Cutezătorul
Stelei Hesper
În Luxemburg
Ecouri marine (Poemul întreg, fără numerotație și tipărit în continuare, despărțit prin steluțe)

Cîntecele stepei I—XII

(Ordinea și textul din ÎNTOARCERE, dar cite una pe pagină).

ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ,

în POEZII vol. I, Ediție definitivă 1944

Culege înțeleptul
Îngerul amintirii (1913, mss. 5 075 BARSR și vol. A.)
Noaptea pe lagună
Fresca din Orvieto
Citera
Citera — prima versiune

Sonete corintiene

Chrisotemis (1912, V.P.)
Lais
Biblis
Chrisis
Amarillis
Rodis (1912, Flacăra și vol. A.)
Thebaidă
Ocean polar

Nici un catarg
Stelei Hesper
Cutezătorul
Un monah orb vorbește
Jardin du Luxembourg

Sonete pariziene

Trecătoarei (1910, V.P.)
Aceleiași (1910, V.P.)
Bolnavei (1910, V.P.)
Aceleiași (1910, V.P.)
Iubitei de departe (1914 Vol. A.)
Aceleiași
Eva
Sarcofagele
Cîntecele stepei I—XII

Tabelul 5

**ORDINEA CRONOLOGICĂ A POEZIILOR
DIN VOL. „AMĂGIRI“**

1914

Iubitei de departe (25 ian.)
Balada privighetoarei (30 april.)
Balada viselor (4 april.)
Trei călări (15 april.)
Cîntecele mării I
Cîntecele mării III (22 april.)
Cîntecele mării V (22 april.)
Cîntecele mării VII (26 april.)
Cîntecele mării VIII (26 april.)
Cîntecele mării IV (28 april.)
Cîntecele mării VI (28 april.)
Cîntecele mării II (28 april.)
Amurg (4 mai)
Daii Nippon (30 mai)
Thule (5 aug.)
Madonna mia (sept.)
Iazul (8 sept.)
În strană (23 sept.)
Drum în noapte (1910 — 10 oct. 1914)
Palpită lămpi în noapte... (20 oct.)
(Ciocîrlia) (2 oct.)
Duşmanii (21 oct.)
Naufragiatul (8 noiembrie)
Mi-ai cerut privind talazul (7—9 noiembrie)
Cîntecele cazacului II (1 dec.)
Iubitei de departe (25 ian.)

1915

Cîntecele mării X (3 ian.)
Clopot (12 febr.)
În preajma nopţii (23 april.)

Trandafirul (12 mai)
Turla I, II (15—20 mai)
Sapienţia (20 mai)
Roata morii (30 iunie)
Pe clae (iulie)
Cîntecele mării IX (august)
Cîntecele cazacului IV (început sept.)
Cîntecele cazacului III (13 sept.)
Cîntecele cazacului I (13—21 sept.)
Fereastra ta deschisă e pe mare (21 sept.)
Artemis (2 mai — 1 oct.)
Cuprinde inserarea (1 oct.)
E ceasul cînd amurgul (2 oct.)
Rodis (23 oct.)
Pescarul (11—17 dec.)
Spre gheţari (1909—1915)
Noapte pe stepă (1913—1915)

Tabelul 6

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI
„AMĂGIRI“

AMĂGIRI (1916)

Cuprinde inserarea
E ceasul cînd amurgul
Roata morii
Pe clae
Pescarul

Strune

Trei călări
Balada privighetoarei
Amurg
Clopot
Balada viselor
În preajma nopții

Sonete

Rodis
Drum de noapte
Sapienția
Spre ghețari
Trandafirul
În strănă
Iubitei de departe I, II
Madonna mia

Vedenii

Naufragiatul
Daii Nippon
Iazul
Thule

Artemis
Noapte pe stepă

Cîntecele cazacului I, II, III, IV

(În vol. **ÎN.**, trecute la poeziile
alese din vol. **E.C.** sub titlul
Cîntecele stepei; luînd locul VIII,
IX, X și XI)
I (VIII) Pe șesul nins...
II (IX) Pe stepa legănată
III (X) Mi-ai ars coliba
IV (IX) În mlădierea largă

Dușmanii

Turla I Într-o seară de răzvrăti-
re
II Într-o seară de resem-
nare
Palpită nopți spre ziuă stingîndu-se
(Ciocîrlia)

Casa amintirii

Nu știu în care seară, (*Casa
amintirii*)
În toamnă I, II, III, IV, V;
Ultima nox
Templul meu; Ca-n poveste; La
culesul viei; Izvorul amintirii.

Cîntecele mării

Mi-ai cerut privind talazul

I. (Răsare a polului magică
stea...)
II. (Valul oglindă)
III. (Se-nalță soarele...)
IV. (Coboară în cascadă...)
V. (Lungi stoluri grăbite...)

VI. (Lăsînd coliba...)
VII. (Femeie lasă-mă...)
VIII. (Pe țărmul apei...)
IX. (Căsuțele cetăților...)
X. (Depart, undeva...)
Fereastra ta deschisă e pe mare

ÎNTOARCERE (1928)

Poeme selectate din AMĂGIRI

Pescarul
Roata morii
Pe clae
Trei călări
Clopot
În preajma nopții
Iazul
Thule
Madonna mia
În strănă
Ciocîrlia

Cîntecele mării

I. Ghețarul (Răsare a Polu-
lui...)
III. Pornire (Se-nalță soarele...)
IV. Pribegie (Coboară în cascadă)
V. Părăsire (Lungi stoluri...)
VI. Piratul (Lăsînd coliba...)
IX. Armor (Căsuțele cetăților...)
X. Depart (Depart undeva...)
Naufragiatul (trecut la A.)
Farurile

PROIECT ÎNȚILE POEZII

(1906 — 1919), 12 aug. 1939 — 6 dec. 1940

Himerele
E ceasul cînd amurgul
Roata morii
Pe clae
Pescarul
Trei călări

Balada privighetoarei
Plasa (Amurg)
Clopot
Balada viselor
În preajma nopții
Sapienția
Spre ghețar

În strănă
Madonna mia

Vedenii

Daii Nippon
Iazul
Thule
Naufragiatul
Farurile

Turla
I Într-o seară de răzvrătire
II Într-o seară de resemnare
Ciocîrlia

PLANUL OPERELOR COMPLETE
în 8 vol. 29 dec. 1940 — 12 april. 1941

Himerele
E ceasul cînd amurgul
Roata morii
Pe clae
Pescarul
Trei călări
Balada privighetoarei
Plasa (Amurg)
Clopot
Balada viselor
În preajma nopții
Sapienția
Spre ghețar
În strănă
Trandafirul
Madonna mia
Daii Nippon
Iazul

Cîntecele mării

Fereastră pe mare
I. Ghețarul (Răsare a Polu-
lui...)
II. Pilotul (Valul oglindă)
III. Pornire (Se-nalță soarele...)
IV. Pribegie (Coboară în cas-
cadă)
V. Părăsire (Lungi stoluri...)
VI. Piratul (Lăsînd coliba...)
VII. Păgînatate (v. 1 schimbat:
Furtuna freamătă)
VIII. Pierdutul (Pe țărmul apei...)
IX. Din Bretania (Armor)
X. Departe (Departe undeva...)
Rodul mării (Mi-ai cerut privind...)

Thule
Naufragiatul
Opium
Farurile
Turla
I. Într-o seară de răzvrătire
II. Într-o seară de resemnare
Ciocîrlia

Cîntecele mării

Fereastră pe mare
I. Ghețarul (Răsare a Polu-
lui...)
II. Pilotul (Valul oglindă)
III. Pornire (Se-nalță soarele...)
IV. Pribegie (Coboară în cas-
cadă...)
V. Părăsire (Lungi stoluri...)

VI. Piratul (Lăsînd coliba...)
VII. Păgînatate (v. 1 schimbat:
Furtuna freamătă...)

VIII. Pierdutul (Pe țărmul apei...)
IX. Din Bretania (Armor)
X. Departe (Departe undeva...)

AMĂGIRI în POEZII
vol. I (Ediție definitivă 1944)

Himerele
Amăgire
Roata morii
Pe clae
Pescarul
Trei călări
Balada privighetoarei
Plasa (Amurg)
Clopot
Balada viselor
În preajma nopții
Sapienția
Spre ghețari
Opium
Farurile
Iazul
Thule
Turla
I. Într-o seară de răzvrătire

II. Într-o seară de resemnare
Ciocîrlia
Rodul mării

Cîntecele mării

Fereastră pe mare
I. Ghețarul (Răsare a Polu-
lui...)
II. Pilotul (Valul oglindă)
III. Pornire (Se-nalță soarele...)
IV. Pribegie (Coboară în cas-
cadă...)
V. Părăsire (Lungi stoluri...)
VI. Piratul (Lăsînd coliba...)
VII. Păgînatate (v. 1 schimbat:
Furtuna freamătă...)
VIII. Pierdutul (Pe țărmul apei...)
IX. Din Bretania (Armor)
X. Departe (Departe undeva...)

Tabelul 7

**ORDINEA CRONOLOGICĂ A POEZIILOR
DIN VOL. „GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI“**

1916

Satan (22—24 april.)
Desrobirea (4 mai)
Soror sancta (16 iunie)
Femeia pe pajiște (20 aug.)
În luna în care pălesc trandafirii (5 oct.)
Soldații de plumb (dec.)
Păpușile de ceară (dec.)
Copil de odinioară (1916—1918)

1917

Balta (6 april.)
Leda (8 mai)
Mănăstire (5 aug.)
Narcis (12 aug.)

1918

Porumbeii morții (ianuarie)
Logodnă mistică (6 april.)
Furnica (18 april.)
În parc (iunie)
Poruncă (20 iulie)
Aci sosi pe vremuri (28 iul.)
Solia căprioarei (1 aug.)
Privind luceafărul (3 aug.)
Seara la Miorcani (27 aug.)
Noaptea scade (30 aug.)
Unei amfore (3 sept.)
Steaua (4 sept.)

Jucării (11—14 sept.)
Septembrie (noembrie)
Leda și Lebăda (1916 — sf. dec. 1917)

1919

Cina cea de taină (17 ian.)
Ca să suim la tine (18—19 ian.)
Doi oameni stau (ian.)
Clopote sună (mart.)
Helladă (mart.)
Scoica (16 april.)
Plopul (14 mai)
Trei îngeri (21 mai)
Oblonul (7 aug.)
Toamna (10 oct.)

Tabelul 8

ALCĂTUIREA DEFINITIVĂ A VOLUMULUI
„GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI“

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

(Ed. I Paris 1919)

Balta
Soror sancta mater dolorosa
Logodnă mistică
Trei ingeri zboară
Ca să suim la tine
Seară la Miorcani
Poruncă
Clopote sună
Mănăstire
Satan
Narcis
Leda și Lebăda
Leda
Helladă
Unei amfore
Aci sosi pe vremuri
Steaua
Cina cea de taină
Jucării
Noaptea scade
Femeia pe pajiște
Septembrie
În luna în care pălesc trandafirii
În parc
Balada toamnei
Copil de odinioară
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Oblonul

Plopul
Desrobire

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

Ed. II București 1920

Înscripție
Balta
Soror sancta mater dolorosa
Logodnă mistică
Trei ingeri zboară
Ca să suim la tine
Seară la Miorcani
Poruncă
Clopote sună
Mănăstire
Satan
Narcis
Leda și Lebăda
Leda
Helladă
Unei amfore
Aci sosi pe vremuri
Steaua
Cina cea de taină
Jucării
Noaptea scade
Femeia pe pajiște
Septembrie
În luna în care pălesc trandafiri
În parc
Toamna
Balada toamnei

Copil de odinioară
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Plopul
Desrobire

Porumbeii morții

Doi oameni stau
Soldați de plumb
Păpușile de ceară
Porumbeii morții

ÎNTOARCERE (1928)

Poeme selectate din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

Balta
Soror sancta mater dolorosa
În luna în care înfloresc trandafirii
Balada toamnei
În parc
Satan
Narcis
Leda și Lebăda
Leda
Helladă
Unei amfore
Clopote sună
Balta
Soror sancta...
Logodnă mistică

Trei ingeri zboară
Ca să suim la tine
Mănăstire
Steaua
Noaptea scade
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Oblonul
Plopul
Soldați de plumb
Femeia pe pajiște
Desrobire
Seară la Miorcani
Poruncă

PROIECT ÎNȚIELE POEZII 1906—1919

12 AUG. 1939—6 DEC. 1940

Nota autorului:

„Cele 29 poezii din ÎNTOARCERE, în aceeași ordine, dar cu schimbările din text introduse în volumul meu legat. Catrenul liminar: Știu bine, cei de afară... se va tipări cu litere obișnuite și cu titlul GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI... ca o poezie separată la începutul despărțirii. *Soldați de plumb* trece la *Porumbeii morții*, la fel *Dușmanii* (fără dedicație) din AMĂGIRI (1916) care deschide ciclul — așa că el va cuprinde 5 poezii“.

PLANUL OPERELOR COMPLETE

În 8 volume 29 dec. 1940—12 april. 1941

Solia căprioarei
În luna în care pălesc trandafirii
Balada toamnei
În parc
Satan
Narcis
Leda
 I. Leda și lebăda
 II. Leda
Helladă
Unei amfore
Clopote sună
Balta
Soror sancta
Logodnă mistică
Trei îngeri
Ca să suim la tine
Mănăstire
Steaua

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI

în POEZII vol. I 1944

Solia căprioarei
În luna în care pălesc trandafirii
Balada toamnei
În parc
Satan
Narcis
Leda
Leda și lebăda
Opium
Clopote sună
Balta
Soror sancta mater dolorosa
Logodnă mistică

Noaptea scade
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Oblonul
Plopul
Femeia pe pajiște
Desrobire
Seară la Miorcani
Poruncă

Porumbeii morții

Dușmanii (A.)
Doi oameni stau
Soldați de plumb
Păpușile de ceară
Porumbeii morții

Trei îngeri
Ca să suim la tine
Mănăstire
Păsări pe mare
Steaua
Noaptea scade
Privind luceafărul
Furnica
Scoica
Oblonul
Plopul
Seara la Miorcani

Femeia pe pajiște
Desrobire
Hellada
Unei amfore
Poruncă
Călătorul

Porumbeii morții
Dușmanii
Doi oameni stau
Soldați de plumb
Păpușile de ceară
Porumbeii morții

Note și variante

CASA AMINTIRII (1906—1910)

PRIMA VERBA

1 *În catedrală*

Notre Dame de Châtres, Paris, 6 decembrie 1906.

Datate însemnată de autor pe poezia în manuscris.

Solidaritatea, I (1920), nr. 7—8, oct.—nov. p. 252; *Viața Literară* nr. 140, 1 ian., p. 2; *Rampa XIX* (1936) nr. 5 688, 25 dec. 1936, pag. 5.

2 *În Catedrală*

Notre Dame de Paris, Paris 1907.

Datate însemnată de autor pe poezia în manuscris.

În timpul liceului Ion Pillat împreună cu fratele său Nicolae și sora sa Pia au vizitat, împreună cu mama lor monumentele de artă ale Franței. Ion Pillat mărturisește: „am cunoscut atunci revelația artei gotice, acele admirabile produse ale sufletului mistic occidental: catedralele de la Châtres, de la Reims (pe atunci nici dărimată nici restaurată), de la Beauvais, de la Amiens, care toate îmi completau viziunea de la Notre Dame de Paris. Impresia aceea mistică și grandioasă sub pădurile artificiale ale pilaștrilor, arcurilor și bolților gotice, în lumina de veșnic amurg a vitraliilor, în vuetul adânc al orgii, resimțită într-o seară la Notre Dame de Châtres — m-a făcut să scriu în Decembrie 1906, a doua mea poezie, intitulată *În catedrală* influențată de o poezie de O. Carp“. (Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 274—275). Este vorba de poezia *În vechea catedrală* de O. Carp (G. Proca)).

CÎNTECE DE DEMULT

Tabloul 1 reconstituie modul în care Ion Pillat a format ciclul CASA AMINTIRII, alcătuit din poemele apărute mai întâi în vol. EC. și intitulate *Cîntece din trecut*, cărora le-a adăugat poemele *Casa amintirii* din vol. A.

și în cele din urmă: *Înapoiere* (cu titlul schimbat ulterior în *Întoarcere* și *Lanterna magică*, poeme publicate în 1928 în vol. ÎN).

În 1936 în vol. P.Ag.S. Ion Pillat adaugă grupajului de poezii intitulat acum CÎNTECE DE DEMULT câteva din poezii selectate din vol. G.Z. (1919). Selecția făcută în vol. P.Ag.S. col. B.P.T. era subordonată altui scop după cum declara poetul în prefață:

„Din poeziile mai vechi — socotind că ele vor contribui să lămurească oarecum drumul parcurs spre realizarea atmosferei poetice din PE ARGEȘ ÎN SUS —, am reluat câteva sub titlul «Cîntece de demult». Le-am dat împreună cu celelalte bucăți scrise înainte de război, pentru o mai bună înțelegere a acestei evoluții“. Ion Pillat ajunge la cea mai strînsă selecție și dă ciclului CASA AMINTIRII o consistență logică și omogenă în proiectul *Operele Complete* în 8 volume, alcătuit între dec. 1940 și april. 1941 și perfectat apoi în Ediția definitivă. Poemele avînd în fruntea lor *Casa Amintirii* sînt grupate la sfîrșitul ciclului, iar, *Cîntecele din trecut* se află la început alcătuint, nu numai o introducere în volum, conformă cronologiei creației lor, dar și sfera atmosferei poetice în care este inclusă plămădirea și nașterea unuia din motivele principale ale operei sale, care este timpul. Mecanismul alcătuirii acestui ciclu nu face decît să demonstreze și exemplifice observația lui T. Vianu și anume: „Volumele lui Ion Pillat nu sînt niciodată alcătuite din poezii întîmplătoare, aduse de valul capricios al inspirației neprevăzute. Totdeauna ele sînt făcute din grupuri subordonate cîte unui motiv principal“. (Vezi T. Vianu: *Poezia lui Ion Pillat*, în *op. cit.* p. 66).

3 *Drumul strămoșesc*, 1908, (datat în mss. BARSR, 5 077, p. 11 și în vol. ÎN., p. 19).

În *Convorbiri literare*, X (1913), nr. 47, oct. p. 961, intitulat *Cîntec de ducă*.

Poezie publicată în vol. E.C. (1914) cu acelaș titlu. La retipărirea ei în cuprinsul ciclului *Casa amintirii* din vol. ÎN., ea este intitulată *Drumul strămoșesc*, după cum apare și în E.D.I., unde se remarcă și unele mici schimbări. În versiune a din 1914, după strofa a doua se află un rînd de puncte de suspensie.

v. 19 în *Convorbiri*: *Abia șopteau brazilii acum*

v. 20 în *Convorbiri*: *Un dor din vremi străbune*.

În vol. ÎN., exemplarul autorului se află nota: „Poezia își păstrează refrenul (repetarea primului vers din fiecare strofă), refren care produce de fapt toată atmosfera urmărită“).

4 Legendă

În vol. **E.C.** poezia era intitulată *S-au dus*. În **E.D.I.** este retipărită cu titlul *Legendă* și cu modificările:

- v. 4. *S-au dus... n-au mai venit.*
- v. 12. *Cu inima la ei*
- v. 15. *Ostează încă pe-nnoptat*
- v. 16. *De merge la fîntînă*
- v. 18. *Haiducul fugărit pe cal*
- v. 22. *Pădurea'n deal a-mbătrînit*

5 Cîntec în amurg, 1908, (datat în mss. BARS 5077, p. 15 și vol. **ÎN**, p. 16).

În vol. **E.C.** intitulată *Cîntec de amurg*, în următoarea variantă:

- 1 *Strunele vioarei tale*
plîngeau
Un cîntec foarte vechi
se legăna
- 5 *pe ele.*
Veneau din luncă mirodenii
venea din deal
miros de fin cosit și ud de ploii
Iar trandafiri subțiri umplînd ceardacul
- 10 *spre tine aplecați ca spre o soră,*
petalele răcoritoare
le scuturau
ușor
din fund de zări.
- 15 *pe cîmpul nesfîrșit: albastru*
atunci ni s-a iovit
craiul Amurg,
Amurgul, blîndul călător ce varsă vis în suflet.
Era tîrziu...
- 20 *Vrăjit ca-n basme stam privind...*
și din luceferi,
Năprasnic
din mine-atunci au izvorît
dorinți din alte vremi,
- 25 *comori a lumilor ce-au fost*
dorințele pierdute a moșilor strămoși
ce stau pe veci
adînc, în mine îngropate...

Republicată în vol. **ÎN**. cu următoarele modificări, omisiuni și comprimări de versuri:

- v. 6. *Veneau din luncă mirodenii,*
- v. 15. *Pe cîmpul nesfîrșit: albastru*

Versurile 16, 17, ale primei variante sînt schimbate astfel, în varianta din vol. **ÎN**:

- v. 16. *În ochii lui cu tîntia stea*
- v. 17. *Amurgul ne privea.*

Este omis v. 18. Se continuă cu v. 19, devenit deci v. 18. Se renunță în continuare la v. 20, 21, 22 și 23 și se omite v. 25 pentru a se reveni la v. 27 și 28 ale versiunii originale.

În vol. **ÎN**, la sfîrșitul poeziei se află indicația autograf a autorului: „Pentru forma definitivă vezi „*Cîntece de demult*“ din **P.Ag.S.** (B.P.T.) ed. din 1936 — care o înlocuiește“.

Poezia concentrată la trei strofe, fiecare de cîte trei versuri a fost reprodușă aidoma în **E.D.I.**

6 Sbirnîie cobza 1908 (Datare din vol. **P.Ag.S.** (B.P.T., 1936).

Poezie reluată în **P.Ag.S.** (B.P.T., 1936), dar cu titlul schimbat în *Înserare* și redusă la prima strofă a versiunii din vol. **E.C.** Republicată în **E.D.I.** cu titlul original și cu cele trei strofe ale primei forme dar cu următoarele mici modificări:

- v. 3. *Și plopul afară se tîngue'n vînt;*
- v. 10. *Deapururi oglinde aceluiaș dor;*

7 Rugat-am norul...

În vol. **E.C.**, poezia apare intitulată: *Rugat-am norul călător*. Retipărită în **E.D.I.** cu titlul prescurtat.

8 Cîntec de toamnă, 1909 (datare din vol. **P.Ag.S.** (B.p.t. 1936)

În vol. **E.C.** poezia are patru strofe, fiecare din ele fiind formată din cîte două versuri din cinci silabe și un vers din 10 silabe. În vol. **P.Ag.S.**, (B.P.T. 1936) poezia este republicată cu textul identic dar repartizat în patru strofe, fiecare din două versuri a cîte 10 silabe, formă păstrată și în **E.D.I.**

În vol. **E.C.e.o.** poezia *Variantă* amplifică cuprinsul primei versiuni, păstrînd ca eșafodaj versurile inițiale:

- Poteca brumată stropind cu rugină*
Lin frunzele cad:

*În codru ce-n freamăt durerea și-alină
Plîng apele-n vad.*

*Lung buciumul toamnei prin noapte răsună.
Prin ramuri de tei
Își țese năframa lumină de lună;
Nîng molcom scînteii.*

*Pe-ntinsele ceruri tot pier mai departe
Nori albi după nori,
Cum tainic pe mare în zboruri deșarte
Trec stoluri cocori.*

*Cu frunzele moarte se scutură vise
Din mine șirag.
Cu norii se duce spre zări mai deschise
Tot dorul pribeag*

9 *Cîntec în noapte.* Florica, 27 iunie 1909 (Datare din vol. A. exemplarul autorului)

Prima variantă a poeziei din mss. 5075 B.A.R.S.R., pp. 56—59, ale vol. A. și reprodusă în volumul respectiv tipărit, purta titlul *Noc-turnă* și se prezenta astfel:

*Prin nucii din vie
pe plopii din zare murea asfințitul,
și-n mine murea,
și-n geamul ferestrei deschise
pe vise.
În toamna trîzie,
în luna Brumar,
cînd frunze luîndu-și răvașe de drum
au aripi de vînt,
și zboară ca păsări acum,
la pămînt.
De la cules, arareori
venea
un cîntec vechi, un cîntec vechi
de dor de jale,
plîngînd aleanul tuturor
agale.*

*Și glasuri de fete cu umbre veneau,
și scriștia pe caldarîm
un car
pe dealuri cu lună, (În mss. 5075: pe dealuri spoite de lună)
pe-urcușuri nînce cu var.*

*Visam în noapte... visam...
De ce deodată m-am trezit
străin
în locul unde am crescut
tovarăș altor vremi?
(Mă minunam
de parcă ieri sosisem ici pe lume.)
Și-am auzit afară
ca-n mersul de șoareci în noapte venind,
și-am tresărit
uimit.*

*Pe scara de piatră ce urcă-n pridvor
recunoscui
un neam întreg
(Cu cît priveam
necunoscuiți-i cunoșteam.
Erau precum fusesem:
copil, băiat, flăcău...)
tot ce-a trăit odată,
tot ce-a pierit de mult.*

*Cu fețe albe ca de morți, cu oii priviri
tăcuți veneau;
cei mici în frunte, cu ochii mari,
cu plete lungi cum le purtam
pe-atunci.*

*Zîmbeau cei mici
și după ei
mai gînditori pășeau cei mari
spre mine.*

*(„Tot țințirimul meu de morți
adînc îl port*

*în fund de suflet îngropat“.
— strigai de spaimă — „Ce-ați venit“!
Nimic n-au spus.*

Cu ochi mirați priveau cei mici
nevinovați și lung.
„Ce vrei? răspundeți!” am șipat.
Nimic n-au spus.
dar ochii lor simțeam cum mă străpung. (În mss. 5075: împung)
De groază mută, am șoptit:
„Pierșiți, pierșiți...”
Nimic n-au spus
dar pașii lor mărunți în depărtări
i-au dus.

În toamnă târzie,
în luna Brumar,
când frunzele joacă-noștrite pe drum
cu vântul în horă cu ele.
am priceput:
veniseră să-și ia răvaș de drum
să plece și ei cu frunzele moarte
departe, departe...

Și m-au lăsat singur acum
ș-un aprig dor m-a înjunghiat,
un dor de ducă după ei, —
după copiii ce s-au stins în mine,
să plec în noapte să plec...)

În vie, (În mss 5075: În noapte)
în geamul ferestrei închise,
și-n mine,
amurgul murise.
De la cules din când în când.
un cântec vechi, un cântec vechi
venea plângând...
Adus de vânt în vânt adie
pierdut în vânt.
Și singur stau
străin, vișând.

La sfârșitul variantei din vol. A. se află următoarea însemnare a poetului: „Republicat în Casa Amintirii din Întoarcere (1927), dar fără versurile puse aici în paranteză. O versiune mult prescurtată și

mai bună, cu titlul „Cîntec în noapte” în *Cîntece de demult* din *Pe Argeș în sus* (B.P.T.) (1936)“.

În vol. ÎN. la sfârșitul celei de a doua variante, (vezi și mss. 5077 B.A.R.S.R., p. 16—19) autorul dă indicația: „Se suprimă din volum. A se vedea varianta definitivă *Cîntec în noapte* din B.P.T. (ca mai sus) — care o înlocuiește“. Este vorba de noua formă a acestei poezii din vol. P.Ag.S. retipărită identic în E.D.I.

10 Nocturnă 1910 (Datare în P.Ag.S. (B.P.T. 1936).

În vol. E.C. poezia are titlul *Cîntec nocturn* și este formată din patru strofe, fiecare din câte două versuri din patru silabe și un ultim vers din trei silabe.

În P.Ag.S. (B.P.T. 1936) poezia apare cu titlul schimbat în *Nocturnă* și cu o singură strofă de patru versuri din 11 silabe, exprimînd același conținut, formă retipărită identic în E.D.I. Ion Pillat declară că poezia i-a fost influențată de muzica versurilor lui Verlaine (Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 278).

11 Romanță

Poezie publicată în vol. E.C. și retipărită în E.D.I. cu mici schimbări: v. 9. Rîzind ai luat-o, te-ai jucat

12 În primăvară, 1910, (Datată în vol. P.Ag.S. B.P.T. 1936)

În E.C., publicată sub titlul: *În primăvară au sosit*. Republicată în P.Ag.S. cu titlul prescurtat și versul 8 schimbat:

v. 8. Zîmbind strigai „Veniți mai rar“.
și fără strofele 3 și 4:

În toamnă singur a sosit să-mi cînte la fereastră
Din vioară pe-o strună numai
Trecutul, pierdut în noapte sîhastră
Cu zilele mortului Mai.

Abia-ngîna — dar m-a trezit din lunga mea visare
Zvîrlit-am inima ca dar
Și cînd el a stat cerindu-mi iertare
Plîngînd șoptii: „Revino iar“.

Noua variantă a fost adoptată în E.D. vol. I.

13 Pentru alta

Poezie publicată în vol. E.C. și retipărită în E.D.I. cu schimbările:
v. 4. *Să-mi asculte-acelaș dor*
v. 14. *Vor scripi pe deal și lunci*

14 Acelaș freamăt, Paris 20 iunie — 3 iulie 1911, (Datată în f. mss. 17165 M.L.R.)

Poezie publicată în vol. E.C. și retipărită în E.D.I. cu modificări aduse versurilor 6 și 8 și cu omiterea strofelor 5—8.

v. 6. *Și-n liniștea-i adincă* (În f. mss. 17.165 M.L.R. *Cu liniștea-i*)
v. 9. *În nopțile cu lună*

*Ca ieri tăcută te apleci,
Și visătoare mă petreci
Cu gândul când el tace.*

Acelaș un trecut întreg,

Dar azi eu nu pot să-nțeleg (În f. mss. 17.165 M.L.R.:
Cuvântul lui de pace. Dar eu nu mai pot...)

Zadarnic visul mi-l re-ncep (În f. mss. 17165 M.L.R.:
Dar eu un biet străin mă simt)

Azi farmecul nu-l mai pricep (În f. mss. 17165 M.L.R.:
Și ție tocmai ca să mint)

Credința nu revine. (În f. mss. 17165, M.L.R.:
Cu al meu dor nu-mi vine)

Și totuș stau să le ascult (În f. mss. 17165 M.L.R.:
Redă-mi credința ce-am pierdut)

Redă-mi copilul de demult
Ca să mai cred în tine. (În f. mss. 17165 M.L.R.:
Care s-a stins în mine)

15 Priveam alături. Predeal, aug. 1912, (Datare autograf din f. mss. 17166 M.L.R.)

Prima variantă din f. mss. 17.165, formată din cinci strofe, a fost repartizată în vol. E.C. în două poezii: *Priveam alături*, din primele două strofe și *Ecou*, din ultimele trei.

Din varianta publicată în vol. E.C. se rețin în E.D.I. primele patru versuri, se înlocuiește al cincilea vers:

v. 5. *Și'n noi se rătăci un dor*

iar cuprinsul următoarelor șase versuri a fost concentrat în două versuri:

*Privim și azi de pe pridvor
În faptul inserării
La vraja zilelor ce mor
Prin toamna depărtării...
Și ne frământă un fior
Prevestitor uitării.*

16 Ecou. Predeal, aug. 1912, (Datare în mss. 17.166 M.L.R.)

Poezia publicată în vol. E.C. prezintă următoarele diferențe față de versurile respective din manuscris:

v. 2. *Și Peleşul se frământă*
v. 6. *O coacăză amară*
v. 7. *Și dulce ca o floare, tu*
v. 8. *Iubito-n fapt de seară*
v. 11. *Copilul de demult pierdut.*

În E.D.I. poezia apare tipărită la fel ca în vol. E.C. cu o mică modificare a v. 8: *Cum murmură izvorul.*

17 Cîntec ȋtrziu. 1910 (Datată în P.Ag.S., B.P.T., 1936)

Poezie publicată în P.Ag.S. în 1936 și intitulată *Alt cîntec*. Retipărită în E.D.I. cu titlul schimbat dar cu același cuprins.

Casa amintirii

18 Casa amintirii, Florica, 14—15 iunie 1910, Datată în mss. 5075 BARSR al vol. A. p. 54, datare scrisă de autor la sfîrșitul poeziei publicată în vol. A. (exemplarul autorului), p. 109.

În mss. ca și în volum, poezia poartă dedicația: „Mamei mele“. La sfîrșitul poeziei se află nota autorului: „Retipărită, cu titlul ei: *Casa amintirii*, și cu prea micile schimbări însemnate aici, în 1927, în volumul meu *Întoarcere*. La o nouă ediție se vor păstra numai primele 22 versuri și cele 2 din urmă, suprimîndu-se restul ca discursiv. Însemn cu * ce trebuie scos definitiv“.

Modificările sînt următoarele:

v. 6. Copii ne apropiarăm privind cu *sfîiciune*
v. 12. Miresmele cosite a florilor de fin

Versurile suprimate sînt următoarele:

- v. 23. *În casa cu pridvorul boltitelor zidiri*
- v. 24. *Ca-n orișicare toamnă ca umbre, umbre, umbre*
- v. 25. *Sosit-au călătorii aduși de drumul verii,*
- v. 26. *Sosit-au călătorii ca-n orișicare an.*
- v. 27. *La chip, la port sînt gemeni și numai sînt aceiași,*
- v. 28. *Căci ochiul fiecărui ascunde altă clipă*
- v. 29. *Fugară impietrită în cîle-o amintire...*
- v. 30. *Și fiecare-n spate povara ei o poartă*
- v. 31. *Ca s-o descarce-n poala boltitelor cămări.*
- v. 32. *Și fiecare-n suflet durerea ei o duce*
- v. 33. *Ca s-o adoarmă-n pacea tăcutelor cămări...*
- v. 34. *Și toți pe lîngă vatră s-așează: licărește*
- v. 35. *Ciudat lumina vieții, pe rînd în ochii lor.*

- v. 36. *De mult uitasem casa cu plopîi însoțiți.*
- v. 37. *Dorînd o împăcare voit-am s-o revăd.*
- v. 38. *Schîmbată am găsit-o și fără suflet, nouă*
- v. 39. *Necunoscut de nouă, ea, buna casă veche.*
- v. 40. *În care colindasem sălășluindu-mi viața.*
- v. 41. *Și reîncepe ceasul să bată ne-ncetat.*
- v. 42. *Și vremea dezrobită pornește măsurat...*

În E.D.I. poezia este publicată de autor cu omisiunile dorite de el și cu modificarea ultimului vers, 44, al versiunii originale, devenit versul 22:

M-am dus în largul lumii cu atîția morți în mine,

19 *Întoarcere* 1910 (Datat în mss. 5077, B.A.R.S.R., p. 192 al vol. ÎN.).

În mss. 5077 B.A.R.S.R. la p. 192 se află prima variantă a poeziei, intitulată, la început, *Înapoiere*, cu indicația autorului: „Pentru *Casa Amintirii*“ din vol. ÎN.

În E.D.I., poezia, cu titlul schimbat, este formată din partea a doua a variantei publicată în vol. ÎN., unde, la sfîrșitul ei, se află nota: „Partea întîia a fost trecută, ca poezie de sine stătătoare în „*Pe Argeș în sus*“, vezi ediția definitivă din B.P.T.“

În vol. ÎN. se reproduc primele 8 versuri ale primei părți din varianta întîia și se reduc următoarele versuri:

*Gîndeam sub plopîi serii înalți: „Mă văd aproape
De casa străjuită de anii mei. Pe ape*

*Corabia plecată revine iar în port —
De ce pe drumul vremii trecutul meu e mori?“
Dar cine să răspundă! Amurgul stins prin gene
De nori, se risipise și înota alene.*

În mss. 5077, BARSR, la p. 193 se indică înlocuirea versurilor de mai sus cu:

*Și casa străjuită de anii mei, deodată
În suflet și sub plopîi din zare, mi se-arată*

schimbare care apare în versiunea poeziei publicată în vol. ÎN.

20 *Templul meu*. Florica, 14 iunie 1910, (Datată în vol. A., exemplarul autorului)

Poezia publicată în volumul A. este însoțită la sfîrșit de însemnarea: „Republicată cu prea mici modificări în *Întoarcere* (1927) și anume în *Casa amintirii*.“

Este vorba de versul 15: Atîrnă *grape grele*, dulci strugurii și-n vii.

21 *La culesul viei*. București, 26—27 ianuarie 1914, (Datată în vol. A., exemplarul autorului)

Poezia, publicată prima oară în vol. A. are nouă strofe; primele trei cu subtitlul *El-ei*, următoarele trei: *Ea-lui*, apoi alte două: *El-ei* și ultima *Ea-lui*. Varianta are la sfîrșit lămurirea: „Ultimele două strofe revăzute și-au găsit, într-o formă definitivă, sub titlul *În Cramă*, locul potrivit în *Pe Argeș în sus* (București), *Cultura națională* (1923)“.

În E.D.I. s-au păstrat doar primele trei strofe, fără subtitlu și cu cîteva modificări:

- v. 5. Am lăsat pridvorul casei sub *umbraru-i* lat de nuci
- v. 11. *Crede-mă* Iubito, -n *van e*, căci al lor e-al toamnei dar
- v. 12. Lasă-te de voie bună ca *Amor* să te culeagă!

Variante ale strofelor 5—6 se află în f. mss. 17122 MLR iar ale strofelor 7 și 8 în f. mss. 17113 MLR.

Strofele suprimate de autor în E.D.I. sînt următoarele:

*Ea-lui
Urcăm iar poteca la vie în toamna ce-ntrzie-acuma;
Răpit-a ieri culegătorul dintr-însa roditul ei rod,*

*Și jalnic sub vițe golașe s-așterne al frunzei norod.
Pe care, cu giulgiul ei rece, încet îl acoperă bruma.*

*Ce tristă e via culeasă sub cer căptușit și opac!
Ce trist e cînd nu-i zburătoare să-nscrie în aer vreo dungă.
(În f. mss. 17112: Privim, dar nici-o zburătoare nu-nscrie în aer vreo dungă)
În juru-mi e pace, și totuși dorințele nu se alungă:
(În f. mss. 17112: Privim, dar totuș nostalgia dorințelor nu se alungă)
Lovit în furtuna de patimi mi-e sufletul ca un copac
(În f. mss. 17112: Și desfrunzit în vînt de patimi mi-e sufletul ca un copac)..*

*Acuma flăcâii frămîntă în lîn caldul must sub picioare
(În f. mss. 17112: În lîn acum flăcâii ager frămîntă mustul sub picioare.
De sînge îți pare că-i grapa strivită-n călcîiul semeț.
(În f. mss. 17112: Și singerează grapa neagră de strugure sub teasc semeț)
În veselul cînt de lăută și'n chiote de cîntăreț...
(În f. mss. 17112: În vesel cînt de lăută...)
Iubito să nu-mi calci iubirea, căci va singera și mă doare.
(f. mss. 17112: Iubite nu-mi călca iubirea, căci singera-va și mă doare..*

*El-ei
Primii fulgi de-omăt pe streșini par lumini de lună plină,
Și e noapte cristalină sub un cer cu disc solar
(În f. mss. 17113: Și e noapte selenară...)
Alb și rece e ca luna, soarele ce-atîta jar
Ne aprinse odinioară în văpaia de lumină.*

*Viu, sporesc prelung răsună goarneau de vînători
Dar se potolesc cu încetul — Doarme tot acum — Ascultă
(În f. mss. 17113: Și se potolesc de-odată — Lingă vatră stăm — Ascultă)
Cum în pionițe-neuiate, zăvorît cu grijă multă
(În f. mss. 17113: Cum în pionițe boltite...)
Numai vinul nou mai cîntă spumegînd prin zăcători
(În f. mss. 18113: Vinul nou își cîntă cîntul..)*

*Ea-lui
Au tăcut sub neaua vremii ale patimilor goarne,
Dar ne fierbe încă'n inimi al dorințelor pelin...*

*S-așteptăm să se prefacă mustul fără preț în vin
Și nectarul amintirii în pahare să se toarne.*

22 *Tîrziu de toamnă*, București, septembrie 1910. (Datată în mss. 5075 BARSR, p. 61, dată trecută ulterior în vol. A., exemplarul autorului)

Al doilea sonet din ciclul *Sonetele toamnei*, publicate în vol. A. În E.D.I. poezia este retipărită de sine stătătoare luînd titlul de mai sus și cu modificările următoare:

v. 8. Am stat să ne petreacă al toamnei rece vînt.

Ultimele două strofe ale sonetului sînt concentrate în E.D.I. într-o singură strofă. Ele sunau astfel:

Și tu mi-ai spus: Trecutul întreg nu e trecut

(În f. mss. 5075: *Și tu mi-ai spus: Trecutul nu e tocmai trecut..*)

Din el iubirii noastre să făurim un scut. —

Dar vocea ta în umbră părea o nălucire...

Eu ți-am răspuns: Trecutul rămînă în trecut,

Căci clipa vecinicii mi-o dai dintr-o privire. —

De ce în umbră glasu-mi părea o amintire?

23 *În toamnă*

În mss. 5075 BARSR p. 62 ca și în vol. A., ciclul este format din cinci sonete dedicate toamnei: I. „Te iau te strîng...” (datat în vol. A. exemplarul autorului: București, 5 mai 1910), II. „Pe drum mergem alături (vezi poezia de mai sus), III. „Nu mai vorbi, nu plînge” (Paris, noiembrie 1910); IV. „Pustie e grădina” (Paris 2 mai 1911 revăzut în 1915); V. „Plutașul moarte...” (Tabăra Dadilov, august 1910).

În E.D.I. ciclul: *În toamnă* reține doar sonetele I, IV și V care devin în E.D.I. I, II și III, celelalte două: II și III, formînd conținutul poeziei anterioare: *Tîrziu de toamnă* și al celei următoare, în E.D.I. intitulată *Sfîrșit de toamnă*.

Se observă următoarele schimbări:

II. v. 16. În care o iubire crescuse an cu an

v. 21. Și sub moscheea veche a codrului persan

v. 22. Covor aștern arinii în zilele de zloată

v. 25. În mss. 5075 BARSR, p. 62: Dar credincios prieten un sunet slab de greer)

v. 28. Îmi singerează pieptul cu-al amintirii spin.

III. v. 36 în mss. 5075 BARSR: Și pulberea s-așterne pe pulberea din drum

v. 42. În mss. 5075 BARSR: Uitarea cum se lasă pe suflute pustii.

24 *Sfârșit de toamnă*, Paris, noiembrie 1910, (Datat în vol. A., exemplarul autorului)

În vol. A., poezia este însoțită de nota autorului: „Republicată cu titlul: *Sfârșit de toamnă* în *Întoarcere* și anume la Casa Amintirii, Schimbări versul 9: — Ascultă la Văratec... Versul 11: Icoană afumată...”

În E.D.I., poezia respectivă nu mai are forma sonetului, căci cele 12 versuri au fost repartizate în două strofe de câte 6 versuri fiecare. Pe lângă acestea s-au adus unele modificări față de varianta din mss. 5075 BARSR p. 63 și unele schimbări în ordinea versurilor față de variantele din mss. 5075 și din volumele A., și ÎN., iar ultima strofă din E.D.I. formulează diferit ideile cuprinse în ultimele două strofe ale sonetului inițial. Astfel:

v. 3. O nu-ncerca nici milă, și minile nu-ți fringe a fost înlocuit cu v. 5 al variantei din volumul A:

v. 5. Nu vezi ce toamnă tristă? Cu pete mari de sînge

(În mss. 5075 p. 63: Nu vezi afară-i toamnă? Cu pete mari de sînge)

iar v. 3. E prea tîrziu să crească jăratecul din serum

a fost înlocuit cu v. 6 al variantei din vol. A.:

Se irosește frunza pornită-n zbor pe drum

(În mss. 5075: Pornește frunzătura să moară-n zbor pe drum)

după care urmează v. 8 al versiunii din vol. A.

Versul 6 cu care se sfîrșește prima strofă din E.D.I., este v. 7 al aceleiași variante, care este și refrenul poeziei:

Nu mai vorbi, nu rîde, nu te gîndi, nu plînge.

(În mss. 5075: Nu mai vorbi, nu te mișca, nu rîde nici nu plînge)

Ultima strofă a poeziei din E.D.I., exprimă diferit ideile din ultimele două strofe ale variantei din vol. A.

— Răspuns-ai la Văratice, din vremuri legendare

O sfință-i zgrăvită de un necunoscut

Icoana byzantină un straniu farmec are.

Căci veacuri după veacuri s-au perindat tăcut,

Răpindu-i strălucirea dar tot mai blînd ne pare

(În mss. 5075: Răpindu-i strălucirea dar tot mai sfînt ne pare

Obrazul ei asemeni iubirii ce a trecut.)

25 *A doua moarte*, Paris 28 martie 1911, revăzută la Florica, 2 noiembrie 1915 (Datat în vol. A. exemplarul autorului). Mss. 5075, p. 67.

În vol. A. poezia nu avea titlul, sfîrșea ciclul Casa Amintirii, era scrisă în litere italice și avea forma sonetului. În E.D.I. poezia este formată din două catrene și prezintă următoarele modificări:

v. 3. În rugăciunea serii adoarme aceeași muncă

Strofa a doua concentrează conținutul ultimelor două strofe ale variantei din vol. A., care sunau astfel:

A vremilor furtună ne stinge și ne-aruncă

Lumina fericirii în candelă de lut.

Dar noi ce-n piept ascundem un cîmîtîr tăcut

De clipe care fură, domnîm a ei poruncă.

Noi știm deșertăciunea clipitelor ce sînt

Ca două umbre trecem, pășind pe un mormînt

Urmăm cărarea noastră în liniștea ce pare.

Acei ce ne trăiră și au iubit în piept,

Mai mor a doua oară cu noi în înserare,

Sau ne măresc trecutul cu ochiul înțelept?

26 *Ca-n poveste* I. Carlsbad, iulie 1909; II. revăzută și sfîrșită, Predeal august — Florica C. septembrie 1916, (Datată în vol. A.)

În mss. 5075, p. 75, balada a fost intitulată *Băsmire*, apoi la p. 76 *Din basme*, titluri la care autorul renunță, hotărîndu-se în vol. A. pentru titlul *Ca-n poveste*.

Republicată în E.D.I. cu următoarele schimbări:

v. 2. Ei, buni ca alba pită dospită de pe masă,

v. 74. Prin șapte țări venii, Domniță dragă.

27 *Lanterna magică*, 30 oct. 1926 (Datată în mss. 5077 BARSR, p. 194, unde se află și indicația autorului: Pentru Casa Amintirii din vol. *Întoarcere*“.)

A apărut în *Gloria României*.

VI (1927), nr. 1, ian. p. 2 și în *Adevărul literar și artistic* VIII (192 +) nr. 362, 13 nov. p. 1.

Retipărită în E.D.I. cu următoarele modificări:

11. Scufița roșie prin pădure-n mers
15. Și iată că mă simt așa sărac
16. Și atât de mare că mă prinde frica
19. Ușor — Scufița roșie a plecat

VISĂRI PĂGÎNE (1910—1912)

Am prezentat deja cronologia poemelor din vol. VISĂRI PĂGÎNE, ediția originală precum și repartitia lor în cicluri. Cîteva din poeme au fost alese și retipărite în 1927—1928 în vol. ÎNTOARCERE, și anume: I. *Vis și Centauri*, II. *Renaștere*, III. *Rugă păgînă*, IV. *Viziuni*, V. *Artemis Unor mori de vînt. Daii Nipon și Opium* (din vol. AMĂGIRI) și *Visai de o cetate*.

În E.D.I. Ion Pillat a păstrat în linii mari distribuția poemelor din ediția originală. Ciclul *Centaurii* a fost amplificat cu *Blestemul* (ultimele patru strofe ale poemului *Centaurul*), cu *Vedenie* (poemul: *Cel din urmă Centaur* din ciclul de sonete) și cu *Artemis*. Datarea poemelor a fost reprodusă după cum a fost însemnată de Ion Pillat în VISĂRI PĂGÎNE, volumul său personal.

28 *Sînt zile*, Paris, 23 dec., s.v.*, 1910

Poemul a fost socotit de poet o potrivită introducere în acest volum și în V.P.e.o. el apare sub titlul mai cuprinzător de *Predoslovie*.

Față de forma originală a poemului se remarcă o singură schimbare: 8 — *Întins urma* cu ochii corăbiile în zare

29 *Voci în amurg*, I, Florica, 6 oct. 1910, II, Paris 21 febr. s.n.* 1911.

În V.P.e.o. *Voci în amurg* este titlul unui ciclu format de două poezii, prima intitulată *Timur Lenk, Firdusi sau Galileanul*, iar a doua: *Voci în amurg*. În E.D.I. Ion Pillat le-a reunit într-un singur poem intitulat *Voci în amurg*. În E.D.I. și doar la tabla de materii, prima parte este deosebită prin începutul primului vers: „*Vei fi cuceritorul*”; iar a doua parte prin versul: „*De-o aripă de un singe*”. În V.P. primele strofe în care sînt evocați pe rînd: neînfrîntul Timur Lenk, dulcele poet persan Firdusi (980—1020) și blindul Christos, au subtitlul: *Ei*,

* s.v. prescurtare de la „stil vechi” și s.n. prescurtare de „la stil nou”

iar ultimele versuri exprimînd concluzia autorului despre dispariția în neant atît a stăpînitorilor cît și a creatorilor de poezie și de religie au sentențiosul subtitlu: *Eu*. În E.D.I. se renunță la aceste indicații. Atracția lui Ion Pillat către marii cuceritori asiatici, evocați în poezia de mai sus ca și în poemul de mai tîrziu: *Cîntecele stepei*, i-a fost amplificată de lecturile din copilărie, care, după cum mărturisește: „m-au influențat adînc și au avut un răsunset în opera mea” printre care „o carte franceză de Leon Cahun intitulată *La banière bleue*, un roman de aventuri istorice după vremea lui Genghis Han și care se petrece în stepele Asiei Centrale și Turkestanului. Acestei cărți — ferment puternic pentru tînăra mea imaginație — și desfășurării, unduite la nesfîrșit, fără umbră de copac dar cu cîte un ochi de iaz deschis prin stuful văilor, a stepei dorhoiene din preajma Prutului, mult mai pustie altă dată sub regimul mării proprietăți decît acum după expropriere, le datoresc înclinația mea, păstrată pînă astăzi, pentru poezia stepei.” (Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 267)

I. v. 15. Și blajin vei întinde de-asupra lor un ram.

II. v. 11. Pustiul unde sîntem se-ntinde ca o mare

v. 12. Și ca corăbii smulse de un vârtej de vînt

v. 13. Pe dînsul fug nebune cu miile popoare

v. 27. Își iau eternitatea tot una de departe.

v. 28. Dar simt, Iehova-n mine că sînt legat de moarte!

30 *Visai de o cetate*, Paris, 17 dec. 1911

Retipărită în vol. Î.N. unde la sfîrșitul poeziei se află indicația autorului: „Fără ultimele două versuri”. În E.D.I. s-a păstrat însă forma originală.

Următoarele patru poeme din E.D.I.: *Divan din Brussa*, *Divan din Basra*, *Divan din Bagdad*, *Din Rubayatul lui Jussuf*, formau în ediția originală a VISĂRILOR PĂGÎNE, ciclul *Cîntece*, dedicat A.S.R. Prințului Carol. Ion Pillat declară că primele trei „divane” i-au fost inspirate de poemele lui Heine din „Romancero”. (Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 279)

31 *Divan din Brussa*, București, 13 martie, s.n., 1910.

În f. mss. 17.164, MLR poezia iscălită în glumă „Iussuf Pillaf”, prezintă următoarele diferențe față de aceea publicată în V.P. Indicăm deosebiri din f. mss. 17.164 și V.P. față de ultima formă retipărită în E.D.I.

v.3 V.P. Verde-albastră — Zic moslinii:

- f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 5. Făr-a ști *dacă* e verde
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 7. *Căci o mie* de ani trecut-au
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 8. *Oglindiți* în mii de fețe
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 12. *Tot* ascuți întreaga viață
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 13. Făr-a ști *dacă ea* ride
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 14. Ori *dacă ea* plinge pururi
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 21. Dar zărit-am numai ochii
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 22. Verzi albaștrii într-o seară Se renunță la =
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 23. *Oglindind în a lor ape*
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 24. *De dorinți o mie una*
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 25. *Auzit-am* numai glasul
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 26. *Risul plinsul imbinindu-l*
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 27. *Și spre lauda-ți, o, Allah!*
f. Mss. 17.164 M.L.R. v. 28. *Serii smerit aceste rinduri*

În E.D.I. ultimele patru versuri de mai jos, ale ultimei strofe din

V.P.e.o. au fost suprimate. Ele erau:

- v. 25. *Deci descuți cum vrea Profetul*
v. 26. *Și cu fața către Meca*
v. 27. *Cîntăreț de altă lege*
v. 28. *Cînt Alah, spre slava ta!*

32 Divan din Basra, Paris, 17 februarie s.n. 1911

În E.D.I. s-au modificat următoarele:

- v. 13. *Sună zicătoarea astfel*
v. 20. *Tac și dau din cap imamii*

În E.D.I. s-a renunțat la ultimele patru strofe din V.P.e.o.

„Pradă e iubirii care
Te orbește și te-omoară
Jertfă vie“... și turbanul
Iar s-afundă în scriptură.

Peste țări și mări deroișul
Vine neștiind de vrajă
Răcoritu-l-au tustrele
Șipotele-n drumul Basrei

*Deci nu-i vina lui, iubito
Dacă el orbind nu vede
Nici pământ nici cer, ci numai
Doi ochi negri printre gene.*

*Nu e vina lui iubito,
Inima-i de singerează
Ca și rodia ce se sparge
În grădinile din Basra!*

33 Divan din Bagdad, Paris, 29 februarie, s.n., 1912

În E.D.I. s-au modificat următoarele:

- v. 5. *Kaliful.*
v. 7. *Șe-razada*
v. 15. Mîine gîtul ei *ca neaua*
v. 16. *Va purta colan de sînge*
v. 20. *Ca un iatagan de aur.*
Se renunță la ultimele 4 strofe:

*Harun el Rașid de veacuri
Nu mai e. A lui iubită
Odihnește lîngă dînsul
La Bagdad în vreo geamie*

*Roșie ori trandafirie,
După cum atinge piatra
Raza soarelui ce-apune,
Raza soarelui-ce-voie.*

*Un moslim și astăzi este,
— Deși nu-i Harun Rașidul —
Ce de-o mie nopți își jură:
„Miine-mi voi ucide dorul“.*

*Dorul lui nemuritorul,
Să-l răpună nu se'ndură
Dar de-o mie nopți și una
Să-l ucidă el își jură.*

34 *Din Rubayatul lui Yussuf* — Strofele 1, 4, 5, Paris iarna 1911.

— Strofele 2, 3, București mai 1910.

f. M.L.R. 17.114 v. 2. *O! Saki, tu ne verși în primăvară nouă*

V.P. v. 2. *Și Saki tu ne toarnă în primăvară nouă*

V.P. v. 4. *Vinul toamnei trecute ce scintee-n pahar*

f. MLR 17.114, V.P. v. 5. *Prin paltinul...*

f. MLR 17.114, V.P. v. 7. *Miros de iasomie ne-atinge prins de vînt*

f. MLR 17.114, V.P. v. 9. *Legănindu-mi visătoare colan de brațe moi*

f. MLR 17.114, V.P. v. 10. *Mi-ai zis: Privește luna se-nalță printre foi*

f. MLR 17.114, V.P. v. 11. *Iubito nu e luna ci chipul tău ce trece*

f. MLR 17.114, v. 12. *Pe cer vechea oglindă răsfrintă...*

V.P. v. 12. *...Oglinda veche răsfrintă ...*

f. MLR 17.114, V.P. v. 18. *Nisipul și uitarea îmi vor călca pe urme*

f. MLR 17.114, V.P. v. 19. *Dar azi ce-mi pasă mie vîzîndu-te...*

f. MLR 17.114, V.P. v. 20. *Al morții Muezin chemîndu-mă pe nume*

35 *Din Samisen*

În *Mărturisiri*, p. 278—279, Ion Pillat declară că lui Lofcadio Hearn (1850—1904) și cercetărilor sale etnografice despre Japonia (Kokoro Unknown Japan) și lecturii lucrărilor orientalistului Louis Burnouf (1891—1907) le datorează inspirația *Visărilor budiste* și ciclul *Din Samisen* al aceluiași volum.

Revista Fundațiilor regale. XI (1944), nr. 2, febr. p. 280—281.

În vol. V.P., poemul *Din Samisen* are trei părți fiecare scrisă la o dată diferită: I, Paris, 21 mai, s.n., 1911; II, Paris 25 februarie, s.n., 1912; III, Predeal, 2 septembrie 1912. În E.D.I., el a fost redus la două părți intitulate, la tabla de materii astfel: I — *Munte Fuji* și II — *Lîngă templul vechi*.

În E.D.I. poemul a fost modificat prin următoarele schimbări aduse versurilor și prin suprimarea unora dintre strofe, după cum urmează:

I. v. 1. *Munte Fuji, Fuji Yama*

v. 3. *Biwa berze sbor pe lacu-ți.*

Se renunță la strofele 2 și 3:

Cad flori albe la Kitzumo

Din cireși trandafirii

Lin se scutur liliicii

Pe cărări la Kumamoto —

— *Munte Fuji nu sînt norii,*

Ci sînt doruri azi uitate

Berze nu-s pe lacul Biwa

Vislele pornesc alături.

v. 11, E.D.I. respectiv v. 21 din vol. V.P.: *Strune de mătase inimă*

v. 12, E.D.I. respectiv v. 22 din vol. V.P.: *Amîndouă ni se frîng*

În continuare, primele două strofe ale părții a II-a a poemului respectiv din E.D.I. sînt de fapt primele două strofe ale părții a III-a din vol. V.P., cărora li s-au schimbat:

v. 2. *E un lac și el oglindă*

v. 8. *Luna albă cum răsare*

Iar strofele patru și cinci devin prima și a doua strofă a părții a II-a din volumul V.P. În E.D.I. au fost inversate între ele versurile 1 și 2, ale primei versiuni, devenite versurile 9 și 10 ale ultimei variante. S-au mai schimbat:

v. 10. *Lîngă coastele Japoniei*

v. 13. *Că pescarii spun: „Tot cerul*

v. 14. Fața lui în ea își spală

S-a renunțat la strofele 3—6 ale părții a II-a a poemului inițial:

Printre culmile Japoniei

Fuji Yama i se spune

Unui munte sfînt. Zăpada-i

E atît de argintie

Că ne-au spus Niponii: „Luna

Raza ei din ea își toarce“.

Dar știu un obraz, un singur

Mai curat ca Fuji Yama

Jizo se numește zeul

Care-n țările Japoniei

Cu copii morți se joacă

Zimbetu-i e atît de dulce

Că părinții spun: „O mamă“

Pruncului n-ar ride astfel.

Dar cunosc un zimbet, unul,

Mai blajin ca al lui Jizo.

Din partea a III-a a poemului din **V.P.** au fost suprimate strofele 3—5:

*Spun Niponii „De zimbește
Crește lotusul albastru,
Înflorește pretutindeni
Și e locul o grădină“.*

*Templul n-am văzut din Niko
Și nici lacul ce-l ogindă...
Dar iubito, cu-o privire
Limpezești întregu-mi suflet.*

*Cînd zimbești atît de dulce
Inima îmi înflorește
Deodată ca un lotus
Fermecat de Cakya-Muni.*

36 *Rugă lui Buddha*, Paris, 23 februarie, s.n., 1911

Poezie publicată în *Convorbiri literare*, XLVI (1912), m. 2, p. 265, unde este datată: iulie 1911.

În vol. **V.P.** poemul începea ciclul **Visări budiste** și era intitulat *Rugă budistă* ca și în *Convorbiri*. În **E.D.I.** au fost modificate versurile:

1. Am fost o *Cakya Muni*, acel care visase (în *Convorbiri literare*)
6. *Brahman* fără știință și fir fără fior (**V.P.** și *Convorbiri literare*)
7. *S-a chinuit* o viață să prind-al vieții fuior (**V.P.** și *Convorbiri literare*)
17. Sînt obosit de mine, Stăpîne... (în *Convorbiri literare*)
18. *Dorința nesfîrșită de-a pururi să adorm* (în *Convorbiri literare*)

37 *Visări budiste*

Poemul astfel intitulat în **E.D.I.** este alcătuit din următoarele trei poezii din vol. **V.P.e.o.:**

Samsara, închinat „Doamnei Eliza Brătianu“ (dedicație la care se renunță în **E.D.I.**) și scris la Paris, începutul lui ianuarie, s.n., 1912 noaptea; *Spre Nirvana* cu dedicația: „Fratelui meu Nicolae“ (dedicație la care se renunță în **E.D.I.**) Paris, în noaptea de Moș Ajun. Ianuar s.n. 1912) și *Karman*, Paris, 23 martie 1912.

În **E.D.I.** cele trei părți ale poemului au fost diferențiate la tabla de materii cu subtitlurile: *Nu e înția oară*, *De cînd pe valul vremii și O, Buddha Sakya Muni*.

Au fost modificate următoarele versuri:

Partea I-a

- v. 1. *Dar nu-i înția oară cînd ne-nchinăm iubirii*
4. 4. *De mult în noi sădit-au necunoscutul fior...*

- v. 5. *Ne aruncase Brahma năvodul amăgirii*
- v. 9. *Purtam din treaptă-n treaptă spre alte chipuri noi,*
- v. 10. *Căci „Maja“ fermecase cărările deșarte*
- v. 12. *Cînd ne jucam noi, morse, spărgînd val după val?*
- v. 16. *O seară primăvara, pornit-am împreună*
- v. 19. *Un rîu înot urcat-am și din păduri de brad*
- v. 22. *Cu liane pe palate de marmoră, pe porți*
- v. 23. *Cînd stam tîniși la soare sub razele cernute*
- v. 24. *Doi „cobra“-n nemișcare acelor ce sînt morți*
- v. 28. *Sunt un Șiva de-aramă sau un Vișnu de piatră*
- v. 29. *Zăream aceeași lună pe ceruri sus și-n lac*
- v. 30. *O clipă... și-adormeam încolăciți pe vatră*
- v. 46. *Apoi... dar e zadarnic trecutul să-l înșir*
- v. 48. *Ne vine-n vînt mireasmă de fin și trandafir*
- v. 49. *Din nou se-mbracă marea cu valul alb al spumii*
- v. 50. *Iar Brahma țese iarăși al amăgirii fir.*

Partea a II-a:

- v. 18. *Într-o grădină-n care îți pierzi sub mușchi cărarea*
- v. 19. *Lin odihnesc: copacii de vînt își scutur floarea*
- v. 21. *Pe atunci poet și Sufi cu vîntul tălmăceam;*
- v. 23. *Priveam, uitînd scriptura cu rodul nebuniei,*
- v. 24. *Cum se strecoară pacea în ochii lui Kayam.*
- v. 25. *Sau voi visa-n cadența neturburatei mări*

Partea a III-a:

- v. 8. *Vor piere pieritoare ca un lătrat de cîine*
- v. 10. *Privească: el cu sine stă; roata vremii trece.*
- v. 12. *Un „Yoga“-nfrățitul, cu al Nirvanei fior*
- v. 13. *Va trece spune legea, de mii de ori un an*
- v. 22. *Mă sperie chiar și ruga de a fi o neființă,*
- v. 23. *Căci cine știe unde, rodind ca o semință*

38 *Imn de închinăciune*, Paris, 28 mai 1918.

La sfîrșitul poeziei: „Inspirată de un text budist publicat de Burnouf“. Poemul din **V.P.** a fost retipărit aidoma în **E.D.I.**

Ciclul de poezii *Visări budiste* este urmat în **V.P.e.o.** de următoarele: *Lămuriri la Visările budiste*, socotite necesare de Ion Pillat.
— *Cakya-Muni* sau *Baghavat* (prea sfîntul) sau *Buddha Cakya-Muni*, diferite numiri ale lui Buddha.

— *Karman* sau *Karma*: mișcare, faptă, faptă omenească săvârșită, — privită ca bună ori rea. Aduce drept răsplată plăcere sau chin făptuitorului în viața aceasta sau într-o viață viitoare. *Karmanul* unui om determină forma și felul vieților lui succesive în decursul evoluției lumii (*Samsara*).

— *Samsara*: evoluția lumii; — șirul de metamorfoze prin care trec ființele în drumul spre neant, spre *Nirvana* la care tinde înțeleptul, Alesul.

— *Maya*: „Acea ce nu este”; iluzia amăgirii; puterea de amăgire, cauza aparenței amăgitoare a evoluției lumii (*Samsara*).

— *Yoga*, unire; armonie; unirea celui care cugetă cu obiectul cugetării; un fel de practică religioasă transcendentă a lumii simțurilor. Acel ce se îndeleținește cu această practică.

— *Brahma*, zeul Creațiunii.

— *Vișnu* sau *Mukunda* sau *Hari*, zeul preservației.

— *Siva*, *Șiva* sau *Bhava*, zeul disoluției.

— *Kayam* sau mai bine *Omar Khayyam* (mort în 1123) poet persan din Nişapur cunoscut mai ales pentru un *Rubayat* faimos în tot Răsăritul (*Rubay* — catren; *Rubayat* — culegere de catrene). Făcea parte din secta filosofico-religioasă a *Iufiților*.

Centaurii

În vol. **V.P.e.o.** ciclul **Centaurii** este însoțit de explicația: *În urma unui vis* și este dedicat: Lui Horia Furtună. Ion Pillat declară în *Mărturisiri*, p. 278: „Motivul acesta al Centaurilor, care m-a urmărit mult timp ca o obsesie, are la origină citirea măreței poeme în proză *La Centaure* a lui Maurice de Guérin — pe care am tradus-o în românește după război, fără să o public pe atunci — dar, mai ales, se datorește unui vis straniu avut o noapte, la Paris, în 1911, în care mă vedeam și mă simțeam trăind sub altă formă: jumătate om și jumătate cadrupe. Goneam nebun printr-o pădure cu copaci înalți și rari — auriți de toamnă — printre care se zărea marea nordică într-o lumină orbitoare. Goneam nebunește de-a lungul țărmului înalt, speriat de răsunetul fatidic al copitelor mele, lovind în cadență surdă pământul uscat și căptușit cu frunze moarte... Să talmăcească alții «freudian» sau nu acest vis ciudat. Eu însă i-am trăit adânc realitatea, și acei critici, care în poemul *Centaurii* n-ar vedea decât un motiv literar, s-ar înșela după mine cu totul”.

Într-o scrisoare, nedată, către Florica Rosetti (probabil din ianuarie 1911) Ion Pillat scrie: „Mă întrebi dacă public *Centaurii*? I-am trimis împreună cu alte poezii prin Nicolas Lahovary (Bibico) Domnului Maiorescu,

care (după cum scrie Nicolae) a fost destul de binevoitor și gentil spre a le da „Convorbirilor”. Trebuie negreșit să-i scriu spre a-i mulțumi — dar nu prea știu cum s-o învîrtesc: unchiul tău mă cam intimidează — totuși n-aș vrea să trec drept un băiat rău crescut...”

În vol. **V.P.** ciclul **Centaurii** este format din: I, *Vis și Centauri*, II, *Centaurul*, III, *Renaștere*, IV, *Fugă de Centauri*, V, *Cel din urmă Centaur*, VI, *Rugă păgînă*. La republicarea în vol. **ÎN.** au fost reținute doar: I, *Vis și Centauri*, II, *Renaștere*, III, *Rugă păgînă*, IV, *Viziuni* (în **V.P.** *Cel din urmă Centaur*) și *Artemis* (poezie apărută în vol. **A.**). În vol. **ÎN.**, exemplarul autorului, se află indicația privind succesiunea poemelor: „La o nouă ediție a se intercala între I și II, poezia „*Centaurul*”; între II și III poeziile „*Fugă de Centaur*” și „*Cel din urmă Centaur*”, numerotate respectiv II, IV și V din *Visări Păgîne* (Minerva 1912). Ciclul întregit astfel va avea opt părți în loc de șase din „*Visări Păgîne*” sau de cinci din acest volum. „*Renaștere*” va fi deci numerotată III „*Rugă păgînă*”, „*Viziune*” și „*Artemis*”, respectiv: III, VII, VIII”.

39 *Vis și Centauri*, Paris, martie 1911

În f. mss. 17.114, MLR, poemul are ca motto: „Et je me livre aux Dieux que je ne connais pas” — Maurice de Guérin.

În **E.D.I.** s-a păstrat versiunea inițială a poeziei din vol. **V.P.** repetată și la republicarea ei în vol. **ÎN.**

40 *Centaurul*, Paris, 17 iunie s.n. 1911.

În f. mss. 17.160, MLR dedicația „În memoria lui Leconte de Lisle” mărturiseste omagiul și supunerea inspirației lui Ion Pillat șefului școlii poeziei parnasiene.

Se observă diferențe între prima variantă, din manuscris și versiunea din **V.P.**:

f. mss. 17.160 MLR, v. 8. Femeia ce ascunde în sinu-i *viață nouă*

f. mss. 17.160 MLR, v. 9. *Și curînd a șaptea zi* amurgu-ncet se stinse

f. mss. 17.160 MLR, v. 10. *Parcă gema în umbră tot marmorul,*
cioplitul

f. mss. 17.160 MLR, v. 11. *Și zeul armăsar* mai alb ca spuma mării

f. mss. 17.160 MLR, v. 12. Din noapte *se născu* cînd lună fu'n
văzduhuri

f. mss. 17.160 MLR, v. 14. *El*, muritor măsoară o clipă nemurierea

f. mss. 17.160 MLR, v. 16. De ce din somnul pietrii *tu m-ai sculat*
nebune?

f. mss. 17.160 MLR, v. 17. *De ce m-ai îmbrăcat cu haina ta* cu lutul?

f. mss. 17.162 MLR v. 15. *Să scape-n fuga oarbă de crudul semi-zeu*
V.P. v. 15. Nebuni își încordează puternicul avînt
(identic în **E.D.I.**)

f. mss. 17.162 MLR v. 16. *Căci au crezut să vadă în spaima lor*
nebună

V.P. v. 16. Centaurii: *oăzut-au ieșind din lună-n zare*

f. mss. 17.162 MLR v. 17. *Cu buzduganu-n mîndă sub coama lui de*
leu

V.P. v. 17. *Sfîrșitul lor* vestindu-l și veșnicul mormînt

f. mss. 17.162 MLR v. 18. *Herakles netînvinsul pe discul roș al lunei*

V.P. v. 18. Un armăsar, întîiul, *stăptn pe a lor cărare*

44 *Cel din urmă Centaur*, Paris, 19 iunie, s.n., 1911

(În f. mss. 17.161: MLR luni 6—19 iunie 1911)

În f. mss. 17.161 MLR și **V.P.** poemul prezintă cîteva mici modificări față de ultima lui versiune din **E.D.I.**

f. mss. 17.161 MLR v. 1. *Visat-am că eram cel din urmă Centaur*

V.P. v. 1. Visasem cel din urmă Centaur că eram (identic **E.D.I.**)

f. mss. 17.161 MLR v. 2. *Utilase tot pămîntul neamul de semizeii*

V.P. v. 2. Dormea sub lutul vremii pierdute hyppogeei
(identic **E.D.I.**)

f. mss. 17.161 MLR v. 3. *Și noaptea cînd treceam în goană pe alei*

V.P. v. 3. Și seara, cînd în treacăt umbream în mers aleea
(identic în **E.D.I.**)

f. mss. 17.161 MLR v. 4. *Doar pietrele lovite îmi scăpărau scînteii*

V.P. v. 4. Potcoava mea de aur îmi scăpăra scînteia
(identic în **E.D.I.**)

f. mss. 17.161 MLR v. 5. *Suna pe stîncă straniu copita mea de aur*

f. mss. 17.161 MLR și **V.P.** v. 5. Pe care-n drumul nopții sonor o
cadențam
(identic în **E.D.I.**)

f. mss. 17.161 MLR v. 6. *Cutreieram în van codrii bătrîni de brad*

V.P. v. 6. Cutreieram *zadarnic pădurile* de brad
(identic în **E.D.I.**)

f. mss. 17.161 MLR v. 9. Cînd mă iveam din *umbra pădurilor pustii*
V.P. v. 9. Cînd mă iveam din *umbră pe-ntinderea pustie*
(identic în **E.D.I.**)

f. mss. 17.161 MLR v. 10. Sau cînd mă *purtă setea să mă cobor la*
vad

V.P. v. 10. Sau cînd purtat de sete mă coboram la vad
(identic în **E.D.I.**)

f. mss. 17.161 MLR și **V.P.** v. 12. *Și nechezînd dorința-mi pe țărnu*
nalt al mării

f. mss. 17.161 MLR și **V.P.** v. 13. Nebun zdrobeam copită de *țărtna*
cărării

45 *Rugă păgîină*, Predeal 16 aug. s.n. 1911

Retipărită în **E.D.I.** cu foarte mici schimbări față de forma poemului din **V.P.** și **ÎN.**:

V.P. și **ÎN.** v. 4. *Din codrii...*

V.P. și **ÎN.** v. 17. Tăcerea să *se-ntindă* pe șesuri ca o mare

46 *Vedenie*, Florica 8 septembrie 1911

În **V.P.** poemul se află inclus în ciclul **Sonete**, și poartă titlul: *Celui din urmă Centaur* și dedicația: „Lui Ion Niculescu-Dorobanț“, care-i era unchi, fiind căsătorit cu mătușa sa Tatiana, una din fiicele lui Ion C. Brătianu. La republicarea poemului în vol. **ÎN.** și **E.D.I.**, se renunță la dedicație. În vol. **ÎN.** poemului i se dăduse titlul *Viziune* și i-au fost aduse unele mici schimbări:

V.P. v. 2. Dar azi pe malul apei *altarul sfînt* al Dianeii

V.P. v. 3. Se prăbușe-n ciorchine *de viță...*

V.P. v. 7. Veneau să-și *cînte* dorul chiar lor necunoscut

47 *Artemis*. Începută la Florica, 2 mai 1915, sfîrșită București, 1 octombrie 1915.

(Poezie datată în vol. **A.**, exemplarul autorului, unde este publicată pentru prima oară și are următoarea indicație: „Retipărită în *Întoarcere* (1927), la sfîrșitul ciclului *Centaurii*, numerotată V și cu acelaș titlu“).

În vol. **ÎN.** apar neînsemnate schimbări care trec și în **E.D.I.**

A. v. 4. Minate ca *de-un viscol...*

A. v. 11. Vibrind, din arc de fildeș pornește *a ei săgeată*

48 *Unui hermafrodit de marmură*

Subtitlu: *Găsit pe marginea mării.* Paris, 17 iulie s.n. 1911.

În f. mss. 7654 M.L.R. poezia autograf este datată 14—27 iulie 1911 și este intitulată *Hermafroditul*. În **V.P.** poemul, cu titlul: *Unui hermafrodit găsit pe marginea mării* este inclus în ciclul *Ode barbare*.

În **E.D.I.** s-au schimbat:

V.P. v. 2. Prin alții-ncercăm a noastră *făptură*

V.P. v. 8. *Hermafroditul*

iar ultima strofă a poeziei din **E.D.I.** concentrează următoarele ultime două strofe din **V.P.**:

Întins pe nisipul mării spumoase

Ca spuma de alb, ca stînca de Paros,

Privește la valuri cum se frămintă,

Se-nalță și cad.

El singur senin în lume de patimi,

Căci darnic pe sine se întregește

*— Și chipuri ce trec în ochi el ogîndă
cu nepăsare.*

49 *Mării păgine*, Paris, 12 dec., s.n., 1911.

Poezie publicată în *Convorbiri Literare* XLVI (1912), nr. 7, iul., p. 780 cu titlul: *În ritmul antic*.

În vol. **V.P.** poezia apare închinată Doamnei Sabina Cantacuzino, mătușa poetului Ion Pillat, dedicație la care se renunță la republicare.

În **E.D.I.** au fost schimbate următoarele:

Convorbiri Literare și **V.P.** v. 1. Cum scoica zvîrlită pe *țărături*
păstrează

Convorbiri Literare și **V.P.** v. 2. *Deapurea freacățul mării sălbatici*

Convorbiri Literare și **V.P.** v. 7. *Nereu păstorul, din bucium să suna*

Convorbiri Literare și **V.P.** v. 8. *Cu Glaucos pe stînci* (Cu *Glokos* pe stînci în *Convorbiri Literare*)

Convorbiri Literare și **V.P.** v. 10. *Vislașii, proptindu-și lopețile grele,*

Convorbiri Literare și **V.P.** v. 14. *Spre mare m-oi duce...*

Convorbiri Literare și **V.P.** v. 20. *Și zeii — delfini*

50 *Către Proteu*, Paris 17 iulie, s.n., 1912.

În **V.P.** poezia inclusă în ciclul *Ode barbare* este intitulată *Lui Proteu* și prezintă următoarele diferențe față de ultima versiune din **E.D.I.**:

V.P. v. 10. *Sau plinge privirea-ți și gura ta ride?*

V.P. v. 14. *Urmau în amurguri, ne-au spus corăbierii*

V.P. v. 17. Mai mult ca *chemarea tritonilor* noaptea.

51 *Necredincioasei*, Paris sfîrșit decembrie 1911. În f. mss. 17.159 M.L.R. poemul autograf, dar fără nici un titlu, are aceeași datare.

În vol. **V.P.** face parte din ciclul *Ode barbare*. În **E.D.I.** se păstrează forma poeziei din f. mss. 17.159 M.L.R. și **V.P.**

52 *Anotimpurile*

Subtitlu *Inscripții*, Paris 3 decembrie s.n. 1911. În f. mss. 17.163 M.L.R. autograf, poezia este însoțită de nota: „Făcut în ziua de duminică 20 noiembrie/3 decembrie 1911 la Paris“ și are indicația: „Pour un boudoir de jeune fille“ și apoi explicația: „o' grădină. În grădină statuia zeului Amor“. În scrisoarea (Mss. 17.127 MLR) adresată Floricăi Rosetti, datată deasemenea duminică 20 noiembrie — 3 decembrie 1911, Ion Pillat scrie: „...îți trimit aceste versuri făcute chiar azi...“ și mai departe: „sînt niște versuri scrise sub patru panouri decorative reprezentînd cele patru anotimpuri. Dacă aș fi pictor le-aș fi zugrăvit fiind poet (quelle dérision) mă mulțumesc să mi le închipui. Poți să-ți împodobești cu ele odaia. (l'imagination suppléera à la peinture) În fine muzicant compozitor de-aș fi fost aș fi scris un «quator» ...“

Poezia a fost publicată în *Convorbiri Literare*, XLVI (1912), nr. 3, p. 265, avînd titlul *Anotimpurile* și ca subtitlu: *Panouri decorative*. Ea are data: Paris, noiembrie 1911.

În **V.P.** catrenele sînt dedicate lui Eugeniu Speranția, poet și folclorist (1856—1924) omagiat astfel de Ion Pillat. Dedicția a fost omisă la republicarea poeziei în **E.D.I.** În **V.P.** sub titlul *Anotimpurile* s-a reprodus lămurirea pe care autorul a dat-o în f. mss. 17.163 MLR: *Panouri decorative înfățișînd o grădină. În ea statuia zeului Amor.* Catrenele sînt intitulate: *Primăvara, Vara, Iarna și Toamna.* În **E.D.I.** cele sînt intitulate: *Primăvara, Vara, Iarna și Toamna.* În **E.D.I.** cele patru strofe despărțite între ele printr-o stelută sînt Inscricții definind *Anotimpurile.* În f. mss. 17.163 și *Convorbiri Literare* se remarcă următoarele diferențe față de versiunea din **V.P.** și **E.D.I.**:

- v. 2. Cocorii se-ntorc și prîn zare răzbate lung strigătul lor.
- v. 3. *Ghiociei găsim pe potecă mergînd alături, iubito.*
- v. 4. *Amor copilul de-i ducem să-și facă cunună din ei*
- v. 7. Stăpîno, cu stropi mari de sînge iubirea noastră-i pătată
(în *Convorbiri Literare*)
- v. 10. *Pustiu și jalnic e dealul și vița de struguri lipsită*
- v. 13. Zăpada curată adus-a ieri noapte... (în *Convorbiri Literare*)
- v. 14. Cu sania pe drumuri de țară vor merge oamenii astăzi
(în *Convorbiri Literare*)
- v. 15. Dar eu ursuz sînt și singur privesc tăcut la fereastră
(în *Convorbiri Literare*)
- v. 16. Pe amor iubitul tovarăș de viscol zărlit la pămînt.

Pictor ignotus

53 *O icoană*, Paris 3 ianuarie, s.n. 1911. În vol. **V.P.** la sfîrșitul poeziei se află nota: „Inspirată de Sf. Ion Botezătorul al lui Leonardo da Vinci din muzeul Louvre“.

În **E.D.I.** s-au modificat următoarele versuri:

- v. 3. *Că s-a născut un Vinci în veacul lui Van Rin*
- v. 5. *E de băiat privirea iar ochii sînt de fată.*

54 *El însuși*, Predeal, 1 august s.n. 1911. În f. mss. 17.167 MLR data este: 19 iulie — 1 august, Predeal 1911. În *Convorbiri Literare* XLVI (1912) nr. 1, ian. p. 43—44, poezia este datată: iulie 1912. **Pictor ignotus**: *El însuși, Cîntec nocturn și Rugă budistă* sînt primele poezii ce i-au fost publicate lui Ion Pillat în două numere consecutive ale *Convorbirilor Literare*, la recomandarea lui Titu Maiorescu.

În f. mss. 17.167, *Convorbiri Literare* și **V.P.** apar următoarele diferențe față de poezia respectivă din **E.D.I.**:

- v. 15. *Și de purpură bustul s-ascunde-n faldul mantii,*
 - v. 15. *Și bustul purpuriu...* (în *Convorbiri Literare*)
 - v. 17. Se-aprind! ca și laguna-n amurguri la Ravena
 - v. 18. Pe cînd zarea stîntă ca cerul...
- În *Convorbiri Literare* după v. 9 s-a lăsat un rînd alb.

55 *Gemenii*, București, 4 octombrie s.n. 1911.

În **V.P.** poezia apare dedicată: „Gemenilor Gheorghe și Alexandru Cr...“ Este vorba de frații Cruțescu, prieteni cu Ion Pillat în epoca studenției de la Paris. (Vezi scrisoarea către Florica Rosetti, mss. 17.149 MLR). În **V.P.** se observă următoarele mici diferențe față de **E.D.I.**:

- v. 2. Și strania ei poveste...
- v. 6. Și unde pricepurăm amurgul, la Bellagio...
- v. 8. Ce nu oru să arunce...
- v. 10. Și-i îngropă mindria...
- v. 31. De oarece pierise-de-acuma pentru ceilalți...

56 *Fresca din Urbino*, Predeal, 3 august 1912. În f. mss. 17.169, MLR datarea: Predeal, 1 august 1912.

În f. mss. 17.169 MLR sînt cîteva deosebiri față de redactarea din **V.P.** repetată aidoma în **E.D.I.**:

- v. 13. *Eram ajunși cu amurgul...*
- v. 15. Prin șirul îndoit...
- v. 23. *Mergea din loc în loc vinînd codrul de pline*
- v. 24. *Assisa-l vedea azi Arezzo-l primea mîine,*
- v. 24. *Assisa ieri, azi Roma-l primea (în V.P.)*
- v. 29. *Purtînd priviri ciudate și vorbe fără fir.*
- v. 32. *Și cînd grăia plutea miros de trandafir*
- v. 37. *Un an întreg munci*
- nr. 37. *O zi numai? O viață? (în V.P.)*
- v. 43. *Iar eu învăluit de-apururi de dorință*
- v. 45. *Cu ochi luminători de vis și suferință*
- v. 46. *Ce se-nchideau încet în...*
- v. 47. *Turburător de dulci*

57 *Barbarul*, Florica, septembrie 1908, revăzut la Paris — Predeal, 1912. Maria Polojintev, bibliograf principal la B.C.S., — secția fotografii — ne-a comunicat o primă variantă a poemului *Barbarul*, scrisă pe verso-ul

fotografiei 53.952, care îl reprezintă pe Ion Pillat împreună cu mătușa sa Pia Brătianu.

EGO

*E-n mine o herghelie de armăsari nebuni.
Sînt unii mai arăpii ca noaptea fără stele
Iar alții albi ca neaua căzută pe pășuni
Și toți pasc iarba deasă pe cîmpurile mele.*

*Pe fiecare-n rînd îl prind și sar călare,
Pribeag pe drumul vieții cu nările de foc,
Cu coama lungă-n vînt, s-aruncă, piere-n zare
D-odată trăznit cade grămadă, mort pe loc.*

*Atunci încalec p-altul... așa va fi să fie
Pînă ce armăsarul din urmă o să vie
„Cu mine cal turbat în moarte o să sari“.*

*Și eu nu pot nimic să-mpiedic dintr-acele
Căci herghelia mîndră cu tainici armăsari
E însăși herghelie a sufletelor mele.*

În V.P., poezia face parte din ciclul: **Sonete**, este intitulată: *Sonet barbar* și prezintă următoarele diferențe față de versiunea din E.D.I.:

- v. 4. *Iar alți fără pată, sînt negrii...*
- v. 5. *Toți încordați așteaptă și sforîind...*
- v. 6. *Pe drumul larg al vieții cu ei să pier călare*
- v. 7. *Pornesc pe fiecare...*
- v. 8. *Mă scol rănit...*
- v. 10. *Și voi urla sălbatec...*

58 *Krum cuceritorul*, Paris, februarie 1908.

În V.P. face parte din ciclul **Sonete** și este intitulată *Lui Krum cuceritor*. Poemul este format din două părți.

În E.D.I., la tabla de materii, primul sonet este diferențiat prin titlul „*Pe armăsar în spume...*” deosebindu-se de prima versiune, astfel:

- v. 2. *Privirea lui flămîndă rotește pe cîmpii*
- v. 3. *Oștirile-i în urmă brăzdează mii și mii*
- v. 4. *Prin zări ne'ntrezărite nebiruit perete*
- v. 5. *Planeta sub copita-i...*

v. 6. *De kneji legate dus-a de șeaua-i, prade vii.*

v. 9. *Pămîntul tot îl ține în ghiară...*

v. 12. *Dar înghețat de groază...*

v. 13. *Biruitor pe-o lume, el însuși se înfrînge.*

v. 14. *Căci sînge are'n ochiu-i de vede numai sînge.*

II Florica, octombrie 1909

În E.D.I. cu subtitlul: „*Și cînd fu scris să piară*”.

v. 6. *Și calu-ntins pornit-a săgeată drept spre soare.*

v. 12. *Dar calul șapte zile fugind gonit de vînt*

v. 13. *Stătu...*

v. 14. *Și nechezînd sărit-a...*

59 *Lăpușneanu*, Paris, decembrie 1910. În V.P. sonetul este intitulat *Lui Lăpușneanu Vodă*.

v. 4. *Ca corbii rădăciți în iarnă de-al lor stol.*

v. 8. *Stau girboviți de groază sub blănuri de sobol*

v. 9. *Și Vodă-n ziua cincea pe turlă ese. Vreau*

v. 10. *Un cap: Moțoc, — din carnea-i tot singele să bem“!*

v. 12. *Dar cînd se las-amurgul Moțoc e spovedit*

v. 13. *Și dat...*

v. 14. *Să dormi tu, Lăpușnene, o noapte...*

60 *Unor mori de vînt*, Florica, 13 septembrie 1911.

În V.P. sonetul apare cu dedicația: „*Surorii mele Pia*”.

Republicat în ÎNTOARCERE fără dedicație.

Poezia a fost scrisă în urma excursiei făcută în Bretania împreună cu mama sa, cu sora, Pia și fratele, Nicolae. (Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 276).

61 *Necunoscutei*, Paris, 17 martie, s.n., 1912.

În E.D.I. cu motto: *Bruges la morte*.

Sonet inspirat de excursia din Belgia, unde poetul a fost impresionat de Bruges „cu canalurile sale moarte” (Ion Pillat — *Mărturisiri*, p. 275).

v. 9. *Și aplecat pe brațu-i, visai de-o Bruges moartă*

v. 14. *Cu zîmbetul...*

62 *Răsărit de lună*, Predeal, 2 august 1912.

În **V.P.**, cu motto:

Cînd tot cerul pare-n zare
Rai, — da nobis hodie! —
Ce Semiramis te are
În grădina-i Rodie?

Horia Furtună (Din: *Balada lunei*)

v. 3. În port auzi tăcere...

v. 4. Din stele pentru pururi s-a zămislit repaos.

v. 10. Luceafărul s-aprinde, scîntee *Bellatrix*,

63 *Veneția*, Paris, 18 iulie 1912 (O variantă mai veche, decembrie 1908).

În vol. **V.P.** sonetul are dedicația: Lui M. Eminescu — In Memoriam.

În **E.D.I.**, dedicația este înlocuită cu un vers din sonetul *Veneția* de M. Eminescu, drept motto:

„Pătrunde luna înălbînd pereții”

Sonetul retipărit în **E.D.I.** cu singura diferență:

v. 9. De mult e mort San Marco. *Departe* mandoline

64 *Spovedanie*, Paris, 10—12 iunie 1912.

În vol. **V.P.**, poemul este intitulat *Anno Domini 15.* formînd ciclul *Spovedanie*. În **E.D.I.** se optează pentru titlul *Spovedanie* iar *Anno Domini 15.* rămîne o indicație a timpului în care se petrece acțiunea. Se transformă următoarele: se renunță la rîndul lăsat alb între v. 28—29.

v. 38. Și cum privea cu ochii duși în zare

v. 44. Dar ea urma corăbii depărtate

v. 48. O seară aruncă — păru că-i cade

v. 91. Viața unui vis și visul vieții întregi.

v. 92. Eram...

65 *Năzuinți* — I, Paris, 1 aprilie, s.n., 1912; II, Paris 15 aprilie 1912; III, București 19 octombrie s.n. 1911; IV, Paris, 11 mai, s.n., 1912; V, Paris, 12—13 mai, s.n., 1912.

În **V.P.** poemul apare cu dedicația: Prietenilor mei: I, Lui Nicolae Emil Lahovary, iar II, Lui Ion Lugoșianu.

În **E.D.I.** cele cinci părți ale poemului nu mai sînt numerotate ci despărțite printr-o steluță.

În *Mărturisiri*, p. 279 Ion Pillat declară că în acest poem a fost întruit de romanul lui Maurice Barrès: *Du sang, de la volupté et de la mort*, de atmosfera primelor romane a lui d'Annunzio și de André Gide din *Nourritures terrestres*.

I Poemul a fost retipărit în **E.D.I.** schimbîndu-se:

v. 7. Chiar lui Cezar Borgia...

v. 9. Măceșul era-n floare...

v. 10. Prin ramuri aplecate, plecați am așteptat

Se renunță la v. 22: *Visată de un Sforza sau de un Medicis*.

v. 26 (27). Revin la cuib, țipat-au...

v. 34 (35). Și neaua e murdară pe lingă haina ei...

v. 35 (36). Luceferi poartă-n suflet și-n ochi adînci scînteii,

v. 36 (37). Și flutură blondina și părul lung în vînt.

v. 37 (38). Fecioara cea din urmă rămasă pe pămînt

v. 38 (39). Stă singură...

v. 40 (41). În nemișcarea stranie...

v. 41 (42). Se duc pe ceruri limpezi...

v. 42 (43). Și par prin inserare trireme de argint.

v. 43 (44). Sar cînd se'nalță luna și ceata le-o străbate.

v. 45 (46). Sălbaticice licorne în jurul ei grămadă

v. 46 (47). Cu coarnele de fildeș...

v. 47 (48). Reci mări...

Se renunță la v. 49: *Vedenia visată de cel din urmă Scald*.

III

v. 51 (53). N-auzi izbiri de valuri sau murmur de izvor,

v. 54 (56). Doar umbra-și rătăcește vulturul dus de vînt...

v. 55 (57). Pe țărîm o mănăstire, locașul cel mai sfînt,

v. 57 (59). Ca un „Kremlin” fantastic se icoonește'n mare

v. 58 (60). Acei ce'n ea se roagă nu rid și nici nu plîng

v. 59 (61). Dar fiecare seară...

Se renunță la rîndul din puncte de suspensie dintre v. 63—64.

v. 64 (66). Al cărei nume dulce ca rodia nu-l mai știu

v. 65 (67). Nu sînt palmieri și ape, dar stranii chiparoșii

v. 66 (68). Ca stilpi uriași de piatră deapururi au rămas

v. 67 (69). Iar cînd apune luna...

v. 68 (70). Călătorînd Moslimii...

v. 69 (71). Se-ntreabă plini de frică...

v. 70 (72). Și cad, zărînd cu spaimă, cu palma la pămînt,

v. 78 (80). Veni-va să-mi întindă al amăgirii eori?

Se suprimă următoarele versuri ale părții a IV-a:

- v. 81. *Fakir prin Benaresuri am stat trei zile mort,*
v. 82. *Scăldatu-m-am în Gange rugindu-mă lui Brahma,*
v. 83. *Monah fără de prihană urcai pe Fuji-Yama,*
v. 84. *Și m-am jelit zadarnic lui Cakya, ertător...*

Se continuă apoi cu ultimele trei versuri: 85, 86, 87,¹ respectiv în E.D.I. 79, 80, 81.

V

- v. 83 (89). *Ca raze de mătase...*
v. 84 (90). *Și prin plecate ramuri în scăpărări de-onyx*
v. 85 (91). *Cei mai subțili luceferi: Hesper și Bellatrix...*
v. 87 (93). *Ei singură nădejde...*
v. 88 (94). *Pe care Demiurgul l-a scris*
v. 89 (95). *Să știe toți poeții că fu pe vremi...*
v. 92 (98). *Cytherele zărite...*
v. 94 (100). *Iubirile secate de al iubirii fior...*
v. 95 (101). *Del Rio, e o cale ce duce din Lahor*
v. 96 (102). *Prin pasuri troenite în munții Himalaya*
v. 97 (103). *Pe piscuri întocmit-au spre a scăpa de „Maja“*
v. 98 (104). *Călugării din Lhama o sihăstrie sfântă*
v. 100 (106). *Și nu mai e iluzie căci nu mai sînt dorinți...*

66 *Noapte păgînă*, Predeal—București în cursul lui septembrie 1912.

În V.P. poemul este dedicat: „Lui Alexandru Macedonski“.

În E.D.I. dedicația a fost înlocuită cu motto: „noiane de veacuri păgî-nești“. — Macedonski

Horia Furtună în *Alături de Ion Pillat (Ion Pillat, Mărturisiri despre om și poet*, Editura Publicom-București (1946), p. 15, mărturisește următoarele în legătură cu această poezie:

În vara anului 1912, eram cu Pillat la Predeal. Își corecta și pregătea întîiul său volum de versuri „Visări Păgîne“. Se interesa de poezii români. Voia să-i publice într-o colecție intitulată „Cărțile Albe“. I-am vorbit de Macedonski. Nu-l cunoștea. Am scris la Constanța, prietenului Traian Lăzărescu — astăzi membru al Înaltei Curți de Casație — să-mi trimeată „Noapte de Decembrie“ a lui Alexandru Macedonski. Vroiam să-i arăt lui Ion Pillat cît de mare e poetul acesta de care cafeneaua literară, susținută de zeflemelele lui Ranetti în *Furnica*, își bătea joc. Pillat a fost entuziasmat de poemele lui Macedonski. În noaptea aceea, aproape că n-a dormit. Sub imboldul versurilor citite, inspirația l-a ținut treaz pînă dimineața. Pillat scrisese poemul „Noapte Păgînă“. (Despre prietenia lui Ion Pillat cu Alexandru Macedonski: Tudor Vianu, *Studii și Portrete Literare*, p. 56—57, Adrian

Marino: *Opera lui Alexandru Macedonski*. Editura pentru Literatură, 1967, (București), p. 137, 191, 194, 240, 242, 275; Aurel Rău, *op. cit.*, p. XI; Ion Pillat: *Alexandru Macedonski, omul și poetul* (1930) în *Tradiție și Literatură*, Casa Școalelor, 1943 (București, p. 230—244).
v. 4. *De-un ceas privesc pe gînduri din bietul meu divan*
v. 8. *Dar ceasul pretutindeni s-a pus ciudat să bată*
v. 10. *Începe să răsune răsunător deodată*
v. 11. *Fantastic orologiu a început să bată*
v. 18. *Un zgomot de copită... și focul e albastru*
Se suprimă strofele 4 și 5 din V.P. (v. 19—30) adică:

Și bate orologiul din ce în ce mai rar,

Iar zgomotul copitii tot crește mai sălbatic
Și tremură adesea. — Mă-ntreb: Ce armăsar
Din basme răsări-va în fața mea hieratic?
Ce armăsar în spume veni-va singuratic
Mai alb ca neaua ninsă pe un mărgăritar?

Și tace orologiu... și focu-n scrum e jar...
Iar zgomotul clipei de-aproape-i mai aproape...
Părer-e-i — și de groază simt mușchii cum tresar —
Căci am zărit o umbră prin umbra de sub pleoape
Și umbra se desface aproape, mai aproape...

Și tace orologiul... și focu-n scrum e jar.

- v. 19 (31). *Licornă rătăcită, din veacuri legendare*
v. 20 (32). *Cu forme nevisate de nici un visător*
v. 24 (36). *Licornă corn de fildeș și coamă albă are...*
v. 25 (37). *Grăesc în vis: „Licorno să plec în depărtări*
v. 26 (38). *Și zgomot de copită nebun să crească-n cale*
v. 27 (39). *Uitare, timp și spațiu să piară și ele. 'N zări*
v. 28 (40). *Să vie sub potcoava-ți brusc munte, deal și vale;*
v. 29 (41). *Pămîntul tot rotească feeric pe-a mea cale,*
v. 33 (45). *De singe urcă luna deodată și — sfidare —*
v. 34 (46). *Brăzdată-o văd de cornul Licornii. — A murit.*
v. 37 (49). *E frig: spre Nord colindă zodiac după zodiac,*
v. 38 (50). *Se sparg în curcubeie aurore boreale*
v. 58 (70). *Trireme se îndreaptă spre Tyr...*
v. 63 (75). *Ne-arată cornul, fraged dar rece ca un astru,*
v. 71 (83). *Ne-arată tot Byzanțu'mpărătesei — Irene*
v. 73 (85). *Izbînda indoită din Thracia și din Pont...*
v. 85 (97). *Nu fură făurite de nici un zeu cyclop.*

- v. 88 (100). Și-n tropotul *Licornii* acuma urc Calvarul
v. 89 (101). *Pe care se sîrîște iubirea unui Christ*
v. 92 (104). Dar și-a oprit avîntul *Licornă...*
v. 93 (105). *O pîronește groaza...*
v. 95 (107). *Căci Christul mă privește...*
v. 97 (109). *Și fiori...*
v. 98 (110). E vis sau nebunie? dar *Christul nu-i...*
v. 100 (112). Și luna *urcă* cerul...
În **E.D.I.** s-a renunțat la ultimele versuri ale poemului 117—123.

De veacuri stau de strajă și nimeni nu se-nchină...

Uitat-a omenirea că singerează Christ...

Și nimeni să-i mîngie durerea lui divină...

Și cum plîngeam pe cruce veni un om și trist

Se-ngenunchie cucernic grăind cu voce plină

De lacrimi: „Nu mai plînge căci eu sînt noul Christ“.

Tresar... afară-i ziuă și soare și lumină!

67 *Ultima fugă*, 1912, datare însemnată pe manuscris.

Flacăra, VIII (1922), nr. 2, 22 dec., p. 31.

Ion Pillat, în Planul operelor complete în 8 volume, întocmit între 28 dec. 1940 — 26 martie — 12 april 1941, adaugă acest poem inedit, notînd că este vorba de un fragment dintr-un poem neisprăvit: *Sfîrșitul pămîntului*, scris în colaborare cu Horia Furtună.

ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ (1912—1914)

În **E.D.I.** au fost păstrate ca motto, pentru poeziile cuprinse în vol. **ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ**, aceleași versuri puse la începutul ediției originare și care vor să dea o orientare asupra ideii poetice și filozofice a volumului. Catrenul exprimă înțelepciunea de a culege bucuria destinată pieirii și de a visa la fericirea ce ar putea sălășlui într-o clipă.

Vezi descrierea volumului.

68 *Îngerul amintirii*, Paris 1 martie 1913 (Datat în vol. **A.** și în mss. 5075 BARSR.)

În *Convorbiri Literare*, XLVIII (1914), nr. 2, febr., 1914, p. 130 poezia are titlul *In memoriam* și data: Paris 1913.

În vol. **A.** poezia, fără titlu, dar cu acelaș conținut, a fost tipărită cu litere italice, ca introducere la ciclul *Casa amintirii*, iar la tabla de materii ea este înregistrată prin începutul primului vers: „Nu știu în care seară...”

În **E.D.I.** ea a fost aleasă ca primă poezie a volumului **E.C.** scris sub semnul efemerității clipelor, fixate doar de aducerile aminte. Se remarcă transformările:

v. 6. *Mi-ai spus...*

v. 14. *Ajuns-am fără veste la Casa Amintirii*

69 *Noapte pe lagună*

A apărut în *Primăvara Banatului*

IV (1942), serie nouă, nr. 2, 15 febr., p. 38.

Poemul publicat în **E.C.** prezintă următoarele mici diferențe față de forma adoptată în **E.D.I.**:

v. 18. *La Sant-Maria...*

v. 23. Pe cînd *cutreerînd* laguna

v. 24. Și oglindește *tristă* luna

v. 26. *La Sant-Maria...*

v. 27. *Sbor porumbeii...*

v. 28. *Sbor amintirile pierdute*

v. 30. *Amurgul singur* mai încape

v. 32. *Pe cînd veghează lung* pe ape

v. 33. *Trist* luna

Se suprimă: *Ea și versurile:*

v. 34. *De Sant-Maria del Salute cine*

v. 35. *Vorbi? Lorenzo cine?*

70 *Fresca din Orvieto*

În vol. **V.P.** poemele din Ciclul **Pictor ignotus** au fost scrise între anii 1911—1912. *Fresca din Orvieto* din vol. **E.C.** face de asemenea parte din acelaș ciclu. Ea a fost scrisă după cum indică autorul în anul 1912, sub impresia călătoriei din Italia și a poeziei poetului englez Browning. (Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 278).

În **E.D.I.** poemul a fost întrucîtva schimbat în urma modificărilor: ordinea v. 16—26 a fost schimbată, ele fiind scoase (poemul continuînd cu v. 27—70 al primei variante, deci v. 16—59) pentru a fi puse la sfîrșit.

v. 19 (30) *Iar ochii verzi* ca marea *sînt* nepătrunși. Un deget...

Se renunță la v. 71—82 ale primei variante:

*Dar tînărul deoparte trufaș și crud și rece,
Cu nepăsarea tristă ce-o nvață visătorii
În lume, tot privește la cele patru chipuri,
De veacuri le privește, și n-a ales dorința-i.*

.....

Amurgul se stinsese prin ramuri în finitni.

*Și una după alta intrau acum în noapte
Icoanele ca șterse de nevăzute mîni...
Pe drumul din Orvieto cîntări departe-n șoapte
Piereau, și clopotele sunau în Campanil...
Iar noi pătrunși de taină priveam la umbra-n care
Se mai zărea-n bătaia săgeților solare
Doar ingerul-femei cu ochii de copil.*

71 *Citera*, 1913 (Poemul a fost datat în vol. **ÎN.**) (în **E.C.**: *Cythera*)
Poemul publicat în **E.C.e.o.** are opt părți a câte 2 strofe. În vol **ÎN.**
au fost reținute doar strofele: 4, 7, 8, 9, 10 și 14 ale poemului și astfel
a fost republicat în **E.D.I.**

72 *Citera* (Prima versiune), Paris 1913. (Datat în *Flacăra*) *Flacăra*, III
(1913), nr. 12, 4 ian., 1914, p. 98. (În *Flacăra*: *Cythera*)
Flacăra v. 21. *Dar ea...*
Flacăra v. 43. *Și noapte după noapte a scufundat-o-n ape*
Flacăra v. 79. *În noapte se stinsese ca sunet de caval*
În **E.D.I.** se republică aidoma poemul respectiv din **E.C.**
Sonete Corintiene (În vol. **E.C.**: *Sonete Coryntiene*)

73 *Chrisotemis*, Paris, 15 aprilie, s.n. 1912 (datat în **V.P.**)
Sonetul a fost publicat mai întîi în **V.P.** sub titlul: *Lui Chrysotemis*.
În **E.D.I.** el a fost selectat și adăugat ciclului de sonete publicate în
vol. **E.C.**
Se republică identic sonetul din vol. **V.P.**

74 *Lais*

În **E.C.**, cu titlul: *Lui Lais*
v. 7.Cyclade
v. 11.Mytilene

75 *Biblis*

În **E.C.**, *Byblis*.

v. 6. Mirată de mîndrețea-i un zîmbet și-a trimis
v. 11. *Și ea, dorind să-mpace pe Venus-Afrodita*
În vol. **E.C.**, ultima strofă are o versiune diferită:
v. 12. *Voi c-o sărutare icoana să-și pătrundă*
v. 13. *O seară cînd amurgul o re-noia din undă*
v. 14. *Dar buza ei atinse obrazul lui Narcis.*

76 *Chrysis*

În **E.C.**, *Chrysis*

v. 5. *Stetea fără...*
v. 9. Ce vrei să scoți, îmi spuse din stîncă de Paros?
v. 10. Și eu cu glasul aspru: „În fața ta copilo,
v. 11. *Iubirea va apare în chipul lui Eros,*
v. 12. *Mai mîndră și eternă ca Venerea din Milo:*
v. 13. *Iubirea plămădită de-un Prometeu artist*“.
v. 14. „Iubirea! pentru cine?“ răspunse fata trist.

77 *Amarillis*

În vol. **E.C.**: *Amaryllis*

v. 2. *Și-Amaryllis...*
v. 9. *Căci la izvor băut-a...*
v. 10. *Din apa ce răsfrînge un cer...*
v. 11. *Anacreon, poetul...*
v. 12. *Pe buza lui revine distihul trecător,*
v. 13. *În pieptul Ei...*

78 *Rodis*, Florica 23 octombrie s.v. 1915 (Datată în volumul **A.**, exemplarul
autorului).

Sonetul, apărut prima oară în volumul **A.** este selectat și adăugat ciclului
Sonete Corintiene.

v. 3. Apotheoze
v. 11. Corynt

79 *Thebaidă*

În vol. **E.C.** poemul intitulat *Din miază-zi: Thebaidă*, aparține ciclului
Vedenii și este alcătuit din trei strofe.

În **E.D.I.** s-a renunțat la strofa a treia:
*A lui Ramses tată doarme sub a vremii moarte file,
 Și rogozul își frământă lung murmurul monoton,
 Dar pe ceruri iconită: tiară de Pharaon, —
 Luna nouă iar străluce luminând palmieri la Philae...*

80 Ocean polar

În vol. **E.C.** poemul aparține de asemenea ciclului *Vedenii* și este intitulat:

Din Miază-noapte: Ocean polar. Se modifică următoarele versuri:
 v. 6. Firmamentul semisferic își restrânge...
 v. 8. Nebuloase-nvăluite de legende vechi, dispar.
 v. 9. Noapte albă ș-al meu suflet își înaripă pământul
 Se schimbă complet:
 v. 10. Între două ceruri lutul redevine sideral —
 v. 11. Și purtînd ca nimb pe frunte curcubeul boreal
 v. 12. Uită că-i e soră moartea și e frate cu mormîntul

81 Nici-un catarg

Poemul *Stelei Hesper* a fost publicat prima oară în *Flacăra*, III (1913), nr. 10, p. 82. Tipărit în volumul **E.C.**, poemul își păstrează titlul și este împărțit de asemenea în trei părți. În **E.D.I.** fiecare din părți a devenit o poezie de sine stătătoare. Prima, a luat ca titlu primul vers: *Nici-un catarg*. În **E.D.I.** se renunță la strofa a doua:

*Să mor mi-e dor
 — Și nu-i un nor
 Pe lună. —
 O norilor!
 De voi mi-e dor.*

82 Stelei Hesper, 1913 (Datare autograf în f. mss. 17 168 MLR)

Este vorba de partea a doua a poemului *Stelei Hesper*.
 În **E.D.I.** se renunță la strofa a doua: (v. 5—8)

*Pe cerul verde-albastru ești palid ametist
 Răsai pe zarea albă a raiului camee
 Hesper subtil luceafăr scînteietor și trist
 Ce lași în inimi frînte fîioruri de femei.*

f. mss. 17 168 MLR v. 11 (7). Mai rece pare noaptea cînd stăm de
 veghe-n turn (idem în *Flacăra*)

f. mss. 17 168 MLR v. 12 (8) și **E.C.** Și-n zori de ziuă tace deodată
 ciocîrlia.

f. mss. 17 168 MLR v. 14 (10) și **E.C.** Cînd simt că nu-i luceafăr...
 f. mss. 17 168 MLR v. 15 (11) și **E.C.** Și mă gîndesc...
 Mss. 17 168 MLR și **E.C.** v. 16 (12). Te-ai stins — și ești acum
 lumină doar și-un nume
 Mss. 17 168 MLR și **E.C.** v. 17 (13). Și mă întreb prin care tăcută
 ironie
 Mss. 17 168 MLR și **E.C.** v. 18 (14). Lucefere-nălucă ne spui
 de-apururi „Sper?“
 (identic în *Flacăra*)
 Mss. 17 168 MLR și **E.C.** v. 19 (15). Visez prin întuneric stelară
 agonie
 (identic în *Flacăra*)
 Mss. 17 168 MLR și **E.C.** v. 20 (16). Cu raza-ți opalină
Flacăra v. 16 (20). Cînd opalina raza-ți ne mîngie
 Hesper.

83 Cutezătorul, 1913 (Datată în vol. **ÎN**)

Este partea a treia a poeziei *Stelei Hesper* publicată în **E.C.** Republicată
 în vol. **ÎN** cu titlul *Cutezătorul* și motto:

„Where can it be
 This land of Eldorado“
 Edgar Allan Poe

În *Mărturisiri*, p. 278, Ion Pillat declară că motivul poeziei i-a fost
 inspirat de Edgar Allan Poe. Este vorba de poemul acestuia: *Eldorado*.

Ecouri marine

În vol. **E.C.** ciclul format din șapte poeme a fost republicat ai domă
 în **E.D.I.**

84 Corul lopătarilor

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 830.

Poeziei respective din *Convorbiri Literare* nu i s-a lăsat un rînd alb
 între primul și al doilea vers, așa cum s-a făcut republicarea ei în
 volum.

85 O voce pe prora triremei

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 830—831.

La republicarea poeziei în volum, la sfîrșitul v. 18, s-au pus puncte de
 suspensie.

În *Convorbiri*, v. 20, O, lopătari, — pe proră cu lira voi lovi.

86 *Glasul sirenei*

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 831—832.

În Convorbiri literare:

v. 10. s-a pus , după Tu... și , la sfârșit.

v. 13. s-a pus , după Sirena...

v. 15. Goală va ieși din valuri, din al mării larg mormânt.

87 *Scoicile Tritonilor în depărtare*

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 832.

La republicarea poeziei în volum, la sfârșitul v. 12 s-au pus puncte de suspensie.

88 *Glasul sirenei din nou*

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept. p. 832—833; *Noua Revistă română*, XIV (1913), nr. 9, sept. 1913, p. 287 (Reprodusă din *Convorbiri Literare*).

La republicarea poeziei în volum, la sfârșitul v. 6 s-au pus puncte de suspensie.

v. 10. În *Convorbiri Literare* și E.C.:

Căci iată se înalță cu murmur secular

89 *Vocea de pe proră*

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept. p. 833.

În Convorbiri:

v. 2. Trecut-au nopți și zile de atunci. Acum dispare

v. 3. S-a pus , după: soarele...

v. 9. Mai trist de-a le cunoaște și de-a dori mai trist.

În *Convorbiri literare* și E.C., v. 14 Așteaptă așteptatul plecat de la cămin

90 *Murmur crescând de valuri*

Convorbiri Literare, XLVII (1913), nr. 9, sept., p. 833—834.

În *Convorbiri* și E.C. v. 4. Departe s-aud...

În *Convorbiri* și E.C. v. 15. s-a pus , la sfârșit

În *Convorbiri* și E.C. v. 16. Căci simte iubirea străbună

91 *Un monah orb vorbește*

Poem influențat de lirica lui Robert Browning (Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 278)

În vol. E.C. formează ciclul intitulat: *Aeterna lux*.

În E.D.I. s-au făcut următoarele modificări și omisiuni de versuri:

v. 15. Răsleț răsună un caval...

Se renunță la strofele 2, 3 și 4 ale versiunii inițiale:

De ce se schimbă visu-n amintire?

O amintire pe-alta o învie

Dureri uitate iarăși o să vie,

Ca sunete pe coarda unei lire.

Icoana Ei din nou o să-mi răsard

Etern de dulce ca o primăvară.

Depart-e-n țări cu codrii de lămii

Sub portocali cu portocale coapte

De ce fu scris ca pururi să-mi rămli

Cu tot trecutul reintrat în noapte,

Tu singură de-a pururi să-mi rămli.

Din smulse flori, petale cu petale

Se duc, dar miine rupem altă floare.

De ce dorim pe-Aceea ce-a trecut

Pe veci, cînd alta ne va da în cale

Acelaș dor, și-un fior necunoscut?

Se renunță de asemenea la ultimele versuri ale strofei a șasea și la strofa a șaptea:

Și pricepui pe țărnișuri depărtate

Într-un amurg ținut sub cer de pară,

Ș-apoi în pacea nopții argintate

Că ea din mine n-o să mai dispară.

Atunci și la ce bun un dor nebun

S-o iau, s-o string, s-o plîng ca pe o floare?

Din două firi să facem Neființa

O clipă; — apoi să resimțim ființa

Din nou cum ne desparte și ne doare?

S-o urmăresc atuncea; la ce bun

Să caut să cunosc necunoscuta?

Cînd ai atins un flutur, el pierdut-a

Pe veci din aripi scumpa strălucire....

Poemul din E.D.I. a rămas alcătuit astfel din strofele 1, 5, 8 și 9 ale versiunii din vol. E.C.

92 *Jardin du Luxembourg*, Paris 1814 (datat în vol. **ÎN.**).

În vol. **E.C.** poezia poartă titlul *În Luxemburg*.

Despre grădina Luxemburg Ion Pillat scria în *Mărturisiri* p. 275—276: „Am iubit Luxemburgul cu grădina lui, cu fântina Medicis, cu zborul hulubilor vineți, cu reginele sale de piatră uitate și albe, cu havuzul transparent plin de jocul luminos al norilor în primăvară sau de bărcile gaibene ale frunzelor toamna, Luxemburgul cîntat de Anghel și în care, într-o noapte de vară, Remy de Gourmont pretindea că întâlnește pe Isus. Mi-a fost grădina sufletului și grădina primelor mele iubiri, l-am evocat în versurile *În Luxemburg* și mai tirziu în *Recuerdo*“. Retipărită identic în **E.D.I.**

Sonete Pariziene

93 *Trecătoarei*, Paris, 14 dec. s.n. 1910 (Datat în volumul **V.P.**, exemplarul autorului).

În vol. **V.P.**, în ciclul *Trecătoarei*, sînt incluse două sonete. În **E.D.I.** primul sonet este intitulat ca mai sus, iar al doilea: *Aceleiași*.

S-au modificat următoarele:

v. 9. Și chiar în seara ceea *te-am* luat...

v. 12. *Și-n noaptea ei ghehena ce zace-ntr-un mormînt*

94 *Aceleiași*, Paris noiembrie 1910 (datat în **V.P.**)

v. 11. *Și capul întorsei cu sufletul hain*

v. 13. *Îți luase somnul masca. În care sfînt trecut*

95 *Bolnavei*, III 1913 (datat în vol. **ÎN.**)

Versiunea din vol. **E.C.** retipărită identic în vol. **ÎN.** și în **E.D.I.**

96 *Aceleiași*, 1913 (datată în vol. **ÎN.**)

Versiunea din vol. **E.C.** retipărită identic în vol. **ÎN.** și în **E.D.I.**

97 *Iubitei de departe*, București, 25 ianuarie s.v. 1914⁷ (datat în volumul **A.**, exemplarul autorului).

În vol. **A.**, sub titlul de mai sus, sînt incluse două sonete. În **E.D.I.** al doilea sonet apare intitulat: *Aceleiași*.

Versiunea din vol. **A.** identic republicată în **E.D.I.**

98 *Aceleiași*, București, 25 ianuarie s.v. 1914 (datat în vol. **A.**, exemplarul autorului)

Versiunea din vol. **A.** identic republicată în **E.D.I.**

99 *Eva*, 1913 (datare din vol. **ÎN.**)

Flacăra, III (1914), nr. 14, 18 ian., p. 113.

În vol. **E.C.** și în vol. **ÎN.** poemul are ca motto: „Eva qui donc es-tu? Sais-tu bien ta nature?“ — A. De Vigny (Este vorba de poemul: *La maison du berger. Lettre à Eve*. III, de A. de Vigny).

Se remarcă puține modificări:

v. 3. Și smulge-le — *rămîn* numai femei

v. 27. *Dar* dacă ești...

100 *Sarcofagele*

Flacăra, II (1913), nr. 17, 9 febr. p. 130.

Cu privire la motivul poemului, Ion Pillat mărturisește: „*Sarcofagele* din *Eternități de o clipă* sînt replica, nereușită, ale celor antice văzute de mine la Muzeul Imperial pe atunci, din Stambul.“ (Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 278—279).

În 1908 Ion Pillat, împreună cu părinții, fratele său Nicolae și cu sora sa Pia, au făcut o călătorie la Constantinopol. Ei s-au bucurat de ospitalitatea familiei bunului său prieten Suleiman, nepotul prefectului de Constantinopol, Halil Bey, ministrul Turciei în România în timp ce Ion C. Brătianu era prim ministru. (Vezi și: Nicolas Pillat, *Souvenirs de ma famille* (Paris) (1943), Les Presses de l'Imprimerie A. Sirot, 58 rue Vieille du temple, p. 54—55).

Ion Pillat recunoaște că în acel poem a fost influențat de Edgar Allan Poe, din care alege ca motto:

Here once, through an alley titanic

Of cypress, — I roamed with my soul.

Of cypress, — with Psyche, my soul“.

Este vorba de poemul *Ulalume*.

Din versurile însoțind poemul publicat în volumul **E.C.** în **E.D.I.** s-au oprit doar cuvintele: „with Psyche, my soul“.

S-au schimbat următoarele:

v. 13. Era *de-aramă* unul...

v. 29. *Atunci vorbi* în pripă...

v. 53. *Atunci simțind* în mine...

v. 54. Orice izbîndă — *zis-am*

v. 74. *Strigai*: „*Menită-i poate să moară*...“

101 **Cinteele stepei**, 1913, 1915 (datare din vol. **ÎN**.)

În vol **E.C.**, ciclul *Cinteele stepei* este format din șase poeme. La republicarea în vol. **ÎN**. el a fost amplificat cu poemul *În zori pe stepă* și cu cele cinci poeme alcătuind în vol. **A.**, ciclul **Cinteele cazacului**. În **E.D.I.** poemele își păstrează succesiunea din vol. **ÎN**.

I *În zori pe stepă*

În **E.D.I.** se retipărește aidoma poemul respectiv din vol. **ÎN**.

II *Aș vrea să fiu Oigur*

Viața Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iulie — august, p. 166—167.

Republicată identic în volum.

III *Cînd ai un cal...*

Viața Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iulie — august, p. 167—168.

Republicată identic în volum.

IV *Se aprind lăcșerii...*

Viața Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iulie — august, p. 169.

Se modifică doar v. 4 *Iar dor păgîn...*

V *Crește, scade, piere...*

Viața Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iulie — august p. 169.

Republicată identic în volum.

VI *Ți-aducem cal...*

Viața Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iulie — august p. 169—170.

În *Viața Românească*, v. 8. *Și pînă-n cer vom merge noi*

În *Viața Românească* și **E.C.e.o.** v. 11. *Hatman te-alegem să ne fii*

VII *Din ierburi crește...*

Viața Românească, VIII (1913), nr. 7—8, iulie — august p. 170-171.

În *Viața Românească* v. 5. Un cîntec de pribeag agale

VIII *Pe șesul nîns...* București (?) 1915, între 13 și 21 septembrie. (data în vol. **A.** (exemplarul autorului)

În **E.D.I.** se retipărește aidoma, poemul respectiv din vol. **A.** și din vol. **ÎN**.

IX *Pe stepa legănată...* București, 1 decembrie s.v. 1914 (data în vol. **A.** exemplarul autorului). La sfîrșitul poeziei se află nota: „Intitulat mai întîi: *Cîntec oigur*“.

X *Mi-ai ars coliba...* Florica 13 septembrie 1915. (datat în vol. **A.**, exemplarul autorului).

În vol. **ÎN**. se adaugă la sfîrșit o strofă. În această formă poemul este retipărit în **E.D.I.**

XI *Înmlădierea largă...* Florica, începutul septembrie, 1915. (datat în vol. **A.**, exemplarul autorului unde, la sfîrșitul poemului, se află indicația: „Intitulată mai întîi: „*Nomadul*“.

În **E.D.I.** se retipărește aidoma poemul respectiv din vol. **A.** și din vol. **ÎN**.

XII *Noaptea pe stepă*, Florica, 13 septembrie 1915 ultimele patru strofe. În vol. **A.**, exemplarul autorului se mai află și însemnarea: „Prima parte notată cu creionul, în Salle Gaveau din Paris, iarna 1913, în timpul audierii: „Dans les steppes de l'Asie Centrale“ de Borodin. Afirmarea este întărită de Ion Pillat, în *Mărturisiri*, p. 279.

Poemul din vol. **A.** este aidoma republicat în vol. **ÎN**. și **E.D.I.** cu singura deosebire că în primul caz el era de sine stătător, și se afla repartizat înainte de ciclul **Cinteele cazacului**, pe cînd ulterior el este înglobat și sfîrșește ciclul **Cinteele stepei**.

AMĂGIRI (1914 — 1916)

La Biblioteca Academiei R.S. România, Cabinetul de manuscrise se află mss. 5075, legat în coperti negre de carton și care conține poeziile lui Ion Pillat din volumul **AMĂGIRI**. Pe pagina de titlu se află specificarea: „Dăruit de d-l Ion Pillat, la 13 iunie 1930“.

Manuscrisul a fost alcătuit de Ion Pillat, din poeziile volumului respectiv, scrise pe foi volante, diferite ca dimensiune și calitate de hîrtie, legate ulterior între ele pentru a constitui volumul. Pe prima pagină autorul a scris:

Ion Pillat

Amăgiri

Casa amintirii. Cînteele mării.

Poezii

Prețul 2 lei — Editura Flacăra

1916

Poeziile par — așadar — a fi fost strînse în volumul manuscris, după ce volumul **AMĂGIRI** fusese publicat. Lipsesc din manuscris poeziile: *Trei călări* și *Balada viselor*, iar primele opt poezii din ciclul *Cinteele mării* se află în dublu exemplar. Forma poeziilor este aproape definitivă, ele par a fi ultima lor copie în manuscris înainte de darea la tipar. Dar în unele cazuri apar transformări în vederea perfectării versurilor și nu a conținutului de idei. Vezi tabelele 5 și 6.

102 *Himerele*, București, 1 octombrie s.v. 1915.

În AMĂGIRI exemplarul autorului la sfârșitul poeziei se află nota: „Intitulat la un moment dat: „Himerele“.

În mss. 5075, BARSR, p. 2, pe manuscrisul poeziei în formă definitivă, în colțul din dreapta paginii, se precizează că ea să fie tipărită cu litere italice.

„Himerele de piatră“ de pe înălțimile catedralei, profilate deasupra orașului și evocate în poezie sînt simbolul amăgirilor oamenilor robiți „de-a pururi de ghearele durerii“. Poezia a fost considerată ca introducere a volumului A. Ea a fost tipărită de aceea cu litere italice și fără titlu, iar la tabla de materii a fost deosebită prin începutul primului vers: *Cuprinde inserarea.*

În E.D.I. poezia apare cu titlul: *Himerele* și are trei strofe, fiecare din cîte trei versuri, în timp ce varianta din vol. A. are forma sonetului. Ultima variantă rezultă din următoarele transformări și omisiuni: versul al doilea al primei strofe devine primul vers, iar primul vers, puțin modificat, devine versul al doilea.

v. 2. *Cum sparge* inserarea cetatea de cărbune

Se renunță la:

v. 4. *Sfidînd împărăția banchizelor nebune.*

Se renunță la:

v. 7. *Ca albatroși fantastici din țările de ger, —*

Strofa a treia a versiunii originare devine ultima și se renunță la strofa a IV-a:

Zadarnic zbori în visul de pene al Himerii

Și ești stăpîn o clipă în căzătorul vis,

O, tu robit de-a pururi de ghearele durerii

103 *Amăgire*, Florica, 7 octombrie s.v. 1915.

În vol. A. autorul a simțit nevoia să diferențieze poezia prin tipărirea ei cu litere italice deoarece versurile evocînd presentimentul sfârșitului iubirii reflectă de la început o melancolică reverie asupra întregului volum de poezii.

În mss. 5075 BARSR p. 3, au fost șterse de autor titlurile date inițial poeziei: „Stanze“ și „E ceasul cînd...“, autorul optînd pentru „Ceasul prielnic“. În vol. A. poezia are ca motto: „Vino... e ceasul prielnic!“ iar la tabla de materii ea este intitulată cu începutul primului vers: *E ceasul cînd amurgul...*

În mss. 5075

și în vol. A. v. 7. Și cînd ninsori de raze prin crengi *se estompează*
În mss. 5075 v. 17. *Și cînd iubita care* în glasul tău se-ncrede

(corectat de autor în forma definitivă din vol. A.)

„ v. 18. *O înșin ca altă dată cu* vechile bîsmiri

(corectat de autor în forma definitivă din vol. A.)

„ v. 19. Cînd flacăra *de-atuncea* în ochiul tău mai vede
(corectat de autor în forma definitivă din vol. A.)

„ v. 21. *E ceasul* cînd iubirea s-a stins în amintire
(corectat de autor în forma definitivă din vol. A.)

„ v. 22. Cînd inima *mi-e* rece podită cu cleștar
(corectat de autor în forma definitivă din vol. A.)

„ v. 23. *Cînd* dorul pe-a aleii pierdută amăgire
(corectat de autor în forma definitivă din vol. A.)

„ v. 24. *Declină* ca și luna în ultimul pătrar
(corectat de autor în forma definitivă din vol. A.)

104 *Roata morii*, 30 iunie s.v. 1915, București. (Aceeși datare ca în mss. 5075 BARSR, p. 4)

Flacăra v. (1915) nr. 8, 5 dec., p. 81.

În exemplarul autorului, la sfârșitul poeziei se află nota: „Retipărită cu micile schimbări indicate și omisiunea versului penultim, în ÎNTOARCERE“.

În mss. 5075

și *Flacăra* v. 10. Cu suflete și gînduri *ostenite* (corectat în vol. A. de mîna autorului: *obosite*)

„ v. 13. Sub *apa clară...* sau „*Sub valul clar*“...
șters și optat pentru „*Sub limpezimea...*“

„ v. 14. Și tu speriată... șters și optat pentru: Și speriată

În A. se indică omiterea v. 18: *Dar trist zîmbesc privind păpușa mea*
În E.D.I. se renunță la v. 16 — 18:

Iubite azi la pieptu-ți nu mă frînge

Preschimbă-ți azi dorința în iubire“

Dar trist zîmbesc privind păpușa mea.

În E.D.I. v. 19 al poeziei din mss. 5075, din *Flacăra* și din A., devine v. 16, ultimul.

105 *Pe clae*, Predeal, iulie 1915 (Aceeși datare ca în mss. 5075 BARSR, p. 5). În vol. A. la sfârșitul poeziei se află însemnarea: „Retipărită în ÎNTOARCERE, cu omisiunea primelor 3 versuri, cu un rînd alb

după versul al 5-lea din versiunea de mai sus, și înlocuind în ultimul vers „zenit” prin cuvântul mai românesc și mai potrivit „tării”.

În mss. 5075

și vol. A.

v. 1. *Îmbălsămat e părul tău ca finul*

„

v. 2. *Ce poartă flori cu lacrimă de rouă*

„

v. 3. *Și ochii tăi sînt limpezi ca și roua.*

În mss. 5075

v. 3 inițial *Și ochii noștri au răsfrînt iubirea* corectat în forma din vol. A.

În mss. 5075,

inițial

v. 6 (3) *Prin frunze...* (dar corectat în forma din vol. A.)

„

v. 10 (7) *Sînt stelele...* (dar corectat în forma def. în vol. A.)

„

v. 13 (10) *Din mersul ei picînd* (dar corectat în forma def. în vol. A.)

s-a renunțat la: „*În armonia sferelor eterne* (sonore) continuîndu-se cu v. 14.

„

v. 14 (11) inițial: *Și dintr-un glob de patime* (corectat forma definitivă din vol. A.)

În E.D.I. se renunță la v. 18 din mss. 5075 și din vol. A.):

De-s oameni de-i durere și de-i ură

În mss. 5075

și vol. A.

v. 19 (15) *În stele sus, ce-mi pasă — cînd e steaua*

„

v. 20 (16) *În ochii tăi și-n ceruri e...* (corectat în forma din vol. A.)

106 *Pescarul*, București, 11—17 decembrie s.v. 1915. (Aceeși datare ca în mss. 5075, BARS, p. 6.) *Flacăra* V (1916), nr. 13, 9 ian., p. 143, cu ilustrații de I. Brateș (Maria Pillat).

În vol. A. la sfîrșitul poeziei se află nota: „Retipărită aidoma aproape în ÎNTOARCERE (1927). La o nouă ediție, de suprimat negreșit versurile 21—32, pe care le-am închis în paranteză dublă I.P.”

Aceste versuri sînt:

21 *Apleacă-te puțin — trăgînd de mreață:*

Un univers se clatină (pe valuri) —

Apleacă-te mai mult pe el: sub tine

Ard stelele acum așa de-aproape

Că umbra mîinii tale le atinge —

Ținîndu-le legate în rețele,

Voivod te crezi, stăpînitor pe ceruri,

Și te apleci puțin, mai mult deodată:

Brusc umbra ta din ape îți răsare.

În lături feri și ceruli iar coboară, —

Și îl privești mai doritor pescare,

De cînd presimți că poate e departe...

în mss. 5075, în *Flacăra* și vol. A. v. 33:

Revine lotca-n tărîm, în zori. — Lopata.

În mss. 5075, BARS, p. 8, poeziile *Balada privighetorii*, *Amurg*, *Clopot*, *În preajma nopții*, sînt grupate sub titlul: **Înstrunări**. A fost ștearsă însemnarea că acest ciclu este format doar din două balade.

În vol. A. ciclul este intitulat **Strune** și cuprinde poeziile: *Trei călări*, *Balada privighetoarei*, *Amurg*, *Clopot*, *Balada viselor* și *În preajma nopții*. În E.D. vol. I se respectă ordinea din vol. A. fără însă ca poeziile să mai fie adunate într-un ciclu aparte.

107 *Trei călări*, Paris, 15 aprilie, s.v., 1914.

Flacăra, V (1915) nr. 9, 12 dec., p. 93.

În vol. A. la sfîrșitul poeziei, nota: „Retipărită aidoma în ÎNTOARCERE. Vezi varianta definitivă din **Cîntece de demult**, PE ARGEȘ ÎN SUS (B.P.T.) cu versurile: 4, 8, 12 și 16 lungite.”

Poezia nu se află inclusă în mss. 5075.

În vol. A. se republică identic versiunea poeziei apărută în *Flacăra*.

În vol. ÎNTOARCERE, ex. autorului v. 4, 8, 12 și 16 sînt completate de mîna acestuia care indică: „Vezi varianta din B.P.T.” (citată mai sus).

În versiunea inițială versurile apăreau astfel:

v. 4 *Măsurat.*

v. 8. *În amurg*

v. 12. *Fără flori*

v. 16. *De trecut.*

108 *Balada privighetoarei*, Paris, aprilie, s.v., 1914. (Aceeși datare ca în mss. 5075 BARS, p. 10)

În mss. 5075, poezia avusese la început titlul: *În vis visai...* corectat și înlocuit cu *Balada privighetoarei*:

În mss. 5075, v. 11—16 apăreau astfel:

Căsa-n floare ieri, acum purta caise;

Sub soarele păgîn și arzător

Se vîita havuzul țîșnitor

Din zări în zări să-și murmure cîntarea.

N-o auzea copilul; doritor

Și dureros chema privighetoarea.

Versurile de mai sus sînt șterse și înlocuite de poet cu forma definitivă a strofei respective scrisă de el pe marginea pag. 9 a manuscrisului.

- În mss. 5075, v. 25. *Crăiasă...*
 „ v. 26. *E doar prilej să ne cîntăm cîntarea*
 În vol. A. v. 26. *Prilej ne e de-a ne cînta cîntarea*
 În mss. 5075 v. 27. *Nu te gîndești că poate te iubesc*
 În vol. A. v. 27. *Gîndește-te că poate te iubise*
 În mss. 5075 și vol. A. v. 28. *Copilul ce-a dorit privighetoarea*

109 *Plasa*, Paris, 4 mai s.v. 1914 (Aceeși datare ca în mss. 5075 BARSR, p. 11)

În mss. 5075, poeziei i se dase inițial titlul: *Înserare*, optîndu-se apoi pentru *Amurg*, titlu păstrat și în vol. A. dar înlocuit în E.D.I. cu: *Plasa*.

- În mss. 5075, v. 3. În *mrejile-i...* corectat în forma def. din A.
 „ v. 5. Dar *pentru noi...* corectat în forma def. din A.
 În mss. 5075 și vol. A. v. 8. *Nu mai visăm iubirea căci astăzi ne iubim*
 „ v. 9. *Nu cheamă moartea, morții cînd dorm în țințir*

110 *Clopot*, București, 12 februarie s.v. 1915 (Aceeși datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 12. În vol. A. la sfîrșitul poeziei se află nota: „Retipărită aidoma în ÎNTOARCERE“.

În mss. 5075, v. 2. *Amurgu-i trist ca un amurg de ametist*, sau *O clopot, clopot suni atît de trist*, corectat în forma definitivă din vol. A.

111 *Balada viselor*, Paris, 4 aprilie s.v. 1914.

Poezia nu se află în mss. 5075.

Flacăra, V (1916), nr. 11, 25 dec., p. 118.

Forma din vol. A. respectată aidoma în E.D.I.

112 *În preajma nopții*, 25 aprilie s.v. 1915 (Aceeși datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 13).

În vol. A. la sfîrșitul poeziei este însemnarea: „Republicată greșit, numai cu primele două strofe, în ÎNTOARCERE. Versiunea din B.P.T.: PE ARGES ÎN SUS (1936) și anume din *Cîntece de demult*, e conformă cu textul de mai sus, afară de ultima strofă.

versul 2: *Își duce, trista za,*
 și versul 4: *Cu ochi de peruzea.*“

În ÎNTOARCERE, poezia are însemnată indicația autorului: „A se reveni la versiunea primitivă în patru strofe — vezi și numărul din B.P.T. (PE ARGES ÎN SUS)“

În E.D.I. poetul revine la prima versiune a ultimei strofe.

113 *Sapienția*, București, 20 mai s.v. 1915 (Aceeși datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 17).

Versuri și proză, V (1916) nr. 8, 18 iun., p. 124.

În vol. A. se află și observația: „Retipărită aidoma în ÎNTOARCERE greșit la ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ“.

În mss. 5075 și de asemenea în vol. A. această poezie împreună cu: *Rodis*, *Drum de noapte*, *Spre ghețari*, *Trandafirul*, *În strănă și Iubitei de departe I, II*, alcătuiau ciclul de **Sonete**.

În E.D.I. *Rodis* a fost inclus ciclului de **Sonete corintiene** din ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ, *Drum în noapte* poeziilor din PE ARGES ÎN SUS (B.P.T., 1936) iar *Iubitei de departe, I, II, Sonetelor pariziene* din ETERNITĂȚI DE O CLIPĂ.

În mss. 5075, v. 1. *Hrisoave astrolabe* și cărți nu mai ceti:

În mss. 5075, v. 3. Nu-ți *mîngia...*

În mss. 5075, v. 4. ... *va scrie ...* corectat în forma def. din vol. A.

În mss. 5075, v. 10. ... *se-nflorește* vara, în forma def. din vol. A.

114 *Spre ghețari*, Paris, februarie (?) refăcut în 1915 (Poezie nedată în mss. 5075, BARSR, p. 18).

În mss. 5075, v. 6. *Chiar vîntul spre odihna divinului ghețar* corectat în forma definitivă din vol. A.

În mss. 5075, v. 7. *Și sub frontonul nopței și-a stelelor* corectat în forma definitivă din vol. A.

În mss. 5075, v. 8. *Refii pe a ta simfire nebiruitul Țar* corectat în forma definitivă din vol. A.

În mss. 5075, v. 9. Te scaldă-n zorii zilei ca într-o *viață* nouă corectat în forma definitivă din vol. A.

În mss. 5075, v. 10. Te-mbată cu zăpada ce *arde* și înghiață corectat în forma definitivă din vol. A.

În mss. 5075, v. 11. Și razele *pierdute* de soare să te plouă corectat în forma definitivă din vol. A.

115 *Trandafirul*, Florica, 12 mai s.v. 1915 (Aceeși datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 19).

În mss. 5075, v. 4. *Erosul își încordă* nebiruitul arc

În vol. A. v. 4. *Eros își încordează nebiruitul arc*
În mss. 5075, v. 5. *În zori de ziuă toate petalele nebune* (corectat
în forma din vol. A.)

În mss. 5075

și vol. A. v. 14. *Vremelnica zăpadă a rozei ofilite*

116 În *strană*, Florica 23 septembrie, s.v., 1914 (Aceeși datare ca în mss. BARSR, p. 80).

Flacăra, V (1916) nr. 14, 17 ian., p. 155.

În vol. A. se republică, fără nici o modificare, poezia tipărită în *Flacăra*.
În vol. A. exemplarul autorului, poezia e însoțită de nota: „Republicat
în ÎNTOARCERE cu schimbarea versului 12:

Voi legăna pe ramuri...

În E.D.I. însă se reproduce versul respectiv al primei versiuni.

În mss. 5075, v. 4. În pacea împărțită de... (corectat în forma def.
din vol. A.)

În mss. 5075, v. 4. Și-un zîmbet de femee și un vis necunoscut
apoi:

În mss. 5075, v. 4. Și zîmbet de femee și un vis neîntrecut
corectat în forma def. din vol. A.

În mss. 5075, v. 5. Sub straja seculară a vechilor pisanii
corectat în forma def. din vol. A.

În mss. 5075, v. 8. O singură-nflorire de-obraz neîntrecut
corectat în forma def. din vol. A.

În mss. 5075, v. 10. Sub coaja unui paltin refă-mă mai divin
corectat în forma def. din vol. A.

În mss. 5075, v. 11. M-oi bucura în pace de pămînteasca-ți rouă
În vol. A. v. 11. M-oi bucura Părinte de pămînteasca-ți rouă

În mss. 5075, v. 14. Tinzînd umbrar de pace iubitorilor ce vin
corectat în forma din vol. A.

117 *Madonna mia*, Predeal, august 1944 (Aceeși datare ca în mss. 5075 BARSR p. 26).

În vol. A. autorul notează: „Republicată aidoma în ÎNTOARCERE”

În mss. 5075, p. 24, v. 4. *Văzui iubita mea în vis*
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, p. 24, v. 6. Cu ochii mari și fără de vină
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, p. 24, v. 12. Cuminți doi ingeri copii
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, p. 25, v. 28. *Zării a avea azi în vis*
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, p. 26, v. 44. *Pe glia recelui pămînt*
(corectat în forma def. din vol. A.)

118 *Dai Nippon*. Paris, 30 mai s.v. 1914 (În mss. 5075, BARSR, p. 29,
mai întâi însemnată luna „martie” și apoi corectat „mai”. În vol. A.
la sfîrșitul poeziei se află și observația: „Retipărit aidoma în ÎNTOAR-
CERE și anume — dar greșit în VISĂRILE PĂGÎNE din acel volum”.
În vol. A. poezia face parte din ciclul *Vedenii*.

În mss. 5075, și

în vol. A. v. 3. Și ne-arată-n depărtare...

„ v. 8. Apa mării fără spume le-oglindește ca-ntr-un lac

„ v. 11. Căci deodată...

„ v. 12. Cercul lunii de jăratic...

119 *Iazul*, Florica, 8 septembrie 1914 (Aceeși datare ca în mss. 5075,
BARSR, p. 30).

Flacăra, V (1916), nr. 16, ian. p. 149.

notă: „Retipărit aidoma în ÎNTOARCERE și anume — dar greșit
în VISĂRILE PĂGÎNE din acel volum”.

În vol. A., poezia este inclusă ciclului *Vedenii*.

În mss. 5075, v. 5. Fugară înflorire și minunat Ophir
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, v. 7. Melancolii coboară aduse de safir
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, v. 8. Și-n inimă profetic...
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, v. 12. Se-nclină în penumbră...
(corectat în forma def. din vol. A.)

120 *Thule*, Predeal 5—18 august 1914. (Aceeși datare ca în mss. 5075,
BARSR, p. 24).

În vol. A. la sfîrșitul poeziei însemnarea: „Retipărită aidoma în ÎN-
TOARCERE”.

În vol. A. poezia face parte din ciclul *Vedenii* și are ca motto: Es war
ein König in Thule...

În mss. 5075, v. 6. Reapare nălucirea unui Thule singuratic:
(corectat în formă def. din vol. A.)

În mss. 5075, v. 7. Thule unde visul nordic mărginește visul atic
(corectat în formă def. din vol. A.)

- În mss. 5075, v. 8. *Și Tristan visează* alături de *Adonais* copil
(corectat în formă def. din vol. A.)
- În mss. 5075, v. 10. Renăscut din spuma mării *ca un zeu greco-latin*
— idem în vol. A.)
- În mss. 5075, v. 11. Suflete îți va *întinde* din vinatul lui marin.
(corectat în forma def. din vol. A.)

121 *Naufragiatul*, Florica, 8 noiembrie, s.v., 1914. (Datare autograf în mss. 5075, p. 28, reprodusă în vol. A. unde se afla și însemnarea: „Republicat aidoma în *Cinteele Mării* din ÎNTOARCERE (1927).“

În mss. 5075 poezia fusese intitulată pe rînd: *Naufragiu, Marină, Încetul*, titluri la care se renunță optîndu-se pentru *Naufragiatul*.
În mss. 5075, v. 2. Cobora *naufragiatul...* corectat: Cobora *spre întuneric...* (corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, v. 3. De calcare unde'n *noapte...*
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, v. 6. Care-și *plimbă-n* voe marfa *și'nverzîții* instelați

În mss. 5075, v. 8. sirene

În mss. 5075, v. 9. Și pe cînd treceau *ca umbre*, sus...
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, v. 10. devine v. 11 în vol. A. și în E.D.I., iar v. 11 devine v. 10.

În mss. 5075, v. 11. Ca un sbor *de nori albaștri...*
(corectat în forma def. din vol. A.)

În mss. 5075, v. 12. Se-afundă în vecinicie... corectat: *în întuneric*.

122 *Turla*, București, 15—20 mai 1915. (Aceeși datare ca în mss. 5075, BARS, p. 58).

Convorbiri literare XLIX (1915), nr. 7—8, iul.—aug. p. 745—746.

În E.D.I. la sfîrșitul volumului Ion Pillat dă următoarea: „Notă la poezia „Turla“ din AMĂGIRI:

„Învelind acelaș obiect cu alte tonalități, pictorul n-are nevoie să-și schimbe desenul ca să ne dea o realitate diferită. Modifică lumina: înțelesul adînc, sufletul lucrurilor devine altul. Claude Monet a zugrăvit de sute de ori un colț de catedrală, pururi acelaș; totuși din atîtea pinze nu sînt două la fel. Cu trăsături identice fațada de piatră zimbește dimineții sau se întunecă în amurg.

Nu s-ar putea oare concepe prin analogie o artă poetică apropiată? O poezie, care ar colora cadrul rigid al realului cu nuanțele fugitive ale simțirii; — o poezie care ar găsi în același motiv de inspirație, dar la lumina altui sentiment, simboluri deosebite.

În desenul unei expresiuni verbale nestrămutate, — în cazul de față sonetul, păstrînd chiar aceleași cuvinte la rimă, — evocarea Turlii se va oglindi într-alte imagini în sufletul poetului, după cum e cuprins de raza răzvrătirii sau de penumbra resemnării.

Catedrala încătușată în aceleași forme, se naște tot alta pe pinză, după placul luminii din afară; de ce n-ar renaște la fel la lumina vieții interioare?

Iată problema pe care sonetele de față se încearcă să o ridice.“

Sub titlul *Turla* sînt incluse două sonete:

I. *Într-o seară de răzvrătire*

- În mss. 5075 v. 1. Ca un catarg *de piatră...*
(corectat în forma def. din vol. A.)
- „ v. 3. *Stă turla* pîngărită...
(corectat în forma def. din vol. A.)
- „ v. 11. *Și neclintit așteaptă*
(corectat în forma def. din vol. A.)

În Convorbiri

- literare* v. 11. Așteaptă înclinată *și-n* răsărit de lună
(corectat în forma def. în vol. A.)
- „ v. 13. *Să plece* catedrala cu prora...
(corectat în forma def. în vol. A.)

II. *Într-o seară de resemnare*

În mss. 5075 BARS

- și *Convorbiri literare* v. 1. Ca un Christos de piatră pe stana...
- În mss. 5075 BARS v. 2. De oameni *înălțată* (corectat în forma def. în *Convorbiri literare*).
- „ v. 3. *De veacuri* singerează *prin negrele...*
(corectat în forma def. în *Convorbiri literare*)
- „ v. 4. *O turlă* pironită... (corectat în forma def. în *Convorbiri literare*)
- „ v. 7. Străine ce-n *simbolul tăcut...* (corectat în forma def. în *Convorbiri literare*)
- „ și A. v. 9. Dar cine în cetate mai șade *să asculte*
- „ v. 11. Orașul îi robește cu farmece *mai multe*
- „ v. 12. Și turla, care *totuși cetățile* domină

123 *Ciocrtlia*, Florica 2 octombrie, s.v., 1914. (Aceeși datare ca în mss. 5075 BARS, p. 51).

Publicată în *Flacăra* V. (1916) nr. 22, 12.mai, p. 260 cu titlul *În preajma nopții*.

În mss. 5075 în colțul din dreapta paginei se menționează că poemul, la tipărirea lui, să fie scris cu litere italice. Sînt șterse de asemenea titlurile inițiale: *În cetate și Ciocîrlia*. Poemul apare în vol. A. fără titlu, dar la tabla de materii el este înregistrat prin începutul primului vers: *Palpită lămpi spre ziuă stingîndu-se*.

Poezia exprimă contrastul dintre certitudinea și libertatea sugerate de zborul slobod al ciocîrliei și ceața de amăgiri ce înecă orașul istovit, în continuă trepidație, și în care poetul, însingurat, încearcă să prindă „scînteii pe innegrite file”. Ea a fost considerată de autor ca o încheiere potrivită ciclului AMĂGIRI și de aceea a dorit să fie tipărită cu litere deosebite.

În mss. 5075, v. 5. *În monotona gamă de...* (corectat forma def. din A.) În vol. A. la sfîrșitul poeziei, nota autorului: „Publicată în ÎNTOARCERE (1927) sub titlu: *Ciocîrlia* — fără schimbări”. În vol. ÎN., poezia se află de asemenea la sfîrșitul celor selectate din vol. A. În v. 3, cuvîntul *astăzi* este pus în ghilimele, pentru a se sublinia efemeritatea duratei unei zile.

124 *Rodul mării*, Florica, 1914, 7—9 noiembrie, s.v. (Aceeși datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 88).

În mss. 5075 și în vol. A., poezia face parte din ciclul *Cîntecele mării*, intitulat la început *Amăgirile mării*. În manuscris se cere ca să fie tipărită cu litere italice. Poeziei i se dăduse inițial titlul *Spumele mării*. În vol. A. ea apare fără titlu, deosebită doar la tabla de materii prin primul vers: *Mi-ai cerut privind talazul...* și este considerată ca o introducere în ciclul *Cîntecele mării*.

În mss. 5075, p. 88 și în vol. A., spre deosebire de celelalte șase strofe de cîte 4 versuri, ultima, a șaptea, are 5 versuri. În E.D.I. ultimele două versuri ale ultimei strofe apar concentrate într-unul singur.

v. 28. *Dar în el găsit-ai numai din întregul mării dar.*

v. 29. *Sarea lacrimilor mele printre spumele marine.*

Cîntecele mării

Atît în mss. 5075 BARSR cît și în vol. A., ciclul este format din 12 poezii, dintre care sînt deosebite la tabla de materii, prima, prin titlul: *Mi-ai cerut privind talazul* și ultima, prin titlul: *Fereastra ta deschisă e pe mare..* celelalte sînt doar numerotate.

În vol. ÎNTOARCERE, ciclul apare format din cele 10 poezii distribuite astfel: *Fereastra pe mare; Ghețarul; Pornire; Pribegie; Părăsire; Piratul; Armor; Depart, Naufragiatul* (adăugat în vol. A. în ciclul *Vedenii*) și adăugîndu-se poemul: *Farurile*.

În E.D.I. *Cîntecele mării* apar completate cu *Pilotul; Păgînătate Pierdutul; Din Bretania*, de fapt poezia *Armor*.

125 *Fereastră pe mare*, Constanța, 21 septembrie 1915. (Nedatat în mss. 5075, BARSR, p. 164—165).

În *Flacăra* V (1916), nr. 17, 6 iunie p. 195, poemul este intitulat: *Fereastra ta deschisă e pe mare* și este ilustrat de I. Brateș.

În mss. 5075 nota autorului recomandă, ca în volum, poezia să fie tipărită cu litere italice. La fel ca în manuscris și în vol. A. ea încheie ciclul *Cîntecele mării*. Poezia nu are titlu, dar la tabla de materii este semnalată prin primul vers: *Fereastra ta deschisă e pe mare*. În vol. A. la sfîrșitul poeziei se află indicația autorului: „Republicată în ÎNTOARCERE fără versurile: 3—6; 13—19; 31—32 și 34—40, toate inclusiv cu titlul *Fereastră pe mare*. În vol. ÎNTOARCERE poezia intitulată ca mai sus începe însă ciclul *Cîntecele mării*, loc care i se dă și în E.D.I. Poezia *Fereastră pe mare* suferă următoarele transformări pînă ajunge în versiunea definitivă:

Se renunță la versurile 3—6 din mss. 5075 reproduse în *Flacăra* și în vol. A.

v. 3. *Iubito al tău suflet e o floare*

v. 4. *Ce în amurg petalele-și închide.*

v. 5. *Se strînge-ntreg la pieptu-mi: în grădină*

v. 6. *La fel adoarme floarea pe tulpină.*

În E.D.I. poetul nu mai ia în considerare recomandarea din ÎNTOARCERE, ca la o republicare a poeziei să se renunțe la versurile 7—15 respectiv 11—26 din vol. A., dar scoate dintre acestea doar v. 13—19

v. 13. *Să fi părtaș al cerului și-al mării*

v. 14. *Te du cu noi! Spre ce ținut himeric*

v. 15. *Ce-a înflorit la granița uitării,*

v. 16. *Spre ce ostrov de vise și de brume,*

v. 17. *Nu știm dar șterge-n ochii tăi o lume*

v. 18. *Înjelenită-n lut și-n întuneric. —*

v. 19. *Înaripează omenească rimă.*

De asemenea în E.D.I. nu se menține nici recomandarea de a se renunța la v. 17—19, care sînt însă păstrate, omițîndu-se doar v. 31—32 și 34—40 din vol. A.

v. 31. *Iubito lingă mine-mi ești străin*

- v. 32. *Și sufletu-mi pe ape se avîntă*
 v. 34. *Iubite, lîngă tine stau, și marea*
 v. 35. *Ca ție-mi cîntă-ncet, și-mi cîntă iarăș*
 v. 36. *Dar o ascult ca pe un vechi tovarăș.*
 v. 37. *Zadarnic ți-pă păsările zării*
 v. 38. *În oan mă strigă valul răzorătirii*
 v. 39. *Căci marea mea e cîntecul iubirii,*
 v. 40. *Iubirea mea e melodia mării.*

126 *Ghețarul*, „Scrisă în anul 1914“.

În vol. A., poezia e însoțită de nota: „Publicată în volumul ÎNTOARCERE (1927) sub titlul «Ghețarul» fără strofele 9 și 12, cu schimbările indicate aci“.

În mss. 5075, BARSR, p. 89—90 v. 1. *Apare* a Polului tainică stea (înlocuit *apare* cu răsare și tainică cu magică)

În mss. 5075,
 p. 89—90 și

vol. A.	v. 9. <i>Departă e o mare...</i> (corectat în forma def. din vol. ÎN., ex., autorului)
„	v. 14. <i>Umbrind străvezia-i...</i> (corectat în forma def. din vol. ÎN., ex. autorului)
„	v. 15. <i>Și-n cercuri răzlețe atol după atol</i> (corectat în forma def. din vol. ÎN., ex. autorului)
În mss. 5075	v. 20. <i>Prin zări cu-nflorite pămînturi</i> (corectat formă def. în vol. A.)
„	v. 24. <i>Și carsă o rece lumină</i> (corectat formă def. în vol. A.)

În ÎNTOARCERE și E.D.I. renunță la strofa 9 din vol. A. (respectiv v. 33—36).

Și lasă Banchiza cu tristul ei Nord
Îl smulge dorința păgînă
Și tremură steaua, și-al mării acord
O ultimă rugă îngînă

În mss. 5075, p. 91 și vol. A. v. 37 (33) *Departă pe-o mare...* (corectat în formă def. în vol. ÎN., ex., autor)
 v. 41. *Trec pasări...* (corectat în formă def. în vol. ÎN., ex. autor)

Se omite strofa 12 din vol. A.

Pe cînd peste Poluri o limpede stea
Cu raza ei tristă transpare,
Ursită de-a pururi pe ceruri să stea...
Și pleacă ghețarii pe mare.

127 *Pilotul*, Paris, 28 aprilie, s.v., 1914 (Aceeși datare ca în mss. 5075 BARSR, p. 92.

În mss. 5075 se renunță la strofa a treia:

v. 9. *Nimeni nu cîntă;*
Bucium nu sună;
Valul sub lună
Nu se frămîntă.

care e înlocuită cu:

v. 9. *Profilul antic*
O luntre celtă
S-ndreaptă sveltă
Înspre Atlantic.

strofă reprodusă în vol. A. dar suprimată în E.D.I.

128 *Pornire*, Paris, 22 martie s.v. 1914. (Aceeși datare ca în mss. 5075, BARSR, p. 94).

În vol. A. poezia este însoțită de observația: „Republicată în ÎNTOARCERE (1929), cu titlul *Pornire*.”

În mss. 5075,

p. 93	v. 8. <i>Normani, luați barda...</i> (corectat forma def. vol. A.)
„	v. 11. <i>Pe bărci de lemn...</i> (corectat forma def. vol. A.)
„	v. 16. <i>În ritmul vislelor lovite</i> (corectat forma def. vol. A.)

În E.D.I. se renunță la ultima strofă, a 5-a, reprodusă în AMĂGIRI și ÎNTOARCERE.

Și să murim de-i scris: să fie
Legaji de za,
Loviți în erudă bătălie,
Ca să sburăm cu-o Walkirie
În Walthala!

129 *Priegie*, Paris, 28 aprilie s.v. 1914 (Aceeasi datare ca in mss. 5075, BARSR, p. 95).

In vol. A. poezia este insozita de nota: „Republicata cu titlu: „Priegie“ in vol. INTOARCERE.

In mss. 5075

p. 95 v. 6. *Intinsa de catarg* (Inlocuit in forma def. din vol. A.)

v. 7. *Si valuri ce se sparg* (Inlocuit in forma def. din vol. A.)

„ si A. v. 10. ... musca-n... (Inlocuit in forma def. din vol. INTOARCERE, ex. autorului)

130 *Parasire*, Paris 22 aprilie, s.v., 1914 (Aceeasi datare ca in mss. 5075, BARSR, p. 96).

In vol. A. poezia e insozita de nota: „Republicata cu titlu «Parasire» in INTOARCERE“.

In mss. 5075 si vol. A., v. 7. *Zadarnic te-ncaieri cu dorul cind pierzi*. (Corectat de poet in forma definitiva in INTOARCERE, exemplarul autorului).

131 *Piratul*, Paris, 28 aprilie, s.v., 1914 (Aceeasi datare ca in mss. 5075, BARSR, p. 98).

In vol. A. la sfirsitul poeziei autorul indica: „Republicata in INTOARCERE sub titlu: «Piratul», unde versul 3 din ultima strofa se schimba in: *Ducați și piastri numărați*. In ultima strofa cuvintele «groază» și «teamă» trec unul in locul altuia“.

In mss. 5075,

p. 97 v. 11. ...un rot (la fel in vol. A., dar corectat de poet in forma definitiva in vol. IN., exemplarul autorului).

„ v. 15. Si cind s-aprinde al lunei far (la fel in vol. A., dar corectat de poet in forma definitiva in vol. IN. exemplarul autorului).

In mss. 5075,

p. 98 v. 17. *Ne vom tiri taciți* (corectat forma def. din vol. A.)

In E.D.I. se suprima strofa a 6-a, dupa cum se indica se in vol. IN. exemplarul autorului.

*Va izbucni un scurt razboi
Se vor lupta doi cîte doi*

*Uciși vor fi străinii-apoi
Prăda-vom luntrea toată.*

In mss. v. 25. *Din ea nu vreau...*

In mss. v. 26. *Din lăzi de lemn să răsturnați* (forma def. din vol. A.)

In mss. v. 27. *Comori de-arginți nenumărați* (la fel in vol. A. dar schimbat definitiv in INTOARCERE).

In mss. v. 28. *Pe blana punții ude* (corectat forma def. in vol. A.)

132 *Păgînatate*, Paris, 26 april, s.v., 1914.

In mss. 5075 BARSR, p. 117 și vol. A.:

v. 1. *Femee, lasă-mă!* căci marea

133 *Pierdutul*, Paris, 26 aprilie, s.v., 1914.

In mss. 5075, BARSR, p. 120.

134 *Din Bretania*, București, august 1915. Pe o reminiscență mai veche mult, din Bretania. (Datată in vol. A., unde se află și următoarea notă: „Republicat aidoma in INTOARCERE (1927) sub titlu «Armor».“ O versiune mult mai bună se găsește in *Cîntecele de demult* din ediția Biblioteca pentru toți: PE ARGES ÎN SUS (1936). Ea e intitulată: *Din Bretania*. (Vezi și sonetul din ÎMPLINIRI: „Port breton“. (București, 28 ianuar 1940), care desăvîrșește definitiv motivul).

In E.D.I. se revine la titlu poemei, publicată in PE ARGES ÎN SUS. In ultima versiune a poeziei au fost omise următoarele versuri din mss. 5075, p. 162,

vol. A. și vol. IN. v. 3. *Ca babe-ngenunchiate la vecernii*

„ v. 6. *Răsună rar, cu glasuri monotone,*

„ v. 7. *Dulci clopote...*

„ v. 12. *Dar li se umflă piepturile triste*

„ v. 13. *Și în amurg, cînd neguri se indeasă*

„ v. 14. *Pe-ntinsul sur al mărilor breton-*

„ v. 15. *Mai stau, purtînd copilul lor în brațe.*

De fapt v. 12 al ultimei variante este o sinteză a v. 14 și 15 din prima versiune a poeziei.

135 *Departa*, București, 3 ianuarie s.v. 1916 (Aceeasi datare ca in mss. 5075, BARSR, p. 163).

În vol. A. poezia este însoțită de nota: „Republicată ai domnului în ÎNTOARCERE cu titlul „Departee“).

În mss. 5075

- p. 163 v. 3. *Prin insuli*, undeva... (corectat în formă def. în vol. A.)
- „ v. 6. *Mai cîntă undeva fantastice*... (corectat în formă def. în vol. A.)
- „ v. 7. *Sînt de-aure*... (corectat în formă def. în vol. A.)
- „ v. 8. *Prin galbenă-nserare visează* (corectat în formă def. în vol. A.)
- „ v. 10. Pe punte *sus, trist* veghează în noapte (corectat în formă def. în vol. A.)
- „ v. 13. Golcunda, undeva și *hule* (corectat în formă def. în vol. A.)

136 *Farurile*, iulie 1910—1920, Tuzla. (Datată în vol. ÎNTOARCERE, ex. autorului).

Hiena, iulie 1920, nr. 15, 26 sept. 1920, p. 1.

Poezia publicată prima oară în vol. ÎN.

În *Hiena* și vol. ÎN.: v. 6. Vin norii, vulturi negri pe aripi...

„ v. 7. Rotind flămînd...

„ v. 11. Uitați de toți de toate, în straja lordivină.

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI (1916—1918)

În Muzeul Literaturii române se păstrează manuscrisul 878 al vol. GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI.

Caiet hîrtie velină 1/4 legat cu piele roșie, cu titlul scris cu litere aurite, p. 2—74, pe contrapag. 2: Cuprinsul în ordinea cronologică:

1. Desrobire p. (publicat)
2. Satan p.
3. Soror sancta... p.
4. Femeia pe pajiște p.
5. Copil de odinioară i. (inedit)
6. În luna în care pălesc trandafirii p.
7. Soldații de plumb p.
8. ...păpușele de ceară p.
9. Leda și Lebăda i.
10. Balta p.
11. Leda p.

12. Mănăstire p.

13. Narcis p.

14. Ospățul (Jules Tellier) i.

15. Balada toamnei i.

16. Porumbeii morți p.

17. Logodnă mistică i.

18. Furnica i.

19. În parc i.

20. Poruncă i.

21. În zori pe stepă (În Cîntecele stepei) i.

22. Solia căprioarei i.

23. Aci sosi pe vremuri i.

24. Privind luceafărul i.

25. Seara la Miorcani i.

26. Noaptea scade (Jucătorul) i.

27. Unei amfore i.

28. Steaua i.

29. Jucării i.

30. Septembrie

31. Doi oameni stau

32. Cina cea de taină

33. Ca să revin la tine

34. Un clopot sună

35. Scoica

36. Helladă

37. Plopul

38. Trei îngeri zboară

39. Albumul

p. 5: „Poeziile din acest volum au apărut în forma definitivă în volumul meu *Grădina între ziduri*, Socec 1920 afară de „În zori pe stepă“ (publicată în *Sburătorul* și „Ospățul“ (Jules Tellier) inedit. I.P. Buc. 1921“.

Pag. de titlu: Ion Pillat „*Grădina între ziduri*“ Poeme, București 1918 (șters).

Atit prima ediție a volumului GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI (1919), cit și a doua (1920) au ca motto versurile: „Et pour voir le jardin je fermais les paupières“ de Albert Samain (poet simbolist francez 1858—1900), motto care nu s-a mai repetat în E.D.I. Ediției a II-a a volumului i s-au adăugat, ca o pregătire a cititorului și ca o introducere în volum un catren scris de poet la „București, decembrie 1919“. El a fost deci compus după apariția primei ediții.

Catrenul conturează locul unde au fost scrise poeziile volumului și care este grădina casei părintești de la Miorcani. El a fost repetat și în vol. **ÎN.** la începutul poeziilor selectate din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, unde autorul a avut grije să indice: „Se va tipări ca poezie separată, cu titlul volumului, înainte de *Solia Căprioarei*“, după cum s-a făcut și în **E.D.I.**

Datarea poeziilor, cum și notele referitoare la unele din ele au fost reproduse după cum ele au fost însemnate de Ion Pillat în GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, ed. II, exemplarul personal. Au fost redată de asemenea și însemnările din vol. **ÎN.**, exemplarul autorului. Vezi tabelele 7 și 8.

137 *Solia căprioarei*

G.Z. ed. I, v. 1 ... Dar netezind alene al rochii sale
Republicată în vol. **ÎN.**, fără alte schimbări.

138 *În luna în care pălesc trandafirii*, Craiova (Parcul Bibescu), 5 oct., s.v., 1916 și nota: „Penultimele patru versuri se suprimă“. În vol. **ÎN.**, unde poezia fusese republicată în prima variantă, se repetă indicația: „Fără primele patru versuri din ultima strofă“. Poemul a apărut în *Vremea* XIV (1942) nr. 679, 25 oct. p. 10.

G.Z., I, II, v. 8. Brumatele roade a florii de-o zi
Versurile omise sînt următoarele:

*În luna în care pălesc trandafirii
Pe aurul veșted din foi ruginii,
Petalele sboară din floarea iubirii,
Deschise în vise ce nu le mai știi...*

139 *Balada toamnei*, Iași, 10 noiembrie, 1917. În mss. 23774 MLR poezia intitulată *Balada iubirilor de toamnă*, cu data 11 noiembrie 1917, purta dedicația: „Lui Ionel Vulturescu“.

G.Z. I, II, vol. **ÎN.**, v. 12. *Cu Pan suflînd...*

În mss. 23774, MLR, ultima strofă a poeziei, care este o invocație a toamnei, este diferențiată de celelalte prin titlul: „Închinare“ iar în **G.Z.** I și II și vol. **ÎN.** prin „Solie“. În **E.D.I.** autorul renunță la această deosebire.

140 *În parc*, Iași iunie 1918.

În vol. **ÎN.**, la sfîrșitul poeziei, nota: „Poezia rămîne cu patru strofe a cinci versuri“. Autorul vroise deci, la un moment dat, să suprima strofa a IV-a, dar ulterior a renunțat la această hotărîre.

mss. 878 MLR, v. 5. *Zărit-am Zeul Toamnei...*

„ **G.Z.** I, II și vol. **ÎN.**, v. 5. *Zării pe Zeul Toamnei...*

141 *Satan*, București, 22—24 aprilie, s.v., 1916. În mss. 878 MLR, poezia e însoțită de nota: „Publicată în *Flacăra* din 30 aprilie 1916. Scrisă la București cu cîteva zile înainte“.

Flacăra, V (1916) nr. 5, 26 mai 1916, p. 68.

mss. 878 MLR

și *Flacăra* v. 6. Trecură ca-n legende *martire foarte pale*,
„ v. 7. *Pe vremuri...*
„ v. 20. *S-aduse pe sub ramuri...*
„ v. 30. *Mușcau în sinuri crude...*
„ v. 31. *Privind cu nepăsare...*
„ v. 32. Cum mor crucificate *martire foarte pale*

Republicată în vol. **ÎN.** cu schimbările de mai sus.

142 *Narcis*, Iași, 12 august, s.v., 1917. (În mss. 878 MLR, data: sîmbătă 12 aug., Iași).

A apărut în *Viața nouă*, XIII (1917), nr. 1, 10 — mart.-dec. p. 5—7 și în *Revista Fundațiilor regale* VIII (1941), nr. 5, mai, p. 275.

În mss. 878 MLR

și *Viața nouă* v. 2. *Irișii serii*
„ v. 13. *Icoană mai frumoasă și zîmbet ca al lui*
„ și
G.Z. I, II v. 36. *Căci au gîndit...*
„ v. 37. *Dar le-au uitat*

Republicată în vol. **ÎN.** cu schimbările de mai sus.

143 *Leda și lebăda*, Bîrlad sfîrșitul lui decembrie 1916. Revăzută în 1917 la Iași și 1918 la Miorcani.

În mss. 878 MLR poezia este intitulată: *Leda*.

În mss. 878, **G.Z.** I

și **G.Z.** II v. 26. Omătul primăverii pe-al visului *gutui*
„ v. 27. Rămîne floare numai *pe ramurile lui*
În mss. 878, v. 29. Nu veșteji *femea*, cu inima ta...

În vol. **ÎN.** poezia este publicată fără ultimele două strofe. În **E.D.I.** se revine însă la forma originală.

144 *Leda*, Iași 8 mai, s.v., 1917 și nota autograf: „Ultima strofă se suprimă”. În mss. 878 MLR, aceeași datare și nota: „vezi poezia anterioară din decembrie 1916”.

Viața nouă, XIII (1917), nr. 1—10, p. 1—2.

În vol. **ÎN.** la sfârșitul poeziei se află indicația: „Fără strofa 6. Ultimele două strofe își reiau locul, din volumul original, la sfârșitul părții a doua din poezia precedentă. Poezia rămâne deci cu primele cinci strofe numai”.

Strofa a șasea care nu a mai fost reprodușă în **E.D.I.** este:

*Tristă Leda, tristă Leda, nu răpui din pene zborul
Ca să te înalți cu Visul de țărina ta nu-l legi...
Și cu mâini înfrigurate în zadar vrei să-l culegi,
Căci îți scapă nemurirea și pierzi numai muritorul.*

În mss. 878 și

Viața nouă v. 9. *Cu penelul de zăpadă se coboară nupțiala*
„ v. 11. *Și îți lasă lin din sboru-i...*
„ v. 12. *Crinul formeii sale albe pe a pernelor petală.*

145 *Opium*.

Revista idealistă, XIV (1916), martie, p. 149—150.

Poezia publicată prima oară în vol. **ÎN.**, dar trecută printre poeziile selectate din vol. **V.P.** cu recomandarea autorului ca ea să fie adăugată vol. **A.**

Poetul o include însă în **E.D.I.**, volumului **G.Z.**

În *Revista idealistă* și vol. **ÎN.** v. 17. *Cu ochi a-tot-știinzi de bram*

„ „ v. 19. *În ritmuri surde de tam-tam*

„ „ v. 20. *Renăscătoare de himeră...*

146 *Clopote sună*, Paris (52 François I-er) martie 1919.

Republicată în vol. **ÎN.**

În **E.D.I.** se republică aidoma forma originală a poeziei.

147 *Balta*, Iași, 6 aprilie, s.v., 1917, „data unei variante anterioare publicată în *Viața nouă* (nr. apărut la Iași). Textul publicat în volum, revăzut în 1918 la Miorcani”. În mss. 878 MLR nota autorului: „Scrisă la Iași (12 str. Mitropoliei, casele Liebschütz, 6 aprilie 1918. Publicată împreună cu *Leda*, *Mănăstire*, *Narcis* și *Porumbelii morții* în *Viața nouă* (nr.

1—10 mai-dec. 1917) apărut la Iași în martie 1918. Revăzut iulie 1918 Miorcani”.

Poezia tipărită în *Viața nouă* este identică cu aceea din mss. 878 de unde rezultă că schimbările din volum au fost făcute după prima ei publicare și trecute apoi în manuscris.

În mss. 878 și

Viața nouă v. 7. *Și nu înalță nimeni un gând rătăcitor*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 8. *Pe oglinda ei opacă și grea ca o povară*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 9. *Pe maluri nici o salcie...*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 10. *Pe apă nici un nufăr...*
(corectat în mss. ca în **G.Z.** I.)
„ v. 12. *Și-n apă...* (corectat în mss. ca în **G.Z.** I.)
„ v. 13. *Dar cînd ne-aduse calea pe drum de-amurg la iaz*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 14. *Minune răsărită pe ape, o grădină*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 15. *Din care înflorise în straturi de lumină*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 18. *Pe alele lichide alin le-a răsfirat*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 20. *În străvezii izvoare prundișul...*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 22. *În balta cea mai tristă un rai ai desfăcut*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 23. *O Doamne înfloreste sărmanul nostru lut*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)
„ v. 24. *Cu-o rază risipită a strălucirii Tale.*
(în mss. corectat ca în **G.Z.** I.)

148 *Soror Sancta Mater dolorosa*, Călimănești, 16 iunie, s.v., 1916. În mss. 878 MLR se află nota: „Publicată în „*Flacăra*” din 25 iunie 1916. Scrisă la Călimănești cu câteva zile înainte”.

Flacăra, v. (1916) nr. 37, 25 iunie, p. 1.

În **G.Z.** ed. I. strofa a II-a apare modificată față de versiunea poeziei din mss. 878 și din *Flacăra* în sensul că au fost schimbate între ele versurile în felul următor: v. 6 în locul v. 5 și v. 8 în locul v. 7. În mss. 878 și *Flacăra* v. 7 (8) Mario, maică dureroasă...

149 *Logodnă mistică*, Iași 6 aprilie, s.v., 1918.

- În mss 878 v. 4. *Pe ceruri nici un semn și nici un drum*
G.Z. I și **G.Z.** II v. 9. *Căci a rămas în rarul lui potir*
" v. 13. *Dar trupu-mi...*
" v. 14. *Carbonizat în jaruri de dorinți*
" v. 23. *O! de-aș avea cleștarul rar și neaua*
" v. 24. *Din trupul tău de tinăr Dumnezeu*
" v. 24. *Din trupu-ți aș fi...*
" v. 27. *Am trece printre gratiile de tină*
" v. 30. *Un curcubeu făuritor de punți.*

Republicată în vol. **ÎN.** cu schimbările de mai sus.

150 *Trei ingeri*, Paris (52 rue François I-er) 21 mai 1919.

Tara, Timișoara, II (1921), nr. 5, 7 ian. p. 1.

În mss. 878 MLR, *Tara*,

- G.Z.** I și II, și vol. **ÎN.** v. 4. *Aud a florilor suflare*
" v. 8. *Aud cum stelele ne cîntă.*

Republicată în vol. **ÎN.** cu schimbările de mai sus.

151 *Ca să suim la tine*, București, 18, 19 ianuarie, s.v., 1919

Solidaritatea, I (dec. 1920 — ian. 1921) nr. 9—10, p. 316.

Solidaritatea, **G.Z.** ed. I și ed. II, v. 2. *Căci sufletul*

152 *Mănăstire*, Iași, 5 aug., s.v., 1917. (Aceeși datare ca în mss. 878 MLR)

Viața nouă, XIII (1917) nr. 1, 10 mar.-dec. p. 1—2.

Viața nouă, v. 10. *Și ca inimi sîngerate...*

Republicată în vol. **ÎN.**

153 *Păsări pe mare*

Poezia este o variantă mult prescurtată a piesei: *Fereastră pe mare*, scrisă la Constanța la 21 septembrie 1915. Prima versiune a apărut în *Flacăra*, apoi în vol. **A.** repartizată la ciclul **Cîntecele înării**, și a fost în cele din urmă republicată în **E.D.I.** într-o formă redusă. (Vezi nr. 125)

Poezia *Păsări pe mare* a rezultat din păstrarea versurilor 1—6 și 20 din *Fereastră pe mare* iar în versurile 1 și 22, cuvîntul „Fereastră...” a fost înlocuit cu: „Privirea...”

154 *Steaua*, Miorcani, 4 septembrie, s.v., 1918.

Sburătorul I (1919) nr. 36, 20 dec. p. 226, unde poezia are aceeași datare și dedicația: „Micului meu prieten lui Bebe Băbeanu”.

În *Sburătorul*, în **G.Z.** I și **G.Z.** II, poezia se prezintă cu cîte două strofe din versuri alternînd, din cîte 12 silabe. În **G.Z.** II autorul înseamnă: „Strofa a doua se suprimă”. În mss. 878 însă poezia are 3 strofe și tot astfel a fost republicată în vol. **ÎN.**, unde, autorul dă următoarea indicație: „Poezia redusă la prima ei strofă, se va tipări sub forma publicată în „*Cîntece de demult*” din *Pe Argeș în sus*, ediția din Biblioteca pentru toți, adică în două strofe scurte, a patru versuri fiecare”.

Strofa a doua, omisă, era:

Trecură ani de zile... pe geam aceeaș stea...

Un om ridică ochii lui searbezi de pe carte,

Dar el, deși o vede, acuma n-o mai vrea,

Căci a citit pe Kepler și crede că-i departe

Strofa a treia, omisă, era:

Se risipiră anii... dar steaua ca un jar

În clipa hotărîtă, se-aprinde în odaie

Bătrînului ce simte că nu mai e hotar,

Cînd, orb, o vede-n suflet că-și tremură vîpae.

În **E.D.I.** s-a reținut doar prima strofă, care a fost împărțită în două strofe scurte din cîte 4 versuri fiecare.

155 *Noaptea scade*, Miorcani, 30 aug., s.v., 1918.

Republicată în vol. **ÎN.**, în formă de la început.

156 *Privind luceafărul*, Miorcani, 3 aug., s.v., 1918.

Republicată în vol. **ÎN.**, în formă de la început.

157 *Furnica*, Iași, aprilie, s.v., 1918.

Luceafărul, XIV (1919) nr. 23—24, 15 dec. 1919, p. 460.

În mss. 878, *Luceafărul*,

G.Z. I și **G.Z.** II v. 5. *În brazda răsturnată în care...*

v. 6. *Atîtea azimi calde...*

Republicată în vol. **ÎN.** cu schimbările de mai sus.

158 *Scoica*, Paris (52 François I-er) 6—10 aprilie 1919.
Luceafărul, XIV (1919) nr. 23—24, 15 dec. p. 460.
Republicată în vol. **ÎN.**, în forma de la început.

159 *Oblonul*, Paris (52 François I-er) 6—10 aprilie 1919.
Luceafărul XV (1920), nr. 1, 1 ian. p. 9—10.
În **G.Z.** I, v. 1. Când pentru mine ceasul *culcării* bătea rar
Republicată în **G.Z.** II și vol. **ÎN.**, cu schimbarea de mai sus.

160 *Plopul*, Paris (52 François I-er) 14 mai 1919.
Republicată în vol. **ÎN.**, în forma de la început.

161 *Seara la Miorcani*, Miorcani, 27—30 august, s.v., 1918.
Lectura pentru toți II (1920), nr. 1; *Luceafărul*, XV (1920), nr. 1, p. 9—10.
În mss. 878 MLR, poezia este însoțită de însemnarea: „În urma unei plimbări făcute la iazul din marginea satului cu vreo zece zile înainte“, și apoi de: „Notița poeziei *Seara la Miorcani* (în timpul plimbării): Vederea de-asupra iazului. Marea unduire a pământului; a oceanului terestru. Valul spicelor cu o singură și ritmică mișcare pornită din zare, se sparge de digul de cretă al satului, se respiră printre bolovani albi (casele). Ogrăzile semănate, ca băltoace verzi, rămase printre pietrele țărmului. Satele împădurite și văruite, ca insule și ca porturi — turla bisericii — un far. Clopotul — Șarabane departe cu norul lor de praf alb — ca luntre de pescari — Drumul: pîrtie de spumă fugind de sub pupele lor — Coșarele — corăbii imobile părăsite în larg! Pădurea de la Mitoc, ca un promontoriu întunecat. O cireadă de boi albi răzleți pe iarbă ca niște goelanzi cu zborul aproape de mare. Țărani stringînd finul cu greble lungi parcă adună „goemonul“ lăsat de reflux. Înserează de-abinele — noaptea se pogoară. Oceanul pămîntesc se retrage ca o pasăre. Dar deodată iată Oceanul ceresc, singur el de acum. Un nor cu pînza întinsă alergînd de-a lungul țărmului negru înnoptat și asta ca o lumină de far pe țărmul nevăzut al Veciei — pentru călătoria sufletelor“.

În mss. 878,

Lectura,

Luceafărul,

G.Z. I și **G.Z.** II v. 2. Cum lăîndu-și unduirea vine unduind
pămîntul
„ v. 17. Navighează *harabale*: repezi luntre de pescari

În mss. 878 v. 21. Și păreați în *ochii* serii, ce orice formă
deslegase
„ v. 27. Lîngă-o mare de finețe pe un țărm *imaginat*
„ v. 28. Și un clopot de departe de vecernii a *sunat*
„ v. 30. Și din insulă într-alta vuetul *s-a înginat*.
Republicată în vol. **ÎN.** cu schimbările de mai sus.

162 *Femeia pe pajiște*, București, 10 august 1916. (Aceeși datare ca în mss. 878 MLR, unde se află și nota „Publicată în „*Flacăra*“ din 12 aug. 1916). Scrisă la București cu două zile înainte“.
Flacăra, V (1916) nr. 37, 25 iun. 1916, p. 1.
Republicată în vol. **ÎN.** fără nici o schimbare după cum a fost tipărită și în **E.D.I.**

163 *Desrobire*, București, 4 martie, s.v., 1919. În mss. 878, nota: „Publicată în „*Flacăra*“ din 12 mai 1916. Scrisă la București cu cîteva zile înainte“.
Flacăra V (1916), nr. 22, 12 mai 1916, p. 251.
În mss. 878, v. 8. Un fluture ce lasă a *rimei* neputință
În mss. 878 și *Flacăra* v. 9. Și filiiie din aripi a *sborului dorință*
Republicată în vol. **ÎN.**

164 *Helladă*, Paris (52 François I-er) martie 1919, scrisă în pat cu 39° febră, în timpul unei gripei.
Sburătorul I (1920) nr. 39, 10 ian. p. 202.
În *Sburătorul* **G.Z.** I,
G.Z. II și vol. **ÎN.** v. 4. Ca *portocale* mari pe valu-i cald
„ v. 12. Gonesc *înnibunite* de dragul ei.
„ v. 17. Ce dragoste *nebună* mă ridică.

165 *Unei amfore*, Miorcani, 3 septembrie, s. v., 1918.
Lectura pentru toți; 1919, nr. 12, p. 710.
Republicată în vol. **ÎN.**
În mss. 878
GZ I și II v. 1. Tu amforă *ce ai* pe tine
„ v. 14. Sau vasul *vesel* de parfum.
Republicată în vol. **ÎN.**, cu schimbările de mai sus.

166 *Poruncă*, Miorcani, 20 iulie, s.v., 1918.
Sburătorul I (1919), nr. 36, p. 226.
Republicată aidoma în vol. **ÎN.**

167 *Călătorul*. Pe manuscrisul bruion al poeziei se află datarea autograf: 1920—1942 noembrie și însemnarea: „Pentru Grădina între ziduri. Vol. I al POEZIILOR, Ed. Def. 1944“.

În mss. 4219 BARSR se află o primă variantă a poemului apărut în *Lamura I* (1920) nr. 6—7, măr.-apr. p. 558, strofele 1, 5 și 6 au servit ulterior la alcătuirea poemului *Ctitorii* din vol. **P.Ag.S. Călătorul**, în forma sa definitivă a fost publicat în *Revista Fundațiilor regale XI* (1944) nr. 2, feb. p. 282.

Ciclul **Porumbeii Morții**, scris în timpul primului război mondial, a fost publicat în vol. **G.Z. II** în afară de poezia *Dușmanii* care a apărut în vol. **A**. Ea a fost adăugată ciclului în 1944, în **E.D.I.**

168 *Dușmanii*, București sau Florica, 21 octombrie, s.v., 1914, noaptea. Este dedicată: „Morților din pădurea Argonne“.
Flacăra V (1916) nr. 15, 23 ian. p. 165.

169 *Doi oameni stau*, Sibiu, ianuarie 1919.
Cultura poporului I (1921) nr. 4, 22 mai, p. 1.
Poezia își păstrează forma de la început.

170 *Soldați de plumb*, Birlad, decembrie 1916. În mss. 878 MLR, se află însemnarea făcută de poet: „Dec. 1916 Birlad, dar inspirată de tranșeele pline de morți, de pe graniță din sus de Buliga (Pasul Vulcan), văzute în timpul luptelor de pe Jiu. Publicată în *Neamul Românesc* din 15 ian. 1916 sub titlul: „Sonet“ (variantă). În mss. 878, v. 2. *Hatmani cu blonde plete...*
A apărut în *Vremea XIV* (1942); nr. 679, 25 dec., p. 18.

171 *Păpușile de ceară*, Birlad, decembrie 1916. În mss. 878 MLR, următoarea notă făcută de poet: „posterioară precedentei deși publicată tot în *Neamul Românesc* din 13 ianuarie 1917 sub titlu *Crăciun*“.

172 *Porumbeii morții*, Iași, 31 ianuarie, s.v., 1918 și nota: „Poeziile din Iași au fost scrise în casele din 12 str. Mitropoliei“.
Viața Nouă XIII (1917), nr. 1—10, dec.-mar.-dec. p. 1—2.
În *Viața Nouă* și **G.Z. II** poezia dedicată: „Pictorului Al. Romano, ucis de un *Taube* german.“

Addenda (Poeme în proză)

*Povestea celui din urmă sfânt
(Cel din urmă sfânt)*

Trăise în singurătatea munților dăruindu-și sufletul și trupul zeului căruia se ruga.

Iar când se ivi primăvara o bucurie mare îl cuprinse. Pricepu că ales printre aleși va fi cel din urmă sfânt purtând cuvântul roditor spre mîntuirea lumii. Își părăsi pustnicia și porni către răsărit.

Cobori prin păduri cu frunze noi, legănate de vînt, într-o vale umbrită de castani. Din stîncă în șipot de lemn izvora apa, umplînd un urcior, se revărsa mai departe, și-n ea se adăpa o turmă de oi. Stăpînul turmei, stăpîna urciorului, amîndoi aplecați unul spre altul, uitaseră avuțiile lor; dar zărind călătorul, păstorul se apropie scoțînd din traistă pline caldă, urdă și miere:

— Străine, îi zise, zeii poenilor să-ți binecuvînteze hrana, căci ei ne-au dat mierea luminoasă. Piinea a dospit-o iubita mea și urda eu am făcut-o. Iar fata aducîndu-i apă neîncepută îi zise: Străine, cu dînsul am jertfit un ied zeului acestui izvor: binecuvîntată să-ți fie băutura.

Atunci mînios cel din urmă sfînt apucînd urciorul îl aruncă pietrelor de pe drum și luînd merindele le azvirli. Cumplită și fără de leac vă e nebunia, strigă el. Nu e decît un singur zeu; în fața lui zeii mincinoși au pierit ca stelele nopții cînd soarele răsare. El nu vrea jertfe mînjite de sînge, ci inimile noastre le cere. Adevăr grăesc vouă, osîndiți de-a pururi vor fi smintiții ce iubesc făpturi trecătoare de lut.

Auzindu-l, fata începu să plîngă.

Cu ochii plini de lacrimi stătea băiatul, nepricepînd de ce le-a ucis fericirea.

El mergînd mai departe ajunse la zidul unei cetăți, albă, pe marginea mării sunătoare. Intrînd pe poartă în cetate, întîmpină un tînăr în haine de mătase împodobite cu pietre scumpe. După el venea o fecioară minunat de frumoasă; patru arapi cu turbane împletite urmau ducînd în spinare fel de fel de bogății necunoscute, și doi, pășind înainte, împingeau cu palma norodul să-i facă loc. Și cum buimăcit sfîntul, ca unul ce trăise în pustnicii, încurca drumul, arapii se năpustiră asupra-i să-l dea în lături. Dar oprindu-i, tînărul zise: Străine, căci astfel te arată portul, fii bine venit în cetate, și zeii primitori să-ți fie. Azi mi-au adus corăbiile daruri culese pe țărmuri depărtate și o fecioară robită mai mîndră ca lumina.

Binecuvîntată e ziua de azi.

Vreau cu toții să-mi împart bucuria și, tu, străine plăcut ochilor mei, spune-mi ce dorești și-ți voi împlini dorința. Am haine foarte scumpe, cu ele te voi îmbrăca;

Am case de sticlă cu copaci jur împrejur încît mereu te crezi în grădini, în ele te voi găzdui;

Iar fetele mlădioase ca ramuri de alun vor juca mișcîndu-și trupul și cîntăreții vor atinge struna pentru tine.

Atunci luînd galbeni grei din cutii de lemn de trandafir tînărul îi împrăștie mulțimii adunate și se apropie de cel din urmă sfînt să-l călăuzească, proptindu-i pașii, spre locuințele sale. Mînios sfîntul îl respinse grăind:

— Cumplită ți-e nebunia și fără de leac, bogatele în lucruri pieritoare, mai bine aș fi asemeni milogilor de pe zidul cetății decît ție, orbule ce ochi ai de văzut și nu vezi.

Unul e zeul ce domnește în ceruri. În gîndul lui lumea noastră o clipă e și tu, osînditul, între două veșnicii clipa ai ales, pierzînd de-a pururi viața de veci.

Auzindu-l norodul începu să ridă ca de un om cu minte puțină, iar tînărul tăcut plîngea, nepricepînd de ce i-a ucis fericirea.

Mai departe afară din cetate, pe drum, tăvălit în praf era unul gol, acoperit de rănilor bolii, gemind în suferință și lipsă, și trecătorii-i aruncau un ban de aramă. Atunci sfântul, închinându-se la el ca la icoană, grăi:

Fericiți săracii pe pământ. Iar milogul cerșind: De ce-ți bați joc de mine? Dă-mi pomana cuvenită și zeii să te răsplătească.

Dar el n-avea să-i dea nici bani de aramă, nici bani de argint, ci numai cuvântul roditor în mintuire.

Cu ochii plini de durere îl privea milogul și cel din urmă sfânt se depărtă ca goniții.

Înserase. — O pace mare domnea pe potecile șerpuite, prin garduri vii de măcieși în floare, fîntîni cîntau nevăzute pe iarba fragedă, și prin zări răzbătea sunet de tălângi. Și pretutindeni graiul lui era născător de suferință. Pe înnoptate ajunse la o cetate clădită pe pieptul unui deal. Străjerii nu lăsau pe nimeni să pătrundă după adormirea soarelui. Cum rătăcea fără acoperiș să-și ocrotească odihna, o femeie se apropie de dînsul: Străine, e tirziu, hanuri nu vei găsi și găzduitori oamenii aici nu sînt. Vino, fii stăpîn sărăciei mele. Avere mi-e trupul, și trecătorii mi l-au cumpărat de cînd eram copilă: ție bucuros îl dăruiesc.

Încruntîndu-se o goni muștrîndu-i viața, lăudînd fecioarele binecuvîntate pentru care se vor deschide porțile cerești.

Ea se duse plîngînd în nepricepere căci cel dintîi om căruia nu-i vindea trupul, o respinse osîndînd-o.

Frică neînțeleasă îl cuprinse, și se închină zeului inimii sale. Doamne, fie-ți milă de robul tău și luminează-l. Noaptea s-a lăsat pe pământ, umbră mi se lasă în suflet, căci sămînța rodului tău o azvîrlî și numai durere din ea răsare. — El se întoarse în pustiul culmilor prea înalte.

Șapte ani trăi cu pustnicia dăruindu-și sufletul și trupul zeului căruia se ruga. Iar cînd, pricepînd că în el e cuvîntul adevărului, spre fericirea lumii, părăsi munții pornind către apus.

Coborî prin păduri trei zile și ajunse la un rîu curgător printre lanuri de grîu.

Cu apa veneau corăbii încărcate, iar luntrașii întinzînd pinzele roșii, cîntau.

Pe poeni, ciobanii răzîmați de tulpina fagilor, doineau din caval; secerînd grînele de pe lanuri, oamenii se bucurau de munca lor. Mai departe, pe un colnic, era așezată curtea boerească, cu pridvor și strașină lată de șită. Stăpînul moșiei îi ieși înainte și îl pofti înăuntru după obiceiul țării. Străinul, cu voie bună primi găzduirea, dar intrînd în casă se minună, căci ea era fără podoabe și la fel cu coliba unui om de rînd.

— Bogatule, grăi el, trăești în lipsă avînd lanuri, turme și corăbii multe, mare ți-e nebunia și fără de leac. Adevăr îți spun, scurtă e viața și moartea ne pîndește. Te zici fericit, neștiînd bunurile lumii.

Zîmbetul pieri din ochii gazdei la cuvintele lui. Trimise în grabă să-i cheme vătăfii; pe unul îl puse peste secerători mai mare, pe unul peste ciobani și unuia în primire i-a dat luntrașii cu luntrele lor — cu poruncă la toți să umple cămarile cu galbeni cîntăriți.

De acum în fiecare zi la curte soseau, cu salbă de clopoței la git, catirii aducîndu-i avutul în saci și lăzi ferecate.

Dărîmă clădirile de piatră și altele ridică de marmură curată, grădini nemaivăzute întocmai, trupul în mătăsuri și-l ascunse, aduse roabe frumoase spre desfătare; dar nu era mulțumit. Rivnea tot alte bogății și alte griji năpădindu-l, pacea inimii lui pierise. Străinul la plecare, mulțumind:

De ce mi-ai ucis fericirea? îi zise.

Iar cel din urmă sfînt, plin de neliniște s-a dus.

Pe unde trecea, oamenii sub arșița soarelui de vară se chinuiau să umple cu aur pivnițele boltite, blestemîndu-și soarta și el zadarnic cînta cîntecele de odinioară.

Pe drum mai la vale mergînd, ajunse la o fîntînă izvorită printre oleandri. Cerul se oglindea în apă şi cu cer se stropeau un flăcău şi o fată, rîzînd nevinovaţi.

Zărirînd călătorul, îl poftiră frumos să se răcorească şi curmîndu-şi setea, necunoscutul grăi:

— Vă spun: sînteţi nebuni, căci vă bucuraţi şi nu ştiţi ce e bucuria: iubirea n-o cunoaşteţi, nici fiorul dorinţii. Scurtă e vremea; culegeţi azi roadele ei, mîine e prea tîrziu.

Auzindu-l, privirea băiatului se turbură. Dornic, luînd buzele tovarăşei lui, pînă la sînge le muşcă sărutîndu-le, dar ea, rănită, începî lacrimi. Tot pieptul fraged îl scutura plînsul şi băiatul îndurerat stătea nepricepînd.

De ce ne-ai ucis fericirea? iar călătorul se depărtă fără răspuns

Şi mergînd mai departe, întîlni unul ce se ruga icoanelor de piatră la răspîntii, lovindu-şi fruntea de ţărîna bătută. Atunci sfîntul de el apropiîndu-se, grăi:

Înfricoşată e nebunia ta, omule ce te închini pietrelor de pe drum. Comorile vremii neatinse de tine se pierd şi somnul morţii n-are vis. Îţi spun: zeul meu m-a trimis să propăvăduiesc pămîntului preţul vieţii trecătoare.

Dar pierînd lumina credinţii din ochii celui ce se ruga, ei se adumbriră de durere şi omul îi zise:

— De ce mi-ai ucis fericirea?

În liniştea serii, ajunse la poarta unei cetăţi. Turlele ei, subţiri ca minarete, pînă-n nori se înălţau pe cerul amurgului şi piatra lor, cînd verde, cînd albastră era, după lumină.

Atunci, pe rînd, din virful fiecărei, izbucni chemarea străjerilor nopţii, vestind oamenilor că domnia umbrii începe, şi pe rînd vuietul cetăţii se stînsese ca şi cum s-ar fi depărtat. Iar la strigătul turlei din urmă, tăcu totul cuprins ca de moarte.

În tăcere păşea sfîntul, cînd auzi două glasuri cîntînd lingă ziduri; acolo zări un voinic şi o fată, trudindu-se să tragă cu burduful apă din gura unui puţ. Văzîndu-i veseli, muncînd cînd toţi se odihnesc de grijile zilei, îl apucă mirarea şi uimit le grăi:

— Goi sînteţi şi flămînzi pînă-n noapte vă chinuiţi, să ciştigaţi piinea rea de secară; puterea tinereţii o pierdeţi şi altora viaţa îşi aruncă darul. Nebunilor, cum puteţi cînta necunoscînd fericire?

Fata cu ochi de vulpe ţîntîndu-l, îi sfîrşi cîntecul.

— Adevăr grăieşti, îi zise şi trecînd pe poarta cetăţii unul cu haine de în, cu dînsul se duse, pentru un ban de argînt.

Iar voinicul, cîntecul uitîndu-l, îi zise:

— Adevăr grăieşti. Şi cum venea unul în straie cusute cu fir, scoţînd cuţitul îl înjunghia pentru un ban de aur.

Atunci cel din urmă sfînt cu groază se depărtă. Noaptea întreagă rătăci ca un ucigaş. Cînd îşi opri mersul, era pe ţărmul mării liniştite. Luna în ea îndoită, colinda cerul apele cutreierînd.

— Doamne, se rugă el, fie-ţi milă de robul tău şi luminează-l. Valurilor călătoare le-ai pus luna călăuză. Chervanelor pierdute prin nisipul pustiului stelele din văzduh le-ai dat să le deschidă cărare, — dar pe mine m-ai părăsit. Am învăţat pe oameni să dispreţuiască bunurile pieritoare spre mîntuirea lumii şi am cules durere; pe oameni i-am învăţat preţul vieţii spre fericirea lor şi numai suferinţă şi ură am sădit. Cuvîntul tău credeam că rostesc şi nu era al tău; cu tine credeam că umblu...

Şi tot singur se întoarse spre culmile aspre.

Ani de zile trăi în singurătatea munţilor. Firul vremii de mult îi scăpase. Numai se rugă dîndu-şi sufletul şi trupul.

Ochii ţîntiţi în ei înşişi oglindeau fără nădejde frunzele noi ale primăverii şi frunzele de rugină ale toamnei — iar vieţuitoarele codrilor văzîndu-l nemişcat, fără teamă se apropiau de dînsul. Veneau veveriţe sărînd din cracă-n cracă să-l atingă mirate, căprioare blăjine îşi răzîmau botul subţire de umărul lui şi din zborul lor păsările de pradă îi împleteau cununi.

O iarnă, un urs se culcă la picioarele sale; atunci sosiră mistreții unul câte unul și lupii clăntănind, ieșiră din desișul brazilor troieniți la focul lui să se încălzească. Și, pricepind că niciodată cuvântul lui Dumnezeu n-o să-l rostească, ca un om se coborî spre oameni, printre ei să moară.

Trei zile umblînd prin păduri, ajunse într-un ținut locuit, și toamna era pe dealuri. Vița de vie, de ramurile ulmilor legată, din copac în copac anina ciorchinele grele, piersica coaptă cădea pe iarbă și perele și merele roșii. Iar moșnenii satelor ascunse din vîlcele veniseră să adune roadele pămîntului. Cu albii pe cap, în șir, urcau cîntînd fetele în vii strugurii să culeagă și flăcăii îndemnau măgarii cu coșuri pline spre linul apropiat. Copiii loveau cu prăjina nucii, nucile să le iee, și prunii scuturau, prunele rotunde să prindă. Seara focuri multe se aprinseră pe povîrnișuri; la crămă, cu must nou uitîndu-și păsurile, bătrînii priveau hora învîrtită în chiote și veselie de cei tineri. Cum zăriră trecătorul, îl poftiră printre ei să șadă. Și pustnicul, binecuvîntîndu-le masa, ospătă, și cu ei în graiul lor grăind, se bucură, căci nu se mai gîndea la mîntuirea și la fericirea lumii. Iar a doua zi vrînd să plece, ei se rugară să mai steie în mijlocul lor, vorbele lui fiind mai dulci ca poamele toamnei. Șapte zile printre ei se opri și părăsindu-i cu suflet liniștit, lăsă inimi împăcate.

Mai departe, pe drumuri de țară, ajunse o cetate cu chiparoși jur împrejur, atît de înalți încît soarele nu-i pătrundea, nici lumina lunii. În umbra lor, sub pietre albe culcați, își dormeau somnul morții cetății. Multe pietre erau sparte cu mușchi verde pe ele, multe noi împodobite cu slove săpate cu dalta și ridicată una singură își aștepta mortul. Era tinăr: întins pe iarbă parcă se odihnea de munca zilei și o femeie la creștetul lui plîngea, căci îi fusese mamă. Iar călătorul apropiindu-se de dînsa, de mila ei nu din credința vieții viitoare, grăi:

— Pace ție. De ce plîngi? doarme numai deșteptarea din ceruri.

Iar femeia auzindu-l își șterse lacrimile și nădejdea îi înflori.

— Tu cel din urmă sfînt trebuie să fii, căci cuvîntul tău alină durerea.

El răspunse:

— Nu sînt chematul Domnului, ci unul ce a venit ca un om printre oameni să moară...

Și de pace stăpînit intră în cetate.

Iar cum colinda ulițele strîmte, îl întîmpinară doi îndrăgostiți și ei cu fruntea aplecată în semn de mîhnire pășeau.

Îi zise băiatul:

— Preotul ne-a gonit osîndindu-ne, căci ne-am iubit și fără de lege ne e dorul. Acuma de-a pururea blestemați sîntem, nimeni nu vrea să ne binecuvînteze iubirea.

Și ea îi zise:

— Din altă țară sînt, și alții îmi sînt zeii.

Atunci de dragul lor nu din credință, pustnicul grăi:

— Binecuvîntată vă e iubirea și plăcută zeului meu.

Iar auzindu-l îndrăgostiții cu un glas strigător:

— Cel din urmă sfînt trebuie să fii, căci chinul ne-ai vindecat.

Dar el răspunse:

— Nu sînt de cît un om și ca un om am venit.

La o răspîntie stătea unul cu cuțitul în mînă și ură în privire, pîndind noaptea. De el apropiindu-se:

— Pe cine aștepti?

Întrebă și omul răspunse:

— În fiecare seară vin și altă muncă n-am învățat.

Atunci dreapta punîndu-i pe umăr cu bunătate îi zise:

Pace ție. Multe sînt căile vieții și nepătrunse. De mine fii binecuvîntat și ruga mea împlinește-o: azi lasă-mă să fiu răpusul. Bătrîn sînt și am venit printre oameni să mor.

Iar auzindu-l, uciagașul lovit de spaimă îi căzu la picioare, pocăindu-se:

Trimes să mă scapi din pierzanie, mă mîntuie tu, căci grăești cuvîntul lui Dumnezeu.

Și trecătorul de dragul lui, nu din credința judecății din urmă, îl lăasă să creadă că e sfântul iertător de păcate.

Soarele apunea cînd ieși pustnicul din cetate...

Domnea pe pajiștile toamnei o pace adîncă, și în inima lui pace, căci rodiseră cuvintele sale ca pomii roditori.

Și umbla pe drumul bătut de mii de ani, se simți obosit de toată osteneala lor. Prin zări, deodată cîntecul culegătorilor de vii izbucni puternic ca o chemare, și el pricepu că moartea e aproape. Ajunse la marginea unei mări, și apa liniștită era ca sufletul lui.

Fără teamă, fără nădejde se culcă pe nisip, adormind în legă-narea valurilor potolite.

Iar pescarii, cu năvodul veniți să prindă pește, se minunară găsind mortul, și ochii lui plini de lumină.*

* Din vol. *Iubita de zăpadă*, Bucureșt, Tipografia G. Ionescu, 1915.

Iubita de zăpadă

Dalta lui săpa numai marmura.

Dintre fiii Heladei era cel mai nemuritor, dar nu cunoștea iubirea, căci nu putea iubi decît făpturile sale, și ele erau de piatră.

O zi, fiind pe țărmul valurilor, simți singurătatea și pentru întîia oară i se făcu dor. — Atunci desăvîrșindu-și rodul cel mai desăvîrșit: un discobol, de care nu voise încă să se despartă, îl aruncă în mare, închinîndu-l Afroditei născută din ape.

Noaptea zeița, în vis oglindită, îi spuse:

„Ce aveai mai scump, mi-ai dăruit, — te voi hărăzi și eu cu ce mi-e mai drag. Ca să poți iubi, vei da viața celei dintîi icoane ieșită din mîinile tale și ea va fi a ta“.

Sculat din somn, de vis fugărit, porni în corabie, călătorind cu valurile spre țări necunoscute, căci în toată Helada nu știa o stîncă destul de curată spre a-și plămădi vedenia. Cutreieră lumea și mările primejdioase. Zări cetăți pline de freamătul vieții, altele roșii ca nisipul pustiului, și moarte, și altele cu grădini. Dar zadarnic privi: nici marmura albă, nici porfirurile roșii, — n-ajungeau să-i îmbrace dorința.

Atunci lepădînd dalta, turnă arama, argintul și aurul împreună în amfore gătite cu trudă, dar simți că nu din ele va răsări așteptata, și le părăsi.

— Un an întreg rătăci pe ape; cîteodată în spuma luminoasă a valurilor își scâldea mîna ca și cum ar fi încercat din ea să-și făurească dorul, și nemișcat parcă murise. — Iar ridicîndu-se vîntul, corabia, gonind patruzeci de nopți și patruzeci de zile spre miază-noapte, se opri în fața unui ostrov stăpînit de iarnă cu locuri înghe-

țate și cu păduri troenite, prin care se strecura soarele în dungi de argint. Trei zile suit pe catarg privi nesățios căci nu mai văzuse zăpadă.

A patra zi își coborî dorința pe țărm pricepînd că din stîncă necunoscută își va zămisi visul.

Nebun ca Zeii făptuitori de oameni frămînta neaua, din ninsoare se dezveli încet icoana unei femei. Marea dornică de frumusețe înălța valul să-i atingă piciorul. Iar cînd, desăvîrșită, ea tresări cuprinsă de viață, el, de spaimă și de dor închise pleoapele să-i zărească mai bine mîndrețea. Ochii îi erau verzi-albaștri ca ghețarii adînci, părul ca aurul privit în foi foarte subțiri, iar glasul îi suna ca murmurul izvoarelor zăvorîte de ger.

— Atunci învins de el însuși, tremură în fiorul iubirii, — cu vorbe pline de soare, iar ea la flacăra dorinței pieri, căci era de zăpadă.

Și el, singur din nou, dorind numai somnul morții, strigă: — O, Afrodito, născută din mare, de ce, cînd am strîns-o la pieptul meu, a murit?“

Dar nemuritoarea izvorînd din valuri: „De ce n-ai făcut-o de lut ca tine?“

Pilda trandafirilor

Pe vremea cînd colinda Domnul nostru Isus Christos ținuturile.

O bătrînă cosea cearceaful de mort. Degetele ei se înțepau în ac și degetele ei erau înțepate de ghimpi de trandafir.

Soarele călca umbra.

Două găini albe se scăldau în nisip și scuturau creasta roșie.

În casă plîngeau rudele.

Închise pe veci, genele moartei tremurau cu lumina candelor.

Surorile mai mici se uitau la ea speriate că n-o trezesc din somn țipetele bocitoarelor, și părinții o plîngeau. Au plîns-o din zori și pînă-n amurg și din amurg pînă-n zori. Apoi s-au dus să rupă din singurul trandafir înflorit la poarta lor din toți trandafirii ca să îngroape sub frăgezimea florilor trupul fraged ce le fusese copil.

Auzind bocetele, Mintuitorul se opri din drum și păși pragul porții. La privirea Lui coliba întunecoasă deveni lumină; obrazul copilei, deși murise, adormi la privirea Lui.

Dar părinții orbiți de durere strigară Celui-care-nu-minte: „Rabi, ne-ai înșelat căci Zeul tău e rău“. Și Isus le grăi:

„Cine e mai vinovat: acela ce culege o singură floare, sau voi care ați răpit trandafirului toți trandafirii?“

Încheiere (Călătorul)

Ceața înserării se lasă pe pridvor.

Liniile se șterg.

Formele se pierd, toate devin înfățișări de vis sau de călătorie.

Hai să pornim!

E ceasul prielnic.

Corăbiile își clatină catargele pe mări; pe drumuri chervanele se duc și ele.

Vom merge în pasul legănat al cămilelor prin țări necunoscute și fiecare noapte ne va găzdui într-altă cetate.

Sînt cetăți minunate pe care nu le cunoști.

Știu una moartă ziua cu minarete și geamii albe sub jarul soarelui, dar noaptea albastre și pline de privighetori, căci n-a mai rămas un singur om în cetate și lianele pădurilor au șters urmele celor ce s-au dus.

Călăuza cămilelor va pași înainte tăcut, și vor cînta privighetorile la apropierea tăcerii noastre și de pretutindeni va țîșni cîntecul apelor vii în cetatea moartă.

Din fîntîni curgătoare prin umbră, din izvoare săltărețe, din havuzuri gilgîind jocuri de spume — glasul apelor ne va chema urmărindu-ne dorul trecător.

Hai să pornim!

E ceasul prielnic.

Cunosc altă cetate agățată de munte cu chiparoși jur împrejur. Ca să ajungi la ea trebuie să sui cu catîrul pe poteci șerpuite și la fiecare cotitură a drumului mă ținea locului o priveliște pururi nouă.

Rodiseră viile de pe coaste și mă opream să le culeg rodul pătat de rugină — nu de sete, ci de mila ciorchinelor coapte. Iar seara mult m-am mirat să văd umbră pe văi, dar lumină pe cetate, căci era așa de sus încît n-o ajungea niciodată aripa nopții. În vremea portocalelor fetele veneau să le vîndă pe piața Campaniului. Aveau ochi sperioși, dar rideau într-una. Graiul nu-l pricepeam, dar suna ca un cîntec și risul lor era zgomotul mărgelilor de apă risipite de fîntînă în amurg.

Hai să pornim!

Și de nu vrei să calci pămîntul, ne vor legăna valurile mărilor nestrăbătute.

Fiecare seară vor luci alte stele, alți luceferi se vor aprinde, alte zodii se vor roti deasupra noastră. Departe spre răsărituri e un port pe un rîu lat ca brațul mării. Casele lui au pereți de hîrtie, și luminate par lampioane mari. Vom sosi cu noaptea pe o corabie cu cap de balastră la proră, și gongul pagodelor va vibra surd și lung — grădinile pagodelor sînt vechi ca lumea; au fost sădite de mii de ani de împărați destul de înțelepți să priceapă că nu e frumusețe mai deplină decît frumusețea unei grădini.

În fiecare din ele sînt niște stîlpi rotunzi de piatră ascunși de ramuri. Pe ei se așează cînd vine noaptea, cutii de mătase, pline de licurici — și lumina lor cernută prin frunze e atît de dulce încît raza lunii apoi îți rănește ochii.

Fiecare grădină e-nflorită cu altă floare: cu nuferi albi izvorîți din lacuri ca din oglinzi, cu struguri albaștri de glicină, cu floarea de aur a soarelui, cu floarea de sînge a macului dătător de vedenii. Spicul stînjeneilor l-am găsit în curtea unui templu pustiu, crescuse fără stăpîn, înflorise sălbatic, și zeul de bronz, uriașul zeu părăsit de toți credincioșii, zîmbea acestei singure mîngieri.

Vino! e ceasul prielnic.

Cunosc păzitorii pagodelor și unul mi-e prieten.

E bătrîn și știe toate poveștile. Citește în zodii ca în cărți; citește în ochi ca în inimi.

Ne va povesti basme înțelepte... dar noi neascultându-l vom privi luna și constelațiile unui cer necunoscut.

„De ce să pórnesc cu tine, o! călătorule? Auzindu-te am făcut toate călătoriile tale.

Trăit-am într-atîta visul încît ființa lucrurilor pipăite găsește în mine un mort.

Și aș vrea să plec — fără mine.“

Iubitei (Laus Melancholiae)

Se stinge lumina cerului roșu.
Lungi, umbrele cipreșilor se mai lungesc violete pe coline. Un zbor de porumbei albi cade pe Campanil.

Ti-ai lăsat obrazul pe palmă.

Ti-ai proptit visul de tăcerea mea.

Privim fresca. O învăluie înserarea sau amurgul izvorăște dintr-însa. Zugrăveala spălată de lumină a luat lucirea viselor și a faianțelor arabe găsite pe fîntîni.

Pe țărmul unui cer limpede ca amurgul zilelor toscane, sub portocali cu frunzătura întunecată de aurul rodirii, stau patru fecioare.

Una poartă în vălu-i coloarea marină a algelor trandafirii; — alta petala rozelor terestre; — alta rozalba rază a stelelor cerești.

Ca tine a patra e goală.

Una cu brațul întins îndoaie ramul spre dînsa. Alta cu mîinile amîndouă, atinge rodul. Alta își sărută cu dinții visul.

A patra ca tine își razimă ochii de zare. Crengile grele nu le frînge, portocalele pîrguite nu le prinde, visele culese nu le ridică.

Lungi umbrele cipreșilor se șterg pe coline.

S-a stins cerul și fresca, — dar rămîne sub ea cu slove strîmbate de veacuri:

LAUS MELANCHOLIAE

OGLINDĂ MAGICĂ

Iubitele

Marinarul mi-a povestit:

Cînd am pornit pentru ocolul lumii — în portul, care acum nu mai era decît un punct undeva pe hartă, lăsam cu zilele cele mai frumoase ale tinereții două iubite.

Pe una o strînsesem chiar în seara plecării la piept și plîngînd îmi jurase sub leasa înflorită a liliacului alb din grădină, că nu mă va uita niciodată. Pe a doua o văzusem chiar în seara plecării, la fereastra unui magazin de jucării, singură și tăcută, cu ochii ca peruzeaua mărilor răsăritene, cu buzele de mărgean, cu inima ca mărgăritarul rar al iubirii mele tănuite.

Ani de zile apoi am privit mările calde, prin care zburau — păsări închise într-un cer de smarald, — pești de rubin și de aur; și ani de zile am privit pe urmă oceanele glaciale, prin ceața cărora ghețarii pluteau ca fabuloase corăbii.

Și după ani de pribegie m-am reîntors în portul unde lăsasem două iubiri. În port nu se schimbase nimic. Pînă și liliacul alb din grădină era în floare. Dar sub leasa înflorită iubita mea, plîngînd în brațele altui marinar, îi jura cum îmi jurase în seara plecării, că nu-l va uita niciodată, niciodată.

Inima mi se vesteji; inima îmi spuse: — Dacă ea te-a uitat, cealaltă cum vrei să-ți păstreze amintirea?

Dar a doua iubită ședea singură și tăcută, la fereastra vechiului magazin de jucării, în inimă cu mărgăritarul rar al iubirii mele tănuite. Am căzut la genunchii ei, am plîns de fericire și i-am spus: — Tu care cu neclintită credință ani de zile ai așteptat pe marina-

rul rătăcitor — iată-l pentru totdeauna! Și luînd-o în brațe am strîns-o la piept ca un marinar care își regăsește iubirea.

Dar buzele ei de mărgean nu tremurară, dar ochii ei albaștri rămaseră tot atît de limpezi ca peruzeaua mărilor răsăritene.

Atunci numai, îmi dădui seama că era o păpușe, — cea mai minunată păpușe din vechiul magazin de jucării.

Sufletul

Îmi pierdusem ziua ca și toate zilele mele, în fumul aeru al singurei cafenele dintr-un oraș provincial și murdar.

Și fiindcă în ziua aceea eram trist de viață ca de o băutură falsificată, n-am mers acasă după obicei, ci am ieșit afară la cîmp, ca să mă plimb.

Cu răsăritul stelelor, în amurg, pe marginea unei bălți, mi-am aplecat sufletul pe magia cerurilor răsturnate.

Se lăsase o tăcere siderală; suspendat o clipă între două infinituri, ochiul meu de om privi drept în ochiul lui Dumnezeu.

Și divinitatea mișcată de bătăile inimei mele ca oglinda apei, de o piatră îndrăzneată, largi din constelații în constelații la infinit, sufletul necunoscut mie pe care îl tîram de atîta vreme prin noroaiele unui oraș trist și murdar.

Broasca rîioasă

Noaptea se revarsă în parc ca o apă întunecată, umflată mereu de izvoare nevăzute. Acum atinsese coama stejarilor celor mai bătrîni, descoperind printre ramuri de cărbune scinteietorul liman al unui cer de vară.

Dar tîrîndu-se pe nisipul umed al aleii, broasca rîioasă nu zări din stele decît stropul de lumină din băltoaca de pe drum.

— Păsările au mințit, gîndi ea — greutatea judecății mele, care nu rătăcește ușuratică prin aer, și ochii nu mă mint. Cerul nu e amețitor de sus, cum cîntă în zori ciocîrlia, ci îl văd aci: lîngă mine; iar steaua, cu toate suspinele nocturne ale privighetorii, îmi pare un vierme lucitor și comestibil. Păsările au mințit!

Și broasca îndrăzneată cu o singură săritură ajunsese cerul și se afundă fericită în noroiul mocirlei ca în elementul ei natal.

Apa se turbură, dar steaua nebănuind planeta, pe care i se insultase lumina, pe oglinda refăcută, aprinse din nou minunatul ei mărgăritar.

Oglinda

Și miile de veacuri zburară precum clipele zboară și în ziua a șaptea Domnul se odihni împăcat, căci mintea eternă făurise lumile și omul.

Cerul palpită, mările tresăriră, lutul se cutremură și viața, deodată și de pretutindeni, pururi învinsă și biruitoare, izbucni împingindu-și generațiile nesfârșite rostogolindu-le și zdrobindu-le în spumă de patimi de tronul de argint al divinității.

Atunci ca o umbră uriașă în lumina dimineții dominicale, sfidînd pentru întîia și cea din urmă oară Dumnezeuirea, Satan se ivi triumfător în mîină cu oglinda.

Gramofonul și privighetoarea

Gramofonul auzi într-o noapte cu lună glasul unei privighetori. Tot aceleași note urcau pe o scară imaginară pînă la cer și coborau, ca stropii unui joc de ape vii și melodioase.

— Vai! Ce gramofon primitiv, gîndi el. Apoi fiindcă nu era rău din fire, grăi binevoitor: — Pesemne privighetoare dragă, ai o placă tare veche și nu cunoști plăcile mele perfecționate, care vin tocmai din New-York. Ca talent natural însă nu e nici o deosebire între noi.

— Una singură, răspunse privighetoarea: tu cînți cu plăci perfecționate, eu cu discul de aur al lunii.

Lanterna magică

Cînd slugile prinseră de perete un cearceaf de pînză albă, în odaia cea mai încăpătoare a casei boerești, — covoarele de preț, care de atîta vreme îi împodobeau zidurile neputînd strîmba din nas, se mulțumiră să facă fețe fețe de necazul acestei tovărășii.

— Ce caută mojicul printre noi! se răsti un Buhhara înroșindu-se de minie. Artistul care m-a urzit acum sute de ani, s-a străduit o viață de om să fiu asemeni grădinilor de trandafiri din Khorasan — și iată că urita goliciune a unui cearceaf îndrăznește să-mi atingă florile nemuritoare. Și toate covoarele cele din Persia și cele din Anatol, strigară într-un glas: — Așa e, așa e. Ce caută printre noi?

La așa primire bietul cearceaf se înălbi și mai tare la față, dar tăcu, rugîndu-se să vie noaptea cît de curînd ca să-și poată ascunde goliciunea păcătoasă.

Și noaptea așteptată veni, pășind prin toate ferestrele deodată în odaie, și cu dînsa prin ușa deschisă a salonului lanterna magică intră și ea ca un ochi mare de lumină, creator de fantasmagorii: atunci, printr-o minune de nepriceput, în locul cearceafului gol de odinioară răsări un rai de culori, un rai pe lîngă care țesăturile cele mai bogate erau șterse și de lepădat.

Și covoarelor rușinate de splendoarea hărăzită unui cearceaf de rînd, pe cînd podoaba lor pierea în umbră, lanterna magică le spuse:

— Imaginile mele nu le pot dărui decît unui suflet curat și alb.

În țara papagalilor

În țara papagalilor trăia un gramofon. Deși tînăr ajunsese repede la mare cinste și membru al mai multor Academii. Era într-adevăr universal: ținea discursuri, conferințe sau predici la poruncă, și vorbea nepregătît asupra oricărui subiect artistic sau literar, cu o surprinzătoare înlesnire.

Gramofonul fu ales în unanimitate membru al Academiei naționale a papagalilor și viața parlamentară schimbă repede în faimă renumele pe care și-l căpătase. Era atît de popular că devenise un proverb să spui: *În țara papagalilor gramofonul e rege.*

Tîmpit de admirație și totuși gelos, un bătrîn papagal îl rugă odată să-i destăinuiască misterul carierei sale strălucite.

— Pe cînd voi roștiți de sute de ori orice vorbă auzită, eu nu repet decît ce e scris —, răspunse gramofonul.

Seara se lăsa în odaie ca o ceață albastră; am închis cartea poemelor în proză ale neîntrecutului Baudelaire. Dar neputînd scăpa de obsesia dureroasă a „Bătrînului saltimbanc” m-am dus la circ unde paița înveselea poporul unui oraș întreg.

Paița se strimba, juca și se da peste cap; lumea se înghesuia și ridea, țipînd: „Încă odată!” Încă odată!” Și paița neobosită se schimonosea din nou, în tunetele de aplauze ale mulțimii.

Singur eu nu făceam haz — și cînd după spectacol, norodul se scurse afară ca o apă murdară revărsată neagră pe trotuar — în sala pustie acum, m-am apropiat de biata paiță care plîngea cu obrazul îngropat în palme.

Paița părea atît de tristă că i-am spus: „Îți înțeleg durerea. Ca tine îmi înjosesc mîndria firească pentru un public de imbecili. Lumea nu bănuiește cită suferință ascund sub fardul strălucitor al versurilor mele, precum nu poate zări lacrimile de sub sulimanul obrazului tău de saltimbanc”.

Dar paița mă privi mirată: „Plîng, îmi răspunde, fiindcă m-au părăsit cu toții și nu mai am în fața cui să mă dau peste cap”.

BIBLIOGRAFIE LA POEMELE ÎN PROZĂ

EDIȚII ORIGINALE

POVESTEA CELUI DIN URMĂ SFÎNT. Cu schițe de P. Georgescu-Rachitanu. Paris, „À la Belle édition”, 1912 (30 p.) Cuprinde: (*Cînd tremură luceferi*) (poezie în patru strofe); *Povestea celui din urmă sfînt*. Volumul a fost tipărit în 20 de exemplare pe hîrtie japoneză, numerotate 1—20 semnate și parafate de autor și editori.

IUBITA DE ZĂPADĂ, București, Tipografia G. Ionescu, 1915, 46 p. Cuprinde: *Iubita de zăpadă*, *Cel din urmă sfînt*, *Pilda trandafirilor*, *Încheiere*, *Iubitei*.

APARIȚIA POEMELOR ÎN PERIODICE ÎN ORDINEA CRONOLOGICĂ

Flacăra, V, 1916, nr. 19, 20 febr., p. 214.

Ibid., V (1916), nr. 20, 27 febr., p. 233.

Pilda trandafirilor

Ibid., V, (1916), nr. 23, 26 ian., p. 274.

Proză

Ibid., V, (1916), nr. 25, 2 apr., p. 293.

Frescă

Ibid., V, (1916), nr. 26, 9 apr., pp. 306—309.

Cel din urmă sfînt. Poveste

Gîndirea II (1922), nr. 9, dec. 5, p. 79; *Gloria României*, IV, nr. 2, mai (1924), p. 41.

Iubitele

Calendar, Arad (1926), pp. 89—90.

Sufletul

Gîndirea II (1922), nr. 9, dec. 5, p. 30; *Gloria României* IV (1924), nr. 2 mai, p. 4.
Broasca rîioasă
Gîndirea II, (1922), nr. 9, dec. 5, p. 80; *Gloria României* IV (1924) nr. 2 mai, p. 4; *Universul* (1926), nr. 266, 15 nov., p. 3.
Gramofonul și privighetoarea
Gîndirea II, (1922), nr. 9, dec. 5, p. 80; *Gloria României* (1924), nr. 2, mai, p. 4, *Universul* (1926), nr. 260, 8 nov., p. 3.
Oglînda
Gîndirea II, (1922), nr. 9, 5 dec., p. 80; *Gloria României* IV (1924), nr. 2, mai, p. 4; *Universul* (1926), nr. 279, p. 3.
În țara papagalilor
Flacăra, (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.
Lanternă magică
Ibid., VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.
Paiața
Ibid., VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

FRECVENȚA PUBLICĂRII POEMELOR ÎN PROZĂ

POVESTEA CELUI DIN URMĂ SFÎNT. Ed. À la Belle édition, Paris, 1912, în vol. *IUBITA DE ZĂPADĂ*, București 1915, pp. 12—30, *Flacăra* V (1916), nr. 30, 7 mai, p. 363.
Iubita de zăpadă în op. cit.; *Flacăra* V (1916), nr. 19, 20 febr., p. 214.
Încheiere în vol. *IUBITA DE ZĂPADĂ*, pp. 35—41; poem intitulat *Proză* în *Flacăra* V (1916), nr. 25, apr., p. 293.
Pilda trandafirilor în vol. *IUBITA DE ZĂPADĂ*, pp. 31—34; în *Flacăra*, V (1916), nr. 20, 27 febr., p. 233.
Iubitei în vol. *IUBITA DE ZĂPADĂ* pp. 42—46; poem intitulat *Frescă* în *Flacăra* V (1916), nr. 26, 9 apr., pp. 306—309.
Iubitei, în *Gîndirea* 11 (1922), nr. 9, 5 dec. 1922; în *Gloria României*, IV (1924), p. 4; în *Calendar*. Arad 1926, pp. 89—90.
Sufletul, în *Gîndirea*, 11 (1922), nr. 9, 5 dec.; pp. 79—80, în *Gloria României* IV (1924), nr. 2, mai, p. 4.
Broasca rîioasă, în *Gîndirea*, 11 (1922), nr. 9, 5 dec., p. 80, în *Gloria României*, IV (1924), nr. 2, p. 4; în *Universul* XXXIV (1926), nr. 266, 15 nov., p. 3.

Oglînda, în *Gîndirea*, 11 (1922), nr. 9, 5 dec., în *Gloria României*, IV (1924), nr. 2, 2 mai, p. 4.
Gramofonul și privighetoarea, în *Flacăra*, VIII (1923) nr. 3, 5 ian., p. 63.
Lanternă magică, în *Flacăra* VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.
În țara papagalilor, în *Flacăra*, VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.
Paiața, în *Flacăra*, VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

NOTE LA POEMELE ÎN PROZĂ

Scrise între anii 1911—1918, poemele în proză string mai pregnant esența unora din poeziile primelor volume, unele din ele prevestind treptele viitoare ale urcușului spiritual parcurs de Ion Pillat.

Drama artistului născută de discrepanța dintre varietatea aspirațiilor spiritului și încătușarea puterilor limitate, trupești, confruntarea dintre impulsul creator care-l devoră și opera săvârșită, conflict care a inspirat poemele mitului hibrid al *Centaurilor*, apare sub o altă alegorică formă în poemul *Iubita de zăpadă*. Ideea pare să pornească de la legenda lui Pygmalion. Dar nu este vorba de realizarea unei opere perfecte și de indestructibilitatea legătură dintre artist și creația sa, ca în legendă, ci de căutarea și alegerea esenței unui material concretizând supremul ideal de puritate care să poată fi încărcat cu incandescența spiritului. Itinerariul sculptorului în căutarea celei mai nobile marmore, roșu, porfir sau metal prețios, perindă în imaginație țărmurile de est ale Mediteranei și grădinile orientului din VISĂRI PĂGÎNE. El ajunge la mările Nordului pe care plutesc fosforescenții ghețari care își vor face majestuoasa apariție în *Cîntecele mării* (AMĂ-GIRI). Forma desăvârșită a femeii iubite va fi modelată din imaculata și scînteietoarea zăpadă, dar se va topi la dogoarea dragostei celui care a creat-o, precum un vis care dispare chiar în momentul cînd părea să fi fost atins. Nepotrivirea dintre cele două esențe: forța pămîntească a artistului care ucide propriul său ideal nu duce numaidecît la deznădejdea neîmplinirii, căci sfîrșitul poemului lasă impresia că aspirația spre totala desăvîrșire nu se încheie prin împlinirea ei ci îndreaptă artistul spre căutare continuă.

Povestea celui din urmă sfînt rezolvă problematica primelor poezii din VISĂRI PĂGÎNE și anume: *Sînt zile*, *Timur Lenk*, *Firdusi sau Galileanul*, *Voci în amurg* și *Visai de o cetate*.

Mărturisind fierberea și nestatornicia minții și sufletului său tînăr, atras dar în acelaș timp el însuși amalgam de trăiri și credințe contradictorii (*Sînt zile*), realizînd drama neantizării oricăror religii și puteri imperiale în năvala timpului (*Timur Lenk* și *Voci în amurg*), poetul își simte sufletul istovit de moarte, rătăcind prin cetatea prăbușită a visurilor sale

(*Visai de o cetate*). Spre deosebire de *Prințul fericit* al lui Oscar Wilde, care alină suferințele din orașul ce i se întinde la picioare despuindu-se și dăruind pe rînd podoabele sale materiale, *Cel din urmă sfînt* aduce înșeninare printre oameni, răspîndind o nemărginită dăruire sufletească. La începutul povestirii atmosfera de idilă bucolică cu personaje din *Sonete corintiene* (ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ) este sfîșiată de sfîntul care coboară printre oameni părăsind sălbatica sa izolare, unde se dăruia cu totul unui Dumnezeu închipuit. Străin de viață el nu este în stare să înțeleagă adevărurile ei esențiale și este pe rînd robul unor credințe contradictorii. Nedumerit de rezultatele dezastruoase ale predicilor sale, el se descătușează treptat de dogmatismul religiilor în numele cărora nu făcea decît să ucidă fericirea semenilor săi. Coborît pentru o ultimă oară printre oameni cu sufletul comunicînd direct cu natura și deschis oricărei înțelegeri, el aduce alinare și desăvîrșire și se eliberează în sfîrșit în moarte.

Povestea celui din urmă sfînt este în acelaș timp expunerea alegorică a aventurii unei arte poetice și a lui Ion Pillat în special. Pe parcursul celor trei volume, poezia sa renaște firesc, limpede și de sine stătătoare, îmbogățită dar din ce în ce mai purificată de contactul cu elemente și curente literare în care era înregimentată poezia europeană.

În *Pilda trandafirilor* poetul se eliberează de egocentrismul tiranic omenesc. El lărgeste la nesfîrșit universul, descoperind parabolic că moarte unei fete este la fel de crudă ca smulgerea unei flori.

Spre deosebire de *l'Invitation au voyage* de Charles Baudelaire în care cele mai exotice meleaguri ale pămîntului sînt căutate ca decor prielnic pentru iubire, în poemul *Încheiere*, intitulat și *Călătoria*, Ion Pillat este ispitit de nostalgia plecărilor doar pentru necunoscutul cetăților orientale sau a celor agățate pe coastele Mediteranei adumbrite de chiparoși și portocali și visează farmecul pagodelor din grădinile japoneze, reamintindu-ne astfel evocările din poeziile *Divanele* și *Din Samisen* (VISĂRI PĂGÎNE). Dar puternica trăire în închipuire arde pînă la distrugere elanul acțiunii de a porni în călătorie, ficțiunea fiind mai puternică decît realitatea.

Poemul *Iubitei* reia pendularea între diversele tipuri de frumusețe, ogîndind naturi sufletești diferite, incertitudine nedezlegată în poemul *Fresca din Orvieto* (ETERNITĂȚI...). În poemul în proză, însă, atracția rămîne de partea celei care se refuză învăluită în melancolia de a nu crede în posibilitatea împlinirii.

Micile poeme în proză cuprinse în ciclul *Oglinda magică* trimit la poeziile *Către Proteu*, *O icoană*, *El însuși*, *Gemenii* (VISĂRI PĂGÎNE) și la *Sonetele parisiene* (VISĂRI PĂGÎNE și ETERNITĂȚI...) în care, ființa omenească apare diversificată contradictoriu și prezentată deformat ca subiectele reflectate de mulțimea oglinzilor cu suprafețele învălurate, tapisînd

pereții unei cabine catoptrice, ce poate fi la rîndul ei alegoria însăși a imaginației dar și a diversității sufletului omenesc.

Multiplicitatea dispoziției oglinzilor și suprafețele lor plane, curbe, convexe sau șerpuite creează un univers fabulos care reflectă în aceeași măsură ideea de divinitate ca și demonismul și sugerează proteismul sufletului ca și infinitele aspecte ale Universului. /V. Jurgis Baltrusaitis, *Oglinda* (eseu privind o legendă științifică, revelații, science-fiction și înșelăciuni. Cuvînt înainte și traducere de Marcel Petrișor, Editura Meridiane, 1981)./

În poemul *Cele două iubite*, poetul ia act de reversibilitatea lucrurilor rătăcind între certitudinea care se dovedește a fi iluzorie și aparența lipsită de consistența existenței. Propria sa dorință reflectată — în oglinda plană a inimii sale este deformată de subiectele reale care apar diferite de plămuirile iubirii, deci iluzorii.

Sufletul poetului poate cuprinde nemărginirea Creațiunii la fel ca lacul care oglindește inversat frumusețea naturii de pe țărm, motiv care a inspirat poezia *Balta* (GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI).

Broasca rioasă care vede constelațiile cerului reflectate în băltoaca ei de toate zilele, închipuie picătura de ploaie în stare să cuprindă constelațiile dispuse catoptric pe oglinda cerului. Aceeași reflectare a infinitului în finit o sugerează și poemul *Gramofonul și Privighetoarea*.

Poemul *Oglinda* imaginează că, după ce Dumnezeu a creat lumea, Satan a inventat oglinda. Se figurează astfel atracția către insolit, aparențele magice, haosul universului pe care le reflectă oglinzile viciate ale minții și sufletului.

Ciclul *Jucării pentru tine* prelungește, prezentînd alte noi posibilități ale *Oglinzii magice*. Cearceaful alb pe care ochiul unic al *Lanternei magice* proiectează imagini de basm este de fapt oglinda curată a sufletului care potențează amintirea, mai puternică și minunată decît viața reală înconjurătoare. Poezia *Lanterna magică* a fost dată ca încheiere ciclului de poezii: *Casa Amintirilor*.

Paiața plînge în momentul în care salturile sale comice nu se mai reflectă în risul publicului care a părăsit sala după sfîrșitul spectacolului. Deci necesitatea artistului de a-și vedea oglindită opera în sensibilitatea semenilor săi. Dar, în poemul *În țara papagalilor*, placa gramofonului care repetă la infinit formalismul discursurilor parlamentare este o replică a vorbirii papagalilor.

Poeeme în proză ale lui Ion Pillat, uitate de mult, reverberează teme și motive care i-au inspirat poeziile volumului de față.

*

În testamentul literar, redactat în București la 2 sept. 1942, Ion Pillat hotărîse ca poemele în proză (1911—1918) să fie incluse ca addenda la sfîrșitul primului volum al operelor sale complete, care trebuia să cuprindă toate poeziile sale. În planul OPERELOR COMPLETE în 8 vol. însă, pe care el îl alcătuiuse între 29 decembrie 1940 — 12 aprilie 1941, el distribuise, judicios, poemele în proză, la sfîrșitul primului volum, cuprinzînd poeziile scrise în etapa parnasiană și simbolistă. În ediția de față poeziile au fost repartizate în trei volume, respectînd dar completînd Ediția definitivă care ilustrează *Diagrama poetică* dată de Ion Pillat însuși:

Vol. I	{ I	{ <i>Parnasian</i> <i>Symbolist</i>	Visări păgîne (1912)
			Eternități de-o clipă (1914)
Vol. II	{ II	<i>Tradiționalist</i>	Amăgiri (1916)
			Grădina între ziduri (1919)
			Pe Argeș în sus (1922)
Vol. III	{ III	Neo-clasic autohton	Satul meu (1925)
			Biserica de altă dată (1926)
			Limpezimi (1928)
			Caetul Verde (1932)
			Scutul Minervei (1933)
Vol. III	{ IV	Poezie pură	Țărm pierdut (1937)
			Poeme într-un vers (1936)

Am socotit necesar așadar să anexăm poemele în proză, scrise în perioada parnasiană și simbolistă, primului volum după cum decisese inițial și Ion Pillat.

Am respectat ordinea poemelor dată de poet în proiectul 1940—1941, adică: *Cel din urmă sfînt* (1911), *Iubita de zăpadă* (1911), *Călătorul* (*Hagiul orașului*) (*Încheiere*), (1912), *Pilda trandafirilor* (1914), *Laus Melancholiae* (*Iubitei*) (1915), *Iubitele* (1918), *Sufletul* (1918), *Broasca rioasă* (1918), *Oglinda* (1918), *Gramofonul și privighetoarea* (1918), *Lanterna magică* (1918), *În țara papagalilor* (1918), *Paiața* (1918).

„Primele 5 publicate în *Iubita de zăpadă* 1915. Ultimele, respectiv 6—10, în *Gîndirea*, 5 dec. 1922; 11—13 în *Flacăra*, 5 ian. 1920“.

Într-o altă însemnare Ion Pillat precizează că: „*Oglinda magică*: *Iubitele*; *Sufletul*; *Broasca rioasă*; *Oglinda*; *Gramofonul și privighetoarea* și *Jucării pentru tine*: *Lanterna magică*, *În țara papagalilor*; *Paiața*, au fost scrise în anul 1918 la Iași. El precizează din nou: „A se publica în vol. I al Operelor Complete, după *Întîile Poezii* (*Începuturi*, *Casa Amintirii*,

Visări păgine, Eternitate de-o clipă, Amăgiri, Grădina dintre ziduri) și sub titlul general de POEME ÎN PROZĂ“. Poetul însuși apoi aceeași ordine a pieselor pe care o fixase în proiectul din 1940—1941.

IUBITA DE ZĂPADĂ este primul poem scris de Ion Pillat la 27 sept. 1911, București, dată reproducă din exemplarul autorului. Poem publicat în *Flacăra*, V (1916), nr. 20, 27 febr. p. 233.

Poemul *Pilda trandafirilor* este datat: Iarna 1914, București, în vol. IUBITA DE ZĂPADĂ. Republicat în *Flacăra*, V (1916), nr. 19, 20 febr. p. 214.

Poemul *Încheiere* intitulat și *Hagiul orașului și Călătorul*, titluri la care se renunță ulterior, este datat în vol. citat mai sus: 23—24 sept. s.v. 1912, Paris. Apărut cu titlul *Proză* în *Flacăra*, V (1916), nr. 23, 20 febr. p. 293.

Poemul *Iubitei* astfel intitulat în vol. IUBITA DE ZĂPADĂ, unde este datat „16 al lunii Cuptor, 1915, București“ apare cu titlul *Frescă*, în *Flacăra* V (1916), nr. 26, 9 apr. p. 306—309.

Iubitele, *Calendar*, Arad (1926), p. 89—90.

Sufletul, *Gîndirea* II (1922), nr. 9, dec. 5, p. 30; *Gloria României* IV (1924), nr. 2, mai, p. 4.

Broasca rioasă, *Gîndirea* II (1922) nr. 9, dec. 5, p. 80; *Gloria României* IV (1924) nr. 2, mai, p. 4; *Universul* (1926) nr. 266, 15 nov., p. 3.

Gramofonul și privighetoarea, *Gîndirea* II (1922), nr. 9, dec. 5, p. 80; *Gloria României* (1924), nr. 2, mai, p. 4; *Universul* (1926), nr. 260, 8 nov. p. 3.

Oglînda, *Gîndirea* II, (1922), nr. 9, 5 dec., p. 80; *Gloria României* IV (1924), nr. 2, mai, p. 4; *Universul* (1926), nr. 279, p. 3.

Țara papagalilor, *Flacăra* (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

Lanternă magică, *Ibid.*, VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

Paiața, *Ibid.*, VIII (1923), nr. 3, 5 ian., p. 63.

În vol. apărut la Paris al doilea poem apare intitulat *Povestea celui din urmă sfînt* dar titlul este schimbat în *Cel din urmă sfînt*, în 1915 în vol. IUBITA DE ZĂPADĂ, și în 1916 în *Flacăra* nr. 26, din 9 apr., p. 306 — 309. Pe ultima pagină a primului volum se află tipărit: „Făuritu-s-au aceste slove în luna lui Brumar a anului 1911. Sîrșitu-s-au de tipărit în ziua de 1 ianuarie 1912, A la Belle Édition, la Paris“. Poemul are la început următoarea poezie care nu mai este republicată în reeditarea din 1913 și republicarea din 1916:

*Cînd tremurînd luceferi
Prin ramuri au trecut*

*Ai crut să-ți spun de omul
Cu inima de lut.*

*Și cînd ne-aduse luna
Credințele ce mint
Ceruși povestea celui
Cu inima de-argint*

*Iar eu urmînd cadența
Izvorului, încet
Șoptit-am iarăși basmul
Celui dintîi poet.*

*Căci cînd adoarme codrul
În legănări de vînt,
Ți-am dezvelit povestea
Celui din urmă sfînt.*

ION PILLAT:
DIN LABORATORUL CREAȚIEI

În 1920, Ion Pillat dedica poetului Horia Furtună un caiet cu ciornele unor poezii din PE ARGEȘ ÎN SUS: „Lui Horia Furtună, prietenului drag, ca să distrugă această nedemnă zgură a oricărei creațiuni manuscris“. La rîndul său, Horia Furtună face cadou caietul, „Lui George Matulat pentru colecția de manuscrise și autografe, acest manuscris cu atît mai de preț cu cît e al unui mare poet care distruge toate bruioanele operelor sale. Horia Furtună, 2 septembrie, 1950“. (Mss. 20062 MLR).

Au rămas puține manuscrise din care să se vadă felul lui Ion Pillat de a-și elabora opera. Cu toate acestea cele cîteva ciorne păstrate în arhiva familiei și în colecțiile speciale ale Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România și Muzeului literaturii române dovedesc că, pentru Ion Pillat, procesul de creație nu era ușor. Un poem putea fi scris rapid, dar consumul nervos era arzător, căci bruionul unei poezii avea uneori aspectul unei bucăți de tapiserie formată dintr-o stranie țesătură de cuvinte care se împletesc, se suprapun, pentru a se înlocui unele pe altele. Este ca un desen abstract care ar închipui mișcarea zbuciumată a unei magme fierbinți planetare, în convulsiile prefacerilor și așezărilor. Nu s-ar putea crede că, din această încordare și innodare de cuvinte, cu aparență haotică, își va face loc și va șerpui elegant și armonios *Versul*, conturînd limpezimea poeziei pillatiene. După cum a avut pudoarea de a nu-și etala incertitudinile și zbuciumările sufletești — decît în unele din poeziile din tinerețe și chiar atunci sub formă deghizată — tot astfel a ferit de ochii lumii cauza și chinul elaborării operei sale.

Manuscrisele care ne-au rămas de la el, cu forma definitivă a poemelor, cum și caietele în care a copiat din lirica română și străină, exprimă, prin caligrafia ceremonioasă a scrisului așternut domol pe hîrtia frumoasă, entuziasmul și venerația pentru creația împlinită.

Tabelele cu cronologia poemelor din diferite volume arată că unele din ele au fost scrise într-o singură zi. Șapte din poemele *Cîntecele mării*, de pildă, au fost elaborate între 22—28 aprilie 1914, dar poemul *Copil de odinioară* a fost început în 1916 și sîrșit în 1918. Datarea poemelor pe care am redat-o exact, după cum a fost însemnată de Ion Pillat pe exemplarul personal al diferitelor volume, atestă, printre altele, durata și mecanismul actului său de creație, pe care-l amintim după propriile sale mărturisiri: „... O poezie e înainte de toate, judecînd după mine, o experiență vitală — de un fel anumit — dezbărată de orice contingentă logică, care-mi cutremură sufletul deodată, muzicalizînd priveliști și dînd plasticitate sunetelor... Dacă încerc să scriu atunci, din cauza vibrării prea mari sufletuși și a amplificării excesive pe care o dă această vibrație materialului verbal întrebuit, poezia nu reușește să se sincronizeze decît cu propriul meu suflet și cu sufletul meu numai din clipa aceea, ea nu reușește să trăiască valabil și pentru altul... Poezia e ratată, nu prin lipsă de sinceritate a inspirației sau prin execuție tehnică greșită, ci prin lipsă de transmisibilitate. Dacă din contră las emoția mea poetică să cadă, dacă o uit parcă pentru totdeauna, sau mai bine zis dacă mi se pare că am uitat-o, căci ea trăiește viața ei adevărată tănuț și se coace ca un rod deplin în subconștient, o bună zi, după săptămîni, luni, ani de zile chiar — un eveniment oarecare — pentru altul de nici o importanță — deodată o recheamă în sferele conștiente, ca să fie culeasă valabil și rodită acum pentru toți, ca fructul acela din *Palme* despre care Paul Valéry a spus: «Patience, patience / Patience dans l'azur! / Chaque atome de silence / Est la chance d'un fruit mûr! / ». E faza a doua a creației... Poema o simți de-acum nu din afară înăuntru năpădindu-te ca întîia oară — ci făcîndu-și drum spre expresia ei verbală, din năuntru, din suflet, din subconștient spre viață... Poezia atunci o scriu deodată — fără ca să mă opresc, chiar de-aș trebui să lucrez o noapte întreagă, căci știu, de aș întrerupe-o, de aș ieși, voit sau nu, din starea aceasta de aproape autosugestiune somnambulică — n-aș mai putea să o reiau decît pe planul logic și aș trebui să o compun, s-o fac din bucăți în loc de a o naște organic“... „Această așezare lentă, această decantare sufletească a unor emoții vii și adînci personale, dar care să devie poezie trebuiesc rechemate în liniște «recollected in tranquility», cum spune undeva Wordsworth, iată toată taina poeziei mele de mai tîrziu și a oricărei poezii de altminteri“¹.

În introducerea la volumul ÎNTOARCERE (1928), format dintr-o culegere de poezii din primele patru volume, Ion Pillat

privește cu ochi critic opera sa de tinerețe, în care se socotește sub imperiul poeziei parnasiene și simboliste străine. Dar cu toate că are aerul că își cere scuze pentru această fază, Ion Pillat o reconsideră cu deosebită atenție. Au rămas de la el două proiecte pentru un volum: „*Întîile poezii*“ 1916—1919 care completează culegerea din volumul ÎNTOARCERE. Unul dintre proiecte e nedatat dar pe celălalt se înseamnă că fusese început la 12 august 1939 la Miorcani și sîrșit la București în 1940. Autorul îndrumă cu grijă asupra modificărilor pe care le-au suferit unele din poeme și decide că acestea — așa cum au fost distribuite de el — vor constitui primul volum al operei sale. Schimbările și omisiunile de versuri făcute de Ion Pillat în epoca maturității sale clasice nu sînt întotdeauna fericite, căci poemelor trebuia să li se păstreze autenticitatea și șuvoiul inițial al inspirației. Unele din ele par trunchiate, strofele sînt oprite forțat în loc. O privire prea lucidă îngheață fiorul creației. De aceea am dat în *note și variante* forma lor originară.

În proiectul *Operele complete* în 8 volume, alcătuit de Ion Pillat între 29 decembrie 1940—12 aprilie 1941 nu se revine asupra numărului poemelor dar ele sînt grupate, în unele cazuri, în mod diferit.

Nu vom adopta punctele de vedere ale lui Ion Pillat din anii maturității sale tradiționaliste și nici ale anilor limpezimii sale clasice, cristalizate în poezie pură, și nici nu vom reproduce sentințele, criticii convenționale. Ne vom lăsa atrași de atmosfera deosebită a fiecărui volum în parte. Deși s-a afirmat că poeziile sînt reci, reflectînd impresii străine, prin ele transpare căldura și zbaterea sufletească a unei tinereți și în clocotul acelor ani vrem să pătrundem. În afară de aceasta, în cadrul somptuos al unor decoruri de pictură neo-clasică sau în impresionismul schițurilor simboliste, năvălește impetuos izvorul inspirației autohtone, care, cu excepția VISĂRIILOR PĂGÎNE, este prezent în toate celelalte volume.

Primul volum de poeme, strîns în ediție definitivă, începe cu grupajul CASA AMINTIRII, format din ciclurile **Prima verba**, **Cîntece de demult** și **Casa amintirii** (Pl.I.). Cele două poeme din **Prima verba**, scrise de poet la 15 ani, în timpul liceului, sub impresia covîrșitoare a catedralelor Notre Dame de Châtres și Notre Dame de Paris, se diferențiază de modelul lor: „*În vechea catedrală*“ de O. Carp, prin pregnanta descriere picturală a interiorului monu-

mentului și prin violența cu care tânărul Ion Pillat își exprimă deznadejdea de a nu-l găsi pe Dumnezeu printre „sfinții reci de piatră”.

Poeemele alcătuind **Cîntecele de demult** au apărut întâi în anul 1914 în volumul ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ sub titlul **Cîntece din trecut**. Ele au fost scrise de Ion Pillat tot la Paris, între anii 1908—1910, înainte de a fi fost contaminat de atmosfera culturală și de curentele literare franceze. Pînă a fi ajuns la Paris, adolescentul trăise în fericită atmosferă patriarhală românească a familiei sale dinspre mamă, neamul Brătienilor, în continuă legătură cu tradiția trecutului și obiceiurilor vechi ale pămîntului, bucurîndu-se, prin excursiile făcute de-a lungul și de-a latul țării, de frumusețea pămîntului românesc². Disciplina severă a Liceului Henri IV, „multiplicitatea Parisului”, l-au descumpănit pe tânărul Ion Pillat.³ În timpul procesului de adaptare și în dorul vieții de acasă scria poezii, unele influențate de poeți români, învățați de el pe de rost. „Mă văd în ora de chimie dosind pe sub bancă strofele din *S-au dus* sau cutare altă poezie din **Cîntece din trecut**, publicate mai tîrziu, în 1914, în fruntea celui de al doilea volum al meu ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ, dar anterioare cu mult VISĂRIILOR PĂGÎNE. Poate e interesant de relevant că primele mele poezii, cele din **Casa amintirii**, dintre 1908—1910, ca și cele din **Cîntece din trecut**, dintre 1906—1908, deși inferioare cu mult ca realizare — ca inspirație însă au același izvor ca și PE ARGEȘ ÎN SUS sau cărțile de mai tîrziu. Dintre dibuirile acelea din tinerețe și ce am realizat eu după război nu e o diferență de atmosferă ci de intensitate și mai ales de tehnică. Sînt în aceeași linie sufletească, deviată la un moment dat de poezia de altă inspirație din primele volume și din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI⁴. Așadar, după cum mărturisește, el reține **Cîntecele din trecut** din volumul ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ. Dar, nu începe cu *Cîntec de amurg* ca acolo, în care evoca discret nostalgia ambianței peisajului și climatului natal, ci cu *Cîntec de ducă*, poezie mult mai potrivit intitulată ulterior: *Drumul strămoșesc*. Deși considerată de o valoare minoră, scrisă în maniera lui Coșbuc⁵, ea dă pornirea uneia din direcțiile poeziei pillatiene și anume aceea a dorului de trecut și de peisajul strămoșesc și familial din ce în ce mai dureros cu cît se îndepărtează, urmărit ca o „fata morgana” în pustietatea scurgerii timpului. Versurile: „Zăpada n-a căzut pe drum / Dar a brumat în mine!” (*Drumul strămoșesc*); „Domol te vrăjește al vremii descînt” (*Sbîrnie cobza*); „Prin nucii din vie / Pe plopii din zare e stins asfințitul / Dar stăruie-n mine / Și-n geamul

deschis al ferestrii, / În rază tîrzie”, (*Cîntec în noapte*); „Ascultă cum sună-n pădure / Trecutul din buciom mereu” / (*Cîntec tîrziu*), anunță dintr-un început nu numai tema fundamentală a poeziei pillatiene care este *timpul*⁶, dar și pe făuritorul de versuri în stare să te farmece și să te înfășoare, pe nesimțite, în larga unduire a volutelor care par a te înălța și elibera, ținîndu-te strîns totodată.

Esența poetică sintetizată în versurile: „Prin codrul nins, ce cînt s-a stins pe strună / Timpul trecut, în ochi tăcut s-adună” (*Nocturnă*) prevestesc pe poetul de mai tîrziu al POEMELOR ÎNTR-UN VERS. E un joc fascinant pe care l-au întreprins istoricii literari⁷, de a recunoaște, doct, în versificația și subiectele poeziilor de tinerețe ale lui Ion Pillat influența marilor poeți români sau străini din trecut sau cu personalitatea artistică în plină afirmare, atunci. Dar este tot atît de atrăgătoare încercarea de a discerne în această plămădă de trăiri, absorbite cu aviditate și provocate de operele altora, felul de a interpreta și insufla propria sa viață și ritm lăuntric, avalanșei de impresii străine care-i asaltau sensibilitatea. Firul de vrajă al fuiorului de versuri pillatiene se formează chiar din primele sale poezii cu toate influențele primite.

Urmînd cronologia poemelor și refăcînd parcursul creației operei sale, Ion Pillat a dat ca urmare **Cîntecelor de demult**, poemele grupate sub titlul **Casa amintirii**. Ele apăruseră astfel strînse în volumul AMĂGIRI (1916) și fuseseră scrise între anii 1909—1911 cu o singură excepție: *La culesul viei*, datată în anul 1914 (vezi Pl.I). În felul acesta, atmosfera de legendă și baladă din **Cîntece de demult** pregătea apariția și crea aura poemelor din **Casa amintirii**. Cîmpul aducerii aminte nu mai este difuzat în trecutul legendar ci se restrînge pentru a contura dealul cu via, aleile parcului, toate în jurul casei cu zidurile acoperite cu glicină de la Florica, fieful Brătienilor, unde își petrecuse copilăria și de unde, în tinerețe, porneau spre a se întoarce toate plecările⁸. „Drumul strămoșesc” capătă o concretețe imediată și poetul exclamă la sfîrșitul peregrinărilor, cînd regăsește: „...casa bătrînească sădită printre nucii / Pe un vîrf de deal. — În toamnă, pe gardul de uluci / Atîrnă-n grape grele, dulci, strugurii și-n vii / își împletesc albastrul cu frunze ruginii... / Dar sita înserării suflată-n aur, visul / Nedelegat îl lasă / (*Templul meu*). Substanța și puterea indestructibilă a acestei legături cu trecutul este viața însăși a strămoșilor care continuă să trăiască în suflul poetului, după cum au locuit în casa: „Cu birne și chilimuri pe încăperi zidite, / În drumul către dînsa țin strajă dreaptă plopilor / Și în

pereți icoane de morți bătrâni veghează: / Strămoși din altă vreme de cari, uitînd de jocuri, / Copii, ne apropiarăm privind cu ce sfială / La fețele lor șterse de sfinți în mănăstiri.“ / (*Casa amintirii*).

Revenirea în vechile încăperi îi readuce poetului tihna copilăriei: „Dar prin iatac adesea te prinde și te fură / Miresmele cosite cu flori de fîn / Păstrate sub răcoarea pînzelului de in“ / . Și, seara pe divane în liniștite-odăi / Tot mai pogoară cîntec și zumzănit de strună / Ca de pe alăuta plăpîndelor visări, / Cînd, în apus de soare și răsărit de lună, / Simțim zădărnicia întîiilor uitări. / Rămîn aceleași toate, și somnul fără zbucium / Îl dorm sub copețișul aceluiași trecut. / ...

Poetul completează ciclul *Casa amintirii* cu poemele *Întoarcere* (1910) și *Lanterna magică* (nedatăată), publicate în volumul ÎNTOARCERE. Astfel retrăirea trecutului în ritmul proustian continuă, căci sufletul îi se liniștește cînd vede iar: „Prin crăpături de-obloane lumina pete-pete / Pătrunde pe podele, pe pat și pe perete, / Așa cum altădată încet s-a așternut / Cînd odihneam aicea sub albul așternut“ / (*Întoarcere*). Sau cînd percepe iar zgomotele familiare: „Iatacul e același și-n tihna lui adie / În bîzlit de muște bătrîna melodie / și ornicul rostește clipita de demult. / Da toate sînt aceleași le văd și le ascult / Și zilele pierdute revin. Simt că mă cheamă / Privirea mea uitată din poza prinsă-n ramă, / Cu ochii mei, cu ochii dintîi — și simt pe piept / Cum giulgiul amintirii se lasă și deștept / Privesc cum îl atrîna drept coviltir pe toate“.

Chiar dacă unele poezii încep să fie tributare curentului simbolist, motivul inspirației este personal și cadrul rămîne autohton.

În ciclul de sonete *În toamnă* poetul este departe de deznădejdea nemotivată și de ceața înecăcioasă a toamnelor citadine în care se complac poezii simbolisti, dar și de bătrînul parc însingurat și înghețat din poezia lui Verlaine. „Pe drum mergeam alături. A toamnei melodie, / Tăcută, se lăsase cu seara peste vie; / Prin codrul de rugină, pe pajiștea pustie, / Simțeam același freamăt în suflete că-nvie“ / (*Țirziu de toamnă*). Poetul are mai degrabă nostalgia după iubirea de-altădată decît iremediabila secătuire a dragostei din poemul arghezian, (*Toamnă*).

Peisajul nu este general și impersonal căci imaginile și culorile toamnelor aparțin locurilor cunoscute. Ele încercuiesc ca o corolă, învelind rana însingerată a iubirii pierdute. (*În toamnă*, I, II, III, *Sfîrșit de toamnă*).

În *Casa amintirii* încep să se întrevadă două din aspectele antinomice ale poeziei pillatiene. Pe de o parte o vitalitate exuberantă, ca de pildă în versurile: / Urmărim, urmînd poteca, și potul de apă vie; / Pasul nostru sperie sturzii hrăpăreți și sus în vie, / Dulci, se pîrguiesc la soare strugurii de pe butuci / (*La culesul viei*) și care își va găsi expansiunea în cele mai bune poeme din PE ARGES ÎN SUS. Pe de altă parte, poemele care încheie ciclul exprimă dorul măcinător și acceptarea resemnată a ireversibilității timpului, nostalgie care va forma fondul muzical al întregii sale poezii. (*A doua moarte, Lanterna magică*)

Această melancolie învăluitoare a dorului obsedant de timpul și fericirea copilăriei trecute îl înrudește pe Ion Pillat cu Eminescu, și nu doar cele cîteva versuri în care au fost recunoscute maniera și ritmul versificației eminesciene.

Volumul VISĂRI PĂGÎNE, cuprinzînd poeme scrise între 1910—1912, la o privire superficială, pare că ne îndepărtează de esența de cristal a poeziei pillatiene. El ne dezvăluie însă pasiunea și elanul vital manifestate și cheltuite în pătrunderea și însușirea unei vaste culturi, o fervoare intelectuală rar întîlnită.

Pentru Ion Pillat, „Poetul trebuie să fie în curent cu mișcarea ideilor contemporane. Cu cît este mai cultivat poate fi mai original. Aceasta nu e un paradox: adevăratul poet nu se lasă influențat de ceilalți ci își mărește fondul sufletesc prin cultură străină... Vrem o tradiție în înțelesul occidental al cuvîntului, care să lărgească granițele gîndirii la cea mai înaltă expresie, dar în același timp să nu piardă contactul nici-o clipă cu fondul sufletului românesc“.

Puterea lăuntrică explodînd în ramificații diverse și opuse și care corespunde contradicțiilor sale sufletești de tinerețe, răbufnește proteic în poezii cu subiecte de o diversitate barocă. Toate figurile de stil și aglomerările meandrice în care s-a recunoscut fantezia poeziei baroce¹⁰ nu sînt produsul unui mim genial, ci un șuvoi de energie care-și căuta eliberarea, propria sa matcă și limpezime prin intermediul poeziei. Mărturisirile poetului sînt edificatoare în acest sens și ne dau primele premise: „Am fost crescut toată copilăria și adolescența mea, într-o familie care credea unanim, ca într-o dogmă de nediscutat în virtuțile matematicilor, în infailibilitatea științelor — așa-zise exacte —. Unui spirit «științific» i se atribuiau dinainte calități de seriozitate, de soliditate, de sinceritate, de străduință, de muncă — la care nu putea pretinde un spirit «literar», suspectat de ușurință și de o deplorabilă fantezie — cu atît mai puțin un «poet» termen peiorativ — oarecum și astăzi în România,

dar care în casa copilăriei mele lua o colorație foarte netă, aproape de ostracizare. Singurii poeți naționali — adică cei care cîntaseră sau cîntau patria — găseau serioase circumstanțe în fața areopagului familial. Valéry Larbaud a botezat cititul: «ce vice impuni, la lecture». Poate că la urma urmei, la vîrsta pubertății sufletului, printr-o inconștientă revoltă a firii mele celei mai adînci contra rigidei formule de puritanism intelectual al unei familii cu un singur și același suflet colectiv, cu o singură și aceeași ideologie estetică și morală, m-am dat și eu cu voluptate organică «à ce vice punissable la poésie» ca unei răzbunări tainice.¹¹

Privit dintr-o nouă perspectivă, este surprinzător paralelismul care se poate face între structura lui Ion Pillat — poetul primelor volume — și intelectualismul și sensibilitatea poezilor englezi din era victoriană. În *Mărturisiri*, Ion Pillat arată că a fost influențat de poezii parnasieni și simbolști francezi, recunoscînd și înrîurirea poezilor victorienilor englezi: Robert Browning, Charles Swinburne, Dante Gabriel Rossetti și a poetului american Edgar Allan Poe. Nu este vorba însă de subiecte împrumutate ci de o atitudine comună. Ion Pillat se aseamănă cu poezii victorienilor, în primul rînd prin „reacția sa idealistă și nevoia de frumusețe și de vis“, cerute impetuos de imaginația sa în conflict cu o puternică burghezie coerentă și puritană, al cărei convenționalism era asemănător societății engleze din timpul reginei Victoria.¹² Dar tocmai disciplina în metodele de învățatură, fundamentate pe tradiția unei istorii și culturi însușite, i-au dat tăria să topească în propria sa sensibilitate realizările artistice străine. Rigoarea și puterea de a se stăpîni, inculcate de educația primită, l-au determinat să lupte și să supună sieși puternicile impresii care-l atrăgeau și îl subjugau, cristalizîndu-le logic într-o formă cît mai impecabilă. În modul de a-și stăpîni imaginația, de a-și expune rațional subiectele care-l obsedau, de a-și deghiza preocupările în teme luate din Antichitate, barbarie, Orient și Renaștere, de a-și sublima deci pasiunea decantînd-o prin intermedii străine, în calitatea sa de a fi de fapt un romantic temperat de un clasic, beneficiînd în același timp de modernitate, constă asemănarea dintre tînărul Ion Pillat și poezii erei victoriene.

VISĂRI PĂGÎNE și ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ au fost scrise, la Paris, în timp ce urma la Sorbona cursurile de Istorie și Geografie, frecventînd pe deasupra conștiincios și Facultatea de Drept.¹³

Înfățișarea lui Ion Pillat din acel timp a fost astfel descrisă de Dinu Pillat, după o fotografie luată în grădina Luxembourg,

căreia, ca orice poet simbolist român, i-a dedicat și el o poezie: „Poartă o pălărie de paie, de modelul acelor cunoscute sub numele de «canotier» stînd cam pe creștetul capului. Privește serios cu fixitate în gol. Are figura trasă, palidă, anemică la modul romantic. Pentru prima oară mustăcioară. Gulerul înalt și scrobit cu o cravată groasă innodată strîmb, subliniază parcă mai mult slăbiciunea fizică. Umerii atîrnă căzuți sub haina neagră cu totul prea larg croită. Mîinile se încrucișează în față pe o carte, desigur vreun volum de versuri. Pe al doilea plan, un castan, ceva mai încolo un indicator cu prescripții pentru trecători, perspectiva unei alei goale cu pete de soare căzute prin frunzele răsărite. Totul cu o tonalitate oarecum «fin de siècle» care edifică de la sine“.¹⁴

Nicolae Pillat, fratele său, schița și el portretul lui Ion Pillat, obsedat de studiu mai mult decît de ținuta vestimentară: „Cunoscînd firea distrată a lui Ion Pillat, Maria (îngrijitoarea) nu-l lăsa niciodată să iasă fără a-l fi inspectat din cap pînă în picioare. Gulerul îi era șifonat, trebuia schimbat, pardesiul era prăfuit, trebuia periat, pantofii erau plini de noroi, trebuiau dați cu ceară“.¹⁵

În scrisorile către prietena sa Florica Rosetti, Ion Pillat schița jucăuș paralelismul vieții sale de student studios și de poet începător, ispitit de probleme și subiecte multiple și care caută cît de cît să facă față obligațiilor mondene. Scrise între 1911 și 1913 dar cunoscute abia în 1973, unele dintre ele mărturisesc personalitatea tînărului poet și ilustrează pertinent evocarea făcută de Dinu Pillat studentului Ion Pillat.¹⁶

În decembrie 1911, deci la sfîrșitul unui an rodnic pentru creația sa poetică, deoarece compusese deja cea mai mare parte din poemele ciclurilor *Pictor Ignotus*, *Divanele*, *Visări budiste*, *Centaurii* și *Năzuinți*, Ion Pillat scria prietenei sale: „Ce să-ți mai spun?... Că lucrez mult și am ținut o conferință „sur l'Indo-Chine anglaise“ la Sorbona (destul de emoționant chiar), nu te interesează“. (Mss. 17.127 MLR). O scrisoare dintr-o joi seara, 11 ianuarie 1912, lună în care scria poemele *Samsara* și *Spre Nirvana*, ni-l conturează ceva mai precis... „nu-l mai lua în serios pe Ion Pillat (din cînd în cînd îl apucă crize de gelozie, e grotesc și demn de milă — i-am spus-o de mii de ori, dar în zadar). Astă-seară e senin — toată lumea a plecat la teatru — și cum e răcit și tușește îți scrie din pat. E deasupra gelozilor, deasupra iluziilor“ — [îți scrie] pentru că se simte singur.

Nu m-a speriat niciodată singurătatea e «dureros de dulce» și roditoare pentru suflet. În singurătatea nopții am făcut acum cîteva zile peste o sută de versuri (înspirație budică foarte originală)

Încît a doua zi de dimineață mă întrebam cine le-a scris, așa de străine îmi erau.

Cine-i necunoscutul, titanicul artist
Ce-n sufletu-mi și trupu-mi se-mbracă cum îi place?
Vorbește cînd vorbesc și tac cu el cînd tace
Străinul care-n mine pe mine mă desface
Făcîndu-mă tot una cu o fiară sau cu un Christ.

scria Ion Pillat acum un an“ (Este vorba de poezia *Sînt zile, Predoslavie* — cu care începe volumul *VISĂRI PAGINE* — scrisă la Paris, la 29 decembrie 1910). (Mss. 17. 139, MLR). La sfîrșitul lunii, în ziua de marți 30 ianuarie, 1912, îi anunță că i-a apărut *Povestea celui din urmă sfînt*, scrisă în octombrie 1911 și apărută la Paris — à la Belle Édition, 1 ianuarie 1912... „Vin de la Gare de l'Est, unde am însoțit pe mătușa mea Pia. Veți primi în curînd mult așteptatul sfînt — deoarece am rugat-o să-l transporte și să ți-l trimeată cînd va sosi în București... Nu ți-am mai scris de o eternitate, e drept sînt foarte ocupat și luat în toate clipele din urmă. Lucrez mult și sînt cam plictisit. De ce să mă scandalizez că ai văzut „Scandalul“? Am văzut-o și eu acum doi sau trei ani îmi pare: e după mine cea mai slabă piesă a lui Bataille: „c'est du mauvais Bernstein“. („Le Scandale“ piesă scrisă de Henry Bataille (1817—1922 în anul 1909); (Henry Bernstein dramaturg francez (1876—1953). Mă întrebi dacă public *Centaureii*? I-am trimis împreună cu alte cîteva poezii prin Nicolas Lahovary (Bibico), Domnului Maiorescu...“ (Mss. 17.132 MLR). Îmbîcseala sufletească provocată de obligativitatea studiilor, nostalgia unei vacanțe petrecute în țară și aluzia la o poezie în care transpune cu candoare conflictul din *Odă în metru antic* de M. Eminescu, răzbat din rîndurile trimise la 19 februarie 1912: ... „revin la proză — de altminteri acest mod de a scrie, el singur îți dă „jurnalul“ vieții mele actuale. Mă explic: viața mea actuală e „prozaică“ adică banală, plicticoasă și studioasă (cum se cuvine unui tînăr ce vrea să înfrunte și să cadă la două examene în același timp). Deci dragă Florico în loc de un „jurnal“ care pentru moment n-ar fi decît un program de studii mai toată săptămîna îți trimit o scrisoare... Sper că ai primit în fine „Cel din urmă sfînt“!... Eu de o lună și mai bine n-am fost la teatru afară de eri (în matineu ca copiii) la „Walzer-traum“... Piesa o cunoșteam, o văzusem la Constantinopol înainte de a mă reintoarce la București pentru voluntariat acum 2 ani jum. La sunetele frumosului vals mi-am readus aminte ca printr-un

„Traum“ foarte depărtat de balurile noastre de odinioară, cinematografice, excursiile, anul acela fără griji... Cît o să am ceva mai interesant de spus o să-l notez... dar te rog să-mi scrii mai pe lung și să-mi trimiți și jurnalul căci n-ai scuza studiilor și a unei vieți de cursuri și profesori. Ai primit scrisoarea care începe cu strofa:

Ca copil am ars lumînări de ceară
Mă-nchinam cîntînd la icoane sfinte,
Și pășind simțeam că-mi merge alături
Mîntuitorul.

(Este vorba de poezia *Necredincioasei*, scrisă la sfîrșitul lui decembrie 1911) (Mss. 17.125 MLR). La 1 aprilie 1912, în afară de știrile monedene, strecoară ceea ce de fapt îl preocupa mai mult: religii indiene... „Mă ocup mult... nu știu ce m-a apucat, cu istoria religiilor, mai ales cu culturile orientale, Jainism... Volumul meu de versuri se coace... tare mi-e frică la publicație să nu-l găsească publicul răscopt... *Convorbirile* mi-au publicat niște poezii“. (Mss. 17.136 MLR).

Intr-o altă scrisoare nedată maschează cu humor o criză de neîncredere în talentul său, mocnind înlăuntrul vieții de suprafață: „... Deși am mult de lucru merg destul de des la teatru. Am văzut zilele trecute cu Pia și Nicolae „Tartuffe“ la Comedie, foarte bine jucat... Nu mai scriu versuri pentru că nu mai public. De cînd critic pe ceilalți am început să mă critic pe mine și „Slovele“ îmi par slabe, slabe de tot... Îmi vine să le zic: „Fie țărîna ușoară“ și de lumina tiparului nici vorbă, poate lumina focului, dar nu mă îndur încă...“ (Mss. 17.149, MLR). Dar, marți 12 noiembrie 1912, Ion Pillat îi anunță trimiterea noului său volum... „Am primit azi cartea mea de la legător; ți-o trimit împreună cu o carte a lui Samain și deliciosul roman „Marie de Sainte Heureuse“ o capodoperă care ar putea aproape să fie autobiografia autorului... P.S. Legătura „Visărilor păgîne“, ție trimise, e simbolică. Verdele înseamnă nădejdea, trandafirii, trandafirii trebuie să ne aducă aminte de șerbetul cu acelaș nume“. (Mss. 17.136 MLR).

Și, în sfîrșit, în 1913 o anunță : „... Peste 15 zile am examenul meu de licență, peste o lună și mai bine cel de drept. Qui courre deux lièvres... Lucrez mult dar mi-e frică de latină. Versurile merg bine, dacă cad la examen, public spre a mă consola. Mă ocup puțin și de budism“. (Mss. 17. 148 MLR).

S-a vorbit mult despre echilibrul, împlinirea și seninătatea olimpică, plutind deasupra cotidianului, transpuse de Ion Pillat

în opera sa. Toate acestea au rezultat din ceea ce a făcut el cu datele concrete ale vieții lui, care în condițiile unor incontestabile privilegii sociale, nu a fost lipsită de incertitudini și singurătăți.

Cursurile de la Sorbona i-au dat posibilitatea de a se orienta rapid și cu dezinvoltură în timp și spațiu, dezvoltându-i simțul istoric: necesitatea imperioasă de a cunoaște simultan evoluția istoriei și religiei popoarelor, dar și a poeziei universale concomitent cu aceea a propriului său neam. D. Micu observă că: „O cercetare minuțioasă, sugerată de scriitorul însuși ar stabili de asemenea proporțiile influenței culturii istorice și geografice a lui Ion Pillat asupra poeziilor sale din primele volume, atât de încărcate de tot felul de nume proprii și de cuvinte desemnând realități exotice, încât străbaterea lor ar reclama foiletarea enciclopediilor și atlase-
lor”¹⁷.

În anii de studenție însă, Ion Pillat continuă să aprofundeze literatura franceză, sistematic, în timp ce atmosfera culturală a Parisului, din care se împărtășea împreună cu alți tineri români, veniți pentru studii, îi trezea aviditatea de a cunoaște literatura germană, engleză, italiană și spaniolă, entuziasmindu-se de lecțiile ținute de Henri Bergson la Collège de France și însușindu-și cu repeziciune stilul poeziei parnasienne și simboliste, care contaminează atât pe poeții români mai vîrstnici cît și pe cei tineri.¹⁸

Aurel Rău a atras atenția însă că anii petrecuți la Paris de Ion Pillat „se caracterizează în Franța prin destrămarea și dispariția marilor școli literare” și i se pare „deconcertant că în poeziile pe care le scria acum tînărul licențiat în istorie și geografie să prefere să asculte, pentru început, armoniile reci din sonetele lui Heredia și eruditele desfășurări de studii antice care sînt poemele lui Leconte de Lisle cu abundențe de motive livrești (eline și indiene)”¹⁹.

Pentru Ion Pillat însă exigența poeziei parnasienne îl învăța să scrie versuri perfecte și îi oferea experiența de a revărsa într-o formă de o somptuozitate și rezonanță armonios supraviețuitoare, avalanșa cunoștințelor sale livrești, a experiențelor artistice, născute din contactul neofitului de atunci cu probleme filozofice sau provocate de anumite opere de artă și de diverse climate de cultură cu care venise în contact nu numai în biblioteci și muzee dar și în cuprinsul călătoriilor făcute în Franța, Anglia, Belgia, Olanda, Constantinopol, Italia și Veneția. În 1913 scria de la Londra: „National Galerie e o minune. Tablourile sînt foarte bine clasate pe școală. Poate niciodată Primitivii toscani nu m-au mișcat mai mult. La British Museum am retrăit cu frizele Parthenonului avîntul celui mai artist popor”. Într-o altă scrisoare: „Nu știu încă de fel ce voi

face în vară, dacă îmi trec examenele grozav m-aș duce să mă inspir rătăcind prin Italia...” (Mss. 17.150 MLR). Trama poeziilor din VISĂRI PĂGÎNE este împletită cu fervoarea romantică, căci este încărcată de lirismul bucuriei de a cunoaște, de nevoia de a se travesti în diverse subiecte și ipostaze ca prin masca lor să poată exprima mai adecvat trăiri și impresii proprii, întrebări care-l asaltau. Pe de altă parte ținuta rezervată a poeziei parnasienne cum și inefabilul poeziei simboliste se potriveau firii sale discrete care refuza să-și exprime direct sentimentele. Esența parnasianismului său este efervescența experienței trăirilor intelectuale și nu „energetismul teluric” care caracterizează lirica de tinerete a lui Ion Barbu.²⁰

Prin intermediul primelor sale volume de poezie, Ion Pillat parcurge un itinerar deschis, străbătut de alții înaintea lui. Dar în însăși eflorescența declamatorie a poeziilor de tinerete se află divulgate preferințele pentru motive și teme care vor fi decantate pe tot parcursul creației sale poetice. Este un loc comun a afirma, că asemeni altora, și Ion Pillat se căuta, se înțelegea și se definea luînd din operele literaturii universale ceea ce era propriu ființei lui.²¹

Tabelul cronologic care prezintă poeziile pe măsură ce ele au fost scrise și nu pe teme așa cum au fost grupate în volum, formează amplul acord de subiecte de care era obsedat, pe care le atacă și asupra cărora revine, completîndu-le pentru a nu lăsa nimic disparat, neîmplinit și neepuizat din punctul lui de vedere. El scrie *Krum cuceritorul* în anul 1909, în 1910 începe *Divanele* (*Divan din Brussa, Din Rubayatul lui Iusuff*) și *Voci în amurg* (*Timur Lenk, Firdusi sau Galileanul*), iar în anii 1911—1912, alternează urmarea acestor poeme cu apariția celor din ciclurile *Pictor Ignotus*, *Visări budiste*, *Centaurii*, *Din Samisen* și *Năzuinți*. Sonetul dedicat uciderei lui Moțoc de voievodul Lăpușneanu ar părea între aceste insolite, dacă în poezii ulterioare el nu ar fi evocat personaje crude din epoca Renașterii.

Titlul volumului VISĂRI PĂGÎNE amintește la prima vedere de *Les odes barbares* ale lui Leconte de Lisle. El rezuma însă o realitate psihică a lui Ion Pillat, rezultată din trăiri imaginative din care transpar impulsurile sale mai mult sau mai puțin inconștiente sau se poate spune, dimpotrivă, că aceste impulsuri apăreau sub măști adecvate, împrumutate²², fiind necesitățile unui rafinat care asemeni parnasienilor sau poezilor englezi idealiza barbaria:

„E-n mine-o herghelie de armăsari, Sînt unii/ Mai albi ca spuma-nvală, zvîrlită-n vînt de mare,/ Mai albi decît e coama Licornei legendare:/ Sînt albi, fără pată, mai negrii ca tăciunii/

Totî încordați așteaptă și rinchezînd, nebunii./ Bugeacurile vremii să le despice călare./ M-aștern cu ei cîmpiei, dar prăbușit în zare./ Mă ridic iar mai aprig sub nepăsarea lumii/..... Tovarășe, cu mine în moarte o să sari./ Tu, cel mai fără margini al sufletelor mele!/ E-n mine o herghelie de falnici armăsari.“/ (*Barbarul*)

Vorbește de la sine faptul că prima variantă a poeziei fusese intitulată: „Ego“.

Datarea poemelor însemnată de autor indică opriri pe un itinerar trasat pe o hartă ce se întinde din Asia Mică, străbătînd Persia, India și Japonia. (Pl. III)

El începe așadar cu stepele Turkestanului răscolite de năvălitorii conduși de *Krum cuceritorul*: „Pămîntul tot îl ține sub paloș... O poruncă/ Apusul, Răsăritul în moarte le aruncă:/ Împărății de veacuri cad pulbere-n morminte/“. Barbaria făcea parte din recuzita poeziei parnasiene dar în copilărie imaginația îi fusese ațîțată de lectura aventurilor istorice de pe vremea lui Ghenghis Kahn și care aveau drept cadru stepa. Emoția de atunci se va concentra acum într-un subiect pe care-l va trimbița de la început și pe care-l va întregi în ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ prin *Cîntecele stepei* iar în AMĂGIRI prin *Cîntecele Cazacului*, reunite în POEZII vol. I într-un singur ciclu. După propriile sale *Mărturisiri* el își închipuia stepa asemănătoare peisajului ondulat la nesfîrșit din nordul Moldovei, din preajma Prutului și ținutului moșiei părintești de la Miorcani, fericită ambianță și oază de liniște al cărei farmec va fi evocat în poeziile sale. «Motivul sufletesc» din poemul *Noapte pe stepă* s-a cristalizat în timp ce asculta bucata simfonică *Dans les steppes de l'Asie centrale* de Borodin. Tainica legătură cu aceste priveliști în care Pillateștii sînt semnați a fi trăit încă din secolul al XVI-lea²³, îl va îndemna să traducă în anul 1932 poemul lui Saint-John Perse, *Anabasis* continuînd să fie atras de uriașa vastitate a stepei.²⁴

Cu poemele *Divanele*, el coboară la farmecul peisajului musulman de la Brussa, ajungînd apoi la Basra și Bagdad și la mirajul idilic al celor *O mie și una de nopți*. După propriile sale mărturisiri: „Catrenele lui Omar Khayyam traduse în englezește de Fitzgerald (Edward Fitzgerald 1809—1883) împreună cu impresiile vii ale călătoriei recente la Bosfor („Constantinopolul feeriei arabe și persane pe care o puteai trăi pe atunci aievea“) formau substratul oriental al *Visărilor păgîne*.

Discreta melancolie a versurilor: „În moscheea verde-albastră/ Curge-n marmură fîntîna:/ Izvorește spun moslimii —/ Și-o ascuți

întreaga viață/ Făr-a ști de rîde vecinic/ Ori de plînge de-a pururi,/ Căci o mie ani trecut-au/ Rîs și plîns zvîrlind într-însa...“/ (*Divan din Brussa*), idilicul și ambianța peisajului oriental: „Înflorit-au oleandri/ La Bagdad ca stropi de singe,/ Crește-n zare luna nouă/ Iataganu-i de lumină/“, (*Divan din Bagdad*), dulcea înțelepciune a catrenelor: „Cu caravana mîine plecînd din nou prin lume/ Nisipul și pustiul pe drum ar să mă-ndrume/ Dar azi ce-mi pasă mie, strîngîndu-te, de-aud/ Cum muezinul Morții mă cheamă lung pe nume/“ (*Din Rubaiyatul lui Yussuf*), nu se vor risipi. Decantate și purificate de orice balast străin, atmosfera de vis mediteranean în care se contopesc vestigii antice grecești și reminiscențe musulmane se va regăsi în volumul BALCIC, iar epicureismul oriental care îi era propriu îl va îndemna să traducă, înspre sfîrșitul vieții, din ultima operă a lui Goethe *West-östlicher Divan*.

Cu *Voci în amurg* Ion Pillat aduce în scenă tema principală: *timpul*, de data aceasta într-o prezentare eroică, biruind deopotrivă pe cuceritorii de popoare, pe poeți și întemeietori de religii și azvîrlînd în neant civilizații. Permanența suferinței (*Samsara*), absurdul paradoxal al lumii, îl vor conduce pe Ion Pillat la fel ca pe Eminescu, Lucian Blaga, Brăncuși și Mircea Eliade²⁵ la filosofia religiei budiste. *Visările budiste* care se înscriu pe itinerar nu sînt doar tablouri și pilde, ci reflecții asupra unei spiritualități și aspirația către o împlinire cosmică. Dar *Visările budiste* reverberau parcurgerea studiilor orientalistului Emile-Louis Burnouf (1891—1907) și se integrau preocupărilor care agitau pe arheologii francezi din epocă (descoperitori ai cetății religioase a regilor Kmeri și ai templului funerar Angkor-Vat (1130—1150)²⁶. Iată evocarea acestor vestigii: „Mai știi cetatea moartă a zidurilor mute,/ Liane pe arcuiri de marmură, pe porți?/ Și noi lungiți pe soclul statuelor căzute,/ Doi șerpi în nemișcarea acelor ce sînt morți,/ Dormeam sfințiți de veacuri pe templele tăcute./ La Angkor-Vat, cînd noaptea cinocefalii latră,/ Cînd leneși crocodilii din iazuri se desfac/ Pe idoli de aramă, de-argilă și de piatră/ Zăream aceeași lună pe ceruri și în lac/...“ (*Visări budiste I*). Operele lui Lafcadio Hearn²⁷: *Kokora* și *Unknown Japan* (1830—1904) despre obiceiurile, civilizația și folclorul popular îi vor inspira descrieri de stampă japoneză: „Mi se cerne lin iubirea/ Pe cărări la Kumamoto./ La kitzumo rînduri rînduri,/ Vîntu-mi ninge tot trecutul.“ (*Din Samisen*).

Decorul poeziilor de mai sus corespundea interiorului aranjat eclectic la Paris de mama sa, și realcătuit apoi la București în casa părintească din strada Nicolae Iorga nr. 8. Fotografiile arată odăi cu mobile Louis XV și Bidermeyer, împodobite cu broderii de Bu-

kara și tapiserii de Renaștere, cu țesături și covoare orientale, cu vase și bibelouri persane, chinezești și franțuzești. Ne oprim la acel salonaș cu stampe japoneze pe pereți, cu ușa larg deschisă, încadrată vertical de perdele grele de mătase sidefie, brodate cu păsări mirifice printre crengi înflorite și, orizontal, de draperia violet intens, pe care se reliefează o legendă japoneză brodată în culori alese. (Draperia se află la Muzeul de Artă R.S. România). Salonașul se deschide spre o seră, fără flori, cu o fîntînă arteziană din care nu țîșnește apa, înconjurată de colonete arabe, dar transparența apei este sugerată de plăcile de ceramică turcoaze care smălțuiesc peretele din fund.

Concomitent, Ion Pillat atacă o altă temă iubită de parnasienii Henri de Régnier și Leconte de Lisle, *Centaurii*. Forță mitologică păgînă, simbol al spiritualității în cătușele instinctului, stihia incapabilă „să dezlege misterul nemuririi, este prăvălită de trecerea neiertătoare a timpului”.²⁸ Este ipostaza însăși, „karmanul” lui Ion Pillat, care, într-o noapte, se visase centaur. „Deși n-avem potcoavă răsunătoare de-aur,/ Gonim o Zev, prin lume frumosul în zadar/ În pieptul meu se zbate năpraznic un Centaur!/ (Blestemul) (În varianta din f. mss. 17160 MLR ultimele versuri: „În pieptul tău poete se zbate un Centaur/ Căci cel dintîi poet fu cel dintîi Centaur”. Versurile simbolizează drama artistului; în primul rînd sălbatica forță care-i poruncește nemilos să întrupeze sfînta eternității din el: „Gemea în umbră visul cu marmură robît,/ Și falnic semizeul mai alb ca spuma mării,/ De noapte se desprinsese cînd luna fu-n văzduhuri/” (*Centaurul*), și apoi confruntarea creatorului cu propria sa operă prin intermediul căreia își recunoaște neîmplinirea și efemeritatea: „De ce din somnul pietrei m-ai deșteptat, Stăpîne?/ De ce mă strînge haina-ți, de ce mă strînge lutul?/ Sînt zeu și sînt ființă deodată, O: durere,/ De-ai ști ce-i nemurirea de mă pătrunde moartea,/” (*Centaurul*), pentru a-și accepta pînă la urmă condiția: „Nebuni de nemurire gonim prin codrul sfînt,/ Pribegi prin țări de umbră și goluri de lumină/”... „Azi unul sînt, de-un sînge, cu aprigul Centaur/ Colind pădurea largă cu el rătăcitor—/ Iar noaptea, pe sub bolta de stele și de laur,/ Pornim fără mișcare cu rîul mișcător/”. (*Renaștere*).

Simultaneitatea apariției poemelor din volumul VISĂRI PĂGÎNE corespunde unor conflicte sufletești și probleme existențiale ce vor fi decantate pe parcursul operei sale. Publicarea în 1941 a traducerii *Centaurul*, *Bacanta*, de Maurice de Guérin²⁹, pe care o făcuse în tinerețe și a poemelor *Daii Nipon* datînd din

1916 și *Opium* din 1928 e urmată în 1942 de sonetele: *Hokussai* și *Centaurul*, marcînd revenirea ciclică la vechi surse de inspirație.

Din poemele ciclului *Pictor Ignotus* și din *Spovedanie* transpare atracția către ambiguu, contradictoriu și abisal și dorul secret de a sublima pasiunea în spiritualitate (*Fresca din Urbino*). Să nu uităm că Ion Pillat cunoștea arta portretului și pateticele investigații sufletești din lirica lui Robert Browning, varietatea dramelor spiritului care-l preocupau pe Swinburne și aspirația spre puritate a prerafaeliților. În aceste poeme el adună pe același chip și în același suflet luciditatea virilă și dulcea feminitate (*O icoană*), frumusețea disimulînd cruzimea (*El însuși*), coexistența răului și a generozității (*Gemenii*), amintind de poemul *William Wilson* de Edgar Allan Poe.

Dar frumusețea chipurilor descrise nu aparține Renașterii lui Dante Gabriel Rossetti ci sfîrșitului Renașterii și evoluează într-o atmosferă obosită, d'annunziană, îmbălsămată de parfumurile pe punctul de a putrezi din romanul *Du sang de la mort et de la volupté* de Maurice Barrès. În *Năzuinți*³⁰ ardoarea căutării unei credințe și frenezia trăirilor în peisaje și climate diverse amintesc de *Les nourritures terrestres* de André Gide, dar recomandările obosesc, pulverizîndu-se în deșertul veciei, sfîrșit prin care transpare neantizarea în *Nirvana budistă*.

Ion Pillat a fost fascinat de geniul și personalitatea lui Alexandru Macedonski. Horia Furtună povestește cum, după ce i-a dat lui Ion Pillat să citească *Noaptea de Decembrie*, acesta a scris dintr-o suflare *Noapte păgînă*³¹, poem care încheie VISĂRI PĂGÎNE. El începe — după modelul maestrului — cu aceeași visare la gura sobei, pentru ca apoi incursiunea în istorie să se lărgească considerabil, viziunea poetului beneficiînd de exemplul dat de „*La légende des siècles*” de Victor Hugo. În ediția definitivă a poemelor sale, Ion Pillat adaugă la sfîrșitul primului volum, un fragment din poemul *Sfîrșitul pămîntului*, scris în colaborare cu Horia Furtună. Imperiile, zeii și altarele se afundă, surpate de timp și acoperite de natura veșnică și biruitoare. Personajul principal al volumului rămîne pînă la sfîrșit „timpul” distrugător și ireversibil care apare în sunetele unei puternice orchestre.

În VISĂRI PĂGÎNE ediția originală, poemele nu au fost înșirate în ordinea cronologică a creației lor, ci grupate logic pe temele-obsesii (Pl. III). Dar, deși ele au fost repartizate conform unui raționament logic, aproape științific, trama volumului rămîne romantică. Ion Pillat a dat volumului drept introducere poemul

Sînt zile în care-și mărturisește instabilitatea virtualităților sufletești, corespunzătoare neliniștilor, întrebărilor și febrilelor căutări ale anilor săi de formație.³²

Între anul 1912, cînd începe să se contureze cuprinsul celui de al doilea volum ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ și 1919 și, anul apariției GRĂDINII ÎNTRE ZIDURI, cîteva evenimente îl decid pe Ion Pillat în fixarea carierei sale de poet. La inițiativa secretă a prietenei sale, Florica Rosetti, de a trimite lui Titu Maiorescu (unchiul acesteia) cîteva din poezii — care-i vor fi publicate imediat în *Convorbiri Literare*³³ — el este primit și recunoscut ca poet de celebrul critic, iar în timpul vacanțelor petrecute la București ca și la Iași, în timpul războiului mondial, el frecventează cenacul *Convorbirilor*. Ședințele i-au părut „searbede” și lipsite de spontaneitate, iar critica bazată pe criterii logice atît de nemiloasă încît din toată poezia nu mai rămînea nimic.³⁴ Tot atunci el cunoaște personal pe Alexandru Macedonski și ia parte uneori la cenacul acestuia, unde veneau poeții simbolști încurajați și laudați excesiv de poetul ostracizat dar care era de fapt mentorul unei generații. În portretul pe care i-l face lui Alexandru Macedonski în *Tradiție și Literatură*, cu toate rezervele, se simte admirația și pietatea pe care i-o păstrează.³⁵ Dar atmosfera extravagantă, boema prea gros afișată și teatrală îl îndepărtează. Cu toate acestea geniul și neprevăzutul firii lui Alexandru Macedonski au exercitat aceeași fascinație asupra lui Ion Pillat, ca și George Călinescu asupra fiului său Dinu, fără ca aceste personalități să-i devieze din matca lor. Ion Pillat își arăta fătîș și hotărît admirația, împotriva opiniei burgheze, editîndu-i lui Macedonski, în 1916, *Flori sacre* iar în 1916 publicîndu-i în revista *Flacăra*, sub titlul *Thalassa*, versiunea românească a romanului *Le calvaire du Feu*. Aprecierile fără rezerve ale lui Alexandru Macedonski îl îndeamnă hotărît pe Ion Pillat spre poezie, desprinzîndu-l definitiv de preocupările pozitivistice ale familiei.³⁶

La Paris, rămas într-un apartament modest împreună cu fratele său Nicolae — după ce Maria I. Pillat se reîntoarce definitiv în țară — primește prieteni români, unii dintre ei poeți. În afara vacanțelor petrecute întotdeauna acasă, contactul permanent cu țara nu a fost niciodată întrerupt. Maria Pillat, mama, înființase o cantină pentru căminul studenților români³⁷, unde Ion Pillat și tinerii săi prieteni organizau seri literare³⁸ și țînuse casă deschisă pentru artiștii români dintre care nu lipseau Brăncuși³⁹, George

Enescu și Alexandru Macedonski⁴⁰. În micul apartament însă, în toată libertatea, fără nici o pretenție, doar cu ambiția de a valorifica poezia românească, Ion Pillat înființează „Academia celor 10” cu scopul de a alcătui o *Antologie contemporană română* 1910—1915⁴¹ eveniment marcînd începutul operei sale de antologist, corolar al unei cunoașteri și înțelegeri, fierbinți și entuziaste a poeziei. Obținerea licenței în Litere (1913) și a celei în Drept (1914), îl eliberează definitiv de obligativitatea preocupărilor conformiste. Tipărirea ETERNITĂȚILOR DE-O CLIPĂ (1912), revelația lui G. Bacovia, căruia îi editează în 1916 volumul PLUMB, apariția celui de-al treilea volum: AMĂGIRI (1916) și preluarea în 1916 a conducerii revistei *Flacăra* împreună cu Adrian Maniu și Horia Furtună, sînt manifestările unei vocații.

În 1915 alege ca soție pe tînăra Maria Procopie-Dumitrescu, ce debutase ca pictoriță sub pseudonimul: I. Brateș. Pasiunea ei mocnită sub aparența unei permanente liniști, deosebitul său simț artistic, atmosfera de dulce reverie și boema pe care o împrăștie în jurul ei, îi vor oferi climatul și cadrul prielnic întregii sale vieți de poet. Cîndoea invăluind un suflet a cărui ardoare iradiază pe figură, impuls zăgăzuit de ținuta impusă de o severă educație,⁴² răzbat dincolo de convenționalismul fotografiilor. Una dintre acestea, făcută la Paris (1919), în timp ce soțul ei era secretarul delegației ardeleni la Conferința Păcii de la Versailles, o arată cu trupul destins, așezat de-a curmezișul fotoliului, cu cotul sprijinit pe spătar, cu mîna dusă la tîmplă susținîndu-i capul întors fătîș spre privitor. Părul negru îi umbrește o parte a frunții și îi încadrează ovalul blind al feței palide. Ochii încercănați privesc adînc prezentul și reflectă o tainică voluptate. Zîmbetul stăpînit îi destinde buzele și îi trece ca o undă pe obraji. Calmul lăuntric oglindit pe trăsăturile liniștite contrastează cu expresia nasului mare, cu nări puternice care par să absoarbă toată viața. Deși îmbrăcămîntea — alcătuită nepotrivit, dintr-o fustă neagră din satin lucios, jachetă sport, amplă, de lină și bluză albă cu gulerul răsfrînt — denotă o nepăsare boemă, totuși atitudinea ei are o eleganță nativă și siguranță de sine. Camerei străine, care forma decorul, i-a dat o atmosferă personală. Pe o măsută învelită cu un șal oriental de cașmir a așezat un vas de argint în care a aranjat ramuri. Un hiblou reprezentînd o himeră stă pe un caiet ferecat cu închizător. Să fie volumul „AMĂGIRI”? Deasupra consolei căminului, un tablou pictat de prietena ei Elena Popea, aflată și ea atunci la Paris, reprezintă o fereastră deschisă spre mare, pe al cărui orizont se profilează un vas cu flori pus pe pervaz. Schițe în cărbune sînt prinse pe tapet.

Până în 1924 când se mută în propriul lor apartament, din strada Pia Brătianu nr. 9 (azi Olga Bancic), tinerii soți locuiesc în casa părinților lui Ion Pillat. „Apartamentul lor este mansardat. Cîteva scoarțe oltenesti, rafturi cu cărți, niște garoafe de Luchian vin să dea atmosferă interiorului”.⁴³

Schimbarea decorului se va sincroniza cu apariția unei alte etape a poeziei pillatiene.

În timpul războiului din 1916—1918, repartizat ca ofițer de legătură pe lingă misiunea franceză, își găsește timp ca, împreună cu poetul Al. T. Stamatiad să sfîrșească acel proiect de antologie început la Paris⁴⁴ și în orele libere să se plimbe cu Tudor Vianu — mobilizat și el — prin parcul Mitropoliei, sau spre Cetățuia, prin Sărărie sau grădina Copoului și pe dealul Șorogarilor recitîndu-și unul altuia poezii.⁴⁵ Maria Pillat îngrijește răniții ca soră a Crucii Roșii.

Volumul GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, care sfîrșește prima etapă a evoluției poeziei sale, a fost scris în acei ani de război și la Miorcani⁴⁶ unde, în zilele permisiiei evada din cînd în cînd. Ținutul Miorcanilor a fost evocat de Ion Pillat în poemul *Seară la Miorcani* dar pentru casa bătrînească reproducem descrierea lui Dinu Pillat: „Parcul — care înconjură conacul — este vast și sălbatec. Imaginația mea îl transformase într-o junglă, cîndva, într-un an al copilăriei. Conacul descinde parcă dintr-un roman al lui Turgheniev sau al lui Tolstoi. În încăperile sale somptuoase și totuși atît de cald intim mobilate într-un stil de o aristocrație desuetă, nu te-ar surprinde să întilnești într-o rochie de crinolină conturul Zenaidei sau al Anei Karenina. Totul îmi pare aici: naiv, vechi și ușor nostalgic. Ai mereu impresia că citești o carte de povești sau că răsfoiești un album cu fotografii desuete. Ziua se scurge molcom și cuminte, în tovărășia cățelei mele de vînătoare, care are ochi blînzi de căprioară și bot bărbos de călugăr. Spre seară, cînd cerul începe să se rumenească a amurg, se aud din depărtare tălăngile vitelor care se întorc de la pășune. Apoi seara în salonul conacului se aprinde lampa de gaz, cu glob vioriu. (Aici nu există lumină electrică). Și apoi vine noaptea cu puzderia ei de stele...”⁴⁷

Un desen al Mariei Pillat îl înfățișează pe Ion Pillat împreună cu Horia Furtună — amîndoi în costum militar — pe cerdacul casei de la Miorcani stînd pe foteluri de rafie și citînd. Între restul lumii și Ion Pillat se află brațul care îi sprijină capul aplecat deasupra paginilor. Sufletul și gîndirea îi sînt prinse înlăuntrul circuitului format de carte, cap și mîna care ține fruntea, poziție

definitorie pentru Ion Pillat și în care-l surprinde și pictorul Camil Ressu într-o schiță expresivă.

În fotografia protocolară făcută în timpul Conferinței de la Paris, Ion Pillat apare pătruns de misiunea sa, de gravitatea și marea împlinire a actului istoric.⁴⁸ Îl recunoaștem mult mai familiar, plimbîndu-se cu soția pe malul Senei sau rămas în urma grupului de delegați, cu capul dat pe spate și privind consternat catedrala din Rheims distrusă în parte de bombardamentele germane.

În ziua încheierii Tratatului de la Versailles, îi apare GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI.

*

În volumele ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ, AMĂGIRI și GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, Ion Pillat pare a rătăci printr-o pădure de simboluri, pe care le interpretează într-un mod propriu, deschizînd priveliștile „Drumului lăuntric”⁴⁹ la începutul său, și descoperînd luminișul inspirației autohtone.

Titlurile volumelor trimit în parte la climate străine. ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ sintetizează succint filosofia lui Omar Khayyam. AMĂGIRI duce cu gîndul la Maya „puterea de amăgire”, „iluzia” pe care Ion Pillat o oprește în loc prin impresia concretă a momentului trăit, continuitatea indestructibilă cu tradiția și cu dorul permanent de vremurile fericite ale copilăriei. În titlul GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI deși adie amintirea poemelor lui Albert Samain, se conturează de fapt parcul Miorcanilor îngrădit de bătrîne ziduri de bolovani, unde vor fi scrise unele din cele mai frumoase poeme: *Balta, Seară la Miorcani, Aci sosi pe vremuri*. Motivele sînt culese încă din repertoriul universal, mai abundente în primul volum dar din ce în ce mai rare în celelalte. Cu toate acestea ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ începe cu visul de neuitat al baladelor care i-au legănat copilăria și care îi inspiră tînărului poet *Cîntece din trecut*, cielu așezat ca fundament apoi, după cum am arătat, la începutul Ediției definitive a operei. Prin intermediul marilor poeți români, Ion Pillat va descoperi filonul nesecat al poeziei populare, care va sta la baza următoarei perioade, tradiționaliste, a operei sale. Cu tot largul orizont al culturii, Ion Pillat rămîne român sau am putea spune că ia act din ce în ce mai profund de acest fapt cu cît cunoștințele sale se amplifică.

Amintim de asemenea că și în volumul AMĂGIRI, printre poemele tributare încă unor miraje străine, apare omogen și de

sine stătător ciclul CASA AMINTIRII, asociat în Ediția definitivă **Cintecelor de demult**.

Tablourile sinoptice ale poemelor din aceste ultime trei volume ilustrează un proces de creație mult mai calm. Ne lipsește datarea completă a poemelor din ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ. Dar din felul cum se succed poemele din AMĂGIRI reiese că poetul epuizează aproape anumite teme din momentul în care le începe, nepă-răsindu-le decât atunci când le termină. Părțile diferitelor cicluri nu se mai intercalează între ele, îmbulzindu-se ca în VISĂRI PĂGINE. Inspirația urmează o traiectorie care se cere străbătută, implinită, aproape dintr-odată, deși completări și transformări se mai aduc pe parcursul anilor. În ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ și AMĂGIRI, poemele sînt încă repartizate pe teme și idei, poetul neputîndu-se desprinde total de metoda erudită de a trata un subiect, expunîndu-l sistematic. În poeme ca *Fresca din Orvieto* (care continuă ciclul *Pictor ignotus*), *Un monah orb vorbește*, *Sarcophagele* (ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ) și chiar *Leda și lebăda*, (GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI) se continuă maniera descriptivă, deși conturul subiectelor devine din ce în ce mai diafan, în timp ce semnificația simbolului prinde aripi.

În ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ este părăsit treptat procedeul de a prezenta subiectul ca pe un tablou, monumental și în același timp năpădit de amănunte, ordonate însă printr-o dispunere decorativă. Totuși, chiar din VISĂRI PĂGINE se presimțise deja poetul clasic de mai târziu care selectează detaliile. În *Unui hermafrodit de marmură*, nici urmă din echivoca lascivitate care să amintească de poemul cu același subiect al lui Albert Samain. În următoarele versuri: „Întins pe nisipul mării spumoase/ Privește la valuri cum se frămîntă/ Și chipuri ce-i trec în priviri, le oglindă/ Cu nepăsare,/ melancolia și neliniștea neîmplinirii sînt potolite de cuvintele: *Întins... privește... cu nepăsare...* și de cadența severă a ritmului, ceea ce dă subiectului ceva din dramatismul *Luceafărului* și a *Odei în metru antic*. În *Sonetele Corintiene* din volumul ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ nimfele, readuse de simbolisți din lirica bucolică a lui Theocrit — apar aeriene asemeni siluetelor în dans, zugrăvite pe amforele antice grecești⁵⁰: „Amurgul înfloare prin ramuri de măslin“.../ Fecioara Amarillis cu trupul de zăpadă,/ Zărește de pe munte Corintul alb, Hellada/ Ce doarme mîngîiată de golful cristalin“ (*Amarillis*). Prin intermediul unor motive parnasiene și simboliste, pe care le tratează într-un mod personal, el dezvăluie ceea ce îi este propriu: seninătatea pe care și-o pune sub semnul platonismului antic îngemănat cu spiritualitatea creștină. El este

atras de pe acum de Hellada: „Ea este divină și de piatră dură/ Căci nu s-a desfăcut de Dumnezeu.../ Sub scutu-i marea lui Homer murmură/ Și mai răsună lira lui Orfeu/ Ce dragoste înaltă mă ridică/ Spre cerul lui Platone și Plotin?/ O, Pallas dă-mi din fruntea ta unică/ Unitul ram de laur și măslin“/ (*Hellada*, GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI).

În aceste trei volume poemele alternează în ritmul lent al versului alexandrin sau creionat în versuri scurte, vioaie și repezi, dar supravegherea elaborării lor dă naștere unei orchestrații care fără izbucniri răscolitoare înfășoară în nostalgie și vis.

Tudor Vianu recunoștea că poezia lui Ion Pillat „e în mare măsură debitoare picturii“, „el este un adevărat „pictor al atmosferei și al luminii“.⁵¹ Astfel în sonetul *Veneția*, dedicat memoriei lui M. Eminescu, Ion Pillat păstrează conținutul de idei al versurilor eminesciene: „Pe scări de marmură, prin vechi portaluri,/ Pătrunde luna înălbînd pereții./... Ca-n țintirim e liniște-n cetate.“. Puternica impresie resimțită de esența poetică și monumentalitatea pustie a *Veneției* lui M. Eminescu generează însă o altă poezie la Ion Pillat. Nu este vorba de influență ci de faptul că poezia naște o altă poezie, în care, în cetatea moartă pătrunde susurul vieții, luminile vibrează pe tremurul apelor, iar apariția lunii înfioară sufletele: „De mult e mort San Marco. În umbră mandoline/ Sub Ponte dei sospiri mai picură suspine,/ Și zgomot de talazuri din largul mării vine./ Departe, mai departe răsună tainic struna,/ Și iată că răsare înfiorînd laguna/ De aur, arcuită ca o gondolă, luna“/ (*Veneția*). Ion Pillat este și el un poet al lunii și al mării. Pentru Ion Pillat însă luna nu este eminesciana „regina nopții moartă“. În întunericul nopții, el așteaptă înfrigurat: „Lin luna roditoare, rotundă ca o rodie“ (*Răsărit de lună*) care îi descoperă farmecul vieții imaginative sau reale. „Iese luna: ce vrăjire de pilastre și de geme!/ Suie Phile, străvezie ca un ostrov de cleștar/ Și cum aripi își iau zborul, pare riul milenar/ Că-și înaltă, rînduri, rînduri, pinzele de pe trireme“/ (*Thebaidă*); sau: „În stoluri lungi se duc cucoare.../ iar după nori sfios răsare/ O lună parcă de ninsoare/ Și-o stea/ Și bruma de argint se lasă.../ Ce albă-i stepa mătăsoasă!/ E oare-n lume vreo mireasă/ Ca ea?/ (*Cintecel stepei VII*); „În argintate zale/ pîraele s-au prins.../ Pe-a stelelor petale/ Argint brumat a nins.../ Ce țară de lumină/ Visează luna plină?...“/ (*În preajma nopții*).

Apariția melancolică a lunii nu spulberă orice speranță, dimpotrivă ea este invocată asemeni unei confidente: „Îndrăgostita mării o chemi ca în trecut/ Cînd iar șoptești la lună cîntările nădejdi“/ (*Amăgire*). În noaptea „Cu stelele fanaluri de corăbii/

Aprinse-n port de mina inserării/ (*Pe clae*), poetul aşteaptă:
„Să văd în vis/ Pe cer deschis/ Prin gene/ — Tainic trimis —/ Să
văd în vis/ Steaua Hesper/ Urcînd pe cer/ Alene./ Pe-adîncul cer/
Steaua Hesper.“/ (*Nici-un catarg*).

Incantaţia versurilor scurte şi alegerea unor cuvinte puţine, unele din ele repetîndu-se, evocă taina fără de hotar a visului, deschizînd nemărginirea adîncă a cerului pe care urcă steaua Hesper. Regăsim în melodia lor muzicalitatea poeziei verlainiene căreia i s-a dat tonalitatea eminesciană. Dar această dizolvare de experienţe artistice, străine în propria sa sensibilitate, este unic cristalizată de Ion Pillat, pentru care poezia trebuia să impresioneze în primul rînd prin calitatea sa de cîntec şi de vrajă.⁵² În poemul *Stelei Hesper*, Ion Pillat reia motivul eminescian din *La steaua*. El acceptă şi îmblînzeşte ideea morţii, învăluindu-se în „lumina stelei ce-a murit“ (*La steaua* de M. Eminescu). „De ce te-a luat nădejdea că unicul ei sol,/ Cînd parcă nu-i luceafăr mai dureros pe lume?/ Cînd mă gîndesc că poate prin universul gol/ Te-ai stîns şi eşti acum lumina unui nume/. Şi mă gîndesc prin care aprinsă ironie/ Ne amăgeşti năluca şi astăzi ca şi ieri,/ Că ştiu că-n întuneric stelara-ţi agonie/ Cu opalină rază ne mîngîie, Hesper“/.

Unele din poemele ciclurilor *Ecouri marine* din ETERNITĂŢI DE-O CLIPĂ sau *Cîntecele mării* din AMĂGIRI, continuă viziunea *Mării păgîne* din VISĂRI PĂGINE, a cărei sălbăcie romantică a fascinat imaginaţia poezilor parnasieni şi simbolişti. Se potolesc acum versuri în care răbufneşte închipuirea dorului de *Sirena* „Zee şi femeie“ replică a *Centaurei* sau în care se descriu furtuni: „Vin herghelii scăpate cu coamele vîlvoi,/ Vin valuri îmbrîncite în valuri de furtună/ Şi peste stîncă sare năvala lor nebună“/ (*Farurile*). Pentru a evoca foşnirea valurilor la ţărm Ion Pillat foloseşte versificaţia lui Enăchiţă Văcărescu: „Din scoica mării/ Dorinţa vie/ Pustiul zării/ În van învie/ Din stîncă în stîncă/ Lovindu-şi plînsul/ Răsună încă/ pierînd cu dînsul“/ (*Scoicile tritonilor în depărtare*), sau notează fulgurant: „Valul oglindă/ Tremură stele/ Umbre pe ele/ Norii colindă/ Pacea-nnoptării rece se lasă/ Ca o mireasă/ Sfîntă a mării“/ (*Pilotul*), pentru ca în cele din urmă marea să devină murmur al sufletului: „Iubito, lingă mine stai şi marea/ Îţi cîntă încet, şi tace trist şi-n şoapte/ Se plînge iar, şi tace iar şi cîntă/ Fereastra ta deschisă e pe mare...“/ (*Fereastră pe mare*).

Una din contribuţiile lui Ion Pillat este introducerea în poezia română a motivului „stepei şi nomadismului“, mult mai puţin

artificial şi într-un mod mai pregnant decît o făcuse Macedonski, Tudor Vianu considera *Cîntecele stepei* unele dintre cele mai frumoase scrise de Ion Pillat.⁵³ Stepa nu mai este însă teatrul unor aventuri sălbatice ca în VISĂRI PĂGINE ci leagăn al sufletului îmbătat de nemărginirea ei asemănătoare oceanului şi visului: „Se-ntinde stepa, creşte/ Din zări în zări pustii.../ Sfirşit nu se zăreşte/ Şi început nu-i ştii“/ (III); „Nebiruită ca o mare/ Prin zări s-afundă şi dispăre,/ Şi suflete rătăcitoare/ N-o pot uita...“/ (IV); „Creşte, scade, pierde/ Stepa mişcătoare./ În apus de soare/ Sufletul mi-l cere.“/ (V); „O suflet vinător de vise,/ Te lasă-n urmă nălucirii/ Pe stepele închipuirii întredeschise.“/ (VIII). S-a semnalat că Ion Pillat se deosebeşte de majoritatea poezilor simbolişti români din epocă, fascinaţi de poezia simbolistă franceză prin care simţeau nevoia să abolească *semnătorismul* secătuit care dăduse naştere curentului atît de necesar la un moment dat. El nu rămîne ca mulţi dintre aceştia, prizonierul interioarelor încărcate sau al grădinilor înmiresmate, nici al parcurilor pustii, însingurate de frunzele toamnei şi adăpostind suflete sufocate de spleen. El acceptă cu o discretă şi aristocratică eleganţă sfîrşitul, rămînînd cu melodia amintirii: „Cum alergam cu dorul de-altădată,/ Purtînd în suflet rediurile* verzi/ Şi cerul clar şi iarba cu zorele/ Şi visul viu, în care să te pierzi,/ Am stat pe loc legat de-o melodie./ Şi zeul toamnei pe un plaur de aur/ Îmi tălmăcea trecutul în surdina/ Şi soarele se stînsese prin frunzare,/ Pălînd încet cu galbenă lumină,/ Cînd cerul îşi cocli în zări arama./ Şi frunzele zburară de rugină,/ Ca fluturi mari cu aripe ciudate,/ Vicleanul zeu cînta acum mai tare:/ Şi frunzele foşniră spulberate.../ Foşniră cum foşneşte amintirea.“/ (*În parc*). El nu se pierde în oraşele innăbuşite de ceaţa fumului, căci sufletul său evadează în limpezimea cerului: „Dar sus, sus prin spirale de fum, spre răsărit/ Se-nalţă-n zbor şi suie pe scări de armonie/ Cetatea-n trepidare de fer n-a bănuit,/ că slobod sparge cerul un viers de ciocîrlie.“/ (*Ciocîrlia*).

În poemele acestor volume, timpul nu-şi mai face intrarea ca în VISĂRI PĂGINE, împlătoşat în imaginile cetăţilor prăbuşite. Trecerea lui ca şi stingerea dragostei dispar plutind în dulcea melancolie a tablourilor lui Watteau: „Şi cînd talazul verde roşi în zorii zilei, şi Cithera — visul mării — pe legănatul val/ În noapte îşi topise omătul sideral/ Şi-n vînt îşi risipise miresmele zambilei...“/

* pădure mică şi tînăra (reg: var. *rădiu*, s.n, v. *Dicţionarul limbii române moderne*

Dar tot gonea trirema cu pupa de stejar/ Uitasem unde mergem pe apa letheană;/ În suflet resimțisem o pace suverană/ Nemaipur-tind în mine al năzuinței jar."/ (*Cithera*). Ideea zădărnicii a tot ce aparține omenirii din poemul *Timur Lenk*, *Firdusi* sau *Gahileanul* este reluată în poemul *Sarcofagele* în care se resimte înfiorarea stranie și neliniștea poemului *Ullalume* de Edgar Allan Poe. Dar, poetul se împacă cu acțiunea distrugătoare a timpului invo-cînd împotriva-i *Îngerul amintirii*: „Ca heruvimii legii ai aripi de lumină/ Și ești de-o frumusețe atîta de deplină/ Că reinviezi tre-cutul cu fremătarea lirii./ Tăcusem... și cînd noaptea prin codrul secular/ Ne-nvăluu cu pace și cu argint stelar,/ Orbit, îi zăream nu-mai luceferii privirii."/ (*Îngerul amintirii*).

Unele din poemele celor trei volume sugerează subtil nuan-tele fugitive ale sentimentelor. Din ce în ce mai des poetul lasă să se întrevadă intimitatea sufletului. Dragostea, nestatornicia sau nostalgia ei sînt ca licăirile jucăușe, pe tremurul unei ape. „Iubita mea, cu anii, noi ne vom uita.../ Acuma vii, iluzii s-or mai vesteji./ Domol ce val sentimental te va juca,/ Cînd prin uitări și înnoptări voi ancora?...“/ (*Clopotul*).

În volumele AMĂGIRI și GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, inspirația autohtonă se statornicește. Neliniștea amăgirilor se potolește prin întoarcerea în peisajul natal, în șoaptele și mișcările naturii familiare. Paralelismul dintre suflet și apele coclite și amare ale bălții descrise de poet este semnificativ: „Ți-am spus pe țăr-mu-i“ „Balta aceasta mă-nfioară/ Nu tremură pe dînsa nici cer, nici nori, nici zbor/ Și sub povară sură și grea de cositor/ Oglinda ei nu simte lumina din afară/ Lumina serii însă se răspîndi pe iaz/ Și se făcu din apa murdară o grădină,/ În care cresc din fire și pete de lumină/ Zambile și lalele și roze de Șiraz“/ (*Balta*).

Diferitele aspecte ale naturii regăsite nu sînt decît preludii pentru amplul poem *Seara la Miorcani*, peregrinările sfîrșindu-se la limanul: „Fără valuri, fără maluri și cu luciu de fosfor,/ Peste tine își boltește limpezimea ideală/ Marea cea adevărată, nălucită, și reală/ Unde trupul nu mai este peste visuri necrofor,/ Unde inima nu minte, unde dorul nu înșală“/.

Privirea retrospectivă și visarea trecutului prins în amintire, ca într-un glob de cristal vor inspira *Aci sosi pe vremuri*. Poemul scris în 1918 la Miorcani și apărut în GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI, evocă sosirea nunților și prevestirea morților în peisajul familial de la Florica. Ea este o apoteoză a poeziei pillatiene dînd o finalitate desăvîrșită *Cîntecelor de demult* și *Căsei amintirii* și constituind totodată cadrul poemelor din volumul PE ARGEȘ ÎN SUS și al

următoarei etape, tradiționaliste. În Ediția a II-a a volumului GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI a fost adăugat ciclul *Porumbeii morții*. Scrise în timpul războiului, poemele relevă paralelismul dintre jocurile copilăriei care imaginau bătălii cu soldați de plumb și groaznica realitate a războiului.⁶⁴ Cruzimea și absurdul omorului comandat îl obsedează pe poet: „Pe cerul serii înfloresc lalele/ Cu cîte-o stea de aur în potir/ Tranșeele veghează paralele/ La nesfîrșit ca guri de cimitiri./ Doi oameni stau cu gînd să se omoare“/ (*Doi oameni stau*).

Călătorul, poem început în 1919 și dat în ultima lui formă în 1942 încheie primul volum de poezii al Ediției definitive. Neistovita dorință și voluptatea cunoașterii unor climate și culturi străine rodește în cuprinsul peisajului natal: „Dar te joci de-a mînea,/ Pasu-mi știe/ El singur să lărgească ogorul strămoșesc,/ Și cumpăna veciei în suflet mi-o găsesc/ De-mi ancorează-n zare Carpații pe moșie“/ (*Călătorul*). Lucru semnificativ, un an înaintea morții sale, în 1944 Ion Pillat traducea *Sonet* de Joichim du Bellay. Dorul de pămîntul natal, tradiția și istoria țării este ultima mărturisire făcută de Ion Pillat chiar prin acest intermediar străin.

Poemele strînse în acest volum, uitate în parte, aduc surpriza regăsirii unor versuri care arată toată prospețimea unei tinereți și aventura pasionantă a formației de poet a lui Ion Pillat.

Tot ceea ce am dorit să arătăm referitor la geneza operei de început a lui Ion Pillat transpare liric în poezia *Scoica*, încă insuficient cunoscută și pe care-o socotim un poem emblematic. „Din țara fabuloasă cu crînguri de polip,/ Cu flori ca pietre scumpe în-cremenind pe stîncă,/ Pe un țarm, pe care valul îl bate și-l mănîncă,/ Copil zării o scoică zvîrlită pe nisip./ O, de-aș putea în mine din uou să înfirip/ Fiorul de atuncea, mirarea mea adîncă/ De-a prin-de-n scoica mută ca o șoptire încă/ De ape nevăzute, de valuri fără chip;/ Și noaptea, cu urechea pe scoică, depărtat/ Să tot aud, pe plaja tăcută a visării,/ Urcînd, urcînd vîirea și murmurele mării .../ Dar ce copil de veghe la geamul alb de stele,/ Va fi, purtîndu-mi versul în suflet încrustat,/ Misterioasa scoică a nemuririi mele?“

CORNELIA PILLAT

NOTE (POSTFAȚĂ)

- ¹ Ion Pillat, *Mărturisiri*, Extras din *Revista Fundațiilor regale*, nr.2, febr. 1942, pp. 280—281 și p. 279.
- ² Ion Pillat, *op. cit.* pp. 272—273.
- ³ Dinu Pillat, *Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat* (Teză de doctorat) în: *Itinerarii istorico-literare*, Editura Minerva, București, 1978, p. 8.
- ⁴ Ion Pillat, *op. cit.* 277.
- ⁵ D. Micu, *Ion Pillat*, Extras din culegera *Limba și Literatură* vol. XXII, București, 1969, p. 66.
- ⁶ Ov.S. Crohmălniceanu, *Poezia chtonică: Ion Pillat în Literatura română între cele două războaie mondiale*, vol. II, Minerva, București, 1974, p. 111.
- ⁷ G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent*, București, *Fundația Regală pentru Literatură și Artă*, 1941, pp. 773—775, D. Micu, *op. cit.*
- ⁸ Ion Pillat, *op. cit.* pp. 264—266.
- ⁹ Ion Pillat, *Mărturisiri despre poezie* în Dinu Pillat, *O constelație a poeziei române moderne*, Editura Cartea Românească (București, 1974) p.280.
- ¹⁰ Cristian Livescu, *Introducere în opera lui Ion Pillat*. Editura Minerva, 1980.
- ¹¹ Ion Pillat, *op. cit.* p. 269.
- ¹² E. Legouis et L. Cazamian, *Histoire de la littérature anglaise*, Librairie Hachette, Paris, 1921, cap. *La poésie victorienne*.
- ¹³ Dinu Pillat, *Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat*, p. 10.
- ¹⁴ *Ibidem*, p. 11.
- ¹⁵ Nicolas Pillat, *Silhouettes de ma famille*, ed. A. Sirot, 58 rue Vieille du Temple (Paris) (1943), p. 54.
- ¹⁶ Dinu Pillat, *op.cit.* pp. 10—11. Vezi și Aurel Martin, *Ion Pillat Poeme de tinerețe*, *Manuscriptum* (1973), nr. 12 pp. 28—31.
- ¹⁷ D. Micu, *Gîndirea și Gîndirismul, Momente și Sinteze*, Editura Minerva, București, 1975, p. 459.
- ¹⁸ Dinu Pillat, *op. cit.*
- ¹⁹ Ion Pillat, *Poezii*, Antologie și prefață de Aurel Rău, Editura pentru Literatură și Artă, 1965, Buc. p. 10 și urm.

- ²⁰ Dinu Pillat, *Ion Barbu*, Ed. II. revăzută și adăugită. Editura Minerva, Buc 1982, pp. 88—89.
- ²¹ N. Manolescu, *Metamorfozele poeziei*, Editura pentru Literatură și Artă, București, 1968, p. 93.
- ²² Poetul mărturisea la 12 ianuarie 1912: „... Sînt un «vizionar», este o plăcere delicioasă așteptarea asta cînd te culci pe care o ai în fața unei posibilități de călătorie sau de întîlnire cu o persoană sau un loc care ți-e drag. Cei care au făcut puțină psihologie știu că visăm la ceea ce ne gîndim în timpul zilei și prin asociație de idei, evocăm, mecanic, automatic, priveriști, fapte, sunete în relație cu persoana visată...” (Mss. 17137, MLR). Și într-o altă scrisoare de la 11 ianuarie 1912: „... Noi bărbații și oamenii în genere ne credem adînci fiindcă ne îngrădim cunoștințele în vorbele clasate și orbiți de noi înșine ne închinăm zeilor ce ni i-am dat singuri”. (Mss. 17129-MLR).
- ²³ Dinu Pillat, *Contribuțiuni la biografia lui Ion Pillat*, p. 56.
- ²⁴ Tudor Vianu, *Portrete lirice*, Editura Ramuri, Craiova, 1938, p. 63.
- ²⁵ Sergiu Al. George, *Arhaic și universal*, Brîncuși, Eliade, Blaga, Eminescu, Editura Eminescu, 1981.
- ²⁶ Într-o scrisoare, îi anunță Florică Rosetti că i-a trimis romanul *Le pèlerin d'Angkor*, (scris de Pierre Loti în 1912 și că: „Expoziția lui Bernard — peisagii și tipuri din India — e deschisă. E admirabilă”. (Este vorba de tablourile expuse de pictorul Albert Bernard (1849—1934) pictate în timpul călătoriei sale în India din anii 1910—1911. (Mss. 17135, MLR).
- ²⁷ Cristian Livescu, *op. cit.* p. 24.
- ²⁸ Ion Pillat, *Mărturisiri*, p. 278.
- ²⁹ Maurice de Guérin, *Poèmes, Le Centaure, La Bacante*, avec la traduction roumaine de Ion Pillat. Avant propos de Basile Munteanu, f.a.
- ³⁰ Ion Pillat mărturisește că în *Năzuinți*, a fost influențat de André Gide, Ion Pillat, *op.cit.* p. 279.
- ³¹ Horia Furtună își amintește de primul contact al lui Ion Pillat cu poezia lui Alexandru Macedonski, căruia i-a datorat *Noapte păgînă*: „În vara anului 1912 eram cu Pillat la Predeal. Își corecta și pregătea întîiul său volum de versuri *Visări păgîne*. Se interesa de poezii români. Voia să-i publice într-o colecție intitulată „Cărțile albe”. I-am vorbit de Macedonski. Nu-l cunoștea. Am scris la Constanța, pietenului Traian Lăzărescu, astăzi membru al Înaltei Curți de Casație — să-mi trimeată *Noaptea de Decembrie* a lui Alexandru Macedonski... Pillat a fost entuziasmat de poemul lui Macedonski. În noaptea aceea, aproape că n-a dormit. Sub imboldul versurilor, inspirația l-a ținut treaz pînă dimineața. Pillat scrisese poemul *Noapte păgînă*”. (Horia Furtună, *Alături de Ion Pillat în Ion Pillat, Mărturisiri despre om și poet*, Editura Publicom, București, 1916, p. 16.)

³² Cristian Livescu, *op.cit.*, p. 30.

³³ Este vorba de *Pictor Ignotus, El însuși, Rugă budistă și Cîntec nocturn* care i se vor publica imediat, la 1 ianuarie 1912, în *Convorbiri Literare*). Ion Pillat, care se afla în țară luînd parte la manevrele militare, îi răspunde de la Florica, la 8 septembrie 1911: „Îți mulțumesc foarte mult pentru toată osteneala și deși găsesc că poeziile mele nu merită chiar — ținînd seama că sînt un începător — o critică așa de favorabilă te rog să mulțumești din parte-mi pe unchiul D-tale și să mă scuzi că n-am putut merge la dînsul deoarece abia azi ți-am primit scrisoarea. M-ai băgat în încurcătură căci îți spun drept vizita aceasta mă cam intimidează. Dar luîndu-mi timiditatea în dinți voi merge cît voi fi scăpat de manevre și reîntors în capitală, adică peste cîteva zile... Poezii nu am mai făcut, afară de acest sonet, roadă unui moment de inspirație (I) care și-a avut loc chiar azi dimineață. Ți-l trimet“. (Mss. 17126 MLR). Este vorba de sonetul *Celui din urmă centaur*, datat de autor în volumul VISĂRI PĂGÎNE, exemplarul personal, la 8 sept. 1911. În *Mărturisiri*, pp. 281—283, Ion Pillat relatează cu emoție întrevăderea avută cu Titu Maiorescu, puțin timp după aceea: „...Maiorescu drapat în redingota lui neagră, rigid și doctoral, dar cu o politeță desăvîrșită pe care noile generații au uitat-o, mă privi cu afabilitatea proprie spiritelor superioare. Avea sub sprincene foarte stufoase, ochi de o vioiciune care contrasta cu toată atitudinea sa magistral de rece. Mi se spusese că auzea foarte greu și să vorbesc tare. Am început deci să țin ca unui surd spre a-mi acuza absența nemotivată. Îmi răspunse foarte clar și liniștit că aude perfect și că pot vorbi mai încet. Demontat pe loc, lovit ca de-o măciucă drept în cap, la un gest amabil al amfitrionului mă prăbușii pe scaun, scos definitiv din luptă. Poate acestei circumstanțe, timidității, tăcerii mele care cu efort nu reușea să fie decît aprobativă mereu, le datoresc norocul unei conversații devenită un lung solilog, o admirabilă conferință despre poezie, pe care — îmi dau seama acum — Maiorescu o ținea nu pentru mine ci de dragul poeziei însăși, fericit că poate, cu un caiet de versuri în mîini, să evadeze pentru o clipă din viața politică și din grija zilei. Îmi vorbea de clasicism, îmi indica pericolul lui Baudelaire, pe care, dealtfel, îmi pare că nu l-a înțeles niciodată, văzînd în el doar pe poetul din „Une Charogne“. Îmi arăta drepturile imprescriptibile ale formei, indicîndu-mi greșelile de ritm și de rimă pe care, cu mîna proprie, le îndreptase — schimbîndu-mi unele versuri complet. Ca să-mi liniștească emoția de poet în fața unor refaceri atît de radicale — mi-a spus textual: „Așa făceam și cu versurile lui Eminescu“. Bietul Eminescu! — dar fericitul Pillat!“

³⁴ *Ibidem*, pp. 283—284.

³⁵ Ion Pillat, *Alexandru Macedonski, omul și poetul în Tradiție și Literatură*, Editura Casa Școalelor, (București), 1943, pp. 230—242.

³⁶ Pe cartea *Le calvaire de feu*, Librairie E. Sansot - Cie, Editeurs, rue Saint-Andre, LIII Paris, de Alexandru Macedonski, dăruită lui Ion Pillat și care este păstrată la B.A.R.S.R., Cartea rară, I 448618, autorul ei a scris următoarea dedicație: „À Jean Pillat. J'ignore ce que Dieu vous réserve mais moi je vois en vous, mon cher jeune ami, le très grand poète que la Roumanie attendait et je suis heureux de vous offrir l'hommage cordial de mon *Calvaire de feu*. À Macedonski, Rue Polone, 1912 Août. (vezi Dinu Pillat, *op. cit.* pp. 12—13).

³⁷ — L-am cunoscut pe Ion Pillat la Paris, în toamna anului 1910, cu prilejul unor alegeri de comitet la căminul studenților români din rue Seine 40. Doamna Mariă Pillat, mama poetului, înființase acest cămin în care studenții puteau lua masa cu un leu. Cîțiva din aceștia, merițosi și lipsiți de mijloace, nu plăteau nimic. Unul din ei a ajuns mai tîrziu, profesor universitar, altul ministru plenipotențiar, al treilea unul din cei mai mari sculptori ai țării“ (este vorba de Brăncuși). Horia Furtună, *op.cit.* p. 14.

³⁸ Aurel Martin, *op.cit.* p. 29.

³⁹ Barbu Brezianu, *Brăncuși în România*, București, 1966, p. 21.

⁴⁰ Al Marino, *Viața lui Alexandru Macedonski*, București, 1966, p. 450.

⁴¹ Dăm cuprinsul notiței reprodusă de Barbu Cioculescu în *Ion Pillat de la poezia populară la poezia cea mai nouă*, în *Manuscriptum XII* (1981) nr. 1, pp. 32—33:

„Academia celor 10 de la Paris. Membrii pe anul 1914 prezenți: 1. Hurmuz Asnavorian; 2. Bibi Băbeanu; 3. Ernest Ene; 4. Petrică Georgescu-Rachtivanu; 5. Mircea Libros; 6. Ion Lugoșianu; 7. Alfred Moșoiu; 8. Ion Pillat.

În concediu (sic!) (la București): Horia Furtună. Academia s-a întrunit la locuința secretarului ei Ion Pillat (4 rue Pierre Curie), în fiecare miercuri (pe lunile aprilie și mai 1914) spre a compune: *O anthologie română contemporană 1900—1915*. S-au ales din poezii de mai jos, poeziile următoare: D. ANGHEL (*Darul valurilor, Visătorul, Metamorfoză, Scrisoarea, Paharul fermecat*); ALICE CĂLUGĂRUL (*Ploaia, Șerpilor*); P. CERNA (*Isus, Pîrăul și floarea, Șoapte, Zile de durere* (I și II), *Dura Lex*); VICTOR EFTIMIU (*Depart, cine știe..., Cîntecul pribeagului, Minciuna e-o femeie, din Cocoșul Negru*); OCTAVIAN GOGA (*Oltul, Clăcașii, Prăpastie, Scrisoarea Contesei de Noailles, Marea Moartă*); ST.O. IOSIF (*Furtuna, Doina — Icoane din Carpați* III), *Cîntec — II și III — Liniște — sonet —, Înserare — sonet —, Cîntecelor*); ION MINULESCU (*Celei care minte, Sosesc corăbiile, În templul liniștei, Romanța mortului, Romanță nordică*); ALFRED MOȘOIU (*În noaptea asta, Imnul nopții, Vasul de bronz, Fotografiile sau Mănușa*); ORESTE (*Povestea Crivățului, Pe țarm* III); ȘTEFAN PETICĂ (*Aruncă noapte mantia-ți regală, O ceață-ntunecată*); CINCINAT PAVELESCU (*Serenada, Necunoscutei, Flori risipite*); ION PI-

LLAT (*Celei din urmă, Centaur, Cîncele stepei, Sarcofagele*); MIRCEA RĂDULESCU (*Cîntecul ciocanelor, Noapte*).

⁴² Dinu Pillat, *op. cit.*, p. 14.

⁴³ *Ibidem*, pp. 14—15

⁴⁴ Barbu Cioculescu, *op. cit.*

⁴⁵ Tudor Vianu, *op. cit.* p. 67.

⁴⁶ „Dacă trupește m-am născut la București, sufletește sint produsul corcit al dealului de la Florica, al podgoriei din preajma Argeșului piteștean, cu stepa ondulată din marginea Prutului, cu pămîntul negru de la Miorcanii Dorohoiului“. Ion Pillat, *Mărturisire...*, p. 264.

⁴⁷ Scrisoarea lui Dinu Pillat din 3 iulie 1942.

⁴⁸ Dinu Pillat, *Contribuțiuni*, pp. 15—16.

⁴⁹ Ultimele poeme scrise de Ion Pillat înaintea morții sale, au fost strînse sub titlul *Drum lăuntric*, volum care a rămas netipărit.

⁵⁰ D. Micu, *Ion Pillat...* p. 7.

⁵¹ Tudor Vianu, *op. cit.*, p. 75 și 76.

⁵² Ion Pillat se oprește în primul rînd la măiestria stilului la scriitorii români, împărțîșind ideea pe care o exprima I.L. Caragiale în prefața la *Schițe nouă* (ed. Adevărul, București, 1910 unde a apărut prima oară în volum povestea *Kir Ianulea*) și anume că... „în literatură nu importă ceea ce spui ci numai cum spui și nu există subiect bun sau rău în sine ci numai talent mare sau mic în felul de a-l trata“. (Ion Pillat, *Originalitatea lui Caragiale în Caragiale. Alte povești*, în *Pagini alese, serie nouă*, nr. 38, Buc. 1939, p.6, și idem, *Arta și geniul autohton al lui Ion Creangă în Ion Creangă. Nuvele*, în *Pagini alese, serie nouă*, nr. 29, București (1938), p. 6).

De aceea pe M. Eminescu îl consideră în primul rînd din punctul de vedere al poeziei pure, „al virtuții de iradiere misterioasă a cuvintelor întrebunțate, redescoperite parcă pentru sinteze noi, indisolubile de acum în mintea noastră“. (Ion Pillat, *Poezia lui Eminescu*, în *Mihai Eminescu. Poeme*, în *Pagini alese, serie nouă*, nr. 25, Buc. (1937), p. 5). Luînd în discuție discursul abatelui Brémond despre poezia pură și dînd nenumărate exemple de versuri din literatura universală, în care armonia poetică a fost realizată în ultima și desăvîrșita ei puritate“, Ion Pillat explică arta poetică a lui M. Eminescu, în ce constă „fluidul poetic“ al acelei armonii secrete și specifice“, „a unei adevărate vrăji“, „a puterii de incantație verbală“, „aspect de poezie pură“ și arată prin aceasta valoarea universală, absolută, a poeziei eminesciene. (Ion Pillat, *Tradiție și Literatură... Eminescu și poezia pură*, pp. 188—201.)

⁵³ Tudor Vianu, *op. cit.* p. 63.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 68.

INDICE ALFABETIC

Același freamăt, 17

Aceleași, 157

Aceleiași, 159

Aceleași, 161

A doua moarte, 31

[Am vrut s-ucid iubirea], 291—292

Amăgire, 187—188

AMĂGIRI, 185—234

Amarillis, 135

Anotimpurile-inscripții, 82

Artemis, 74

Aș vrea să fiu Oigur, 169—170

Balada privighetoarei, 194—195

Balada toamnei, 238—239

Balada viselor, 198—199

Balta, 253—254

Barbarul, 90

Biblis, 133

Blestemul, 67

Bolnavei, 158

Ca-n poveste, 32—35

CASA AMINTIRII, 21

Casa amintirii, 21—22

Ca să suim la tine, 259

Călătorul, 281

Călăuza cămîlelor cîntă spre ziuă,
183

Către Proteu, 78—79

Cel din urmă Centaur, 71

Centaurii, 64—73

Centaurul, 65—66

Ciocîrlia, 214—215

Cithera, 124—125

Cithera, prima versiune, 126—130

Cînd ai un cal, 171

Cîntec de dor, 297—298

Cîntec de toamnă, 11

Cîntec din amurg, 7

Cîntec în noapte, 12

Cîntec tîrziu, 20

CÎNTECE DE DEMULT, 4

Cîntecele mării, 218—230

Cîntecele stepei, 168—182

Clopot, 197

Clopote sună, 252

[Corăbiile din port plecat-au cîte
una], 293

Corul lopătarilor, 144

Crește, scade, piere, 173

Chrisis, 134

Chrisothemis, 131

Cutezătorul, 142—143

Daii Nippon, 208

Depart, 232—233

Dezrobire, 274—275

Din Bretania, 231

Din ierburi crește..., 175

Din Rubaiyatul lui Yussuf, 52—53

Din Samisen I, Munte Fuji, 54

Din Samisen II, Lîngă templul
vechi, 54—55
Divan din Bagdad, 50—51
Divan din Basra, 48—49
Divan din Brussa, 46—47
Doi oameni stau, 284
Drumul strămoșesc, 4
Dușmanii, 282—283

El însuși, 84—85
Ecou, 19
Ecouri marine, 144—151
[Era odată la Medina], 295—296
ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ, 115—
183
Eva, 162—163

Farurile, 234
Femeia pe pajiște, 273
Fereastră pe mare, 218—219
Fresca din Orvieto, 181—123
Fresca din Urbino, 88—89
Fugă de centauri, 69—70
Furnica, 266

Gemenii, 86—87
Ghețarul, 220—221
Glasul sirenei, 146
Glasul sirenei din nou, 148
GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI,
235—288

Helladă, 276—277
Himerele, 186

Iazul, 209
Imn de închinăciune, 62—63
Iubitei de departe, 160

În catedrală — Notre Dame de
Chârtres, 2

În catedrală — Notre Dame de
Paris, 3
Îngerul amintirii, 116
În luna în care pălesc trandafirii,
237
Înmălădiere largă..., 181
În parc, 240
În preajma nopții, 200
În primăvară, 15;
În strănă, 204
În toamnă, 27—29
Întoarcere, 23
În zori pe stepă, 168

Jardin du Luxembourg, 154—155

Krum cuceritorul, I. Pe armăsar
în spume, 91
Krum cuceritorul, II. Și cînd fu
scris să piară, 92

La culesul viei, 25
Lais, 132
Lanterna magică 36—37
Lăpușneanu, 93
Leda, 248—249
Leda și lebăda, 246—247
Legendă, 5—6
Logodnă mistică, 256—257

Madonna mia, 205—207
Mănăstire, 260
Mării păgine, 76—77;
Mi-ai ars coliba..., 179—180
Murmur crescînd pe valuri, 150—
151

Narcis, 243—244
Naufragiatul, 241
Năzuinți, 102—106;
Niciun catarg, 139—140

Necredincioasei, 80—81
Necunoscutei, 95
Noapte păgînă, 107—111
Noapte pe lagună, 117—120
Noaptea pe stepă, 182
Noaptea scade, 263—264
Nocturnă, 13

Oblonul, 268
Ocean polar, 138
O icoană, 83
Opium, 250—251
O voce pe prora triremei, 145

Păgînatate, 228—229
Păpușile de ceară, 286
Părăsire, 225
Păsări pe mare, 261
Pe clae, 190
Pentru alta, 16
Pescarul, 191—192
Pe stepa legănată..., 177—178
Pe șesul nins..., 176
Pictor ignotus, 83—89
Pierdutul, 230
Pilotul, 222
Piratul, 226—227
Plasa, 196
Plopul, 269
Pornire, 223
Porumbeli morții, 282—288
Porumbeli morții, 287—288
Poruncă, 280
Priegie, 224
PRIMA VERBA, 2—3
Priveam alături, 18
Privind luceafărul, 265

Răsărit, de lună, 96
Renaștere, 68
Roata morii, 189

Rodis, 136
Rodul mării, 216—217
Romanță, 14
Rugat-am norul, 9—10
Rugă lui Buddha, 56
Rugă păgînă, 72

Sapienția, 201
Sarcofagele, 164—167
Satan, 241—242
Sbirnție cobza, 8
Scoica, 267
Scoicile tritonilor în depărtare,
147

Se-aprind luceferi, 172
Seara la Miorcani, 270—272
Sfîrșit de toamnă, 30
Sînt zile, 40—41
Soldați de plumb, 285
Solia căprioarei 236
Sonet, 294
Sonete corintiene, 131—136
Sonete parisiene, 156—161
Soror sancta, 255
Spovedanie, 98—101
Spre ghețari, 202
Steaua, 262
Stelei Hesper, 141

Templul meu, 24
Thebaidă, 137
Thule, 210
Tîrziu de toamnă, 26
Trandafirul, 203
Trecătoarei, 156
Trei călări, 193
Trei îngeri, 258
Turla I, Într-o seară de răzvrătire,
212
II, Într-o seară de resemnare, 213

Ți-aducem cal... 174
[Ți-am citit din nou povestea], 290

Ultima fugă, 112—113
Un monah orb vorbește, 152—153
Unei amfore, 278—279
Unor mori de vînt, 94
Unui hermafrodit de marmoră, 75

Vedenie, 73
Veneția, 97
I Vis de Centauri, 64

INDICE ALFABETIC POEME ÎN PROZĂ

Broasca rîioasă, 453
Gramofonul și privighetoarea, 455
Iubita de zăpadă, 443—444
Iubitei (Laus Melancholiae), 449
Iubitele, 450—451
Încheiere (Călătorul), 446—448
În țara papagalilor, 457
Jucării pentru tine, 456—458

Visai de o cetate, 45
Visări budiste I — Nu e întâia oară.
57—59
Visări budiste II — De cînd pe
valul vremii, 59—60
Visări budiste III — O Buddha-
Sakya Muni, 60—61
VISĂRI PĂGÎNE, 39—113
Vocea de pe proră, 149
Voci în amurg, II — De-o aripă
de-un sînge, 42
Voci în amurg, I — Vei fi cuceri-
torul, 43—44

Lanterna magică, 456
Oglinda, 454
Oglinda magică, 450—455
Paiața, 458
Pilda trandafirilor, 445
Povestea celui din urmă sfînt, 434—
442
Sufletul, 452

CUPRINS

Farmecul evanescent al melancoliei studiu introductiv de
Adrian Anghelescu V—XXXIV
Notă asupra ediției de Cornelia Pillat XXXV—XXXVI
Tabel cronologic de Cornelia Pillat XXXVII—XL

CASA AMINTIRII (1906—1910) I

Prima verba

În Catedrală / Notre Dame de Châtres 2
În Catedrală / Notre Dame de Paris 3

Cîntece de demult 3

Drumul strămoșesc 4
Legendă 5—6
Cîntec în amurg 7
Sbirnie cobza 8
Rugat-am norul 9—10
Cîntec de toamnă 11
Cîntec în noapte 12
Nocturnă 13
Romanță 14
În primăvară 15
Pentru alta 16
Același freamăt 17
Priveam alături 18
Ecou 19
Cîntec tîrziu 20

Casa amintirii

Casa amintirii 21—22
Întoarcere 23

Templul meu 24
La culesul viei 25
Tirziu de toamnă 26
În toamnă 27—29
Sfârșit de toamnă 30
A doua moarte 31
Ca-n poveste 32—35
Lanternă magică 36—37

VISĂRI PĂGINE (1910—1912)

Sînt zile 40—41
Voci în amurg 42—44
Visai de o cetate 45
Divan din Brussa 46—47
Divan din Basra 48—49
Divan din Bagdad 50—51
Din rubaiyatul lui Yussuf 52—53
Din Samisen 54—55
Ruga lui Buddha 56
Visări budiste 57—61
Imn de închinăciune 62—63

Centaureii

Vis și centauri 64
Centaurul 65—66
Blestemul 67
Renaștere 68
Fugă de centauri 69—70
Cel din urmă centaur 71
Rugă păgină 72
Vedenie 73
Artemis 74
Unui hermafrodit de marmură (găsit pe marginea mării) 75
Mării păgine 76—77
Către Proteu 78—79
Necredincioasei 80—81
Anotimpurile — Inscriptii 82

Pictor ignotus

O icoană 83
El însuși 84—85
Gemenii 86—87
Fresca din Urbino 88—89
Barbarul 90
Krum cuceritorul 91—92
Lăpușneanu 93
Unor mori de vînt 94
Necunoscutei 95
Răsărit de lună 96
Veneția 97
Spovedanie 98—101
Năzuinți 102—106
Noapte păgină 107—111
Ultima fugă 112—113

ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ (1912—1914)

Îngerul amintirii 116
Noapte pe lagună 117—120
Fresca din Orvietto 121—123
Cithera 124—125
Cithera — prima versiune — 126—130

Sonete corintiene

Chrisotemis 131
Laïs 132
Biblis 133
Chrisis 134
Amarillis 135
Rodis 136
Thebaidă 137
Ocean polar 138
Nici un catarg 139—140
Stelei Hesper 141
Cutezătorul 142—143

Ecouri marine

Corul lopătarilor 144
O voce pe prora triremei 145
Glasul sirenei 146

Scoicile tritonilor în depărtare 147
Glasul sirenei din nou 148
Vocea de pe proră 149
Murmur crescînd pe valuri 150—151
Un monah orb vorbește 152—153
Jardin du Luxembourg 154—155

Sonete parisiene

Trecătoarei 156
Aceleiași 157
Bolnavei 158
Aceleiași 159
Iubitei de departe 160
Aceleiași 161
Eva 162—163
Sarcophagele 164—167

Cîntecele stepei

I În zori pe stepă 168
II Aș vrea să fiu Oigur 169—170
III Cînd ai un cal 171
IV Se-aprind lăcări 172
V Crește, scade, piere 173
VI Ți-aducem cal 174
VII Din ierburi crește 175
VIII Pe șesul nins 176
IX Pe stepa legănată 177—178
X Mi-ai ars coliba 179—180
XI Înmlădierea largă 181
XII Noaptea pe stepă 182
Călăuza cămilelor cînta spre ziuă 183

AMĂGIRI (1914—1916) 185

Amăgiri

Himerele 186
Amăgire 187
Roata morii 189
Pe claie 190
Pescarul 191—192

Trei călări 193
Balada privighetoarei 194—195
Plasa 196
Clopot 197
Balada viselor 198—199
În preajma nopții 200
Sapientia 201
Spre ghețari 202
Trandafirul 203
În strănă 204
Madonna mia 205—207
Dai Nippon 208
Iazul 209
Thule 210
Naufregiatul 211

Turla

Într-o seară de răzvrătire 212
Într-o seară de resemnare 213
Ciocirlia 214—215
Rodul mării 216—217

Cîntecele mării

Fereastră pe mare 218—219
Ghețarul 220—221
Pilotul 222
Pornire 223
Pribegie 224
Părăsire 225
Piratul 226—227
Păgînătate 228—229
Pierdutul 230
Din Bretania 231
Departa 232—233
Farurile 234

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI (1916—1918) 235

Solia căprioarei 236
În luna în care pălesc trandafirii 237
Balada toamnei 238—239

Broasca rîioasă 453
Oglinda 454
Gramofonul și privighetoarea 455

Jucării pentru tine

Lanterna magică 456
În țara papagalilor 457
Paiața 458

Bibliografie la poemele în proză

Ediții originale 459
Apariția poemelor în periodice în ordinea cronologică 459—460
Frecvența publicării poemelor în proză 460—461
Note la poemele în proză 462—467

Ion Pillat: din laboratorul creației, postfață de Cornelia Pillat 469—495

Note la postfață 496—500
Indice alfabetic la poezii 501
Indice alfabetic la poemele în proză 504

LECTOR : DONSA URICARIU DROGEANU
TEHNOREDACTOR : GHEORGHE POPOVICI

APĂRUT 1983. BUN DE TIPAR 19.04.1983.
COLI DE TIPAR 34,50 + PLANȘE 32 PAG.

COMANDA NR. 20 636
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCINTEII,
BUCUREȘTI — REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

În parc 240
 Satan 241—242
 Narcis 243—244
 Leda și lebăda 245—247
 Leda 248—249
 Opium 250—251
 Clopote sună 252
 Balta 253—254
 Soror sancta, mater dolorosa ... 255
 Logodnă mistică 256—257
 Trei îngeri 258
 Ca să suim la tine 259
 Mănăstire 260
 Păsări pe mare 261
 Steaua 262
 Noaptea scade 263—264
 Privind luceafărul 265
 Furnica 266
 Scoica 267
 Oblonul 268
 Plopul 269
 Seară la Miorcani 270—272
 Femeia pe pajiște 273
 Dezrobire 274—275
 Helladă 276—277
 Unei amfore 278—279
 Poruncă 280
 Călătorul 281

Porumbeii morții

Dușmanii 282—283
 Doi oameni stau... 284
 Soldați de plumb... 285
 Păpușile de ceară 286
 Porumbeii morții 287—288

POEZII NEPUBLICATE ÎN VOLUM

[Ți-am citit din nou povestea] 290
 [Am vrut s-ucid iubirea!] 291—292
 [Corăbiile din port plecat-au câte una] 293

Sonet 294
 [Era odată la Medina...] 295—296
 Cîntec de dor 297—298

Bibliografie

Lista de abrevieri 300
 Ediții originale 301—303
 Antologii postume 303—305
 Poeme scrise între 1906—1918 în antologii și volume colective 306—308
 Periodicele în care au fost publicate poemele și ordinea cronologică a acestora 308—313
 Frecvența publicării fiecărei poezii în periodice, volume și volume colective 314—322
 Despre poemele lui Ion Pillat cuprinse în acest volum 322—326
 Tabelul 1. Alcătuirea definitivă a volumului CASA AMINTIRII 327—329
 Tabelul 2. Ordinea cronologică a poeziilor din volumul VISĂRI PĂ-GÎNE 330—331
 Tabelul 3. Alcătuirea definitivă a volumului VISĂRI PĂGÎNE 332—336
 Tabelul 4. Alcătuirea definitivă a volumului ETERNITĂȚI DE-O CLIPĂ 337—339
 Tabelul 5. Ordinea cronologică din volumul AMĂGIRI 340—341
 Tabelul 6. Alcătuirea definitivă a volumului AMĂGIRI 342—345
 Tabelul 7. Ordinea cronologică a poeziilor din GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI 346—347
 Tabelul 8. Alcătuirea definitivă a volumului GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI“ 348—351

Note și variante 353—432

ADDENDA (POEME ÎN PROZĂ)

Povestea celui din urmă sfînt (Cel din urmă sfînt) 434—442
 Iubita de zăpadă 443—444
 Pilda trandafirilor 445
 Încheiere (Călătorul) 446—448
 Iubitei (Laus Melancholiae) 449

Oglinda magică

Iubitele 450—451
 Sufletul 452